

PETRI ANDREAE
MATTHIOLI MEDICI
Senensis Commentarii,

IN LIB. QUARTVM PEDACII DIOSCORIDIS

ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

TRIBVS ANTE libris, amantissime Aree, tradidimus odoramenta, olea, arbores, ynguenta, animalia, frumenta, olera, radices, succos, herbas, seminaque. In hoc autem quarto differemus de radicibus, & eis, quæ restant, herbis.

Κέσπον.

BETONICA.

CAP. I.

CESTRON psychotrophon uocitatur, quoniam frigidis locis inueniatur. Latini Betonicam appellant. Herba est caulem ferens tenuem, cubiti altitudine, aut maiorem, quadratum: folia quercus, mollia, longa, in ambitu diuisa; odorata, prope radicem maiora: in summis caulibus semen, ueluti satureiæ, spicatum est. Decerpta huius folia siccantur, plurimos ad usus. Radicibus nititur, ut ueratri, tenuibus. quæ ex hydromelite in potu, pituitosam uomitionem euocant. Folia dari debent ruptis, conuulsis, mulieribus vuluæ malo opportunis, & ad laxandos uteri strangulatus, denarij pondere cum hydromelite: tres in uini sextario drachmæ cõtra serpentium morsus ebibuntur. Herba magna utilitate illatis à serpente vulneribus illinitur. aduersus etiam uenena drachma ex uino pota conuenit: præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit. vrinam ciet, aluum subducit. Medetur comitialibus, & infans pota ex aqua: & iccinoris, lienisque uitij drachmæ pondere in aceto mulso. concoctionem adiuuat, si quis fabæ magnitudine secundum cœnam cum melle cocto deuorauerit: modo confimili acida ructantibus propinatur. stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum uinum sorbeat. Datur sanguinem excreantibus, tribus obolis cum diluti uini cyatho: ischiadicis, renum, & uesicæ doloribus ex aqua. aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite, si febricitant: sin aliter ex mulso. regio morbo laborantes recreat: menses pellit drachmæ pondere cum uino pota. aluum purgant drachmæ quatuor

potæ in hydromelitis decem cyathis. facit cum melle ad tabem, & purulentam excreationem. Folia sicca, tritaque fictili uase reconduntur.

BETONICA herba est nullis non cognita, & innumeris prædita uiribus. Vnde Itali, cum aliquem laudibus familiariter extollere uolunt, uulgari prouerbio dicunt. Tu hai piu uirtu, che non ha la Betonica, id est, Tu pluribus præditus es uirtutibus, quam Betonica. Scripsit de Betonica uiribus proprium libellum Antonius Musa clarissimus Augusti Cesaris medicus, in quo hæc de ea memoriæ prodidit. Herba Betonica nascitur in pratis, & montibus mundis, & opacis, circa frutices. Animas hominum, & corpora custodit: & nocturnas ambulationes à maleficijs, & periculis. Loca quinetiã sacra, & busta à uisibus metuentis tuetur, ac defendit: & in omni deniq; res sancta est. Cestr

Betonice cõsideratio.

Vires ex Antonio Musa.

S ston

stron uocatur, & synchotrophon: siquidem frigidis reperitur in locis, radicibus tenuibus, thyrso pariter tenui, cubiti altitudinem excedente, quadrangulo. Folia profert quercus, odorata: semen in summitate thyrsi spicato, thymbræ modo. Pollet uniuersa planta dotibus ferè innumeris, quandoquidem tusa capitibus; uulneribus illita, ea mira celeritate conglutinatur. Præstat id tamen efficacius, si tertio quoque die iterum, atque iterum imponatur. Aiunt præterea tan ualentioris esse facultatis, ut ossa quoque fracta extrahat. Radicum ex aqua decoctum ad tertias fœtu oculorum doloribus medetur. quod item præstant contrita folia, & fronti superimposita. Succus à folijs per se tritis expressus, aut prius aqua maceratis, aurium dolores mulcet, si tamen addito rosaceo in aures egelidus instilletur. Idem drachmæ pondere haustus in aquæ calidæ cyathis quatuor, sanguinem illum per inferna trahit, cuius redundantia caligines oculis offundit. quo fit, ut etiam uisum acuant comesta folia. Eadem cum salis momento contusa, naribusque inmissa sanguinem inde fluentem sistit. Betonica decoctum ex uetere uino, aut ex aceto dentium dolores finit, si eo os sæpius colluatur. Herba ipsa ex tepenti aqua pota suspiriosis, & anhelosis maxime proficit. Folia melle excepta tabidos iuuant, præsertim qui purulenta exiussunt. Eadem tribus continuis diebus deuorata drachmarum quatuor pondere, aut ex frigide aquæ cyathis quatuor ebibita, uentriculi dolores mulcet: iccinoris uerò, si ex calida hauriatur. Ex uino decocta lienis uitij medetur. Sanat & renum uitia ex mulso bibita, duarum drachmarum pondere: ex uino autem ueteri trium drachmarum pondere, additis piperis granis septem & uiginti, ad lateris, lumborumque; dolores utilissime bibitur. In duobus aquæ calidæ cyathis sumpta, alui & intestinorum tormina remouet, si tamen à crudis non fiant succis. Foliorum quatuor drachmis in aquæ mulsæ cyathis octo epotis, commode citatur alius: sananturque; ijs ex uino sumptis coli inflammatione uexati. Betonica in eclegmate ex melle sumpta nouem diebus, tussim sedat. Pota in aquæ calidæ cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, addita plantaginis drachma, fibres quotidianas expellit, quod tamen in accessionibus tantum fieri debet. Idem præstat etiam in tertianis, si cum pari pulegio assumatur. Sanat ipso quoque ordine etiam quartanas in tribus aquæ calidæ cyathis hausta, trium drachmarum pondere, addita mellis uncia: calculi franguntur. Betonica ex tepenti aqua feliciter bibitur hydropicis. Pariendi celeritatem affert, uterique cruciatus à frigiditate conceptos mulcet, si ex calida aqua, aut mulso duarum drachmarum pondere propinetur. Contrita folia & illita, præcisos glutinant neruos, & resolutos iuuant. Eadem trium drachmarum pondere ex caprillo lacte sumpta tribus diebus, sanguinem ore reiectum cohibent: & ex pari uini ueteris mensura, medetur ruptis, & ab alto deuolutis. Præsumpta ebrietatem arcet. Ex uino frequenter hausta, ictericos sanat: & sulto adipe admista, carbunculos curat. Potu ex aceto mulso unius drachmæ pondere, uiatoribus longo itinere defatigatis uires mirifice reficit. Fastidia abstergit, & stomachicos recreat. Aduersatur uenenis, & serpentum, & ueneno sorum rabidorumque; quorumcunque animalium moribus non modo intus sumpta, sed etiã extrã emplastri modo imposita. Cuniculosa, sinuosaque; sanat ulcera cum sale indita. Ex uino hausta menses ciet. Potu dolores podagricos lenit, præsertim radicum decoctum potum, idemque; præstant contrita folia imposita. Betonica uires memoriæ prodidit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cestron, aut Psychotrophon, Romanè uerò Betonica, uim habet incidendi, ut gustus indicat. Amarior enim est, & subacris ipsa herba: id quod & particulatim edita actio ostendit. Nam consistentes in renibus calculos diuidit, & pulmonem, & thoracem, & iccur expurgat, abstergitque; menses quoque ciet, & comitialibus prodest: tum rupta, conuulsaque; curat, & omnibus bestiarum moribus ulceri illita auxiliatur. Postremo acidum ructantibus, & ischiadicis bibita, auxilio est. Planta, quæ κέστρον, & ψυχότροπον Græcis, Betonica, & Vetonica Latinis dicitur: Arabibus, Chastara: Italis, Betonica: Germanis, Betonien: Hispanis, Bertonica: Gallis, Betoefne, & Betoine.

Betonice uires ex Gal.

Nomina.

ΒΡΕΤΑΝΙΚΗ. BRITANICA.

CAP. II.

BRITANICA, aut Vetonica, folia habet syluestris lapathi, sed nigriora, & pilosiora, gustu adstringentia: radicem tenuem, & breuem caulem paruum emittit. Folijs exprimitur succus, qui igni aut sole cogitur. Vim habet adstringentem, priuatim depascentibus oris, & tonsillarum ulceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua, quibus adstrictione est opus.

Britanice consideratione.

Bistortæ mentio.

QUANQVAM tradit Ruellius Britanicam esse plantam Italiæ cognitam, atque ibi uulgò appellari Piatamano; mihi tamen hæcenus non solum nomen illud incompertum est, sed nullum etiam inuenire obtigit, qui Britanicam ostenderet. Hanc autem scriptis celebravit Plinius libro xxv. cap. llii, hisce uerbis. In Germania trans Renum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota dentes intra biennium deciderent, compagesque; in genibus soluerentur. Stomacacem medici uocabant, & sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ uocatur Britanica, non neruis modo & oris malis salutaris; sed contra anginas quoque, & serpentes. Folia habet oblonga, nigra: radicem etiam nigram. Flos ei, qui (ut certò proditur) collectus priusquam tonitrua audiantur, & deuoratus securos in totum reddit homines. Frisij, quæ castra erant, nostris demonstrauere illam. hæc Plinius. Ceterum non desunt, qui Britanicam censeant eam esse stirpem, quam herbariorum uulgus ideo BISTORTAM appellat, quod radice contorta nitatur. Sed eorum planè error facile deprehenditur. quandoquidem etsi Bistorta rumicis constat folijs; non tamè ea nigra sunt, neque pilosa: quinimò leuius apparent, supernè rufescentia, & à terra quadantenus cæsiã. Ad hæc Britanice radix subest tenuis, breuisque; Bistortæ uerò crassa, serpentis iacentis modo contracta, & intorta, colore rubro, non (ut Plinius inquit) nigro. Sed præterea non desunt etiam, qui Tormentillam sic officinis, & uulgò uocatam Bistortæ generi adscribant, quod non facie, sed fortasse uiribus illi respondeat. Quæ quoniam hic nobis occurrit, & quàm plurimis effertur laudibus, ideo hic

BISTORTA.

TORMENTILLA.

hic locus exposcere ius est, ut de ea aliquid differamus. Est itaq; TORMENTILLA folio pentaphylli minore, septenis incisuris diuiso: radice breui, nodosa, compacta, rubeo colore, sapore adstringenti: caulibus tenuibus, subrubentibus: flore melino, adeo ut in pentaphylli genere sit reponenda. sunt qui a septenis foliorum diuisuris Heptaphyllon hanc uocent. Herbarij compertum habent, hanc iisdem pollere facultatibus, quibus Bistorta praedita est. Quamobrem utraq; abortum prohibent bibita, ac uentri renibusq; ex aceto illita: urinae incontinentiam supprimunt, cum succo plantaginis pota: sistunt menses, si in earum decocto ad umbilicum usq; confederint foeminae. Idem prestant (de radicibus tamen intellige) si trita, & ex melle atque spica subacta, uentri ac pubi illinantur. Sanguinem e uulneribus manantem cohibent, super asperso earum puluere. Qui item potus biliosas coercet uomitiones, si ouorum albo exceptus super fictili tegula inassetur, mox comedatur. Aqua, quae ex his duplici organo elicitur, siue e radicibus decoctum, uenenis omnibus remedio est. Ex quo tantum apud nonnullos Tormentillae inualuit, usus, ut ex eius radicibus etiam medicamenta componant aduersus pestilentiam. Vtraque dysentericos sanant, & uulnera glutinant, praesertim quae in intestinis, & uisceribus fuerint illata, non modo ipsis uulneribus illita, sed & in potionibus hausta. Rebella, contumaciaq; ulcera curant, & ea sistunt, quae serpendo corpora erodunt. Sed ut iam ad Britanicae uires redeamus, eas scriptis tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Britanicae herbae folia adstringentia sunt, & uulnerum glutinatoria, similia folijs syluestrium lapathorum, nisi quatenus atriora sunt, magisq; hirta. Sed & expressus ex illis succus perinde natus est adstringere. itaque coctum quidam reponunt, tanquam inter stomatica medicamenta efficacissimum. Videtur enim sanare iam etiam putrescentia. haecenus Galenus. Caeterum non est silentio praetereundum, quod Dioscoridis codices inueniuntur, in quibus post Britanicam alterum per se de Betonica caput legitur. Quod quoniam pluribus indicijs in Dioscoride ascitium esse constat, atque in hunc authorem ex libello Antonij Musae Augusti Caesaris medici fuisse translatum, idcirco nos illud abdicauimus, neq; alia commentatione idem dignum censuimus. Quae planta Graece βερετιννή, Britanicae Latine, pariter & Italice appellatur.

Tormentillae historia, & uires.

Britanicae uires ex Gal.

Λυσιμάχιον.

LYSIMACHIA.

CAP. III.

LYSIMACHIA, quam aliqui lytron appellant, caules emittit cubitales, altiorisue, fruticosos, tenues: prodeuntibus geniculatim, folijs tenuibus, salicis figura, gustu adstringentibus: flore rufo, aut aureo. gignitur in aquosis, & palustribus. Foliorum succus adstringente sua ui, sanguinis reiectionem

LYSIMACHIA.

LYSIMACHIA ALIA.

reiectionem supprimit: dysentericis potui datur, aut infunditur: mensium abundantiam sistit, in pefso. sanguinis profluuium subuenit, si nares ea herba obturentur: vulnerum cruorem cohibet. Acerimum nidorem suffita reddit: qua de causa serpentes fugat, & muscas interficit.

Lysimachia
confid.

Ruellij erratum.

Ruellij alius
lapsus.

Lysimachia
uues ex Gal.

LYSIMACHIA à Lysimacho rege inuentore nomen accepit, ut Plinius est author libro xxv. cap. vii. ubi de ea ita scriptum reliquit. Inuenit Lysimachus herbam Lysimachiam, quae ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet salicis, uiridia: florem purpureum: fruticosa est, ramulis erectis, odore graui. gignitur in aquis. Vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita asperitatem cohibeat. haec Plinius. Ruellius Lysimachiam eam herbam putat esse, cuius est usus apud insectores ad inficiendos uiridi colore pannos: ubi enim hos glasto tinxere, eam superinducentes uiridem colorem efficiunt. Hanc Hetrusci, qui lanificio dant operam, uulgo appellant Cerretta, siue Braglia, Foroiulienfes uero Cosaria. Sed hac in re Ruellius, meo quidem iudicio, aperte fallitur: siquidem Cerretta, quam ipse rusticis Corneolam uocari ait, caules profert, & folia lino maiora, non autem salicis: florem luteum, semen folliculis genistae effigie inclusum: nascitur in pratis, nullaque est, quod gustu perceperim, adstrictione praedita. Non desunt praeterea alij, qui pro Lysimachia aliam plantam ostendant, quae quadrato exit caule, folijs salicis, flore in purpuram rubescente, spicato. uerum in hac quoque nihil adstringens gustu deprehenditur. Lysimachiam legitimam, ni fallor, Roma ad me Goritiam misit Vincentius Cantonius cuius meus, medicus eruditus, & rei herbariae studiosus: quae mihi plane singulis notis, quas Dioscorides Lysimachiae tribuit, uidetur adstipulari. Nascitur haec in Romano, & Senensi agro. Ceterum quamuis Ruellius in mentione Lysimachiae existimauerit (ut supra diximus) Corneolam esse ueram Lysimachiam; in sine tamen eiusdem capituli quandam aliam herbam à rusticis sibi demonstratam fuisse testatur, ad fugandam pestilentiae efficacissimam, buboni tantum adalligatam, quam etiam pro Lysimachia asseruit. Ex quo palam est, Ruellium duas pro Lysimachia plantas designasse, ea fortasse ratione adductus, quod Dioscorides flore rubro, aut aureo constare Lysimachiam memoria tradiderit. Lysimachiae meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum disseruit. Lysimachios superantem habet qualitatem adstrictoriam: per quam & uulnera glutinat, erumpentemque ex naribus sanguinem emplastri modo illita compefcit: quin & reliquas sanguinis eruptiones sistere potest cum ipsa, tum succus eius multo magis. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones, ac muliebrem profluuium sanat. Huic herbae nomen Graecum est λυσιμαχίωι, Latium, & Italicum Lysimachia.

Πολυγόστον.

POLYGONVM MAS.

POLYGONVM FOEMINA.

Πολύγονον. SANGVINARIA.

CAP. IIIII.

POLYGONVM mas ramos habet teneros, & exiles, copiosos, geniculis cinctos, qui per terram, ut gramen repunt: folia rutæ, sed t̄ molliora, longiora que: semine sub omnibus folijs turgescen-
 te, unde marem appellari uolunt: flos ei candidus, aut puniceus. Vis epoti succi est, spissare, ac refrigerare. prodest cruentæ excreationi, cholerae, alui fluxionibus, & urinæ stillicidio: nam urinam apertè ciet. Cum uino potus, contra serpentium morsus auxiliatur: datur in febribus per horam ante significationes. fœminarum profluuia imposito sistit. Idem succus aurium doloribus, iisdem que purulentis instillatur. Facit eximiè ad genitalium ulcera, cum uino adiecto melle decoctus. Stomachi feruori, sanguinis reiectionibus, ulceribus quæ serpunt, ignibus sacris, collectionibus, tumoribus, & recentibus uulneribus folia illinuntur. Sanguinaria fœmina fruticat uno caule, arundini teneræ simili, densis geniculis, & in se tubarum modo factis: articulos in orbem cingunt apices, foliolis piceæ similes: radicis nullus usus. nascitur in riguis. Huic quoque spissandi, refrigerandi que natura ad eadem ualens, sed inefficacior.

POLYGONON mas, quod ab Italis uulgò uocatur Coreggiola, & Centinodia, in campis, edificiorum areis, & uijs publicis frequens ubique nascitur. Fœmina uerò, quæ non adeò frequens est, & copiosa, in riguis humentibus que locis inuenitur. Mari polygono Proserpinacæ nomen tribuit Apuleius, quòd humi cauliculis repat. Polygoni meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi eius uires reddidit his uerbis. Polygonum, inquit, uti adstrictionem quandam obtinet, ita sanè uincit in eo aqueum frigidum, ut uidelicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Proinde sanè quibus stomachus feruet æstu, foris frigidum illitum prodest: uelut etiam erysipelata, & calidas phlegmonas iuuat. Porro tale cum sit, & fluxiones repercutit, & hac ratione uidetur esse exiccatorium. Quare cum herpetum, tum ulcerum, aliorum que bonum est remedium: efficacissimum autem inflammatione, & fluxione laborantium partium. Est & cruentorum uulnerum glutinatorium. Sed & aurium ulceribus prodest: & si uel plurimum insit puris, hoc tamen etiam desiccet. Easdem ob facultates & profluuium muliebri sistit, & dysenteriam, & sanguinis reiectiones, & undecunque aliunde immoderatiore impetus. Refert Dioscorides, quòd & urinam prouocet exhibitum stillicidio seu stranguria affectis. non tamen affectum exactè discriminat, in quo ipsum dari expediat. Porro mas ad omnia dicta, quam fœmina, ualidioris est effectus. Herba, quæ Græc

Polygoni cōsideratio.

Polygoni uires ex Gal.

Nomina. *cis* πολύγονον ἄρβεν, Latinis Polygonum mas uocatur: Arabibus, Bassalrahagi: Italis, Poligono maschio, & Correggiola: Germanis, Vweggrasz: Hispanis, Corriola: Gallis, Coreggiolo. Quæ uerò Græcè πολύγονον ἄρβεν, Latinè Polygonum femina dicitur: Italis, Poligono femina: Germanis, Kantten kraut: Gallis, Pin aquatic.

† Impressi codices Græci tum Venetijs, tum Basileæ hic malè habent ἐπιεικέστερα, hoc est, mitiora, cum legendum sit ἐπιμυκέστερα, id est, longiora. Hoc præterea loco in ijs addendum est μαλακώτερα, hoc est, molliora. Huic, & alteri lectioni adscribitur Oribasius, quem secuti uidentur interpretes.

Πολύγονατον.

POLYGONATVM.

CAP. V.

19

Polygonati
confideratio.Manardierra
tum.Polygonati
uires ex Gal.

Nomina.

POLYGONATVM nascitur in montibus, frutice cubito altiore, folijs lauri, latioribus, & læuioribus, sapore mali cotonei, aut punici, cum quadam adstrictione. Flores per singulos foliorum exortus promit, candidos, folijs numerosiores, incepta à radice supputatione. Radicem habet albam, mollem, longam, crebrò geniculatam, densam, graueolentem, digitum crassitudine æquantem. Quæ uulneribus efficaciter illinitur: quinetiam maculas in facie delet.

20

POLYGONATVM Hetruscis uulgò Frasinella nominatur. Alij uerò Italiae populi quasi à Græcis docti, id Ginochietto uulgari sermone appellare didicerunt, ac si geniculatam radicem dicerent. Mulieres è Polygonati radicibus aquam stillatitiã studiosè conficiunt, qua ad faciem detergendam, poliendamq; profuco utuntur. Sunt præterea, qui Polygonatum sigillum sanctæ Mariæ, & qui sigillum Salomonis uocent: uerum ipse quidem harum nomenclationum causam adhuc assequi non potui. Nec desunt etiam, qui asserant, ueluti Manardus Ferrariensis, eam plantam Polygonatum esse, quam nomine Secacul describunt Mauritanii. Sed ij haud dubiè, meo iudicio, falluntur: siquidem perspicuum est, Serapionem fidelem Dioscoridis interpretem, nullis suum Secacul representare notis, quæ à Dioscoride Polygonato tribuuntur. Huc accedit, quòd Serapio eo in loco nunquam Dioscoridem citat, ut sui moris est in alijs simplicibus medicamentis, quæ ipsi Dioscoridi refert accepta. Illud insuper, si particulatim libeat percurrere, Manardi errorem manifestè deprehendet, quòd Serapio non folia lauri suo reddidit Secacul, sed pisorum instar. Neque Polygonatum, & Secacul eisdem

30

uiribus pollere constat inter authores: quandoquidem illud Græci commendant ad uulnera, & ad maculas in facie delendas. Hoc autem Arabibus laudatur ad prolifici seminis ubertatem, & ad uenerem conciliandam. Quam re nonnulli falsa Manardi opinione ducti, se delusos inuenerunt, qui Polygonati radices saccharo conditas ad uenerem excitandam auarissime deuorarunt, nullo tamen rei successu. De Polygonati uiribus disseruit Galenus libro VIII, simplicium medicamentorum, hunc in modum. Polygonatum mistam habet tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adstrictionis pariter & acrimoniæ, & amaritudinis quippiam, & indicibilis cuiusdam insuauitatis. Quocirca nec admodum est usui, sed tantum quòd radicem eius quidam uulneribus illinunt. Sunt etiam qui uos maculasq; in facie illo detergant. Hæc planta ut Græcè πολύγονατον, ita etiam Latinè Polygonatum nominatur: Italicè, Frasinella, & Ginochietto: Germanicè, Vweisz uurtz: Hispanicè, Frasinella: Gallicè, Geniculiere.

40

50

Κληματίς.

CLEMATIS.

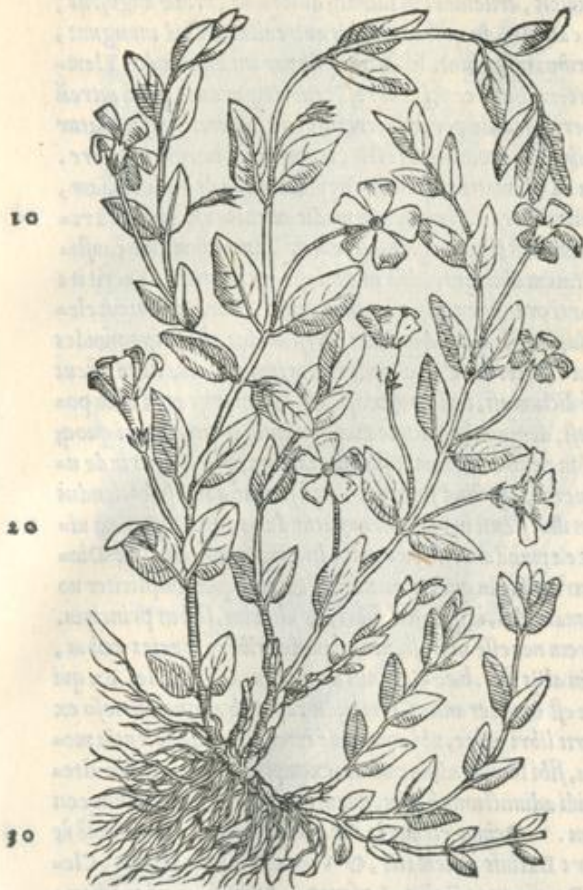
CAP. VI.

CLEMATIS humi serpit. læto, pinguique solo prouenit, uiticulas spargens crassitudine iunci, exiguas: folio lauri figura & colore, & multò minora. Ea cum caulibus in uino pota alui profluuia, & dysenterias sedant: subdita in pello cum lacte, & rosacco, aut cyprino, cruciatibus uulnæ medentur: dolores dentium comanducata finit. imposita serpentium moribus iuuamentum præstat. Fertur etiam contra aspidum ictus ex aceto pota opitulari. Gignitur in terrenis.

Κληματίς.

CLEMATIS.

CLEMATIS ALTERA.

Κλημάτις ἑτέρα. CLEMATIS ALTERA. CAP. VII.

Es t & altera Clematis, quæ viticulosum emittit ramulum, rubescentem, lentum: folium gustu admodum acre, ac exulcerans. repit per arbores, vt smilax. Semen tritum pituitam, bilem q; detrahit, in aqua aut hydromelite potû. Folia eius illita, lepras purgant. Cum lepidio conditur ad cibos.

40 CLEMATIS, quæ primo loco describitur, aliquibus Vinca peruinca dicitur, nobis uulgò appellatur Pro- uenca, cuius fronde mulieres pueris, ac puellis uirginibus, funestas texunt corollas. In hac siquidem nullam reperi no- tam, quæ Clematidi primi generis reclamare uideatur. Quamobrem eorum sententiam explodendam putauerim, qui nostratam Peruincam chamædaphnem esse sibi persuadent, quam uulgò Laurcolam appellamus. Nam hæc uirgas e- mittit cubitales, singulari stipite à radice exeuntes, rectas, tenues, leuesq;: semen rotundum, rubens, inter folia re- sidens, quæ facie laurina emulantur. Porro Clematis, quam secundo loco reddidit Dioscorides, nimirum à prima quàm maxime distat. Et sanè, ut ex quibusdam notis, quæ probè adstipulari uidentur, colligi potest, hæc nostris Via- talbis uulgò uocatis plurimam facie respondet. quandoquidem hæc uiticulis exeunt rubentibus, ac lentis: folijs sunt smilaci similibus, quæ si linguam consulas, & uehementer acris, & exulcerantia deprehendes. Ambiant hæc mire in- uolueno sese sepes, repuntq; per arbores non aliter, atque smilax. quin & earum semen aluum efficaciter deiecit. Quo fit, ut mihi omnino persuaserim, nostratam Vitalbam esse Clematidem alteram contra eorum opinionem, qui a- 50 crem Clematidem eam plantam putant esse, quæ nascitur in sepibus, flores proferens candidos, calathi effigie, quos quidam rei herbariæ imperiti Ligustra falso uocant: falso inquam, quoniam Dioscoridi ligustrum arbuscula est, non herba, ut superius libro primo monuimus. Fuchsius tamen medicus doctissimus nostratam Vitalbam, uitam nigram esse existimat. Sed errat, mea quidem sententia, ut infra suo loco dicemus. Floris alterius Clematidis figuram non repræsentauit Dioscorides: tamen si Vitalba uocata florem album, & odoratum proferat, sitq; alia huic similis, quæ purpurcum florem promit, facie tamen ab altero diuersum. Cæterum herba, quam quidam FLAMMULAM dicunt, folijs, floribus, ac semine nihil ab hac clematide differt, quemadmodum nec acerrimo gustu. Attamen neque sepibus circumuoluitur, neque arbores scandit, cum recticaulis assurgat. Plures autem hæc ex se mittit caules bicu- bitales, subrubentes, & in his folia smilacis, quibus intolerabilis inest acrimonia, unde Flammula sibi nomen asciuit. Ex hac ego sepius aquam eliciui, demisso uitreo organo in calentis aquæ balneo: quæ eadem, qua herba ipsa, pollebat acrimonia. Hanc compertum est efficacissimam esse in morbis frigidissimis. Flammula (ut Platearius est auctor) ex- calfacit, siccataq; ordine tertio. Sed quòd imposta carnem non secus exulceret, ac ignis, calidam ordine quarto re- 60

Clematidum consideratio.

Quorundam error.

Fuch. error.

Flammule historia, & uires.

60

FLAMMVLAM.

Clematidum
uires ex Gal.

Nomina.

Cuius crediderim. Sunt qui Flammulam quartanarijs edendā præbeant magno (ut ferunt) iuuamento. Alij eius oleum commendant ischiadicis, articulorum iliumq; doloribus, urinae angustijs, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut chysteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulae folia tenuissimè concisa in rosacium imponunt, quod uitreū uas exceperit, ac inde per æstatem insolant obturato uase. Datur etiam in cibis hisce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Sed ut iam ad Clematidum uires reuertamur, ea de his subiiciam, quæ Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum adnotata reliquit. Clematidis folia, inquit, acrem & adurentem siue causticam facultatem obtinent, adeo ut & lepras excoriant. Fuerit itaque in quarti ordinis excelsa facientium initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidam myrsinoides, alij polygonoides appellant. Ceterum id nec exulceratorium est, nec acre, sicut quod antè dictum est, imò profluuijs, & dysenterijs cum uino potum prodest, dentiumq; dolores mansum mitigat: tum uteri quoq; doloribus in pessa admotum, usui est, tantum abest, ut perinde uerat, ac ulceret, ceu illud superius. Sed summè nobis suspiciendus Pamphilus ille, sicuti in reliquis nugatur de ijs, quæ nunquam uident, literis ea mandans, sic hæc ambo in unum confudit. At Dioscorides utriusque in quarto meminit, & eius quæ simpliciter uocatur Clematoides, idq; in fine libri, & alterius, sed in principio. Quamobrem necesse non est, me etiam describere species ambas, sicut nec in alijs feci. hæc Galenus de utraque Clematide. Ex quibus palam est exulcerantis Clematidis caput ab aliquo curioso ex huius quarti libri calce, ubi commodè inter aluum deiciencia medicamentum, sibi locum adinuenerat, exemptum fuisse, & hic alteri Clematidi adiunctum ob eam, quam inuicem habent nominis convenientiam. Prima clematis Græcis κληματῖς δαφνοειδῆς appellatur: Latinis, Clematis, & Vinca peruinca: Italis, Clematide prima, & Prouenca: Germanis, Singrien: Hispanis, Peruinqua: Gallis, Lyseron. Secunda uero κληματῖς ἑτέρα Græcè: Clematis altera Latine: Lynen Germanicè uocatur.

Πολεμώνιον. POLEMONIA.

CAP. VIII.

POLEMONIA, alij philetariam, Cappadoces chiliodynamin appellant, ramis exilibus, utrinque pinnatis: folijs paulò quàm rutæ maioribus, ac longioribus, calaminthæ, aut sanguinariæ, proximis: quibus in summis velut corymbi dependent, nigro semine: radice cubitali, albicante, radiculæ simili. nascitur in montosis, & asperis. Bibitur in uino radix contra serpentes, & dysenteriam: & ex aqua aduersus urinæ difficultatem, & coxendicum cruciatus. datur ex aceto drachmæ pondere lienosis. Eadem scorpionis plagæ alligatur. Tradunt eum, qui radicem gustauerit, à scorpione non feriri: eumq; si ictus sit, nihil molesti passurum. Dentium dolorem mansa mitigat.

Polemonie
consider.

Fuchsi opin.

Polemonij uires
ex Gal.

Nomina.

CREDO equidem me iam sæpe uidisse Polemoniam in altioribus, & asperioribus uallis Ananiæ montibus, tenui, & quadrangulari caule, utrinque pinnato: folijs effigie nepetæ: corymbis quadantenus dependentibus, nigro semine refertis: radice prælonga, albicante. Hinc itaq; non facile adducor, ut credam, quemadmodum censet Brasauolus, eam esse Polemoniam, quam nostrum Hetruriæ uulgus appellat Lauanese: alij uero Galegam, alij Rutam caprariam nominant. Quandoquidem hæc omnibus ferè notis sænum græcum refert, in cuius ramorum summitatibus cornicula dependent, in quibus semen recluditur subrubescens, non autem corymbi. Radix illi inest breuis. nascitur læto solo, & plerunque in scrobium marginibus, alijsq; uliginosis locis: non autem in montibus asperis, ubi nasci Polemoniam tradidit Dioscorides. Ceterum Fuchsius libro primo de compositione medicamentorum, eam Polemoniam putat esse, quam officinæ Ben album uocant. Sed ab eo, pace uiri eruditissimi, planè dissentio, quòd hoc ramulis non sit utrinque pinnatis: quòd corymbos nullos proferat, sed siliquam, uel calycem ocimoidis modo: quòd denique non folium in montibus, & asperis proueniat, sed ubique, præsertim in pratis. De Polemonio differens Galenus libro VIII. de simplicium medicamentorum facultatibus, sic inquit. Polemonium quidam philetarium, quidam (uelut Cappadoces) chiliodynaron: tenuium partium est, & desiccandi uim obtinet. Quamobrem quidam radicem eius cum uino ad ischiadicos, dysenteriam, lienemq; induratum potui exhibent. Πολεμώνιον sic Græcis, ut etiam Latinis Polemonium, & Polemonia nominatur.

Σύμψυτον.

SYMPHYTVM PETRAEVN.

SYMPHYTVM ALTERVM.

Συμφύτον. SYMPHYTVM.

CAP. IX.

SYMPHYTON petraeum nascitur in petris, ramis tenuibus, parvis, origano similibus: capitulis, & folijs thymi: lignosum totum, odoratum, gustu dulce, salivam ciens: longa radice, subrufa, digitali crassitudine. Decoctum in aqua mulsa & potum, pulmonis vitia purgat: sanguinem reijcientibus, & renum malis ex aqua datur: ad dysenteriam, rubraque faeminarum profluvia in vino decoctum: ad conuulsa uero & rupta, ex aceto mulso bibitur. Quin & commanducatum sitim sedat, faucibus asperis subuenit, vulnera recentia, enterocelasque conglutinat, & illitu cohibet. Carnes autem cum symphyto decoctae coalescunt. Est & alterum symphyton, quod aliqui pecton uocant. id caulem emittit bicubitalem, aut maiorem, crassum, leuem, angulosum, ut fonchi inanem: circa quem breui interuacante spatio, folia exeunt angusta, buglosso proxima, oblonga, hirsuta: caule secundum angulos quosdam striato: folijs tenuibus, ex alarum sinu prodeuntibus: in quibus flores lutei, & circa caulem uelut verbasci femina emicant. Tam caulis, quam folia aspera lanugine horrent, tactuque pruritus concitant. Radices demittuntur foris nigrae, intus candidae, uiscosae. quarum est usus. Tritae, & potae cruentis excreationibus, ruptisque proficiunt: recentia vulnera illita conglutinant. carnes quoque si concoquantur, cogunt additae. Inflammationibus praesertim sedis, cum senecionis folijs, utiliter illinuntur.

QUANVIS in nostris commentarijs, quos multo ante tempore Italicè conscriptos edidimus, ingenue confessus essem, me non antea adinuenisse Symphytum primi generis petraeum cognominatum; id tamen postea reperi mense Septembri suis floribus emicans, longè à Goritia circiter uiginti millia passuum, in latere magni montis Vipaci paulò supra arcem, ac deinde in alijs ipsius montis partibus, alijsq; Lapidiae locis, praesertim eo tractu, qui uulgò Sclauis dicitur Gabernich, quin & in monte illo eiusdem tractus, quem uocant Sancti Urbani, nullis prorsus deficientibus notis, quae illi à Dioscoride tribuuntur. Est profectò planta, praesertim ubi floruerit, uisu incundissima, ita ut maxima cum uoluptate ad se uidentium uiatorum oculos alliciat, argumentò quidem quòd etiam uribus polleat insignibus. Porro Symphytum alterum, quòd secundo loco reddidit Dioscorides, nulli dubium est, quin ea sit herba, quae hodie passim Consolida maior nominatur, quam etiam nonnulli herbariorum Alum falso appellant. Quippe quòd eius nota singula Dioscoridis historiae ad unguem haerere deprehendantur. Haec frequentissima nascitur in pratis, floribus non modò luteis, ut Dioscorides inquit; sed & candidis, & purpureis, eadem sanè facie, ac forma. Ceterum hallucinantur,

Symphytoru
confid.
meo

Quorundam
errores.

meo quidem iudicio, qui *Symphytum petræum* putant eam esse plantam nullis non cognitam, quam officinæ **CONSOLIDAM**, & *Solidaginem* minorem uocant. Siquidem eam nihil prorsus *Symphyti petræi* notis respondere, omnibus rei herbariæ etiam mediocriter gnaris euidentiùs est, quam ut à me indicari deceat. Neq; etiam statuendum

CONSOLIDA MINOR.

CONSOLIDA MEDIA.

Solidaginis
minoris, &
medicæ uires.

Saniculæ unū
genus.

Saniculæ ali-
ud genus.

Solidago alia.

censeo idem *Symphytum* esse eam aliam herbam, cuius folia auersa parte purpurascunt, quæ ab herbarijs uulgò **CONSOLIDA** media nuncupatur, ab aliquibus uerò *Laurentina*, & à *Senensibus* *Morandola*. Harum modò dictarum stirpium etsi nusquam, quod hactenus inuenerim, meminerint *Græci*, aut *Mauritani*; cæ tamen mirum in modum prodesse existimantur disruptis, fractisq; internis, & externis corporis partibus. Idcirco uulter dantur potandæ ab alto deuolutis, ac etiam ijs, qui interna, intestinæ uulnera acceperint: nanque illa, sint uel exterius, uel interius illata, mirificè sanant. Tradidere nonnulli, qui rerum experimenta profitentur, *Consolidam* median uocatum potum sanguinis grumos in uentriculo, uel in alia corporis parte concretos disicere, & dissoluere. Illita uerò folia, uel eorum succum efficax medicamentum esse prædicant ulcibus omnibus in ore manantibus, exedentibusq; ac etiam testium, pudendorumq; uirilium, & muliebrium. His omnibus facultatibus ea quoque prædita est, quam *Solidaginem* minorem uocant, ut quidam existimant. Etenim ubi uulnera glutinare, adstringere, & reprimere sit opus, minorem usurpant, quam etiam altera longè præstantiorem esse sæpenumero compertum est. Recensetur præterea *Germanis* inter *Symphyti* genera quædam ipsis uulgaris herba, quam **SANICVLAM** appellant. Exit hæc folijs pentaphylli maioribus: radice candida, tam miro naturæ ipsius artificio nodulis, ac lacinijs quibusdam elaborata, ut non parum admirentur, qui tantum naturæ opus diligenter intuentur. His utuntur in potionibus ad enterocelas, & ad interna uulnera, præsertim ad ea, quæ in thoracis cauitatem penetrauerint. Plura insuper *Saniculæ* ostendunt genera. quorum unum, quod aliquibus herbarijs *Auricula ursti* nominatur, folia fert plantaginis magnitudine, sed crassiora, ueluti *fabariæ* uulgò uocata, lacinijs circum magno artificio factis à natura, colore in album flauescente. Id genus copiosè nascitur in agro *Goritiensi* monte *Saluatino*. Hoc cæteris præferunt ad enterocelas, & thoracis uulnera, si quotidie in potu sumatur: quin & ad alia uulnera, tam intus sumptum, quam exterius illitum. His aliam denique annumerant *Solidaginem*, quam uulgaris medicorum *Consolidam regalem*, & ipsi sua uulgari lingua *Ritterhorn* uocant, quod sonat nobis *Sperone da caualliere*, & *Latinis* equitis *calcar*. Huic sunt caules cubiti altitudine: folia oblonga, tenuia: flores planè purpurei, magnitudine uiolæ: è quorum basi corniculum eminet, antiqui *calcaris effigie*, unde illi à *Germanis* inditum est nomen. Laudantur flores ad rubentes, & inflammatos oculos triti, & aqua rosacea illiti. Herba auxiliatur ardoribus, tussi, inflammationibus, uenenis, uomitionibus, biliosis affectibus, suppressæ urinæ, calculosis, ischiadicisq;: quin & aluum citat. Verùm hoc *Solidaginis* genus magis, quantum equidem reor, *Cuminum syluestre*, quod à *Dioscoride* secundo loco describitur, repræsentat, quam aliam quamuis plantam, ut superius

10

20

30

40

50

rius

SANICVLAM.

rius in Cumini commentatione diximus. Meminit utriusq; Symphyti Galenus libro viii. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita scriptum reliquit. Symphytum petræum ex contrarijs constat uiribus: habet enim incidendi uim quampiam, qua collectum in thorace, & pulmone pus expurgare potest. Habet etiam quandam contrahendi uim, qua eiectionibus sanguinis auxiliatur: & tertia ad eas inest humiditas quædam non immodicè calida, per quam gustantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Commanducatum sitim extinguit, & arteriæ asperitates sanat. Porro secundum omnium dictarum uirium mixturem simul digerere abunde potest, simulq; corpora contrahere, & constringere. proinde enterocelis imponitur, & ad conuulsa, & rupta cum oxymelite bibitur. Porro qui ipsum in uino decoctum ad dysenteriam, & rubrum profluuium exhibent, utuntur tanquam desiccante, & contrahente. Qui uerò ad nephritin reniumue dolorem, tanquam expurgante, & incidente. Symphytum uerò alterum, puta magnum, similem dicto uim habet: non tamen gustantibus dulce est, nec odorantibus odoratum. Sed his sanè à modò scripto diuersum est. Ceterum quatenus uiscositatem quandam, & mordacitatem obtinet, scillæ simile est. Utuntur eo ad omnia, ad quæ iam dicto. Quod συμφύτων πετρεῖον Græci, pariter Latini Symphytum petræum, & Itali Simphito petreo uocant. Quod uerò συμφύτων ἑτερον Græci, Symphytum alterum Latini appellant: Itali, Consolida maggiore: Germani, Vual uurtz: Hispani, Suelda maiore, & Consuelda maior: Galli, Oreylle d'asne.

Symphyti utriusque vires ex Galeno.

Nomina.

† Ne quis commoueatur, quòd nos hic folia adiecimus præter Ruellij, & Marcelli interpretationem. Id enim ea ratione fecimus, quoniam in Aldino codice hoc loco Φύλλα, hoc est, folia habetur. Tum uerò quia folia thymi pulchrè illi herbæ quadrant, quam uerum Symphytum petræum censemus.

† Illud præterea hoc in loco adnotandum est, quòd ubi communis lectio habet πύλλον περικλητικόν, hoc est, saliuam prouocans, in Oribasio legitur συσπικόν, quod est adstringens.

Ὁλόστιον. HOLOSTIVM.

CAP. X.

HOLOSTION quadrantalis herba est pusilla, tribus quatuorve digitis supereminens extra terram: folijs, viticulisque coronopo, aut gramini proximis, gustu adstringentibus: radice alba, prætenui usque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum. nascitur in collibus terrenis.

40 Vfus eius ad rupta in uino pota: nam & carnes coguntur decoctionibus addita.

HOLOSTIVM etsi à nemine, quod equidem sciam, cognoscatur in Italia; eam tamen plantam illi consimilem esse crediderim, quam libro secundo in Coronopi mentione à Goritiensibus ideo Serpentinam uulgò uocari diximus, quòd mirum in modum serpentium moribus opituletur. Hæc siquidem herba est exigua, humi procumbens, quæ folijs, cauliculisq; coronopi modo exit, gustu adstringentibus: radice tenui, lignosaq;. Nascitur ipsa quoque in collibus, ac etiam sabulosis locis. Ex his utiq; quispiam facile posset hanc herbulam pro holostio habere: quannus hoc ego pro certo affirmare non ausim. Recensetur Holostium inter symphyti genera. Sed hallucinatur haud dubie qui credunt eam herbam esse Holostium, quam Pilosellam herbariorum uulgus appellat. nam quanquam Pilosella dicta frequens nascatur in collibus; folia tamen edit oleæ proxima, albicantibus pilis horrida, unde illi nomen. Iisdem uerò stiuntur pilis & caules, qui humi serpunt, ac reptant, e quibus postea prodeunt flores aureo colore. Radicibus nititur breuibus, & tenuibus. Sed hæc eius delineatio nihil prorsus Holostio competere uidetur. PILOSELLAE plura sunt genera, quorum unum nascitur inter saxa Saluatino monte in comitatu Goritiensi: folijs in terram sparsis, longis, echij instar, pilis innumeris, lanugineq; obductis: caule diuim palmorum longitudine: flore cyani similitudine, maiore tamen. Præstat hæc planta ad uulnera glutinanda: quinetiam ad enterocelas, tam illita, quam pota. Hæc nobis Pilosellam maiorem liceat appellare, quando nondum constet, an ueteribus Græcis, aut Latinis cognita fuerit, à quibus nomen mutuari possumus. Tota Pilosellæ planta uehementer adstringit: quapropter huius rei non ignari pastores maxime cauent, ne ouium greges in illis pascuis immorentur, ubi huiusce plurimum gignitur. Quandoquidem depascentes oues tanta alui adstrictione afficiuntur, ut inde facile emoriantur. Hinc didicerunt medici, eam mederi dysentericis, & uteri profluuijs: quin & uulnera glutinare tam scilicet exterius, quam interius illata, cœliacisq; magno esse auxilio, & biliosis uomitionibus: eruentis item spitis, enterocelis, & omnibus in uniuersum fracturis opem ferre, sed præcipuè caluarie. Ceterum ut ad Holostium nostra redeat oratio, ingenuè fateor nullã hæcenus plantam

Holostii consideratio.

Quorundam error.

Pilosellæ descriptio, & uires.

PILOSELLA.

Holestij vires
ex Galeno.
Nomina.

tam se mihi obtulisse, quæ magis Holestium referat, quam ea, quæ Serpentina, ut diximus, à Goritiensibus vulgò uocatur. Holestium (ut auctor est Galenus libro VII. simplicium medicamentorum) desiccandi uim habet cum adstrictione: quæm obrem ipsum ad rupta potui exhibent. Quod Græci ὀλέστιον, Latini item Holestium, & Holestium dicunt: Itali, Holestio.

ΣΤΟΒΗ. STOEBE.

CAP. XI.

STOEBE vulgaris est notitiæ. Cuius semen, & folia stringunt. quapropter decoctum dysentericis infunditur: auribus quoque purulentis instillatur. Illita folia oculis ab ictu cruentis profunt, & erumpentis sanguinis impetus cohibent.

Stœbes confi-
deratio.

STOEBEN Dioscoridis tempore omnibus vulgò cognitam fuisse, illud maximo argumento est, quòd eam nullis prorsus notis representauerit. Hinc certè nobis facessitur negotium, quò minus scire possimus quænam sit illa inter tot plantas, cuius nomina, & facultates ignorantur. Plinius libro XXI. cap. xv. Stœben inter aculeatas herbas retulit (id quòd à Theophrasto lib. VI. cap. XIII. de plantarum historia mutuatus est) sic inquit. Quædam sunt herbe, quæ spinas in folio habent, & in caule, ut phleos, quòd aliqui Stœben appellauerunt. Idem lib. XXI. cap. XI. Stœbe, inquit, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhoidi quoque, & dysenterie infusa. hæc Plinius. Ex quibus equidem uerbis planè asserere ausim, Phleon, & Stœben eandem plantam esse. Hanc in Orchomeno lacu nasci semine placenteo, & molli, colore rubido, auctor est Theophrastus lib. IIII. cap. XI. de plantarum historia. Hinc itaq; Matthæi Syluatici error manifestè deprehenditur, qui in suis pandectis Stœben eam herbam interpretatur, quam uulgus Scabiosam nominat. cuius, quòd sciam, nec Græci, nec Mauritanii meminerunt. Quanquam non desunt, qui Scabiosam eam esse contendunt, quæ ab Aëtio uocatur Psora: quam tamen is nomine tantum expressit, nulla adiecta descriptione, ex qua aliquid certi constitui possit. Ceterum Scabiosam uocatam non esse Stœben illud abundè ostendit, quòd hæc folijs constat laciniatis, subirsutis: caulibus tenuibus, cubitali altitudine, atq; etiam maiore: in quorum cacumine flores emicent in cæruleo albicantes: & in pratis, & campes-tribus proueniat. At Stœbe folia fert aculeata, & in lacubus, stagnis, paludibus, alijsq; locis aquosis nascitur. Vnde Aristophanes comicus rectè in comædia ranas inter se loquentes adducit, quæ admodum letabantur, quòd totam consumpsissent diem inter cyperum, & phleum saltantes. Sed quoniam nusquam reperio ueteres SCABIOSAE meminisse, ne à nobis quoque silentio prætermissa in posterum deperdatur, hic eius facultates explicabo. Pollet in primis hæc aduersus scabiem, unde illi nomen: in quem usum non modò eius decoctum quotidie potandum præcipiunt;

SCABIOSA.

Matthæi Syl-
uatici error.

Scabiosæ men-
tio, & uires.

piunt; sed & herba ipsius succo, per se, aut in unguentis addito, scabiosa corpora illinunt. Prodest omnibus pectoris uitijs, & respirationi inseruientibus organis: quippe quæ & eorum inflammationes purulentas disijciat, & omnia pectoris excrementa expurget. Anthracibus, siue Carbunculis pestiferis utiliter illinitur: adeo ut illita hos lethales abscessus trium horarum spatio prorsus abolere existimetur. Sed iam ad Stœbes uires redeamus, de quibus Gale-

Stœbes uires
ex Gal.

20 Quæ planta σοῖβῆ Græcis, similiter Stœbe Latinis, & Stebe Italis appellatur.

Nomina.

Κλύμενον. CLYMENVM. CAP. XII.

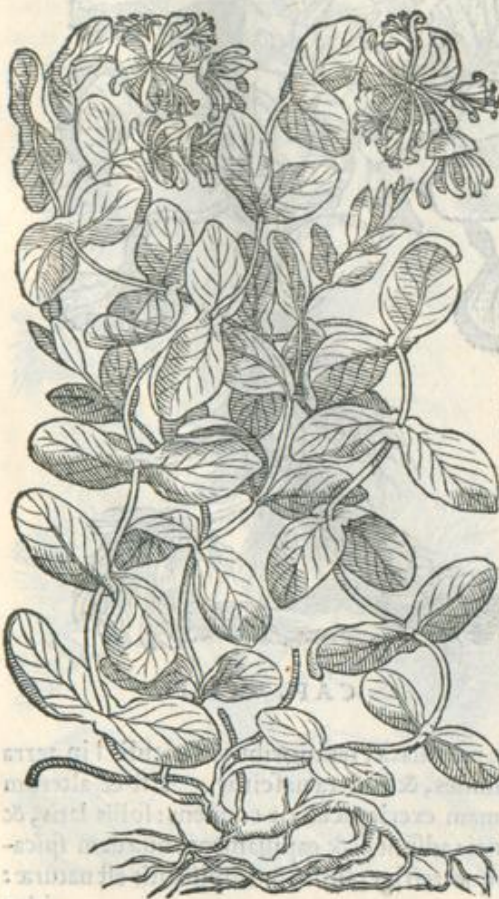
CLYMENVM caulem fert fabæ, quadratum: folia plantaginis: folliculis supra caulem sese inflent, ut in polyporum cirris. Probatissimum est è montibus. E frutice toto cum radice succus exprimitur: qui ad sanguinis reiectiones, in potu efficax est: cœliacos, rubraque fœminarum profluuia, refrigerando infranat: sanguinem naribus erumpentem supprimit. Trita folia, aut siliquæ recentibus vulneribus impositæ, ea ad cicatricem perducunt.

30 SI CAULES, itemq; flores herba, quæ Saponaria uulgò uocatur, Clymeni delineationi responderent, quemadmodum folia illi quadrare uidentur, quippe quæ plantagini prorsus referant imaginem, cum Ruellio utique sentirem, fatererq; Saponariam legitimum esse Clymenon. At certè neque caulis, quem rotundum profert, & per interualla geniculatum, neque flores illi quicquam ad stipulari deprehenduntur. Quamobrem quænam herba Clymenum in Italia hodie referat, hætenus non satis compertum habeo. Hanc (ut Plinius memoriæ prodidit libro xxv. cap. vii.) inuenit rex Clymenus, unde & nomen herba. Quo in loco idem Plinius clymeno perperam illa omnia reddidit, quæ Dioscorides periclymeno assignauit. Huius nusquam, quod inuenerim, meministi Galenus, sicut nec post ipsum Paulus. Planta hæc κλύμενον Græcè, quemadmodum & Latine Clymenum dicitur.

Clymeni cōsideratio.
Ruellij, & Plinii lapsus.

Nomina.

Περικλύμενον. PERICLYMENVM. CAP. XIII.

PERICLYMENVM simplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea: inter folia furculi exeunt, in quibus baccæ hederæ similes: flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quasi in folium procumbens: semen durum, & quod difficilè euellatur: radice rotunda, crassa. Nascitur in aruis, ac sepibus, conuoluens se adminiculis proptèr assidentibus. Semen eius postquam ematuruit collectum, & in umbra ficcatum, si drachmæ pondere detur in uino, quadragenis diebus, lienem absumit, lassitudinem discutit: sed urinam ciet, statim à sexto die cruentam. orthopnoæ, & singultui prodest: partum accelerat. Folia sunt eisdem uiribus prædita: quæ tricenis septenis diebus epota, sterilitatem facere produntur: perunctis ex oleo, febrium algores abigunt.

50 SVNT qui Periclymenum perperam Caprifolium appellant: officinæ Matrisyluam uocant: nos uerò, quod propinquas uinciat plantas, uulgò appellamus Vincibosco. Ceterum id potissimum nos ad credendum impellit, uulgatam Matrisyluam esse Periclymenon, quod non solum omnes huiusce ætatis rei herbariæ peritissimos in hanc sententiam deuenisse compererim; sed quod etiam ex notis, quas illi reddidit Dioscorides, ita esse cognouerim. Quandoquidem Matrisylua unico tantum caule fruticat, qui ex interuallis gemina tantum folia mittit, ipsam amplectentia, subcandida, hederaceaq;: flos ei fabæ non dissimilis, candidus, cum adoleuerit, in folium procumbens. Semen hederaceum, prædurum, & quod difficilè euellitur, in furculis quibus-

Periclymeni
consider.

T. dam

Quorundam error.

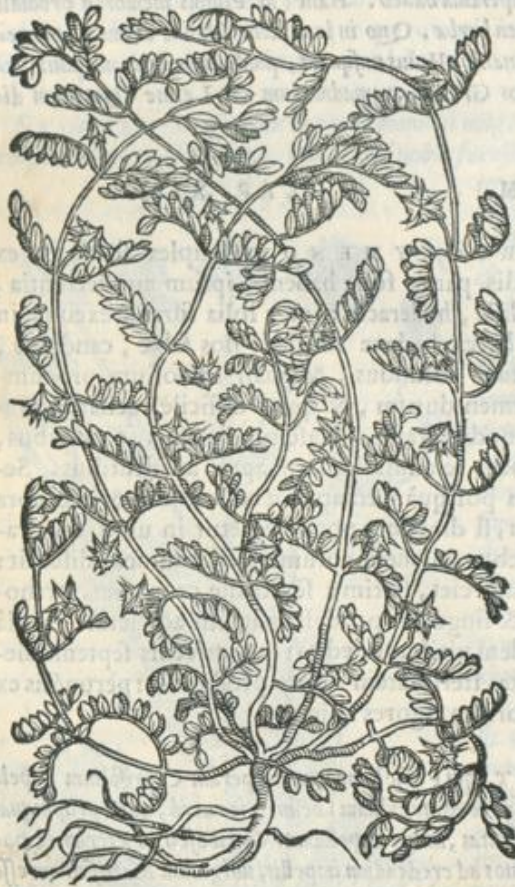
Periclymeni uires ex Gal.

Nomina.

dam connexum, qui inter folia erumpunt. Constat præterea eius caulem, qui ab radice simplex assurgit, arbusculis, & fruticibus mirè sese conuoluere, ubi in sepibus, & frutetis nascitur, adeo ut sepe tam pertinaciter inhereat, ligetq; adnucula, ut in ea manifestum imprimat uestigium: unde à nobis merito Vincibosco dicitur. Porro planè, mea quidem sententia, hallucinantur, qui Caprifolium, & Matrifyluam seu Periclymenum idem esse existimant: in quorum numero esse deprehenduntur Ruellius, & Fuchsius, alioqui uiri doctissimi. In hunc autem lapsum hos fortasse deduxit Matihæus Syluaticus pandectarum author. Siquidem is suum Caprifolium Matrifyluam nominat, eum tamen, ut subinde legitur, nil aliud Syluatico Caprifolium fuerit, quàm Dioscoridi pyracantha, seu lycium, non autem periclymenum, de quo seorsum sub titulo Matrifyluæ Syluaticus ipse disseruit. Quod fortè non animaduertentes ij, Caprifolium, & Periclymenum idem esse putarunt. Ceterum Matrifylua in eorum unguentorum usum uenit, quæ ad capitis uulnera parantur. Nanque hac in re efficacissimum est medicamentum. quanuis è ueteribus neminem hætenus inuenerim, qui Periclymenon ea ui pollere, memorie prodiderit. Hanc etiam herbam commendauit Ioannes de Vigo clarissimus chirurgicus, ad crurum ulcera, quod eam ad hoc (ut ipse inquit) utilem esse tradiderit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum. Veruntamen id non legitur in meo Galeno: nam loco citato Galenus de Periclymeno ita scriptum reliquit. Periclymeni tum fructus utilis est, tum folia, adeo uehementer incidentis, simul & excoalscentis facultatis, ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentam efficiant: principio quidem urinam tantum mouent: porro foris cum oleo illita excoalsciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens potionis mensura est, drachmæ unius pondus cum uino. Porro desiccatur quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem omnino bibentibus asserre. Sed & sunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præsumunt, ut Dioscorides, qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi à sexto die memorat. Planta, quæ Græcis τριβύλλιον, Latinis quoque Periclymenum dicitur: Italis, Matrifelua: Germanis, Geiszblatt: Hispanis, Madrefylua: Gallis, Vincibosse.

TRIBVLVS TERRESTRIS.

TRIBVLVS AQUATICVS.

Τριβύλλος. TRIBVLVS.

CAP. XIII.

TRIBVLI genus unum terrestre, folijs ad effigiem portulacæ, tenuioribus: viticulis † in terra stratis: spinis secundum folia rigidis, præduris. iuxta amnes, & rudera nascitur. Est & alterum genus, aquis familiare, quod in fluminibus natum comam exerit, aculeos condens: folijs latis, & pediculo longo: caule parte summa, quàm ima crassiori: adsunt ei & capillamenta quædam spicæa: semen durum, ab altero non abhorrens. Vterque refrigerantis, & inspissantis est naturæ: ideo

ideo inflammationes omnes cataplasmate adiuuat. ulcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonsillasque perfanat. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculosis iuuamentum affert. Drachma terrestris tribuli pota, illitave, ictos à uipera recreat: contra uenena cum uino aptissimè bibitur. decoctum eius sparsum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, virenti tribulo equos saginant: & è dulci semine & esculento panem, quo vescuntur, faciunt.

ET SI unum duntaxat, Tribuli terrestris genus descripserit Dioscorides; duo tamen eius genera à Theophrasto redduntur lib. VI. cap. V. de plantarum historia, his uerbis. Tribulo peculiare est, ut fructum gerat aculeatum.

Tribuli consideratio.

20 Eius duo sunt genera: uni folium est ciceris, alteri aculeatum. Vtrunque terrestre, & surculosum: serius germinat, cui in folijs sunt aculei, magisq; hoc apud septa uillarum erumpit. Semen præcoci sesame figura cernitur: alteri, hoc est serotino, rotundum, nigrum, siliquis inclusum. Hæc duo terrestris genera Theophrasto. Tribulum, cui folia porzulae Dioscorides assignauit, memini me uidisse Venetijs in maris litore propè diui Nicolai sacellum. At hunc, cuius hic figuram exprompsimus, Pisis misit ad me Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus rei herbarie peritissimus.

Ruellius Tribulum aculeatum Theophrasti eam plantam esse arbitratur, quam Hetrusci uulgò uocant Cacatreppola, ea fortasse ratione ductus, quòd prope torrentium, & fluminum ripas proueniat. Verum cum lateat nos foliorum effigies, quæ à Theophrasto illi tribulo non redditur, atque etiam constet hanc plantam surculos non mittere, neque siliquam ferre, in qua intus claudatur semen, cogor omnino à Ruellio dissentire. Nostrates seplasiarij huius radices melle, & saccharo condiunt, eryngij eas esse existimantes. Qua in re haud dubiè illi falluntur, ut superiori libro in

Ruel. error.

30 eryngio ostendimus. Sed ad Tribulos redeamus. Aquaticum genus in plerisq; Italiae fluminibus, & lacubus prouenit, præsertim in agro Mantuano, & Ferrariensi: neq; solum in dulcibus aquis gignitur; sed etiam in mari. Hos tribulos Venetijs in foro uendunt, quos marinos appellant, ut qui in lacunis illis uicinis enati inueniantur. Ex his porrò qui peregrè proficiscuntur, uerticillos faciunt, quibus suas preces enumerant, colloq; gestant, ut maiorem præ se ferant religionem, ne dicam hypocrisim. Nonnulli fructu, qui castaneis refert similitudinem, sub cineribus calidis cocto, non secus, atque illis pro bellarijs uestuntur. Tribuli utriusq; facultates perstrinxit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Tribulus ex humida essentia modicè frigida, & sicca non mediocriter & ipsa frigida componitur. In terrestri tamen superat terram frigidam, quod & adstringens ostendimus: in aquatico uerò aqueum. Propter utrunq; itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus con

Tribuli uires ex Galeno.

30 σαῖος sic Greci, Tribulus terrestris Latinus dicitur: Italis, Tribolo terrestre. Τριβόλος ἑνδρος Græcè, Tribulus aquaticus Latine uocatur: Italicè, Tribolo acquatico. Arabicè simpliciter tribulus Hasach, seu Haserk appellatur: Hispanicè, Abroyos, & abrolhos.

Nomina.

SAXIFRAGA.

† Hoc in loco ita equidem legunt uulgata Græca exemplaria, sed Oribasius lib. XII. itemq; uetustus Dioscoridis codex habent μακροῦ. qua uoce Tribulum terrestrem uticulis longis representant. Ad quod etiam satis plantæ pictura demonstrat.

Σαρξίφραγον. SAXIFRAGA. CAP. XV.

† SARXIPHAGON aliqui sarxiphragon, alij empetron, Romani saxifragam uocant. frutex est surculosus, in petris, & asperis locis nascens, epithymo similis. Coctus in uino, mox potus, febricitantibus opitulatur: stranguriæ prodest, singultum sedat, calculos vesicæ frangit, & urinam ciet.

LICET omnibus huius ætatis rei herbarie peritis satis superq; persuasum esse non ignorem, hoc Saxifragæ caput Dioscoridi illegitimum esse, quòd Latina nomenclatura contra scriptoris morè Græcè proferatur; tamen cum in omnibus ferè Græcis exemplaribus habeatur, id mihi quoq; dissimulandum non putauit: eaq; maximè ratione, quòd eam plantam habet, nouitq; Italia. cuius usus præcipuè expetitur ad renem, & uesicæ calculos comminuendos, & ad urinam remorata[m] ciendam. Ea in Hetruria pluribus locis è durissimis erumpit saxi, folijs capillaribus, epithymo non dissimilibus, præsertim Argentario promontorio in maritims nostris. Inuenitur quinetiam in agro Gori-tiensi quibusdam saxi enascens, iuxta Sontij fluminis ripam, quæ Salicano rure itur Canalum. Sed aliquis fortasse obijciat, hanc

Saxifragæ consideratio.

T 2 plantam

plantam non esse legitimum Saxiphragon hoc loco descriptum, quod ea nullis ferè notis epithymum representet. Neque id quidem temere obijciatur: etenim non uideo ego, quomodo Saxiphragon rectè epithymo assimilari possit, quod illud frutex sit furculosus, hoc autem tantum absit à frutice furculoso, ut uideatur potius esse quoddam capillamentum. Idcirco facile adductus sum, ut suspicer codicem hoc in loco deprauatum esse: aut Saxiphragon frutex erit, qui folijs duntaxat epithymum emuletur, ut illa folia satis ostendunt, quæ in hac planta, cuius imaginem hic expressimus, capillorum instar tenuissima conspiciuntur. Ceterum sunt & alia herbarum genera, quæ sub Saxifragæ nomenclatione uulgaribus demonstrantur, nempe Trichomanes, Adiantum, Asplenium, Filipendula, Masiliense seseli, Pimpinella quæ hircum redolet, & aliæ plures herbæ: quæ ideo Saxifragæ nomine insigniuntur, quod omnes urinam cieant, & calculos frangant pellantq;. Est porro alia quoq; planta Germanis herbarijs notissima, quam Saxifragam albam cognominant. Prouenit hæc mense maio saxosis, arenosis, asperis, stientibusq; locis: folijs humi procumbentibus, exiguis, rotundis, in ambitu ferratis, uulgaris terrestris hederæ modo; pinguioribus tamen, & mollioribus. Caulem profert tenuem, unci modo, hirsutum, cubitalem: in cuius cacumine flores prodeunt albi, candidis uiolis non absimiles, qui mense Iunio absq; semine decidunt. Radix huic exilis, granulis quibusdam coherens, coriandri magnitudine, quæ partim albicant, partim uerò rufescunt, & pro semine seruntur, amaro gustu. Folia cum radice in uino decocta urinam cient, renum, & uesciæ calculos pellunt. Idem præstant & granula, quæ radicibus adherent, si tusa deuorentur. Planta, quæ Grecis σαξιφραγον, et σαξιφραγον, Latinis Saxifraga, & Italis Salsifragia nominatur.

Plantæ saxifragæ dicta.

Saxifraga alba.

Nomina.

† Qui postremo impressi sunt Græci Dioscoridis codices non hic, sed in fine separatim scriptum habent hoc caput de Saxifraga, inter ea relatum, quæ in hoc authore adscititia censentur. Hoc dictum sit, ut omnibus constet, illud nõ solum Latine, sed etiam Græcè scriptum reperiri.

LIMONIUM.

LIMONIUM ALIUD.

Λιμόνιον. LIMONIUM.

CAP. XVI.

LIMONIUM folia habet betæ, tenuiora, & longiora, decem, & sæpe plura: caulem tenuem, reatum, lilio æqualem, seminibus rubris scatentem, quæ gustata adstringunt. Semen tritum, & ex uino acetabuli mensura potum, dysentericis, cœliacisque prodest: rubra scæminarum profluvia sistit. Nascitur in pratis, & palustribus.

Limonij con sideratio.

PROVENIT Limonium, nullis prorsus reclamantibus notis, innumeris ferè plantis in paludibus, quæ Timau fontibus irrigantur, ac etiam Tergestino tractu. Hanc autem plantam seplasiæ falso Beben rubrum appellant. quam si quis diligenter expendierit, eam, ni fallor, inueniet omnibus notis Limonio adstipulari: unde cogetur sateri

aut hanc uerum Limonium esse, aut saltem eius genus. Siquidem herba est (ut imagines duæ, quas hic damus, aper-
te demonstrant) folijs betæ, tenuioribus & longioribus, decem, sæpe pluribus: caulibus item tenuibus, in quibus se-
men rubrum, quod gustatum adstringit. Præterea in pratis, præsertim uliginosis, & palustribus pronenit. Addam
etiam quod experimento compertum est, Behen hoc adulterinum præditum esse facultatibus & uiribus, quas Limo-
nio reddiderunt Dioscorides & Galenus. Quare non temere me facturum putauit, si pro uero Limonio hic eas plan-
tas depictas exhiberem, quæ in officinis Behen rubri nomen perperam acceperunt: quod iam mihi persuasum sit (ut
in glandis unguentariæ commentatione dicitur) eas planè Behen illud ementiri, de quo à Mauritanis mentio facta est.
Plinius libro XX. cap. VIII. Limonium syluestrem betam uocari tradit. Sed huic, ut in beta notauimus, refragatur
Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, ubi se nullam unquam syluestrem betam nouisse scribit: nisi quis
pro ea rumicem accipiat. Atq; adeò hinc colligamus licet, Limonium esse per se genus herbe. Limonij uires me-
moriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Limonij semen utpote austerum, cœ-
liacis, dysentericis, & sanguinem spuentibus cum uino exhibent. Iuuat & profluuium muliebri. Satis autem est ace-
tabuli mensura. Quod Græci Λειμώνιον, Latini item Limonium dicunt: Itali, Limonio.

Limoni-
tes ex Gal.
Nomina.

Λαγόπους. LAGOPVS.

CAP. XVII.

L A G O P V S herba sifit aluum in uino pota: aut in febrî, ex aqua. Eadem inguini alligatur in in-
flammatione. Nascitur in segetibus.

20 SANE tam paucis Lagopum perstrinxit Dioscorides, utpote qui ne ullam quidem eius imaginis notam designa-
uit, ut arduum æquè, atque difficile sit asserere, quinam statuendus sit in tam ingenti plantarum multitudine, quarum
nulla apud homines extat cognitio. Ceterum Matthæus Syluaticus parum rectè, meo quidem iudicio, tradidit Lago-
pum eam esse herbam, quam herbariorum uulgus Caryophyllatam appellat: quandoquidem hæc non gignitur in se-
getibus, sed in montibus, & in uis iuxta septa. quod mirum in modum sepibus opacari gaudeat. De hac ueteres,
quod sciam, nihil memoriæ prodiderunt. Nisi fortasse fuerit Geum à Plinio descriptum libro XXVI. cap. VII. cui ra-
diculas reddidit tenues, nigras, & bene olentes.

Lagopi confi-
deratio.
Syluatici opi-
nioc xplofa.

CARYOPHYLLATA.

Porro CARYOPHYLLATA planta est non uulgaris, neq; uiribus inefficax, argumento quod eius radices manifestum caryophylli spirent odorem. Ea recentiores utuntur pota ad tho-
racis interna uulnera. Quin & eius succum, admista ærugine, cuniculosi, contumacibusq; ulceribus utiliter iniiciunt. Eadem
òlfactu spiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota pro-
dest cœliacis, dysentericis, fœminarum profluuijs, & cruenta ex-
puentibus. Tam intus sumpta, quam foris illita enterocelis auxi-
lio est. Temperamentum ei excalsaciens, & exiccans, ut manife-
sto sunt indicio eius radices: quippe quæ gustu odoratæ, adstrin-
gentesq; deprehendantur. Quibus qualitatibus non modò attenua-
re, discutere, & adstringere ualent; sed etiam roborare. Sed,
ut ad nostrum institutum reuertamur, Germanorum uulgus Lago-
pū appellat herbã, quæ folia habet trifolio similia, oblonga: caulem
tenuè, rotundum, hirsutumq;: semen in paniculis paruis, muscosis,
lanuginosisq;: cui non obscura adstringendi uis inest. Proinde sunt
è Germanis, qui ea utantur ad detergendam sedem in dysenteria.
Nascitur hæc quidem in segetibus. uerum an ea legitima sit La-
gopus non ausim affirmare: nullus enim, quod sciam, Lagopi faci-
ciem representauit. Lagopi uires scriptas reliquit Galenus li-
bro VII. simplicium medicamentorum, his paucissimis uerbis. La-
gopus facultatis est desiccantis, adeò ut fluxus alui probè exiccet.

Caryophyl-
latæ uires.

Lagopi uires
ex Galeno.

Nomina.

Μέδιον. MEDIUM.

CAP. XVIII.

M E D I O N in faxis, & opacis nascitur. folia habet iri-
dis: caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, pur-
pureum, rotundum: semine cnici, minuto: radicem do-
drantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Quæ trita
in farinam, & ex melle decocta, rubros menses fœmina-
rum sifit, eclegmate per aliquot dies sumpto. Semen in uino potum, menstrua pellit.

M E D I O N in Media duntaxat nasci quibusdam proditum est. Quod si ita se res haberet, mirum profectò non
esset, si non proueniret in Italia, ubi ipsum hæctenus fateor me non reperisse, aut uidisse. Sunt qui eius folia intubo si-

Medij confi-
deratio.

T 3 milia

Medii uires ex Galeno.

Nomina.

milia faciant, non autem iridi, ut communis habet lectio, quibus etiam Oribasius ad stipulatur. Et certe facilis potuit esse librariorum lapsus, ut qui uocabulorum affinitate decepti i' eid1 pro σ'ε'ιδ1 in Dioscoride scripserint. Medij facultates tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit, Medij radicem contra atq; semen ipsum, temperatam esse contigit. nam illa quidem austera est, & fluxiones cohibet cum alias, tum profluuium muliebri quod uocant. At semen tantum abest, ut tale quid efficiat, ut etiam menses cieat, utpote quod tenuium partium, & incidentis est facultatis. Vt Græci hanc plantam μ'ηδ'ιο'ν, ita etiam Latini Medium uocant.

Ε'πιμ'ηδ'ιο'ν. EPIMEDIUM.

CAP. XIX.

EPIMEDIUM, caulis est non magnus, hederæ folijs, denis atque duodenis, neque florem, neque fructum ferens: radice tenui, nigra, graui odore, gustu fatuo. nascitur in humidis. Folia cum oleo trita, imposito cataplasmate, mammas increfcere non sinunt. Radix conceptum adimit. Folia trita quinis drachmis, post menstruas purgationes; quinque diebus in uino pota, præstant mulieribus, ne concipiant.

Epimedii consideratio.

Opinio cuiusdam medici explosa.

QUI Epimedium in Italia, quantum mihi perquire licuit, hoc tempore cognoscit, demonstratq; hætenus repere neminem. Quare putauerim alijs in regionibus hanc plantam prouenire: uel si fortasse nascatur in Italia, nondum ad nostram peruenisse cognitionem. Non tamen nos fugit medicum esse in Italia materiam medicam profitentem, cuius nunc nomen libet silentio dissimulare, qui Epimedium eam plantam esse censet, quæ à triquetra foliorum figura quibusdam recentioribus Trinitas appellatur: idq; illis constanter affirmat, & persuadet, qui maiorem forsitan ei fidem præstant, quam ipsi Dioscoridi. Sed quod his aperte hallucinetur, etsi unicuiq; mediocriter etiam in re herbaria uersato perspectum esse possit, pro alijs tamen iam nobis ostendendum est. Quod facile constabit, si expendatur utriusq; plantæ descriptio: siquidem Epimedium, Dioscoridis testimonio, caulis est non magnus: folia habet hederæ similia, dena aut duodena. Trinitas uerò nullo constat caule, sed folijs tantum modo uicenis, modo tricenis, modo quadragesimis, pluribusq; à radice cyclamini modo exeuntibus. Præterea Trinitas primo statim uere florem edit cæruleum, mox semen. Epimedium uerò, Dioscoride auctore, neq; florem, neq; semen profert. Adde quod Trinitas radice nititur multifida, odore non ingrato, & sapore adstringente. Radix uerò Epimedij tenuis describitur, graui odore, & insipido ac fatuo gustu. Ex quibus omnibus, ni fallor, harum plantarum discrimen luce clarius ostenditur, & medici illius opinio uana aperitissime exploditur. Cæterum Plinius libro XXVII. cap. IX. Epimedij historiam ad uerbum ferme à Dioscoride mutuatus est: cui item Galenus suam acceptam referre potest libro VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Epimedij uis est moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate. quare nullam habet insignem qualitatem. Mammas cataplasmate impositum rectas seruare potest. Aiunt uerò epotū concipiendi spem adimere. Planta, quam Græci ε'πιμ'ηδ'ιο'ν, Latinis similiter Epimedium appellatur.

Epimedii uires ex Gal.

Nomina.

GLADIOLVS.

Gladioli historia.

Ξιφ'ιο'ν. GLADIOLVS. CAP. XX.

XIPHION, alij phasganon, alij machæronion, Romani gladiolum uocant. nomē inde accepit, quod folium gladij præbeat speciem. Iridi simile erat, nisi minus, & angustius uideretur, & gladij modo mucronatum, neruosumq; . In caulem exit cubitalem, in quo purpurei flores, in ordinem digesti, inter se distant: rotundo semine: radicibus geminis, vna paruorum bulborum modo, super alteram insidente, quarum inferior gracilis est, superna uberior. nascitur in aruis. Superior cum thure illita, admisto uino, spicula & aculeos è corpore extrahit: panos cum lolij farina, & hydromelite discutit: qua de re huiusmodi emplastris inferi sollet. menses imposita trahit. Superiori radice ex uino pota, uenerem stimulari, & inferiore sumpta sterilefcere tradunt. Superiorem quoque utiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.

NASCITVR Gladiolus, quem Græci xiphion uocant, frequens in Hetruria, & in comitatu Goritiensi, in pratibus, & in aruis inter segetes: unde Segetalis plerisq; dicitur. huius flores nostri uulgo appellant Monacucie. Folia ei iridis, breuiora tamen, & angustiora, lineis neruorum modo striata, mucronataq;. Caule attollitur cubitali, succoso: in quo flores emicant purpurei, paribus inter se spatijs distantes, qui etiam iridis flores

SPARGANIVM.

res forma effigieq; plurimum emulantur, quanquam Gladiolo minores sunt, & uno tantum colore constant. Prodit ex his semen (ut Dioscorides inquit) rotundum. Radicibus coheret geminis, rotundis, pressisq; verticillorum modo, una super alteram insidente, albicantibus, bulbosisq;. Hæ obteguntur capillaceo involuero, in nigru purpurascete, ueluti croci radices. Cæterum quæuis tradiderit Dioscorides, quod superior radix magnitudine inferiorem superat; plerunq; tamen contrarium uisitur. Plinius porro hac in historia à Dioscoride dissentit: siquidem Gladiolum, quæ in aruis nasci scribit Dioscorides, in palustribus is & aquosis inueniri existimat. Ex quo facile crediderim, Plinio illum uocari Gladiolum, quem passim officinæ Acorum nominant. Gladioli meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Xiphij radix, & maximè altera, quæ superior est, atrabentem, digerentem, & exiccantem scilicet facultatem etiam possidet. Hæc planta ξίφιον Græcè uocatur: Latine, Gladiolus: Arabicè, Kafflon: Italicè, Gladiolo: Germanicè, Schuuerzel: Gallicè, Glais, & Glaitel.

Plinius à Dioscoride dissentiens.

Gladioli uires ex Gal.

Nomina.

Σπαργάνιον. SPARGANIVM. CAP. XXI.

SPARGANION, aliqui xiphidion uocant. folia habet gladioli, sed arctiora, & in terram magis procumbentia: in summo caule ueluti pilulæ prominent, in quibus semen. Contra serpentis uenena, radix cum uino datur.

EXISTIMAT Ruellius eam plantam esse Sparganium, quæ in aquosis locis prouenit, quam herbariorum uulgius Spatulam foetidam appellat. Verum hæc, ut in proxima commentatione dicitur, nil aliud est, quam Dioscoridis xyris. Quare mihi plane resellenda uidetur in hoc Ruellij opinio. Siquidem herba hæc, quam ideo Spatulam foetidam cognominant, quod grauem exhalet odorem, folia quidem habet gladioli; sed latiora, longioraq; minime in terram procumbentia. Adde etiam quod illa in summo caule non pilulas, quæ semen contineant, sed folliculos, aut siliquas profert. Syluatici Spatulam foetidam describens, eius historiam Paulo Aeginetæ perperam acceptam refert: id enim ipse in Paulo nusquam potui reperire. Sed ad Sparganium nostra redeat oratio. Vidimus hoc primum in agro Romano apud Tolpham propè aluminis fodinas ad pedem montis Ronconi, & deinde in alijs plerisq; locis, folijs gladioli, arctioribus: pilulis in cacumine platani proximis, herbaceo colore, in quibus semen continetur. Sanè quàm paucis de Sparganio disseruit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis. Nomen Græcum habet plāta hæc σπαργάνιον: Latium item, Sparganium: Arabicum, Saifarhe rāmon: Italicum, Sparganio.

Sparganii cōsideratio.

Syluatici erratum.

Sparganii facult. ex Gal.

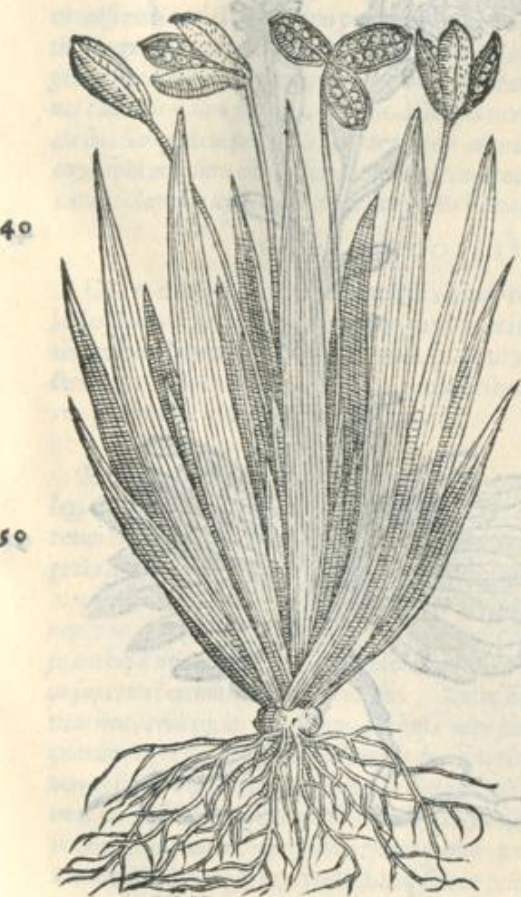
Nomina.

Ξυρίς. XYRIS. CAP. XXII.

XYRIS folia habet iridis, latiora, & in cacumine mucronata: quorum medio caulis erumpit, satis crassus, cubitalis, ex quo siliquæ triangulares dependent: in quibus purpureus flos, in medio puniceus: semen in folliculis, simile fabis, rotundum, rubrum, acre: radix longa, geniculata, rufa. Contra capitis vulnera, fractaque efficax est: aculeos, & spicula omnia, citra molestiam extrahit, adiecta floris æris tertia parte, & radices centaury, ac mellis quinta: tumoribus, & collectionibus illita cum aceto medetur. Radix ex passo bibitur, ad conuulsā,

XYRIS.

fa, rupta, coxendicum dolores, strangurias, & alui profluvia. Semen tribus obolis potum, vrinam vehementiùs impellit: & cum aceto, lienem absomit.

Xyridis con-
sideratio.

Xyridis uites
ex Galeno.

Nomina.

X Y R I S pluribus locis prouenit in Italia, præsertim in Hetruria, nullis deficientibus notis, quas ei tribuit Dioscorides. Eam uulgo spatulam fœtidam appellat, quòd eius folia, si manibus atterantur, grauem & ingratum reddant odorem. Sunt qui huusce succo utantur ad scabiem, uiriliginem, & lichenas. Hanc memoriæ prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita differit. Xyris tenuium partium, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi est facultatis, eum radix, tum multò etiam magis eius fructus: qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos sanare potest. Planta Græcis ξυρίς, Latinis quoque Xyris dicitur: Arabibus, Casoras: uulgo, Spatula fœtida: Germanis, Vuandtleusz: Hispanis, Lirio spadanal: Gallis, Glaieul Sauvage.

ΑΨΧΟΥΣΑ. ANCHUSA.

CAP. XXIII.

ANCHUSA, quæ alio nomine calyx, aut onoclea appellatur, folia habet lactucæ, in acumen fastigiata, hirsuta, aspera, nigra, multa, ab radice quoquo uersum humi sparsa, spinis horrida: radici crassitudo digitalis, quæ æstate prouenit, & manus inficit sanguineo colore. læto solo nascitur. Radix adstringit: ad ambusta, & uetera ulcera, ex oleo & cera efficax est: igni sacro cum polenta medetur: lepris, & uiriliginibus illinitur ex aceto: partus extrahit, vuluæ indita. Eius decoctum renum uitijis, lieni, & bile suffusis datur: & si febris sit, ex aqua mulsa. Siftunt aluum folia in uino pota. Radice pigmentarij utuntur ad unguentorum spissamenta. Est & altera, quam aliqui alcibiadion, aut onochiles appellarunt. Hæc à priore distat, quòd minora habeat folia, sed simili modo aspera: ramulos exiles, in quibus flos purpureus in puniceum uergens conspicitur: radices habet rubras, prælongas, quæ mensibus sanguineum succum fundunt. in sabulosis nascitur. Vis ei, folijsq; inest, quæ contra uirus cum reliquorum serpentium, tum maximè uiperarum auxilietur, siue cibo, siue potu, siue alligatu: nam si quisquam mandens, in serpentis os inspuat, eum necabit. Est & alia huic hæud dissimilis, semine puniceo, minore. Cuius semen manducatum, si in serpentis fauces inspuatur, eam interficiet. Radix acetabuli mensura cum hyssopo, & nasturtio pota, latas uentris tineas excutit.

ANCHUSA PRIMA.

ANCHUSA ALTERA.

TRIA

ANCHUSA TERTIA.

TRIA sunt Anchusæ genera, quæ hic à Dioscoride scribuntur: quanquam Plinio libro XXII. cap. XX. quartum quoque genus additur, quod pseudoanchusam ob id appellatam ait, quoniam primo aliarum generi quadantenus similis est, hirsutior tamen hæc, lanuginosior, & minus pinguis, folijs tenuioribus, & languidioribus. Sed hanc nusquam equidem uidi, cum tamen alias omnes locis compluribus in Italia inuenisse me certò sciam. Anchusæ omne genus in toto ferè caule purpureos explicat flores à uulgari buglossò non longè dissimiles, quauis Anchusis magis subrubentes, magisq; expansi spectentur. Galenus inter Anchusas Lycopsim quoque recenset libro VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Anchusæ quadruplex species est. Quarum onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem, & desiccantem, tum adstringentem, & subamaram, tum quæ sufficiat extenuandis, & extergendis humoribus biliosis, corporibusq; condensandis. Ceterum folia habet imbecilliora quidem radice, adstringunt tamen & ipsa, & desiccant. Porro Lycopsis cognominata refrigerat, et desiccant, magisq; radix eius, quam onocleæ adstringit. At onochelos calidior est, & magis medicata. nam plusculum habet & gustu ipso protinus acrimoniæ. Hac uerò etiam calidior est parua, quæ & amarior, & magis etiam medicata est. Anchusæ non omnes easdem uires obtinent. Nam onoclea quam uocant, radicem habet simul adstringentem, & subamaram, corporibus condensandis, & modicè extenuandis idoneam: tum abstergendis quoque, & abluendis biliosis, & salis succis. Dictum enim supra est, quòd qualitas acerbæ mista amaritudini ea præstare queat. Sic sanè regio morbo, & lienosis, & renum affectibus est utilis. Sed & refrigerare idonea est. & sanè cum polenta illita iuuat erysipelata, & abstergit non modò epota, sed & foris imposta. Proinde uirilignes, & lepras sanat cum aceto. At radicis quidem hæc opera sunt, & operum facultates, quas diximus. At folia ipsius herbæ radice natiua sunt imbecilliora, non tamen aliena sunt à resiccatione, & adstrictione. Itaque etiam profluum sanant pota cum uino. Et quæ Lycopsis nominatur eodem modo erysipelatis congruit, & radicem habet quam onoclea magis adstringentem. At onocheli, & alcibiadij cognominatæ uis magis est medicata. Nam & gustu protinus maiorem habet acrimoniam, & eos qui à uiperis morfi sunt, admodum iuuat tum illita, tum suspensa, tum esca. Reliqua uerò, nempe quarta, quæ parua est, & ferè nomine caret ex illis sola, alcibiadio quidem persimilis est, uerum & amarior, & magis medicaminosa: ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxobaphi mensura cum hyssopo, & nasturtio epota. Quæ ἀνχοῦσα Græcè, Latine pariter & Italicè Anchusa uocatur: Germanicè, Rodt ochsen zung: Hispanicè, Soagem: Gallicè, Orchanette.

Anchusarum consideratio.

Anchusarum uires ex Gal.

Nomina.

40 Ἀνχοῦσις. LYCOPSIS.

CAP. XXIIII.

LYCOPSIS, quæ & anchusa à nonnullis uocatur, folijs est lactucæ, longioribus, asperioribus, latioribusque, crassis, ad radicis caput recidentibus: caule longo, recto, scabro, hirsutis adnatis, multis, cubitalibus: flore in ijs paruo, purpurascente: radice rubra, & adstringente, nascitur in campestribus. Cum oleo radix illita, vulneribus medetur: & cum farina hordeacea, ignibus sacris: sudores peruncta mouet, adiecto oleo.

50 EGO quoque unà cum Ruellio, & Fuchsi uiris doctissimis, crederem Lycopsin eam esse plantam, quam officinæ legitimi Cynoglossi uice passim usurpant, uocantq; Cynoglossam; si tamen hæc radice rubra, non autem candida niteretur: si folijs uiresceret asperis, non autem leuibus, ad terram recidentibus, non sursum spectantibus: si caule assurgeret scabro, non molli: si deniq; Plinius huic sententiæ non prorsus refragaretur. Porro cum Plinium uideam libro XXVII. cap. XI. de Lycopsi seorsum tractasse, & similiter de hoc Cynoglossi genere priuatim scripsisse lib. XV. cap. VIII. cogor omnino, ut ingenuè dicam, ab illis dissentire. Potius enim adducor, ut credam, Lycopsin herbam esse anchusæ non absimilem: quam ideo non temerè Galenus, & Aëtius eum secutus in anchusarum genere retulerunt, ut superiori commentatione diximus. Lycopsin, quam ego legitimam esse existimo, uidi sæpius in campestribus, stantibus, aridisq; locis enatam, anchusæ adeo similem, ut uix ab ea discerni possit. Ceterum quoniam in huius libri quarti progressu, Deo iuuante, nobis de Cynoglossò differendum est suo proprio capite; idcirco disputatio quòdam uerum sit Cynoglossum, & nunquid illud esse possit, quo officinæ uulgò utuntur, in illud tempus commodius differetur: Lycopsis, ut Plinius est auctor loco citato, folijs est longioribus, quam lactuca, crassioribusq;: caule longo, hirsutis adnatis, multis, cubitalibus: flore paruo, purpureo. nascitur in campestribus. Hæc herba Græcis Ἀνχοῦσις, Latinis item Lycopsis, & Italis Licopside appellatur.

Lycopsis consideratio.

Opinio reprobata.

Nomina.

Ἐχίον.

Echii confideratio.

ECHION folia habet prælonga, aspera, aliquantum tenuia, anchusæ proxima, minora tamen, subrubra, & pinguia, spinulis tenuibus horridula: cauliculos exiles, numerosos: minutaq; utroque latere folia, expansa, pin-nataq;ue, nigra, in summo caule proportionem minora: flores secundum folia purpureos, in quibus femina capi-ti uiperarum similia insunt: radix nigricat, digito tenuior: Quæ non percussis modò à serpentibus ex uino prodest; sed eos qui antea biberint, feriri non patitur. Folia, & semen idem præstant munus. Lumborum dolores sedat: in uino, aut forbitione sumpta, lac extrahit.

ECHION à uiperis omnino nomen adinuenit (uipera enim Græcis ἔχιδνα dicitur) uel quòd semen proferat capitibus uiperinis simile, uel quòd uiperarum moribus præstantissimum sit medica-mentum. Hanc herbam ab Alcibio quodam fuisse inuentam auctor est Nicander in theriacis, & proinde à posteris cognomine Alci-biacum appellatum. Is enim dum secus aream dormiret, à uipera in extremo inguine ictus est. excitatusq; à somno ex hac herba succum commanducando palato & dentibus expressit, haustiq; in corpus. Mansæ uerò herbæ reliquum uulnere superimposuit contra dolorem, quo medicamento liber euasit. Vnde postea Echion nomen inditum est Alcibion ab eo, qui primus ostenderat, quantum uiribus polleret contra uiperarum ictus. Numenius scriptor grauisimus duo Echij genera inueniri scriptum reliquit. quorum alterum Ocimoides appellari inquit, quòd folia ocimo similia ha-beat: alterum uerò, quòd folio est spinis horrido, priuatim Echion nominari. Id sanè quòd in theriacis ante ipsum scripserat Nicander. Quibus uidetur etiam Dioscorides adstipulari, quippe qui

Echion statim subiecerit Ocimastrum. His quoque subscribit Plinius libro XXV. cap. IX. sic inquit. Echios diuim est generum: altera folijs coronata, pulegio similis: altera lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula uiperæ similia sunt. Sed tamen ignorasse Plinium Alcibion, & Echium idem esse, satis manifestum est: siquidem is lib. XXVII. cap. V. Alcibios, inquit, qualis esset herba, apud auctores non comperi. Ex cuius uerbis illud facile colligi potest, quòd scilicet Plinius non satis accuratè Nicandrum legerit. Caterum non parua admira-tio cum capiet, qui in Echio diligenter opus prudentissimæ naturæ perspexerit, nempe quòd ipsum genuit uiperi-nis capitulis, ut ita apud homines, quorum potissimum curam gerit, testatum relinqueret, eam herbam præstantis-simam esse ad huiuscemodi lethalium ferarum morsus. Echium, quòd ubique ferè proueniat, aridis præsertim locis, sepe in Hetruria, in agro Tridentino, & Goritiensi uidimus, semenq; eius uiperinum decerpimus ad antidota. Her-ba est anchusæ, quæ secundo loco Dioscoridi redditur, non absimilis. Vocant quidam syluestre Buglossum. Flores profert hæc in rubrum purpurascens inter minuta folia à medio caule ad summum: è quibus semen prodit nigrum, hirsutis, spinosisq; inuolueris inclusum, uiperarum capitibus simile. Non inuenio Galenum ullam Echij mentionem fecisse in libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus edidit. Paulus tamen eius uires describit Diosco-ridem secutus libro VII. ubi hæc refert. Echion, alij doriada, nonnulli alcibiadion uocant. Spinosa herba est, quæ non modò à serpente commorsis cum uino pota auxiliatur; sed præsumentes quoque ex ictu nihil molestum pati sinit. Quod Græci ἔχιδνα, Latini quoq; Echium dicunt: Itali, Echio: Germani, Vuuld ochsen zung: Hispani, Yerua della biuora: Galli, Buglossa sauuaige.

Plinij lapsus.

Echii uires ex Paulo.

Nomina.

OCIMOIDES, Latini ocimastrum uocant, folia fert ocimi, & ramos dodrantes, hirsutos: filiquas hyoscyamo similes, femine, ut gith, nigro prægnantes. Vim habet semen in uino potum, qua uiperarum, cæterarumque serpentium moribus medeatur. Datur ischiadicis, cum melle, uino, myrrha, & pipere. Radice nititur tenui, & superuacua.

Ocimastrum cõsideratio.

OCIMASTRUM, siue syluestre Ocimum id ipsum nobis appellare liceat, passim copiosè nascitur in Italia, præsertim inter segetes prope septa, & in agrorum marginibus, folijs sanè satiuo similibus: ramulis hirsutis, qua-dratis, dodranti, uel cubitali longitudine: in quorum summo flores emicant, candidi, quandoque uerò purpurei, id quòd silentio præterijt Dioscorides: è quibus uascula crumpunt hyoscyami figura, capaci uentre, arctis faucibus, per

OCIMASTRUM.

ERINVS.

per ambitum denticulatis, uiperinis capitibus similia: in quibus semen includitur nigrum, melanthio ferme simile. Hæc uascula ita à natura facta pueri nostrates colligunt, ubi exaruerint: siquidem, cum semen exciderit, ijs intus sufflantes acutissima edūt sibi: sic enim natura pueris interdum ludendi præbiat instrumenta. Meminit huius Nicander in iheriacis inter echij genera, sic inquit. Echij genera duo: alterum spinoso folio, anchusæ simile: alterum minoribus folijs, & purpureo flore, aspero lanuginosq; caule, capitulis uiperarum figura. Ocimastri uires tradidit Galenus in calce libri VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Ocimoides quidam Philiterium cognominant. Radix supernuacanea est. At semen tenuium partium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est. Herba Græcis ὀκίμοιδες, Latinis Ocimoides, & Ocimastrium appellatur: Italis, Basilico saluatico: Hispanis, Albabaqua montesina: Galis, Basilic sauage.

Ocimastri uires ex Gal.

Nomina.

Ἐρινός. ERINVS. CAP. XXVII.

ERINVS nascitur apud fontes, & fluuios, folijs ocimi, sed minoribus, parte superna diuisis: surculis quinis, senisve, dodrantalibus: flore candido: semine nigro, & acerbo: folia, & caules lacteo succo turgent. Semen drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. Succus cum sulphure, & nitro instillatus, aurium dolores sedat.

ET SI nonnulli Dioscoridis codices habeantur, in quibus non legitur Erinum aliquo lacteo succo turgere; non desunt tamen & in quibus planè oppositum scriptum inueniatur, quorum lectio mihi magis probanda uidetur non infirmis, ut arbitror, nixus rationibus. Quippe quòd herbam hanc apud aquarum riuulos uiderim, legerimq; lacteo succo manantem, adeò ut eo manus inficeret. Quòd præterea Plinio reddatur Erinus herba lactaria, seu lacte madens libro XXIII. cap. VII. ubi de ea hæc memoria prodidit. Herba, inquit, quam Græci Erinon uocant, reddenda est in hoc loco propter gentilitatem. Palmo alta est, cauliculis quinis, ferè ocimi similitudine, flos candidus: semen nigrum, paruum, quod tritum cum melle Attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo, & dulci. Herba perquam utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resstunt uenenis. hæc Plinius. Cæterum Erini facultatis aduersus uenena non meminit Dioscorides, quanquam Nicandro, ut quæ ad id præset, addatur in antidotis. Galenus hanc herbam non Erinum, sed Echinos appellat: neq; id sanè mirum est, quandoquidem in uetustis aliquot Dioscoridis codicibus Echinos legitur. De qua differens ipse Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Echini herbæ semen acerbum est: ac proinde repelentis, & exiccatoris facultatis. Utuntur eo ad oculorum, & narium fluxiones. Quæ herba Græcè ἔρινος, Latine Erinum, & Ocimum aquaticum nominatur: Italicè, Erino: Hispanicè, Basilgo de lhagoa.

Erini consideratio.

Erini uires ex Galeno.

Nomina.

Ἄργωσις. GRAMEN. CAP. XXVIII.

GRAMEN geniculatis serpit ramulis, à quibus radices spargit dulces, articulis præcinctas: folia acuminata, dura, & ut arundinis parua lata, eaque iumenta, & boues pascunt. Trita radix illitu vulnera conglutinat. Decoctum eius in potu, torminibus medetur, & urinae difficultatibus: calculosa etiam vesicæ excrementa comminuit.

GRAMEN.

Graminis historia ex Pli.

Graminis uires ex Gal.

Nomina.

comminuit. Est & arundinaceum gramen, priore multò maius, quod iumenta necare traditur, præsertim in Babylone: idque iuxta uias nascitur. Quod in Parnaso monte gignitur, densius fruticat: folijs hederaceis: flore odorato, candido: semine paruo, non inutilli: radicibus quinis, aut senis, digitali crassitudine, candidis, mollibus, & admodum dulcibus. Succus si in uino cum melle pari, & myrrhæ dimidio decoquatur, adijcianturque piperis, & thuris tertie portiones, probatissimum erit oculorum medicamentum: id in ærea pyxide reconditur. Decoctum radicis idem, quod herba, præstat. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitionesque sistit. Natum in Cilicia gramen, quod incolæ Cinnam appellant, boues inflammat, si eo uirenti sæpe pascantur.

PLURA, ac uaria sunt Graminis genera: siquidem præter hæc tria, quorum meminit Dioscorides, alia quoque tria aculeati generis Plinio redduntur lib. XXIII. cap. XIX. naturalis historiae, his uerbis. Gramen ipsum, inquit, est inter herbas uulgatissimum: geniculatis serpit internodijs, crebroque ab ijs, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnaso tantum hederacea specie densius, quam usquam fruticante: flore odorato, candidoq;. Immentis herba non alia gratior, siue uiridis, siue in sceno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnaso excipi tradunt propter ubertatem: dulcis enim hic est. In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad uulnera conglutinanda. Quod & ipsa herba tusa præstat illita, tucturq;. & ab inflammationibus placet. Decocto adijcitur uinum, ac mel ab aliquibus, & thuris, & piperis, myrrhæq; tertie portiones. Rursusque co-

quitur in æreo uase, ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur, & urinae difficultatibus, ulceribus uescicæ: calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitionesque sistit. priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inserunt, extrahuntque sanguinis ciendi gratia. Altero, quod est aizoo simile, ad paronychia, & pterygia unguium, & cum caro unguibus excreuerit, utuntur cum axungia.

Tertium genus, quod tenuius est, nascitur in parietibus, & tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera, quæ serpunt. Gramen capiti circumdatum, sanguinis è naribus fluxiones sistit. hæc Plinius de graminibus. Caterum hinc omnibus planè perspicuum esse puto, Gramen, quod in Babylone, quodque in Parnaso monte prouenit, non gigni in Italia: quanquam illud primum, ac uulgatum genus nobis passim frequentissimum nascatur. Neque illud quoque omnibus non cognitum & uulgare est, cui in cacumine caulium quini sunt aculei, ueluti digiti, quos pueri naribus inserunt extrahuntque, ut sanguinem eliciant. Hanc herbam Hetrusci ab effectu uulgo appellant Sanguinella, alij Capriola. De qua latius in Coronopo diximus, ubi Leoniceii, & Ruellij sententiam reprobauimus, qui hanc & Coronopum Dioscoridis unam & eandem herbam esse asseruerunt. Verum de Coronopo separatim disseruit Plinius libro XXI. cap. XIX. sue naturalis historiae. Sed iam Graminibus suas reddamus uires ex Galeno, qui de ijs agens libro VI. simplicium medicamentorum, ita scriptum reliquit. Graminis radix mediocriter frigida est, & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uero, & siccitate moderata. Porro semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uero desiccatorium, & tenuium partium, & subacribum. Gramen esculentam habet radicem, ubi mollis fuerit, dulcem quidem instar aquæ, sed acre quiddam exiguum, & subacribum obtinentem. Hæc herba planè aquea gustantibus est. Ex quibus apertum est, radicem modicè esse tum frigidam, tum siccam: ac proinde cruenta ulcera glutinare. At ipsa herba illita, non uehementer refrigerat, in medio constituta humiditatis, & siccitatis. Porro mordacitas & tenuitas, quæ radici inest, exigua est quidem, sed interdum tamen lapides frangere assolet, si quis eam decoctam ebibat. At semen alterius quidem imbecillum est, eius uero quæ in Parnaso nascitur, urinam ciet: & fluxus uentris, & stomachi resiccat: uis enim eius est exiccatoria, tenuium partium, & subacriba. Herba, quæ Græcis ἀγροσίς, Latinis Gramen appellatur: Arabibus, Vagem, Negen, seu Negien, Thel, Kel, & Negil: Italis, Gramigna: Germanis, Gras: Hispanis, Grama, & Gramenba: Gallis, Dent de chien.

SIDERITIS PRIMA.

SIDERITIS ALTERA.

SIDERITIS TERTIA.

Σιδερίτις. SIDERITIS. CAP. XXIX.

SIDERITIN aliqui heracleam uocant. folia habet marrubij, sed longiora, satis ad frondem quercus, aut salix accedentia, minora tamen, & aspera: caules edit quadratos, dodrantem altos, aut etiam maiores, non iniucundi gustus, aliquantumque substringentis: in quibus per interstitia orbiculatæ uertebra, ut in marrubio spectantur: & semen in eis nigrum. nascitur in petrosis. Illita folia, suapte ui uulnera sine inflammationis periculo iungunt.

Σιδερίτις ἑτέρα. SIDERITIS ALTERA. CAP. XXX.

ALTERA Sideritis binum cubitorum ramulis, exilibus: folio filicis, numeroso, utrinque per oras diuiso, pediculo longo, prodeuntibus è summo alarum sinu furculis, longis, tenuibus: capitulo in cacumine orbiculato, aspero: in quo semen continetur, quàm betæ rotundius aliquantò, ac durius. Huius uis, foliorumque ad uulnera, præcipua est.

Σιδερίτις τρίτη. SIDERITIS TERTIA.

CAP. XXXI.

SIDERITIN aliam esse tradunt, quam Crateuas heracleam uocat, in macerijs, & uineis nascentem: folijs, ab una radice multis, coriandro similibus, circa coliculos dodrantes, læues, teneros, subcandidos, atque subrubicundos: flore puniceo, paruo, gustantè amaro, & lento. Huius ea uis est, ut quanuis recenti uulneri imposita, sanguinem supprimat.

V TRIA

Sideritidis cō-
sideratio.

Fuchsij erra-
tum.

Ruellii opin.
reprobata.

Virgæ aureæ
facies, & ui-
res.

Sideritidis u-
res ex Gal.

Nomina.

TRIA Sideritidis genera præter Achilleã, de qua sequenti capite dicitur, hic à Dioscoride representari con-
stat. Quorum etsi illam, quæ secundo loco describitur, antea in nostris Italicis commentarijs me nunquam inuenisse,
ac uidisse tradiderim; eã tamen hoc anno Pisis ad me misit Lucas Ghinus Forocorneliensis uir rei medicæ peritissimus.
Reliqua uerò genera iandiu nouisse nos putamus, quòd ea omnibus notis suam quæq; historiam sequi deprehenderi-
mus. Ceterum nemini mirũ sit, quòd tam uaria effigie primæ Sideritidis folia reddiderit Dioscorides, ut qui ea modò
marrubij, modò quercus, modò saluie figura depingat. Quippe eorum longitudo saluie accepta referatur oportet:
scabrities deinde superficiētē, ac subalbidus color tum eidem saluie, tum marrubio: quercui postremo, quæ in am-
bitu est diuisura. Sed ea mihi quidem nihil prorsus primæ Sideriti adstipulari uidetur, cuius imaginem expressit Fu-
chsus in suo insigni de stirpium historia commentario. Siquidem perspicuum est, quòd eius pictura non solum non præ-
se fert folia, & caules, quæ Sideritim ueram referant; sed etiam flores eius spicati in cacumine, non in caulibus inter-

folia marrubij modo, planè ueræ Sideriti refragari conspiciuntur. Ruellius porrò Sideritim hanc nonnullis herbam
Iudaicam appellari tradit. Verum si is Iudaicam illam intelligit, cuius libro II. meminit Auicenna, nullo modo erro-
ris culpa uacare potest. Nam Auicennæ Iudaica herba nil sanè aliud designat, quam eruum. Sunt tamen aliqui, qui
herbam Iudaicam, itemq; Paganam eam nominant, quæ herbarijs, & medicis quibusdam VIRGA aurea dicitur,
caule rubente, bicubitali, læui: folijs oliuæ latioribus, circùm minutissimè ferratis, in superficie leuibus: floribus in
summitate caulium spicatis, colore aureo, non tamen anthemidis modo rotundis, radiatisq; ut eam minus rectè depin-
git Fuchsus. flores ij, ubi maturuerint, in pappos abeunt. Hanc chirurgici in Germania, alijs quibusdam addiis, ijs
felicitè potendam exhibent, quibus intrinsecus insticta sint uulnera, & ad fistulas. Quinetiam eam in unguenta, quæ
ad id conficiuntur, utiliter addunt. nam, ut ipsi referunt, glutinandis uulneribus tam intrò in corpus sumpta, quam
exterius illita, efficax admodum est medicamentum. Extulit hanc Arnaldus inter recentiores clarissimus author, ad
urinam ciendam, comminuendosq; calculos. quod tamen apud alium scriptorem hactenus mihi non licuit reperire.
Pota hæc alui fluxiones cobibet: id quod etiam præstat clysteribus infusa. Eius decocto sanantur oris ulcera, firmantur
dentes. Idem gargarizatu anginam, & columellæ inflammationem arceat, & faucium morbis medetur. Verum
tamen hæc, ut ad institutum nostrum redeamus, non erit Sideritis primi generis, ut fortasse Ruellius existimauit.

Sideritidis ures memoriæ prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sideritis
habet quidem etiam abstergendi quandam facultatem: sed plurima eius pars humida est, & mediocriter frigida:
paucula uerò inest adstrictio. quare phlegmonem sedat, & glutinat. Hæc Galenus, de una tantum Sideritide
scribens. Sed cuius ex tribus meminerit, non facile est decernere. Σιδριτης sic Græcè, ut etiam Sideritis Latine
uocatur: Arabicè, Sidrichis: Italicè, Siderite.

Ἀχιλλεος. ACHILLEA.

CAP. XXXII.

Achilleæ cō-
sideratio.

Multorum
error.

ACHILLEA, quibusdam Achillea sideritis, do-
drantales, aut maiores gerit scapos, fusorum effigie, mi-
nutulis folijs circundatos, ex obliquo crebras incifuras
habentibus, coriandri similitudine, subfuluo colore,
lentis, odore multo, non insuauis, uerum medicato: um-
bella in cacumine rotunda: floribus candidis, purpu-
reis, & aurum æmulantibus. prouenit læto solo. Tri-
ta coma sanguinolenta glutinat, & ab inflammationum
periculo tuetur: erumpentem sanguinem inhibet, &
cruenta vuluæ profluuia in vellere. Decocto quoque
insident scæminæ fluxione vuluæ laborantes. ad dysen-
teriam bibitur.

QUI uulgaris usus Millefolium Achilleam esse existimant
haud dubiè, meã quidè sententiã, decipiuntur. Siquidè id (ut infrà
latius dicemus de Stratiote millefolio differentes) folia non pro-
fert crebris ex obliquo sectionibus, coriandri similitudine, sed au-
cularum pennas æmulantia. Porro tametsi constet, Millefolium
umbella coronari modò alba, modò purpurea, modò aurea; non
tamen propterea colligendum est Millefolium, & Achilleam u-
nam & eandem herbam esse. Quandoquidem non putauerim
ego fuisse Dioscoridis institutum (ut Ruellio placet) quòd hæc
Achillea umbellam ferat candidam, illa uerò purpuream, alia
denique auream: sed quòd omnibus in uniuersum Achilleæ
plantis eadem instat umbella, quæ tantum prædictis coloribus di-
stinctæ spectetur. Nasctur in Heituria planta, nasctur & in
Goritensi agro, scapis ferè cubitalibus: folijs coriandri pro-
ximis, odore quadantenus graui, non tamen ingrato: umbella
in cacumine rotunda, amplaq; colore in purpura candidan-
te,

te, punctis quibusdam aureis depicta, quam semper putavi esse legitimam Achilleam. Atque in hac persistam sententia, donec quis certior plantam protulerit: quod hæc mihi planè omnibus notis Achilleam Dioscoridis representare uideatur. Cæterum in hunc fortè errorem, ut crederent nostrum millefolium esse Achilleam, illos deduxit Plinius, qui lib. xxv. cap. v. Achilleam Latinis millefolium uocari tradidit. Veruntamen is, quantum uidere est, eo in loco non Achilleam hanc describit, sed eam omnino plantam, quam Dioscorides myriophyllum appellat. Quare paulo post hæc uerba subiunxit. Sed alij, inquit, fatentur ueram Achilleam esse scapo cæruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis folijs rotundis eleganter uestitam. Ex quibus uerbis liquidò apparet dubitasse Plinium, qualis legitima esset Achillea: & ideo ita indeterminatè locutum fuisse, ut nihil in eo perpetuum statui possit. Serapio, auctoritate Constantini, Achilleam, quòd (ut ipse ait, licet falsò) rubeum succum fundat, Sanguinem draconis appellat. sed fortasse hic interpretis lapsus suus factus est. Siquidem succum rubeum fundere Achilleam non tradidit Dioscorides: neq; etiam (ut omnes compertum habent) lacryma, quam officinæ Sanguinem draconis appellant, herbe succus est, sed Arabicæ cuiusdam magnæ arboris gummi, uel, ut aliqui uolunt, draconis animalis est sanguis ab elephante collisus. Cuius loco illius plurimum uendunt impostores, quem birsi sanguine cum resina quâuis, sorbis siccis, alijsq; nonnullis adulterant, & in rotundas placentas conformant. Achilleæ meminit Galenus lib. viii. simplicium med. sic de eius uiribus scribens. Quidam etiam uocant Achilleam sideritum, quæ propositæ quidem, quod ad iam dicta attinet, uiribus est non dissimilibus: cæterum adstrictione exuperat. quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebri profluuium congruit. Planta Græcis ἀχιλλῆος, Latinis pariter & Italis Achillea uocatur: Arabibus, Sichritis, & Egilos: eius uerò succus Demalochotten.

Serapionis lapsus.

Achilleæ uires ex Gal.

Nomina.

20 Βάτος. R V B V S. CAP. XXXIII.

R V B V S notitiæ uulgaris. Vim habet ficcandi, & adstringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum, potu aluum sistit, & scæminarum profluuiâ. præteris morui accommodatissimum. Gingiuas firmât, & oris uitij medentur folia commanducata: cohibent ulcera quæ ferunt: ulceribus in capite manantibus, oculisque proci dentibus, remedio sunt: condylomatis, & hæmorrhoidibus folia illinuntur. cardiacis, & stomachi doloribus, trita conuenienter imponuntur. Caules cum folijs tunduntur, exprimiturque succus, mox sole cogitur, singulari remedio contra omnia, quæ modò dicta sunt. Mori in rubo nascentis quàm optimè maturi succus, ad oris medicamenta conuenit. Sistitur aluus præmaturi cibo, necnon flore in uino potu.

Βάτος ἰδαία. R V B V S I D A E V S. CAP. XXXIIII.

I D A E V S Rubus appellatus est, quoniam copiosus in Ida prouenit. Est autem longè tenerior priore, ac minoribus spinis horrens: quanquam & sine spinis inueniatur. Insuper eadem præstat, quæ supradictus. Cæterum flos cum melle oculorum collectionibus illinitur. ignem sacrum extinguit, stomachicisq; ex aqua bibendus datur.

R V B I uulgaris plantæ, plura apud nos reperiuntur genera. quod etiam testatum reliquit Theophrastus libro iii. cap. xviii. de plantarum historia. Alius nanque arboris instar crassescens, in altum attollitur: alius sepibus, frutetisq; implicatur: alius humi serpit, radicaturq; graminis modo, quem ideo humirubum appellant: alius denique alijs modis in syluis, & montibus uagatur. In montibus siquidem Tridentinis, præsertimq; Ananiensibus Rubi quoddam genus nascitur, rubra profrens mora, fragis non dissimilia, nullis intus osiculis, quæ ab incolis uulgò uocantur Ampomele, gustui per æstatem non iniucunda. Is maxime delectantur urfi: qui hac de causa eo potissimum tempore, quo illa maturescunt, à uenatoribus captantur. Hoc rubi genus sunt è recentioribus, qui pro certo crediderint esse Idæum rubum. Sed equidem non uideo, quomodo illorū sententia prorsus rectè probari possit: nam si Idæus rubus dictus est (ut interpretatur Dioscorides) quòd in Ida proueniat, hinc nimirum colligi posse putauerim, ut Plinius lib. xxiiii. cap. xiiii. non temerè fortasse collegisse uideatur, quòd is in Ida tantum, non aliàs nascatur, quemadmodum etiam radix, quæ Idea dicitur, & dictamnium in Creta. nisi fortè quis Idæum pro montano accipiat. Fuchsius rubi mora (ut libro primo in ligustri mentione diximus) uacinia esse putat. Sed quare ab eo dissentiam, ibidem diffusius ostendi, quòd scilicet uacinia flores, non fructus esse existentem.

Ruborum cōsideratio.

Opinio quorundā reprobata.

Rubi uires ex Galeno.

existimem. Rubi uires descripsit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adstringente participant, eaq; non obscura. Sed hoc inter se differunt, quod folia, mollia potissimum, & recens nata, plurimum in se habent substantia aqueae, parum uero adstrictionis: eadem ratione & germina. Itaque si mandantur, aphthas, & alia oris ulcera sanant. quin & alia uulnera glutinare ualent. Est enim eorum temperies & ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. At fructus, siquidem maturus fuerit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est, uti monstrauius. Proinde ob hoc, & propter modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus a frigida substantia terrea uincitur: & propterea acerbus est, & ualde exiccatorius. Et sane uterq; siccatus reconditur, ualidius quam recens desiccans. Sed & flos eandem fructui immaturo facultatem possidet: utraq; ad dysenterias, & uentris profluuium, tum robur deperditum, & sanguinis exspuiones, idonea remedia. Porro radix praeter adstrictionem non paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam & lapides renum comminuit. Haec planta Graecis βάρτος appellatur: Latinis, Rubus: Mauritanis, Buleich, seu Haleich: Italis, Rouo: Germanis, Carza: Gallis, Ronce. Eius uero fructus Graecè βατίνα et βατρίνα dicuntur: Latine, Mora rubi: Italicè, More di rouo: Germanicè, Bramber, & Kratzber.

Nomina.

Ελξίνη.

HELXINE.

CAP. XXXV.

Helxinis confederatio.

Quorundam opinio.

Helxines uires ex Gal.

Nomina.

bet. Ea Graeco nomine ελξίνη καὶ κισσαμπέλος: Latino item Helxine cissampelos: Arabico, Acfin: Italico, Vilucchio minore: Germanico, Mittel uind: Hispanico, Campanella yerua.

Ελατίνη.

ELATINE.

CAP. XXXVI.

ELATINE folia habet helxinæ similia, minora, rotundiora, pilosa: tenuibus, & dodrantalibus ramulis, quin, fenisue, a radice foliosis, gustu adstringentibus. nascitur in segetibus, & cultis. Oculorum fluxionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impositis. Eadem cocta forbitionis usu dynteriam sistit.

Elatines confederatio.

SUNT qui uelint Elatinen eam esse plantam, quam quidam Nummulariam uocant. Alij uero non hanc uolunt, sed eam quam nos uulgò uocamus Solbastrella, officinae Pimpinellam, & alij quidem Sanguisorbam dicunt. Sed mihi quidem, ut dicam quod sentio, neutrorum placet opinio. Siquidem Nummularia in primis non fert folia pilosa, neq; in segetibus, neq; in cultis prouenit, sed plerumq; in serobium marginibus, praesertim uligine madentibus. Deinde

NVMVLARIA.

Deinde Pimpinella uocata ramulis exit longè pluribus, quam se-
nis in terram procumbentibus, & folia habet undique in ambitu
laciniata, asterisci modo. Ruellius porrò Elatinen in Gallia uul-
go Rapistrum uocari ait, eoque; ut rapo syluestri in uernis. aceta-
rijs rura uti. Verùm si rapistrum id Hetruscis est, quod Gallis,
certò scio, Elatinen esse non posse. Quæ tamen quòd nascatur in
Italia, nec negare quidem, nec affirmare ausim, cum hactenus
plantam non uiderim, quæ illam legitime referat. Galenus de
Elatine quàm breuissimè differuit libro VI. simplicium medica-
mentorum, sic inquit. Elatine modicè tum refrigerat, tum ad-
stringit. Huic nomen Græcum est ἑλάτιν: Latinum similiter
Elatine: Arabicum, Athin.

Elatines vires
ex Galeno.

Nomina.

ΕΥΠΑΤΩΡΙΟΝ. EUPATORIUM.
CAP. XXXVII.

EUPATORIUM fruticosa herba est, unicum effe-
rens caulem, lignosum, nigricantem, rectum, tenuem,
hirsutum, cubitalem, interdum ampliorem: folijs per in-
terualla quinquefolij, aut cånabis potius similibus, quin-
quepartitò, aut amplius diuisis, nigricantibus & ipsis,
per ambitum ferratis: fermen medio caule erumpit, pilo-
sum, deorsum spectans, quod ficutum uestibus inhæret.

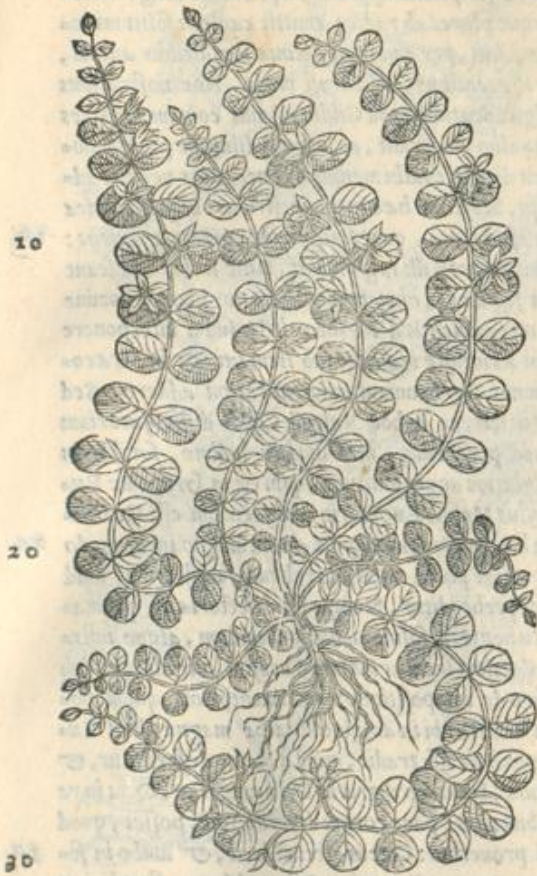
Contrita huius folia, & cum suillo adipe imposita, vlce-
ribus, quæ ægrè cicatricem trahunt, medentur. Herba,
aut fermen in uino potum, dysenteria, iccinoris uitijs, &
serpentium ictibus liberat. Nec defunt, qui aberrantes
argemonem hanc appellarint, cum tamen longè alia sit,
uti exposuimus.

SVMVNT nonnulli, imò uniuersa serè seplasiariorum tur-
ba, legitimi Eupatorij uice quandam aspectu insignem plantã, quæ
plerunq; in uliginosis locis, & in scrobium marginibus enascitur,
tricutitali longitudine, folijs cannabinis æmulis, maioribus ta-
men, subalbidis, hirsutis, & amaro gustu: caule subrupeo, rotun-
do, firmo, hirsutoq; multis alarum cauis, multisq; adnatis re-
ferro. Huic flores in umbellam exeunt, non tamen simul cohæ-
rentem, sed diuisam, origani uulgaris modo, colore in purpu-
ram albicante, qui maturescentes in pappos abeunt. Radix, quæ
in plures diuarcatur partes, illi inutilis est, nulliusq; in medicina
usus. Et quanquam ij sciunt, legitimum Græcorum Eupatorium
eam esse plantam, quæ uulgò Agrimonia uocatur, eorum fortè
imitatione, qui Dioscoridis ætate eandem perperàm argemonem
appellabant; cum tamen animis imbibitos tandiu errores reijcere
nequeant, uel potius nolint, difficile quidem adduci patiuntur, ut
uulgarem Agrimoniam Græcorum medicamentis, quæ Eupato-
rium excipiunt, admisceant. Non tamen hæc propterea dici-
mus, quòd omni ex parte illius Eupatorij usum damnemus, cum id
proprium sit Auicennæ Eupatorium; sed ut unumquodq; suo red-
datur authori. Palàm etenim est, ut ex foliorum amaritudine, &
odoris præstantia, quo huius Eupatorij tota redolet planta, per-
cipi potest, id & obstructiones aperire, & crassos, lentosq; hūmo-
res mirificè incidere posse. Veruntamen nunquam eò deueniam,
ut asseuerem, hoc apud Græcos legitimi Eupatorij nomen sibi ascii-
uisse: tantum illud abest, ut etiam à nullo, quantum equidem inue-
nerim, ueterum sub alio nomine posteritatis memoriæ proditum
sit, præterquam ab Auicenna. Ruellius tamen nescio qua rã-
tione ductus in suis de natura stirpium commentarijs non sine
magno errore sibi persuasit, uulgare hoc Eupatorium dubio pro-
cul hydropiper esse à Dioscoride libro secundo descriptum.
Sed nos ibi in nostra hydropiperis commentatione Ruellij erro-
rem latius explosimus, quàm ut quicquam superstit addendum.

Eupatorii cõ-
sideratio.

Eupatorium
Auicennæ.

V 3 Ceterum

EUPATORIUM.

Eupatorium
Mesius.

EUPATORIUM AVICENNAE.

Cordi & Fuch-
sij error.

Eupatorii ul-
res ex Gal.

POTENTILLA.

Potentillæ de
scriptio & ui-
res.

Nomina.

Ceterum Mesius quoque habet suum peculiare Eupatorium, quod, ut ex eius descriptione apparet, à prædictis longè diver-
sum est. Id namque plures ab radice emittit caules: folijs mino-
ri centaurio similibus, per ambitum laciniatis: floribus aureis,
in umbellam coherentibus, helichrysi modo. Hoc nostratibus
Senensibus vulgò uocatur herba Giulia. Huius comam mulieres
per noctem uino albo macerant, ac subinde dilutum pueris po-
tandum præbent dimidij cyathi mensura ad necandos uermes ad-
mirabili successu. Nascitur hæc in campestribus: atque, ut mea
fert opinio, ea est planta, quæ Dioscoridi ageratum dicitur: 10
quippe quæ omnibus notis illi respondeat. Hinc itaque addiscant
Mauritanorum sequaces, cum tres habeantur plantæ nomine
Eupatorii, in medicamentis à Mesue relictis suum interponere
Eupatorium: in Auicennæ remedijs suo item uti: & in Græco-
rum compositiones Agrimoniam vulgò uocatam addere. Sed
animaduertant uelim, ne in hoc Valerij Cordi dispensatorium
sequantur, quod perperam, meo quidem iudicio, scribat in
confectione pilularum aggregantium, quin & in syrupo de Eu-
patorio, pro ipsius Mesuis Eupatorio admiscendam esse Gratio-
lam. Siquidem hæc præterquam quod alium magno incommodo 20
deiciat, nullis etiam planè notis, ac reliquis facultatibus illud
repræsentare deprehenditur. Nempe sua deiectoria uis, qua ma-
gno cum impetu uentrem soluit, iecur imbecillum, atque infir-
mum reddit. Cordum secutus uidetur Fuchsius, uir alioqui do-
ctissimus, in libro de compositione medicamentorum, quem po-
stremo auctum edidit, ubi in antidoto è lacha magna illud Eu-
patorium usurpandum esse tradit, quod à Mesue describitur, &
Græcis ageratum, Italis uerò gratia Dei nominatur. Qua in re
illud de ijs duobus uiris (pace eorum dixerim) dici posset, quod
est in communi prouerbio: Cæcus cæcum ducit, & ambo in fo- 30
ueam cadunt. Eupatorii meminit Galenus lib. VI. simplicium
medicamentorum, ubi ita scribit. Eupatorium herba tenuiũ par-
tium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam cali-
ditatem obtinet. quocirca obstructiones iecoris expurgat. Inest
ei & adstrictio modica, propter quam robur uisceri addit. hæ-
tenus Galenus. Est & herba Agrimonie non dissimilis, quæ
nonnullis POTENTILLA uocatur, tamen si hirsutiori-
bus sit folijs, superne uirentibus, inferne uerò albicantibus. Cau-
liculos profert, qui humi repunt, pilosellæ uocatæ modo: aureis
floribus ornatur, singulari pediculo pendentibus, ranunculo hor- 40
tensi æmulis. Radice nititur exterius purpurascente, interius ue-
rò candicante. Nascitur in uliginosis locis, & propter semitas.
Vniuersa hæc planta adstrictoria, & exiccatoria facultate pol-
let. Idcirco mulierum profluvia, & dysenterias cohibet, et uul-
nera recentia agglutinat. Prodest item & sanguinem reiciēti-
bus. Pudendorum, & oris ulcera sanat. Firmat commotos den-
tes, stringitq; gingiuas, & dentium dolorem mulcet, si eius de-
cocto os sæpius colluatur. Herba, quæ Græcis ἑπταφύλλον,
& ἑξαφύλλον, Latinis item Eupatorium & Hepatorium ap-
pellatur: Arabibus, Cafat, Cifti, seu Gafet: Italis, Agrimo- 50
nia: Germanis, Odermenig: Hispanis, Agramonia: Gallis,
Aigreinoine.

ἑπταφύλλον. QVINQVEFOLIUM.
CAP. XXXVIII.

QVINQVEFOLIUM ramulos fert festucarum
similitudine, tenues, dodrantaes, in quibus semen; fo-
lia menthæ, quina singulis pediculis, rarò plura, in am-
bitu ferrata: florem ex candido pallefcentem, auricæ mu-
lum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subru-
bram

QUINQUEFOLIUM.

bram habet radicem, oblongam, ueratro nigro crassio-
rem. plurimis pollet remedijs. Ius radices decoctæ ad
tercias, si in ore contineatur, dentium dolores sedat: pu-
trida oris ulcera, collutione sistit: arteriæ scabritias, gar-
garizatu læuigat: contra alui profluvia, & dysenterias
auxiliatur: item articulorum, coxendicumque cruciati-
bus potum. Cocta in aceto, & illita, serpentina ulcera co-
hibet: strumas, tumores, duritias, abscessus, & collectio-
nes discutit: ignes sacros, reduuias, condylomata, pso-
rasque sanat. Teneræ radices succus, contra iecinoris,
pulmonumque vitia prodest: item aduersum uenena.
Cum hydromelite autem, uel diluto uino, & piperis exi-
guo, bibuntur folia contra febrium circuitus: in quar-
tana quidem, quaternum ramulorum folia: in tertiana
uerò, ternum: in quotidiana, unius. Ea quoque folia tri-
enis pota diebus, comitialibus profunt. Foliorum suc-
cus tribus cyathis aliquot dies potus, celerrimè regio
morbo medetur. Illita cum melle & sale, tam vulneri-
bus, quàm fistulis remedio sunt: enterocelicis auxilium
præstant. Quinquefolium sanguinis profluvia & potu,
& illitu sistit. Ad expiationes, castimonias, & incanta-
menta inciditur.

TAMETSI unius tantum Pentaphylli, siue Quinquefolij
meminerit Dioscorides; nos tamen quatuor eius genera uidimus
in Italia. Quorum utiq; primum à Dioscoridis historia nihil pror-
sus dissentit. Secundum à primo differt, quòd folijs sit albicanti-
bus, hirsutis, & flore candido. Tertium folio erumpit paruo,
subalbido, per terram repit. Vltimum uerò folia fert utiginea, in
partes quinque diuisa, quod aliqui DIAPENSIAM, alij Sa-
niculam appellant. Huic in cauliculis summitatibus, & adna-
torum fastigijs, capitula prodeunt subalbida, facie fragis similia.
Primum prouenit in riguis, & scrobium marginibus, cauliculis
tenuibus, floribus aureis, e quibus subinde semen oritur. Pedicu-
los e se mittit, & in singulis quina folia oblonga, menthe serè æ-
mula, in ambitu tamen magis serrata. Radix illi subrubens appa-
ret, quod quauis negat Brasauolus; id tamen alijs, ut mihi eam
effodienti, uerum esse deprehendetur. Hæc in plures radículas
diuiditur, elleboro nigro crassiores. Hinc autem mirari subit
Manardum Ferrariensem uirum alioqui huius nostræ ætatis inge-
nio, & doctrina insignem: quippe qui tam facile sibi persuaserit,
id legitimum esse Quinquefolium, quod Græci heptaphyllon, of-
ficinæ uerò herbariorumq; uulgus Tormentillam dicunt. Siqui-
dem hæc septem ex uno tantum cauliculo profert folia: Penta-
phyllum uerò quinque, unde & illi nomen. Hoc radices elleboro
similes habet, crassiores tamen, oblongas: illa uerò admodum bre-
ues, strumosas, simulq; in unum compactas globum. Gignitur hæc
plerunq; in incultis, siticulosisq; locis, in altis præsertim mon-
tibus: illud uerò in campestribus, & prope aquæ ductus, & in
riguis. Quæ sanè omnia aperte declarant, hæc in re Manardum
cæcutiuisse. Cæterum nunquam admiratus sum Plinium in hoc
(in quo tamen à Leoniceno, ut arbitror, immeritò reprehèditur)
quòd libro xxv. cap. 1x. tradiderit reperiri Quinquefolium,
quod fraga gignendo commendatur. Quandoquidem (ut paulò
antè diximus) Quinquefolij genus est, quod à quibusdam Diapen-
sia nominatur, in cuius summis cauliculis capitula spectantur fra-
gis non dissimilia. Verum etsi asserat Brasauolus in Veronensi a-
gro nasci Fragariam, cui quinque unice uique pediculo insunt folia,
& quæ fraga gignit, in cibis gratissima, putetq; de hac intellexis-
se Plinium, quòd à Verona, ut ipse inquit, fuerit oriundus; non
tamen ita planè eū à calumnia uindicari posse putamus, cum Sue-
tonius

Quinquefo-
lij genera.

Manardi erra-
tum.

DIAPENSIA.

FRAGARIA.

Quinquefo-
lij uires ex Ga-
leno.

Fragariae, &
fragorum ui-
res.

Euphragie de
lineatio, & vi-
res.

EUPHRAGIA.

Nomina.

tonius Tranquillus suo de illustrium uirorum catalogo, Plinium Nouocomensem fecerit, non Veronensem. Quarta hac Quinquefolij specie Germaniae chirurgici maxime utuntur ad intrinseca uulnera, enterocelas, & fistulas, eius puluerem, uel decoctum potui exhibentes. Quinetiam ad morbos omnes, ubi adstringenti, solidantiq; medicamine sit opus. Est tamen non ignorandum, hoc non esse Saniculam illam, quae etiamnum quinis exoritur folijs, radice alba, miro naturae artificio laciniata, de qua superius in symphyti mentione differuimus: sed aliud longe differens. Quinquefolij uires retulit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Pentaphylli radix, inquit, desiccatur uehementer, minimum uero acris est. Quare in multo est usu, uelut alia quoque omnia, quae cum sint tenuium partium, citra morsum desiccant. Est enim haec radix desiccatoria ex tertio quodammodo ordine, minimum habens euidentis caliditatis. haec Galenus. Ceterum quoniam Pentaphyllum Fraga nobis in mentem redegit, cum ea sint tam cibus, quam medicamentis idonea, ideo & res, & locus mihi expetere uidetur, ut hic tum plantae, tum fructus eius uires perstringamus. FRAGARIA itaque planta est nemini fere non cognita, adeo ut hoc nomine superuacuum putem, eius faciem representare. Refrigerat ordine primo, siccaturq; secundo. Folia, & radix uulnera, & ulcera sanant: muliebres fluxus, & dysenterias cohibent, urinam cient, & licni conferunt. Herbae, & radicum decoctum potum, auxiliatur iccinoris inflammationibus, mundatq; renes, & uesicam. Idem ore contentum, collutionisq; modo agitatum, gingiuis roborat, dentes commotos firmat, & destillationes sistit. At Fraga praeter id quod gustui astate in cibus arideant, biliosis, aestuantibusq; uentriculis profunt, siticulosisq; sitim sedant. Vinum, quod ex ijs elicatur, ulcusculis, quae in facie a caliditate proueniunt, mirifice medetur: itemq; uaros, & oculorum nubeculas, calidasq; defluxiones impostum tollit. Neque etiam hic silentio dissimulanda uidetur Euphrasia, quam nobis Fraga nunc ob uocabulorum uicinitatem ad memoriam reuocarunt, cum & ipsa miris ad oculorum morbos uiribus praedita sit: etsi a ueteribus Graecis nusquam, quod legerim, descripta reperitur. Est itaque EUPHRAGIA tenuis planta, quae ad palmi altitudinem assurgit: folijs minutis, crispis, per ambitum serratis, gustu adstringentibus, paululumq; amaris: caule exit tenui, rubentiq;: flore inter purpuram & aurum albicante, quem emittit abeunte astate. nascitur in pratis. Praestat haec quoque modo sumatur tam in cibus, quam in medicamentis recens, uel exsiccata ad omnia impedimenta, quae oculorum claritati officiant, praesertim cum in cibus diutius sumitur. Fit ex ea uinum uindemiarium tempore, uuis & musto macerata, de quo Arnaldus ita hunc modum differuit. Euphragiae uinum, inquit, fit ad oculos ponendo herbam in musto donec fiat uinum. Cuius usu oculi senum reuiuenscunt, & auferunt impedimentum eorum, & defectum uisus in quocumque cuiusuis aetatis homine, praesertim ubi pinguedo, & pituita redundant. Et est qui permansit nihil uidens per longum tempus, & infra annum, eius usu restitutus est ad uisum. Ipsa enim herba calida est & sicca: & habet hoc a proprietate, quod quando puluis eius comeditur cum ouorum uitelis, idem mirifice praestat, uel quando puluis idem recipitur cum uino. Et supersunt testes fide digni, qui fecerunt in se ipsis, & qui non poterant legere sine ocularijs, & legerunt postmodum absque ipsis, etiam literam subtiliorem. Et usus uini Euphragiatum non habet par in proficiendo uisui. Si autem uinum esset nimis forte, temperetur cum aqua sceniculi: & si opus est, addatur zucarum necessarium. Haec Arnaldus in libro de uinis. Herba πενταφυλλου Graece, Quinquefolium Latine dicitur: Italicè, Cinquefoglio: Germanicè, Vneis sunf, & Fingerkraut: Hispanicè, Cinco en rama: Gallicè, Quinte fueille.

10

20

30

40

50

Φοίνιξ. PHOENIX.

CAP. XXXIX.

PHOENIX folia habet hordei, sed breviora, & angustiora: spicam lolio similem: calamos digitorum senum, radici aduolutos: septenas octonasve spicas. In aruis, tectisque recenter illitis nascitur. Harum virium compos, vt in uino austero pota alui profluuium, & emanantem vluu sanguinem sistat, vrinæ impetus infrænet. Sunt qui adalligatam in puniceo vellere, & suspensam, sanguinem supprimere prodant.

PHOENIX Hetruscis s̄lucstre Lolium dicitur, quod spicas proferat lolio similes. Nascitur frequens in vicis secus vias, in agrorum marginibus, & in templorum plateis: quæ quidem nulla prorsus repugnante nota Dioscoridis descriptioni adstipulari deprehenditur. Plinius libro XXI. cap. XXV. Phœnicem herbam ita à Græcis appellatam, à Latinis lolium murinum uocari ait, quod fortasse mures derodent spicas illius, quæ in ædificiorum tectis proueniunt. Hæc frequentissima uisitur Goritia in cœmeterio diui Francisci, & Venetijs in litore maris prope sacellum diui Nicolai. In summa eius uber ubique prouentus. Huic herbæ nomen Græcum Φοίνιξ, Latinum similiter Phœnix, Lolium murinum, & Hordeum murinum: Italicum, Gioglio saluatico.

Phœnicis cōsideratio.

Nomina.

Ἰδαία ῥίζα. IDAEA RADIX. CAP. XL.

IDAEAE radici folia sunt ea, quæ rufco: adhærent ijs veluti exigui capreoli, è quibus flos. Radix spissandi naturam habet, his cōueniens, quibus adstrictione opus est. Pota, citam aluum, mensesque, & omnem abundantiam sanguinis sistit.

IDAEA radix hodie, quod sciam, ad nos non conuehitur: nec quenuquam hætenus reperi, qui scribat, ubi hæc planta proueniat: etsi cognomine natale eius solum facile indicari uideatur, quod scilicet in Idæ monte, qui ad Troadem spectat, nascatur: uel in eo eiusdem nominis, qui in Creta habetur, ut etiam Idæo rubo euenire superius dictum est. Huius uires tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Idæa radix gustu admodum acerba est: ac si opere periculum facias, eandem uim præferet, nimirum sanguinis profluua, alui fluxus, dysenterias, profluuium mulierum, & quæcumque eius sunt generis tum pota, tum foris imposita curans. Ea ut Græcis Ἰδαία ῥίζα, ita etiam Latinis Idæa radix uocatur: Italis, Radice Idæa.

Idææ radicis consider.

Idææ radicis uires ex Gal.

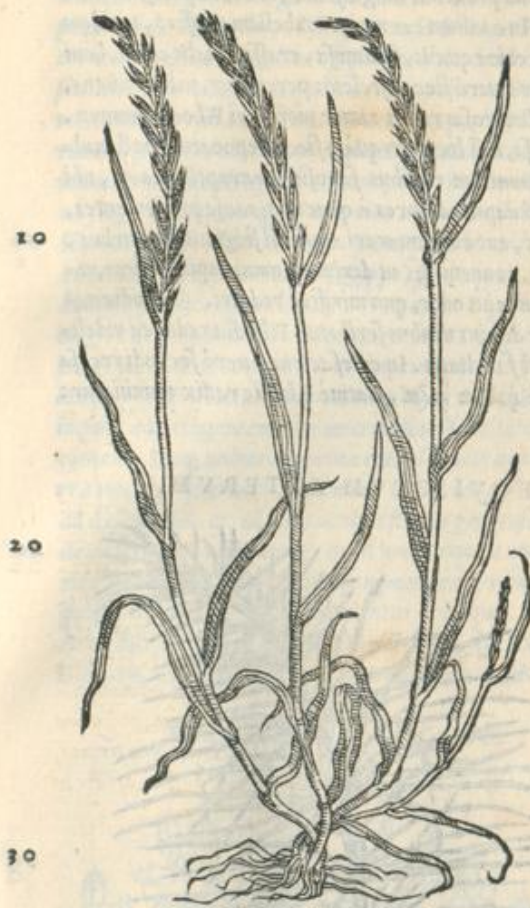
Nomina.

Ῥοδία ῥίζα. RHODIA RADIX. CAP. XLI.

GIGNITUR Rhodia radix in Macedonia, costo similis, leuior, inæquabilis: quæ contrita rosas redolet. Vtilissima capitis doloribus, si madefacta fronti, & temporibus cum rosacei momento imponatur.

RHODIA radix planta est non omnibus planè uulgaris, & cognita in Italia: etsi ea facile in Apennino, & Gargano montibus nasci, & inueniri possit. Quæ in nostro horto Goritiæ uiret, iandiu eam Gratio Styriæ oppido Petrus Salicetus medicus clarissimus, & in simplicium facultate non imperitus, ad nos primum uidentem misit: quam tamen postea frequentissimam reperi in monte magno supra Vipacum, qui circiter uiginti millia passuum à Goritia distat. Ceterum quoniam paucis sanè notis eam perstrinxit Dioscorides, ut ab omnibus facilius & cognosci, & reperiri possit,

Rhodiæ radicis consid.

RADIX RHODIA.

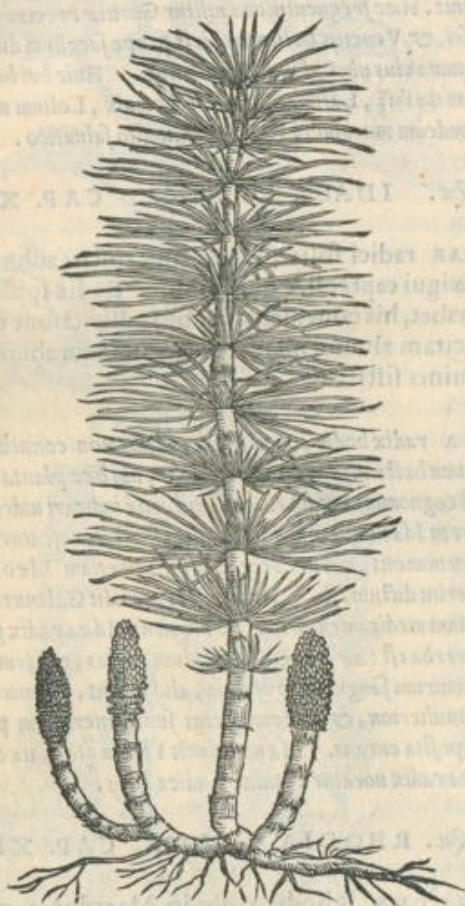
Ῥοδία ῥίζα

possit, nos non temerè facturos duximus, si eius historiam hic diffusius tradamus. Radix itaq; Rhodia caules emittit rotundos, quadantenus concavos, cubitales, à quibus circunquaq; folia prodeunt longiuscula, in acutum desinentia, portulacæ, aut sedi instar pingua, minutimq; per ambitum serrata. In caulium cacumine umbellam profert, viridem thymali cyparissij modo, sed quæ, ubi desloruerit, rubescat. Radix ei inæqualis, strumosa, crassa, qualis costo, leui cortice quæ recens est, exterius splendescens, & intus subalbida: quæ uerò sicca est, leuis percipitur, intus rubens, & foris squamosa. Mansa hæc recens, aut trita odore mirum in modum rosas refert: unde merito ei Rhodiæ nomen. Præterea omnium radicum iuacissima est: quippe quæ è terra effossa, nisi locis perquam siccis reponatur, post multos menses rursus plantata statim repullulat. Nascitur in altissimis montium rupibus saxosis, præruptisq; locis, ubi uix tantum terræ circùm habet, ut illi inherere possit. Valet hæc ad capitis dolores à quacunq; causa pronemientes, si recens confracta, & rosacea aqua perfusa, ubi calidus sit affectus, aut cum amaraci aqua, si frigidus sit morbus, fronti temporibusq; illinatur. Cerebrum roborat odoris iucunditate, conueniuntq; (ut diximus) omni capitis dolori, utpote quæ temperatis sit qualitatibus prædita: id quod indicat rosaceus eius odor, quo mirificè redolet. Rhodiæ radicis meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Rhodiæ radix ea uidelicet, quæ in Macedonia nascitur, tenuium partium, & discutientis est facultatis. In calefaciendo uerò secundi recessus censenda est, aut certè tertij incipientis. Hæc planta Græcè ῥοδία ῥίζα, Latine Rhodiæ radix nominatur: Italicè, Radice Rhodiæ: Germanicè, Rosen uurtz.

Rhodiæ radicis uires ex Galeno.

Nomina.

EQUISETVM PRIMVM.

ἰσσοπέδι. EQUISETVM.

EQUISETVM ALTERVM.

CAP. XLII.

EQUISETVM in riguis, & scrobibus nascitur. cauliculi prodeunt inanes, geniculati, in se facti, rubelcentes, leniter scabri: & iunca circa eos folia, crebra, exilia. In sublime attollitur, vicinis arborum caudices scandens, obuolutumq; dependet, comis multis, nigris, ut equorum cauda: radix lignosa, dura. Vis herbæ spissare: quare sanguinem naribus erumpentem succus ipse sistit: prodest dysentericis in uino potus: vrinam cit. Sanguinolenta vulnera glutinantur, tritis folijs, & illitis. Radix cum sua herba tussim, orthopnoeam, ruptaq; adiuuat. Folijs in aqua potis, dissectiones vesicæ, & intestinorum, enterocelæque in vnum coalescere, cogiq; feruntur. Alterum Equisetum caulis est rectus, cubito maior, inanis: comis per interualla breuioribus, candidioribus, & mollioribus. Id cum aceto tritum, vulneribus remedio est, eademque fungitur facultate.

EQUISETVM

EQUISETUM officinis, & herbarijs plerisque uerbum Græcum reddentibus Cauda equina non natur. V= trunque eius genus uulgaris est notitia. Alterum, quod aspero sit caule, à quibusdam uulgò Asperella uocatur. Ex= petitur hæc mulieribus ad stagna uasa detergenda, illustrandaq; nec non etiam materiarijs fabris, ijs præsertim, qui torno opera sua conficiunt: siquidem huius herbe scabritia ille suis uasis splendorem, nitoremq; conciliant: isti uerò similiter suorum operum ruditatem expoliant. Primum autem Caudam equi omnes ferè appellant, quod facie equo= rum caudas referat, unde & Græcis Hippuris dicta est. Profert hæc, cum primum è terra erumpit, quoddam tener= rimum germen, oblongum, inglandium iulo non absimile. Hoc rura nostra uulgò uocant Paltrufalo, in cibumq; assu= munt, ieiunij quadragesimalis tempore. Etenim illud prius elixant, mox farina circumspargunt, & oleo in sartagi= ne frigunt, manduntq; piscium uice. Ex quo cibo alius quandoq; eorum adeò constringitur, & constipatur, ut in co= 10 li cruciatum faciliè incurrant. Sunt qui primum hoc Equiseti germen siccum asseruent per annum, quo subinde æsta= te utantur ad dysenteriam. Quippe quod aqua calida nocte maceratum eo modo decoquunt, quo dictum est, & in ci= bum magno successu exhibent. Vtrunque Equisetum eleganti admodum pictura expressit Fuchsius clarissimus in suis magnis de stirpium historia commentarijs. Sed nescio qua postea ratione ductus, is in paruo libro, in quem plantarum imagines duntaxat depingi, & imprimi curauit, primi generis Equisetum pro Polygono fœmina aperto lapsu reddi= derit. Equiseti meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his uerbis. Hippuris, inquit, adstringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde ualenter, simulq; citra mordacitatem exica= cantem. Itaq; uulnera maxima cataplasmate imposta conglutinat, etiam si præfectos esse neruos contingat: præte= rea uocatas enterocelas glutinat. Cæterum ad sanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potissimum rubrum, ad dysenterias, & ad alios uentris fluxus generosum est remedium herba ipsa aut ex aqua, aut ex uino pota. Sunt qui 20 de ea scriptum reliquerunt, quod nonnunquam etiam uestiæ, ac tenuium intestinorum uulnera succus ipsius sanau= rit. Prodest etiam profluuiò sanguinis ex naribus, tum fluxui obnoxij in uentre affectibus ex austerorum uinorum quopiam potus: ac si febre teneantur, ex aqua. Quæ planta Græcis ἵππων, Latinis Equisetum appellatur: Arabibus, Dhenben alchail, Dhenib alchi, siue Daneb alchail: Italis, Coda di cavallo: Germanis, Rosz schuuantz: Hispanis, Coda de mula, & Rabo de mula: Gallis, Queue de cheual, & Prela.

Equiseti con= sideratio.

Fuch.lapsus.

Equiseti vires ex Galeno.

Nomina.

Κόκκος βαφικῆ. COCCVM INFECTORIVM. CAP. XLIII.

COCCVM, quo infectores utuntur, frutex est sur= culosus, paruus, cui grana ceu lentes adhærent, quæ ele= ta congeruntur. Optimum gignitur in Galatia, & Ar= menia: deinde Asia, & Cilicia: vltimum ex omnibus Hi= spanicum. Vis huic spissandi: uulneribus, neruisque præ= cis, conuenienter ex aceto tritù illinitur. Nascitur quo= que in Cilicia è quercubus, cochlearum exilium simili= tudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & coc= cum uocitant.

ET SI Coccum seu granum tinctorium seplastarijs, & infe= 40 ctoribus notissimum sit, quod & medicamentis admisceatur, & eo plurima tum sericea, tum lanea stamina infici soleant; nescio ta= men an eius arbuscula in Italia proueniat. Nos autem eam, cuius picturam damus, uidimus ex Byzantio allatam. Porro Coccum tin= 50 ctorium communis usus constat rotunda, inaniq; bacca, quæ nul= lam profecto lentis faciem refert, ut Dioscorides asserit. Ut hinc planè coniscere liceat, Coccum hoc diuersorum esse generum, no= strumq; facile illud esse, quod Plinius in Attica, & Aphrica pro= uenire tradit, Scolecion ideo uocatum, quoniam ex eius medulla te= nues exoriuntur uermiculi: argumento quod hoc inane intus de= prehendatur. Huius pulueris non infeliciter utuntur mulieres Ita= licæ ad prohibendum abortum, ipsum grauidis in ouo sorbili propi= nantes pauco addito thure, uel mastiche. Cæterum contendunt

Cocci infecto= rij confid.

Monachorū opi. explosa.

Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, aliud esse Coccum, aliud uerò Chermesinum uulgò uocatum, quo serica stamina rosco colore inficiuntur. Etenim asserunt ij legitimum chermesinum è quibusdam fieri granulis, quæ ut plurimum uulgari Pimpinella radicibus adhærentia reperiuntur, uocariq; hæc propriè Mauritanis Chermes: & hinc isti deinde colligunt, minime credendum esse, quod Græcorum coccum uulgò grana tinctorij nuncupatum, sit Mauritanorum chermes: quandoquidem magna omnino inter colorem coccineum, & chermesinum in= tercedat differentia. Sed hos patres hallucinari (pace tamen eorum dixerim) ex eo equidem euentissimum fieri ar= bitror, quod hæcenus neminem Arabicæ sectæ inuenerim, qui eorum adstipuletur sententiæ. Siquidem Serapio per chermes nil aliud intelligit, quam coccum tinctorium à Græcis appellatum, cum de Chermes agens ea sanè omnia in eius historia referat, quæ Dioscorides suo cocco tribuit. Quapropter scirem libentissimè qua ratione, quæue autho= ritate nixi ij reuerendi monachi in hanc uanam, et erroneam deuenerint opinionem. Verum non ob id negauerim ego nostrum

Grani tinctorij uires ex Galeno.

Nomina.

nostrum Chermesinum à cocco minimè differre, quòd certò sciam, aliud esse coccum, aliud chermesinum, unde & infectores differentie causa coccum Granam nuncupant, Chermesinum uerò, quod è pimpinellæ radicibus decerpitur: sed negauerim quidem Mauritanorum chermes nostri usus chermesinum esse, quòd nil aliud Chermes esse putem, quàm Coccum, cuius hic meminit Dioscorides. Chermesinum nouum iam pridem conuehitur in Italian ex Hispanijs ab occidentali India importatum, quod eim copiosissimum afferatur, Chermesina stamina nunc uilescere cœperunt. Cocci seu Grani tinctorij uires descripsit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Granum tinctorium adstringentem, simulq; amarant facultatem possidet. Vtraque sine morsu desiccatur. proinde ad ingentia uulnera congruit, præsertimq; neruorum. Sed tunc ipsum quidam cum aceto terunt, alij cum oxymelite. *Κόκκος βαφτικὸς* Græcè, Latine pariter Coccus baphica, & Granum tinctorium nominatur: Arabicè, Charmen, Kermes seu Chermes: Italicè, Grana de tintori: Germanicè, Scharlach ber: Hispanicè, Grana para tennir, & Grana en grano: Gallicè, Vermillon.

Τραγίου. TRAGIUM.

CAP. XLIII.

TRAGIUM nascitur in Creta tantum insula, lentisco semine, folio, & ramis simile, singulis tamen minoribus: succus ei lacteus, gummi non dissimilis. Semen, folia, lacrymaque illitu spicula è corpore eijciunt: omnia quoque corpori impacta, euocant: pota stranguriæ medentur, calculos uesicæ frangunt, menses trahunt. modus in sumptione est, drachma vna. Fama est syluestres capras sagittis confossas, eius herbæ pabulo spicula excutere.

Τραγίου ἑτερον. TRAGIUM ALTERVM.

CAP. XLV.

EST ET alterum Tragium, quod tragoceros aliqui vocant: folia scolopendrij habet, & radicem syluestris raphani, tenuem, candidam. Quam crudam vel coctam esse dysentericis prodest. Folia autumno, hirci virus olent: exinde sibi tragij nomen adoptauit. Prouenit in montibus, & præcipitijs.

Tragij consideratio.

TRAGIUM, quod in Creta tantum nasci tradit Dioscorides, quodq; in uniuersum lentisco simile facit, Plinius libro XIII. cap. XXI. ipsum fruticem terebintho similem reddidit, & libro XXVII. cap. ultimo, idem iunipero assimilauit. Id quod dubio procul ostendit, Tragium hoc omnino illi fuisse ignotum, & quòd tantum id de eo memoria prodiderit, quod ab alijs authoribus non minus fortasse hæc in re cœcutientibus mutuatus est. Hoc ætate nostra non desertur, quod sciam in Italian. Quo fit, ut id mihi hæcenus sicut & cæteris herbarum studiosis, ut ferme suspicor, sit in Italia incognitum. Quod autem secundo loco à Dioscoride representatum est, id potius herbam esse crediderim, quàm arbustulam, eim eius radix tam cruda, quàm cocta in cibum ueniat, sitq; syluestri raphano proxima. Veruntamen nondum reperi qui plantam mihi demonstraret, folijs scolopendrio similibus, quæ hirci uirus oleant. Ex quo adducor, ut ab ijs planè dissentiam, qui putant Tragium hoc eam esse plantam, quam quidam Pimpinellam, quidam uerò ab odore Saxifragiam hircinam appellant.

PIMPINELLA SAXIFRAGIA.

Opinio, reprobata.

Pimpinellæ genera, & uires.

Pimpinellæ vulgaris uires.

Quandoquidem huic scolopendrij folia non insunt, nullusq; eius ad dysentericos usus, tametsi ad ciendam urinam, expediendosq; uiscerum infarctus plurimum præstet. Huius PIMPINELLÆ duo habentur genera. Maior radice nititur longa: folijs circumquaque solo procumbentibus, dissectis, per ambitumq; serratis: caule quadrangulati: floribus in umbellam coherentibus, tenuibus, albicantibusq;. Minor caule exit rubenti: folijs minoribus, minus dissectis, minutiusq; serratis. Vtraque tamen hircum recolet. Radix, in qua uis tota consistit, excoacta, siccatq; ordine secundo completo, aut sanè tertio incipiente. Præstat hæc ad renem, & uesicæ morbos, quorum calculus est causa. Ob id enim renes à calculis expedit, & urinam remorata pellit. Prodest expressus è radicibus succus ex uino haustus, deleterijs medicamentis, & uenenosorum animalium morsibus. Qua ratione nos defunt, qui ad pestilentiam, radicem hanc miris laudibus efferrant. Est & alia Pimpinella, quæ à nostris uulgò SOLBASTRELLA nominatur, nullis non cognita, utpote quæ acetarijs frequentissimè inseratur. Verum hæc ab antedictis longè distat uiribus, etsi foliorum facie satis inter se conueniant. Siquidem ultima hæc gustata non leuiter adstringens percipitur, & lentoris copiam præbet. Vnde facile coniecitur, eam esse adstrictoriæ facultatis.

PIMPINELLA.

facultatis. Hinc itaque fit, ut muliebri profluuium efficacissime sistat: dysenteriam, & ceteros alui fluxus cohibeat: quin & biliosas uomitiones reprimat. Herba ipsa uulnera, & ulcera sanat: misceturque unguentis, quae tum ad capitis uulnera, tum ad carcinomata parantur. Hanc Mattheus Curtius clarissimus etatis nostrae medicus, contagiosis, pestilentibusque febribus maxime commendauit. Sunt qui eam Elatium esse putent. Sed is, meo quidem iudicio, aberrant, ut supra etiam in sua mentione docuimus. Tragij meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi haec de eius uiribus tradit. Tragi, inquit, folia, semen, & lacryma trahentis, digerentisque sunt facultatis. Est uero & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Corpori infixam extrahit, lapides frangit, menses mouet drachmae pondere potum. Porro in Creta sola nascitur tragion lentisco simile. Ceterum alterum Tragium hoc minus, cuius folia scolopendrio similia sunt, uisitur quidem multis in locis: sed non parum habet facultatis adstringentis, ut & ad fluxionum affectus conueniat. Vtraque planta Graecis Τραγίον, quae admodum & Latinis Tragium appellatur.

Tragi uires ex Galeno.

Nomina.

Τραγίον. TRGV M. CAP. XLVI.

EST etiam herba tragos, quam aliqui scorpion, aut traganon uocant: maxime in maritimis nascens, palmu alta, aut amplior, fruticosa, humilis, oblonga, sine folijs: pusillis circa ramos acinis, rufis, multis, magnitudine tritici, acuto cacumine, gustu multum adstringente. Racemorum acini decem ex uino poti, coeliacis, & foemina fluxione uulua laborantibus, auxiliantur. Tunduntur a plerisque, & in pastillos digesti asseruantur: quibus utuntur, cum opus est.

Tragi confideratio.

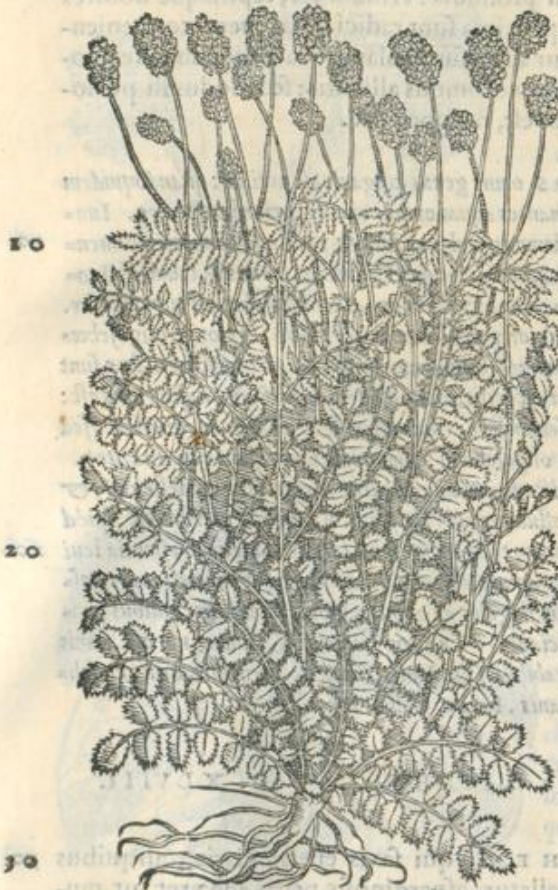
TRAGVM aliquibus Scorpion uocari non modo tradidit Dioscorides: sed etiam Plinius lib. XXVII. cap. ultimo, his uerbis. Est & herba Tragos quam aliqui Scorpion uocant, semipede alta, fruticosa, sine folijs: pusillis racemis, rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens. Et lib. XXI. cap. XV. Spinosarum, inquit, multa species. In totum spinosa est asparagus, scorpio: nullum enim folium habet. Id quod ante ipsum posteritatis memoriae prodiderat Theophrastus libro VI. cap. primo de historia plantarum, cum inquit. Aculeatorum alia ex toto aculei sunt, ceu corruda, et scorpium: haec enim nullum praeter aculeum folium gerunt. Hinc itaque omnibus abunde constare arbitror, herbam, cuius hic effigiem datus, legitimum esse Tragum. Ea siquidem in maritimis nascitur (plurima enim in Tergestino litore prouenit, & ad Argentarium promontorium in Hetruria) nulla prorsus reclamante nota ex ijs, quas rei herbariae auctores Trago reddiderunt. Huius tamen nusquam, quod inuenerim, meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Herba haec Τραγίον & σκορπίον Graece dicitur: Latine item Tragus & Scorpio.

Nomina.

Σκορπίον. IUNCVS. CAP. XLVII.

IUNCUS duo genera. vnum laeuis nominati: alterum acuti, qui in mucronem fastigiatur. Cuius etiam duo assignantur genera. vnum sterile: reliquum fert semen nigrum, rotundum, & crassiore constat calamo, carnosioreque. Tertius est iuncus, qui uocatur oloschænos, prioribus carnosior, asperiorque: is similem supradicto fructum in cacumine parit. Semen utriusque

X que

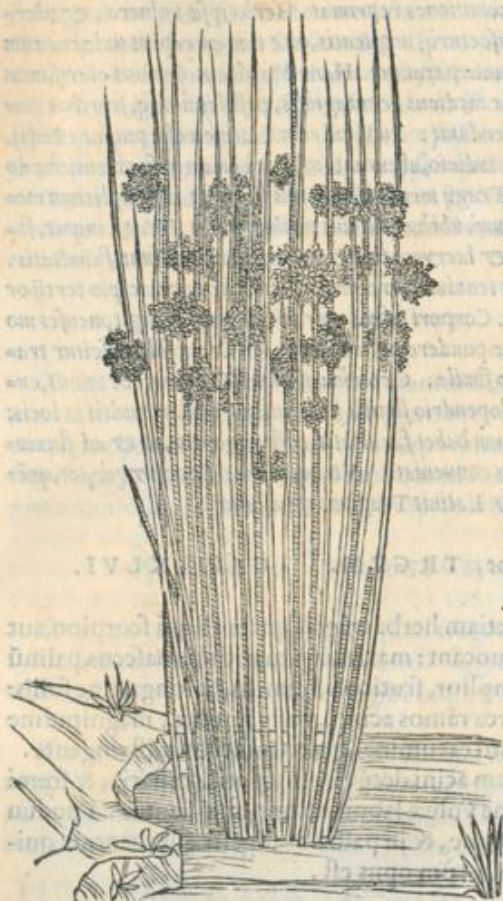

TRAGVM.

IVNCVS.

Iunci confide-
ratio, & uires
ex Galeno.

Nomina.

que tostum, ex diluto uino potum, sistit aluum, & rubra
fœminarum profluuia: urinam cit, capitisque dolores
facit. Quæ proxima sunt radici folia tenera, conuenien-
ter illinuntur aduersus phalangiorum morsus. Aethio-
pici iunci semine somnus allicitur: sed modus in potio-
ne seruandus est, ne fopor fiat.

IVNCVS omne genus uulgaris est notitiæ: quandoquidem
propter stagnantes aquas omnes eius reperiuntur species. Iun-
ci generum meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamen-
torum, ubi de ijs ita scriptum reliquit. Schœnos leia, hoc est, Iun-
cus leuis, quædam oxyshœnos, alia oligoshœnos nuncupatur.
Gracilior, duriorq; oxyshœnos: crassior, laxiorq; oligoshœ-
nos. Fructus oligoshœni somnum affert. At oxyshœni due sunt
species: altera sterilis, cuius quidem in medicina nullus usus est:
altera uerò semen fert, cuius etiam semen somnum conciliat, sed
minus quàm oligoshœni: quanquam tamen hoc caput tentet.
Vtrumq; si frictum cum uino bibatur, uentris fluxus desiccet, &
muliebri profluuium rubrum sistit. Ex quibus clarum est, quòd
composita eorum temperies est ex terrena uidelicet essentia leui-
ter frigida, & aquea leuiter calida: ut & inferna desiccare pos-
sint, & sensim frigidos ad caput uapores submittere, quibus som-
nolentos efficiant. Σχόνος sic Græcis, Iuncus uerò Latinis
uocatur: Arabibus, Dis: Italis, Giunco: Germanis, Bintzen sch-
melen: Hispanis, Iunco: Gallis, Ionc.

LICHEN. CAP. XLVIII.

LICHEN, qui faxis est familiaris, aliquibus
bryon appellatur, asperginosis petris adhæret, ut mus-
cus. Is illitus sanguinis profluuia sistit, inflammatio-
nes arctet, impetigini medetur. Iuuat regio morbo cor-
reptos, cum melle illitus: oris, & linguæ defluxiones
inhibet.

LICHEN.

Lichenis con-
sideratio.

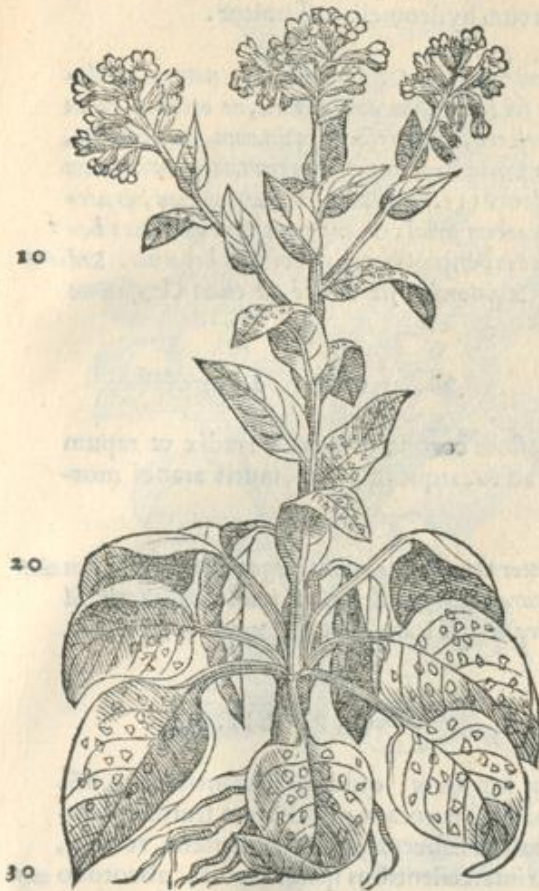
Lichenis ge-
nera ex Plin.

Pulmonariæ
depictio, &
uires.

LICHEN procul dubio ea est planta, quam officinæ, &
herbarij hodie Hepaticam uocant. Hanc autem Græci Liche-
na appellarunt, quòd lichenas serpentis morbi genus, im-
posita sistat, & sanat. Lichen in asperginosis, & rorulentis pro-
uenit locis, nudis petris adhærens, musci modo. Folio constat
suppingui, cartilagineo, prope radicem angusto, in latum se-
pandente, triplici uel quatriplici lacinio interfecto. Prodeunt
à radice cauliculi tenues, quibus capitula insunt parua, stel-
larum effigie. Lichenis Plinius libro XXVI. cap. IIII. duo
produuntur genera, quæ his uerbis depingit. Lichen, inquit, her-
ba omnibus his præfertur, unde nomine inuento. Nascitur in sa-
xosis, folio uno ab radice lato: caule uno, paruo, longis folijs de-
pendentibus. Hæc delet & stigmata: teritur cum melle. Est aliud
genus Lichenis petris tantum adhærens, ut muscus, qui & ipse il-
linitur. Hic & sanguinem sistit uulneribus instillatus, et collectio-
nes illitus. Morbum quoq; regium cum melle sanat ore illito, &
lingua. Qui ita curantur, aqua salsa lauari iubentur, ungi oleo
amygdalino, hortensibus abstinere. hæc Plinius. Cæterum est
herba Licheni non longè dissimilis, quæ in quercuum, aliarumq;
syluestrium arborum candidicibus nascitur, in opacis præsertim syl-
uis. hæc tamen aridior, & ambitu latior, superiore parte uire-
scens, inferiore uerò pallescens, maculis quibusdam referta, adeò
ut formam pulmonis referat: unde plerisque PULMONA-
RIA dicta est. Utuntur hac nonnulli magis fortasse nomine, quàm
ipsis uiribus freti, ad tabem, pulmonum ulcera, & cruenta sputa.
Nec desunt, qui laudibus eam efferant ad uulnera sananda, ad
pudendorum ulcera, & ad u-
trunque

POLMONARIA.

ad utrunq; muliebre profluuium, cui mirifice mederi aiunt. Quin & eam dysentericis exhibent, & biliosa cuomentibus. Est & alia herba, quae etiam Pulmonaria uulgo nominatur, ab illa tamen maxime differens, in opacis proueniens, folio buglosi, aspero, hirsuto, albis maculis circumsperso. Caulem gerit haec ineunte uere, in cuius cacumine flores erumpunt purpurei, perinde ac in uulgari cynoglossa. Huic plantae rei herbariae periti non contemnendas uires tribuunt, ad pulmonis ulcera sananda. Qua in re, itemq; in sanguinis reiectione mirabili successu se eam exhibuisse mihi saepius retulit Iulianus à Marostica Teruissis medicus peritissimus: decoquitur enim ad medias, daturq; decoctum potandum addito saccharo: uel succus ex ea expressus serapij modo cum saccharo paratus. Praestant haec omnia herba ipsa, & flores, quoquo modo à tabe affectis sumantur decocta. Lichenis meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lichen, qui in petris nascitur, est uelut muscus quidem, sed recte ex plantarum genere censeripotest. Sic autem nominatus uideatur, quod lichenas seu impetigines curet. Extergentem, ac modice refrigerantem facultatem habet, utranq; uero restecantem. Abstergentem quidem, atque exiccantem à petra obtinet, refrigerantem uero ab humre aqueo: nascitur enim in humidis, & grauiter olentibus saxis. Porro quod ex talibus substantijs componitur, aduersum esse inflammationi, nihil mirum est. Ceterum an sanguinis profluuia sistat, ut refert Dioscorides, id neutiquam dicere queo. Quod Graecis Λειχην, Latinis item Lichen dicitur: Arabibus, Azex alsacher: Italis, Lichene: Officinis, Hepatica: Germanis, Stein laber kraut, & Brunnen leber kraut: Hispanis, Hepatica, & Figadella: Gallis, Hepaticque, & Porcorau.

Pulmonaria alia.

Lichenis uires ex Gal.

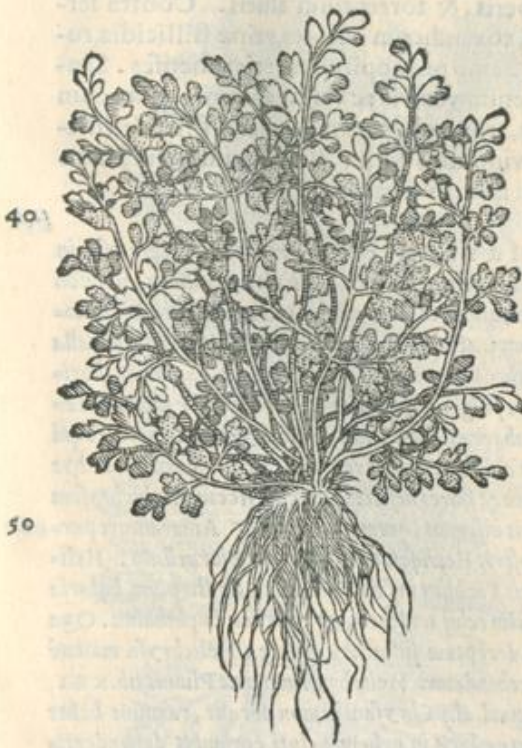
Nomina.

Παρωνυχία.

PARONYCHIA.

CAP. XLIX.

PARONYCHIA exiguus frutex, in petris nascens, peplo similis, minor longitudine, maioribus folijs. Illita paronychijs, atque fauis remedio est.

PARONYCHIA non modo in saxis gignitur; sed etiam in ueterum edificiorum parietibus, folijs peplo, aut rutae similibus, aduersa parte pallentibus, paruisq; maculis refertis, phyllitidis uel hemionitidis modo. Hanc aliqui parietum Rutam, alij Saxifragam appellant. Copiosissima prouenit haec in ingenti sylua, quae in itinere est, quo Goritia discedentes petunt Labacum Carniolae urbem, ubi & in saxis, & siccis arborum truncis frequentissima uisitur. Meminit Paronychia Galenus lib. VIII. simpl. medic. ita de ea scribens. Paronychia ab effectu nominata est: sanat enim paronychias, & ut refert Dioscorides, fauos quoq;. Vis eius est tenuium partium, et exiccatoria morsu uacans: talia enim sint oportet, quae paronychias sanant. Porro satis constat tale esse idoneum ad digerendos affectus omnes, qui digeri postulant. Siquidem eiusmodi sunt, quae cum ex tertio sint ordine excalfacientium, & desiccantium, uelut & hoc, essentiae insuper tenuium partium sunt.

Paronychia confider.

Paronychia uires ex Gal.

Nomina.

Planta Graecis Παρωνυχία, pariter Latinis & Italis Paronychia nominatur.

Χρυσόκομη.

CHRYSOCOME.

CAP. L.

CHRYSOCOME palmi altitudine fruticat: coma specie corymborum, hyssopo simili: radice hirsuta, veratri nigri modo, tenui, cyperum æquante: gustu non iniucundo, ex dulci austero. in petro-

X 2 fis,

sis, opacisque nascitur. Radix excalfacit, & adstringit: his conueniens, quos iecur, aut pulmonis inflammatio malè habet. contra purgationes vuluæ, decocta cum hydromelite assumitur.

Chryso-
come: confid.

Vires ex
Galeno.

Nomina.

QVI Chrysocomen in Italia mihi ostenderet, hactenus reperi neminem. Quamobrem in eo naturæ uiridario, plantis compluribus nobis incognitis referto, quod tantum in sui ipsius usum colit natura, ne omnibus exuta medicamentis, suis etiam languoribus mederi nequeat, eam & uirescere, & florescere omittamus, donec nobis, aut alijs compertam in communem quoque cognitionem, & usum prodere contingat. Interim tamen, ut nostrum institutum sequamur, uires eius ex Galeno subiiciam: quas ipse libro VIII. simplicium medicamentorum, ijs uerbis descripsit. Chrysocome uocatur & chrysites. Radix uincentes acrem simul, & adstringentem qualitates habet: quare neque multi usus est. V sui tamen est decocta in melicrato in peripneumonijs, & morbis hepaticis. Sed & menstruæ purgationis prouocandæ uim quandam obtinet. Χρυσόκομα sic Græci, ut etiam Chrysocome Latine dicitur.

Χρυσόγονον.

CHRYSOGONVM.

CAP. LI.

CHRYSOGONVM densè fruticat, quernis folijs, flore coronarij verbasci: radix ut rapum extuberat, intus ruberrima, foris nigra. Quæ trita cum aceto, atque imposta, muris aranei morfibz auxiliatur.

Nomina.

CHRYSOGONVM, nisi aliunde in Italian desiratur, inter plantas, quæ minime cognoscuntur, & ipsam perpetuò recensendum esse putauerim: uel nobis in abditissimis naturæ hortis, ubi delitescit, inuestigandum erit. Id siquidem hactenus mihi neq; inuenire, neq; ab alijs compertum uidere licuit in Italia. Quod Χρυσόγονον Græci, Latini quoque Chrysogonum dicunt.

Ἑλίχρυσον.

HELICHRYSVM.

CAP. LII.

Helichrysi cõ
sideratio.

Fuch. error.

Helichrysi ui
res ex Gal.

HELICHRYSON, quidam chrysanthemom, nõnulli & id amaranton uocant, quo deorum simulacra coronant. Ramulum habet candidum, uirentem, rectum, firmum: folia intercedentibus spatijs angusta, abrotono familia: comam aureæ lucis, in orbem: umbella rotunda, ueluti siccis corymbis dependentibus: radice tenui. Nascitur in asperis, & torrentium alueis. Contra serpentium ictus, coxendicum dolores, urinae stillicidia, ruptaque, coma è uino pota opitulatur: ciet menses. Sanguinem concretum ventris ac vesicæ absument, pota cum mulso: ieiunis, trium obolorum pondere, sistit distillationes, data in uino albo dilato. Vestibus inferitur, ut eas ab erodentium iniurijs tueatur.

HELICHRYSON copiosè prouenit in Hetruria in pratis gracili solo, incultisq; locis, stituculosi collibus, necnon etiam in fluminum alueis. Caule constat recto, æquali, ac lignoso, cubitalem longitudinem non excedente: folijs per interualla emergentibus, abrotoni æmulis: comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem umbellæ modo coherentibus, corymbacea facie, ueluti myriophylli, uel agerati: qui exiccati aureum colorem diutius retinent. Proinde commode hyme, quòd eo tempore flores deficiant, puella siccum Helichrysum coronamentis suis inferunt, quemadmodum & Amarantum pureum, quod nostris Hetruscis uulgò dicitur Fioruelluto. Helichrysum depinxit Fuchsius in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs, folio echij aculeato, & floribus buphtalmi. Quæ in pictura ipsam deceptum suspicor, quòd ea Helichryso minime respondere deprehendatur. Helichrysi meminit Plinius lib. XXI.

cap. XXV. ubi de eo disseruit his uerbis. Heliochrysum, inquit, quod alij Chrysanthemom uocant, ramulos habet candidos: folia subalbida, abrotono similia: ad solis repercussum aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt. quæ de causa deos coronant illo. Quod diligentissimè obseruauit Ptolemæus rex Aegypti. Nascitur in frutetis. Helichrysi sub Amaranti nomine mentionem fecit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Amarantum facultatis est incidentis, & extenuantis. Coma igitur eius menses cum uino pota educit: & grumos sanguinis liquare creditur, non solam in uentre, sed & in uesica: sed tunc potius cum mulso bibenda.

AMARANTVM.

bibenda. Et omnes simpliciter fluxiones, pota desiccatur, stomacho infesta. hec Galenus. Ceterum cum Helichrysum tam Dioscoridi, quam Galeno Amarantum dicatur, opportuna nobis sese offert occasio, ut hic AMARANTI purpurei, quod, ut paulo ante diximus, à nostris vulgò uocatur Fioruelluto, historiam, & uires tradamus, præsertim quòd puellis gratissimum sit hyeme in suis texendis corollis, utpote quod tam recens, quam siccum purpureum, ac flammæ colore diutius conseruet. Hoc itaque folia profert ocimi maiora: caulem crassum, pinguem, subrubentem: florem spicatum, admodum purpureum. qui quanquam diu siccatur (ut supra dictum est) asseruatur, haudquaquam tamen suum deperdit colorem. Amarantum hoc, quantum equidem reor, memoriæ prodidit Plinius lib. XXI. cap. VIII. cum sic inquit. Amaranto non dubie uincimur. Est autem spica purpurea, uerius quam flos aliquis, & ipse sine odore. Mirumq; in eo gaudere decerpi, & lætius renasci. Prouenit augusto mense: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato quoniam non marcescit. Hactenus de amaranto Plinius. Huic facultas inest (ut recentiorum quorundam fert opinio) frigida & sicca: proinde flos eius potus cæliacos, & dysentericos iuuat. Mensium abundantiam cohibet, & albas uteri fluxiones. Quinetiam cruenta expuentibus prodest, præsertim si in pulmone, uel pectore, uas aliquod fractum fuerit. Planta, quæ Græcis ἐλιχρύσον, & ἐλιόχρυσον, Latinis pariter Helichrysum & Heliochrysum appellatur: Italis, Helichriso.

Amaranti purpurei mēto, & uires.

Nomina.

CHRYSANTHEMVM.

Χρυσάνθεμον. CHRYSANTHEMVM. CAP. LIII.

CHRYSANTHEMON aut caltha, nonnullis buphthalmos. herba est tenera, fruticosa, læues proferens caules, & multifida folia: flores supra modum splendentes, luteos, orbem oculi imitantes, unde buphthalmi nomen traxit. propter oppida nascitur. cuius caules oleris uice manduntur. Flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo correptis, colorem bonum breui reddunt, si sequente longo balnei usu, post exitum ebibantur.

QUANQVAM non desunt, qui crediderint Buphthalmū, & Chrysanthemum unam, & eandem plantam esse, quòd paribus notis inter se certare uideatur; tamen si particulares quedam notæ in utrisque diligenter expendantur, facile inter has plātas discrimen aliquod notari deprehendetur. Quòd cum optime sciret Dioscorides, diuersis libris, diuersisq; capitibus de his speciatim disseruit. Quod utiq; minimè fecisset, si compertum habuisset, nullam inter eas intercedere differentiam. Quæ tamen hinc cognosci potest, primum quòd Buphthalmo folia insint foeniculo similia, quæ planè capillaria constant: Chrysanthemo uerò tenera, multifida, minutimq; per ambitum laciniata. Deinde Chrysanthemum caules in cibis madi aliorum olerum modo scribit Dioscorides: id quod de Buphthalmo agens silentio præterijt. Præterea flores Buphthalmo reddidit anthemidi similes: Chrysanthemo uerò luteos, & uehementer splendentes. Ceterum de horum uiribus differens, Buphthalmi flores, cum cerato tritis, tumores, duritiasq; discutere tradidit in uniuersum, & affirmatiuè locutus. Verum postea de Chrysanthemo scribens, huius flores, inquit, steatomata discutere produntur, particulariter,

Chrysanthemum confid.

Chrysanthe-
mi caput resti-
tutum.

Fuch. error.

Nomina.

et dubie locutus. Hæc sanè harum plantarum manifesta discrimina faciunt, ut credam, quòd aliquis antiquorum cu-
riosus, nimisq; sciolus Buphthalmum, & Chrysanthemum unam tantum referre plantam fortè existimans, omnia in
Chrysanthemo adiecerit, & confuderit, quæ libro tertio de Buphthalmo memoriæ prodidit Dioscorides. quem ad-
modum imprudenter de Ruta & Hyperico, Asaro & Bacchari ab alijs factum esse in præcedentibus ostendimus. Hoc
itaq; argumento fretus crediderim ego hoc modo Chrysanthemi caput esse legendum. Chrysanthemum herba est te-
nera, fruticosa, læues proferens caules, & folia multifida: flores luteos, admodum splendentes. Eius caules man-
duntur olerum modo. Flores cum cerato tritisteatomata discutere produntur. Hinc itaq; sic Chrysanthemi capite
restituto, facile patebit, quantum aberrauerint ij, qui Chrysanthemum cum Buphthalmo confuderunt. Chrysan-
themum, cui nulla prorsus ex modo traditis reclamet nota, frequentissimum prouenit in Senensi agro prope Montem
nigrum oppidum ita appellatum, esturq; ibi à rusticis ueluti beta, & brassica. Buphthalmum uero etsi antea à me nõ
uisum in nostris commentarijs Italica lingua conscriptis confessus essem; ad nos tamen hoc anno uerum Patauio alla-
tum esse superius in sua mentione indicauimus. quod etiam postea accepimus Pisis à Luca Ghino medico clarissimo, et
rei herbariæ peritissimo, omnibus prorsus adstipulantibus notis, quæ illi tribuuntur. Quo factum est, ut certius au-
sim affirmare Chrysanthemi historiam auctam, deprauatamq; esse in Dioscoride. Credidit Leonardus Fuchsius me-
dicus doctissimus in suo de plantarum historia commentario, Chrysanthemum illud esse ranunculi genus, quod folio
apij, luteis floribus, in pratis plurimum nascitur. Qua in opinione quantum, pace eius dixerim, hallucinetur, euiden-
tius omnibus esse puto, quàm ut à nobis ostendi debeat. Chrysanthemi meminisse Galenum in libris de simplicium
medicamentorum facultatibus, hætenus incompertum habeo. Eius nomen Græcum est χρυσάνθεμον: Latinum
item Chrysanthemum: Italicum, Chrysanthemo.

AGERATVM.

Αγέρων. AGERATVM.

AGERATVM ALIVD.

CAP. LIIII.

AGERATON fruticosa herba est, palmari longitudine assurgens, simplex, humilis, origano ma-
ximè similis: umbellam gerit, in qua flos bullis aureis emicat, helicyso minor. Nomen ei inditum
est, quoniam diutissimè flos in sua coloris specie conferuetur. Vis decocti feruens: huius ustæ nidor
vrinam cit, & vuluæ duritias emollit.

Agerati con-
sideratio.

NASCITVR Ageratum passim in uniuersa Hetruria, folijs origano proximis: floribus aureis, in umbella
emicantibus, helichrysi modo. Hanc herbam Mesues Eupatorium existimat, ut superius in Eupatorij commenta-
tione abunde diximus. Ea à nostris Senensibus uulgò appellatur herba Giulia. Agerati uires paucis perstrinxit
Galenus

Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ageratum digerit, & inflammationes leuiter quodammodo resoluit. Quæ herba ἄγρια Græcè, Ageratum quoque Latine dicitur: Italicè, Herba giulia.

Nomina.

Περίστερον. VERBENACA.

CAP. LV.

PERISTEREON, siue verbenaca, nascitur in aquosis. Nomen ex eo duxisse uidetur, quod columbæ circa hanc perquam libenter uersari soleant. Dodrantis altitudine, & interdum amplius adoleſcit. Folia è caule prodeunt incisa, & subalbida. ea singulari ramo, radiceque sola, constare sæpius inuenitur. Folia cum suilla adipe recenti, aut rosaceo imposita, vuluarum dolores finire putantur: ignem sacrum illita ex aceto reprimunt: putrida vlcera cohibent: vulnera glutinant, veteraque ex melle ad cicatricem perducunt.

Ἱερά βοτάνη. SACRA HERBA.
CAP. LVI.

SACRA HERBA, quæ & peristereon nominatur, ramulos emittit cubitales, aut maiusculos, angulosos: in quibus ex interuallis folia quercus, sed minora, angustioraque, eisdem diuisuris in ambitu, colore aliquatenus cæsius: radix longa, tenuis: flores purpurei, graciles. Folia cum radice in vino pota, illitave aduersus serpentes pollent. eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus in vini veteris hemina, quadragenis diebus, ieiuno ore, contra regium morbum bibuntur: veteres tumores, & inflammationes mitigant: sordida vlcera purgant. Tota in vino decocta, tonsillarum crustas abrumpit: oris nomas gargarizatu cohibet. Aiunt si aqua spargatur trichinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum, cum folijs circundantibus: quartanis quartum. Sacram

vocant herbam, quoniam multum ad amuleta, expiationesque commendetur.

VERBENACA Hetruscis uulgò Verminacola, alijs uerò Italis Berbena, & Berbenaca dicitur. Huius (ut ex his duobus capitibus elici potest) duo habentur genera, quæ hoc tantum inter se differunt, quod alterum caulibus in altum attollatur, raris ex interuallis proferens folia. Alterum uerò resupinatis caulibus humi procumbat, & numerosioribus folijs constat. Nec sanè alia inter hæc tum foliorum, tum florum deprehenditur differentia. Hinc fit, ut in suo insigni de stirpium historia commentario Fuchsum uirum alioqui eruditissimum, aperte errasse existimem: quippe qui discriminis causa Verbenacæ recte florem luteum tribuat. Quod tamen in Dioscoride mihi nunquam licuit inuenire: quemadmodum neque in Plinio, qui utranque Verbenacæ speciem libro XXV. cap. I X. his uerbis descripsit. Nulla tamen Romane nobilitatis plus habet quam hierobotane, aliqui peristereon, nostri uerbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustranturque. Genera eius duo sunt: foliosa, quam sceminam putant: mas rarioribus folijs. Ramulis utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quam quercus, angustioraque; diuisuris maioribus: flos glaucus: radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eodem effectus habeat. Vtraque sortiuntur Galli, & præcinunt responsa. Sed magi utique circa hanc insanunt. Hæc perunctos impetrare quæ uelint existimant, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conspiciatur, fauis antè, & melle terræ ad piamentum datis. Circum scriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli: sic cari in umbra separatim, folia, caulem, radicem. hæc Plinius. Ex quibus uerbis, ut arbitror, facile deprehendi potest error Fuchsij Brunfelsium forte secuti, quod in suis de plantarum historia commentarijs primò editis, pro Verbenaca scemina eam plantam depinxerit, quæ à Dioscoride, cæterisque antiquis scriptoribus Erigeron, siue Senecio nuncupatur, tametsi mutata sententia libro primo de compositione medicamentorum in ultima methodo, rectam uerbenacam perperam, meo iudicio, alteram sinapi speciem esse contendat. Cæterum haud nescius Galenus nullum, uel paruum inter utrasque uerbenacas discrimen esse, breuiter de earum uiribus sub una tantum specie differuit libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Verbenaca ideo peristereon appellata est, quod in ea peristeræ, hoc est, columbæ uersentur. Vim habet adeò desiccantem, ut uulnera conglutinet. Et libro secundo de compositione pharmacorum secundum locos, de antiquo capitis dolore scribens, sic inquit. Omnium porrò longè maximè discutit, & perfectè corroborat uerbenaca recta, maximè uiridis: imò & arida cum radicibus, & simul cum serpyllo, oleo incocta. Coniicienda etiam ad ea crocodiliadis maximè

Verbenacæ consideratio.

Fuch. error.

Verbenacæ uires ex Gal.

iuxta

Nomina. iuxta aquas nascentis radix. Quin & ipsam per se uerbenacam, si oleo incoxeris, caputq; inde rigaueris, omni ca-
pitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex crassis humoribus oborto medeberis. Primum Verbenacæ genus Græcis

ASTRAGALVS.

Astragali con-
sideratio.Astragali ui-
res ex Gal.

HYACINTHVS.

Nomina.

Hyacinthi cõ-
sideratio.

περιεραϊων, & περιεραϊων ορθος uocatur: Latinis, Verbenaca
recta. Alterum uero genus Græcis ἰεραὶ βοτάνη, & περιε-
ραϊων ἵππιος appellatur: Latinis, Verbenaca supina. In uniuersum
Italiam Verminacola, Berbena, & Berbenaca nominatur:
Germanis, Eisenkraut.

Ἀστράγαλος. ASTRAGALVS. CAP. LVII.

ASTRAGALVS paruus est à terra frutex, folijs,
& ramis ciceri fimilis: flore purpureo, paruo: radice ron-
tunda, raphani modo grandi, quæ adnatas appendices
firmas habet, nigras, præduras, veluti cornua, inter se
implicatas, gustu adstringentes. Nascitur in ventosis, o-
paciis, & in niualibus. eo Memphis Arcadiæ scater. Alu-
uum sistit radix in uino pota: vrinam mouet: vetustis
ulceribus sicca efficaciter inspargitur: sanguinem sup-
primit. ægrè propter duritiam tunditur.

ASTRAGALVS frequens nascitur in agro Tridentino,
in uallis Ananiæ montibus, folio ciceris maiore, floribus purpu-
reis: radice raphani æmula, adnatis appendicibus firmis, nigris,
præduris, inter se implicatis, & gustu adstringentibus. Astra-
galus aliter à Plinio, quam à Dioscoride describitur. Plinius si-
quidem libro XXVI. cap. VIII. Astragalum his notis repræsen-
tauit. Astragalus, inquit, folia habet longa, incisuris multis, ob-
liqua, circa radices: caules tres, aut quatuor: florem hyacinthi:
radices uillosas, implicatas, rubras, præduras. Nascitur in petro-
sis, apricis, & iisdem niualibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Me-
minit Astragali Galenus libro VI. simplicium medicamentorum,
ubi ita scriptum reliquit. Astragalus frutex est exiguus, radices
habens adstrictorias: quamobrem etiam in numero est non infre-
nuè exiccantium. Nam ulcera uetera cicatrice obducit, et aluum
fluxu tentatam sistit, si quis in uino decoctam radicem bibat. Plu-
rimus huius fruticis prouentus est in Pheneo Arcadiæ. Is Græ-
co nomine ἀστράγαλος dicitur: Latino similiter Astragalus:
Italico, Astragalo.

Ἰάκινθος. HYACINTHVS. CAP. LVII.

HYACINTHVS folia habet bulbi: dodrantalem
caulem, læuam, minimo digito tenuiorem, herbacei
coloris: comam procumbentem, florum purpureorum
plenam, incuruam: radicem quoque bulbaccam. Quæ,
ut creditur, pueris cum uino albo illita, pubertatè coër-
cet, & non patitur erumpere: sistit aluum pota, & vri-
nam impellit: phalangiorum moribus auxiliatur. Sem-
en adstringentius est, theriacis expetitur: regiū mor-
bum emendat, cum uino potum.

HYACINTHVS in uniuersum in campestribus inter
segetes, & in syluis prouenit: folijs, & radicibus bulbaceis: cau-
le dodrantali, uiridi, tenui, læuiq;: floret cum uiolis circa finem
Martij, & Aprilis initium: florentem emittit comam, ab ipso cau-
lis medio usque ad summum purpureis circumdatum floribus, qui
maturentes ad terram incuruantur, perdurantq; diu antea-
quam contabescant. Hetruscis nostris Hyacinthi uulgò uocantur
Cipolle canine. Flores primo statim exortu nostrates pueri col-
ligunt ob purpurei coloris præstantiam. Ceterum scire conue-
nit, quòd Hyacinthus hic non est ille, quem ex Aiæ sanguine
editum

editum poëtae fabulantur, in cuius flore ipsius Aiæcis nomen primis literis expressum legitur. Siquidem is (ut poëtae canunt) florem profert rubentem, lilio adsimilem. Hyacinthi vires memoriae prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hyacinthi radix bulbosa est, ordinis primi in desiccando: secundi uero completi, aut certe tertij incipientis in refrigerando. Itaque pueros diutissime seruare impuberes illita cum uino creditur. Semen leuiter extergit, & adstringit: quamobrem & ipse regio morbo laborantibus exhibetur in uino, ordine quidem tertio quadantenus desiccans, ceterum in medio consistens caliditatis, ac frigiditatis. Planta Græcis ἵακινθος, Latini item Hyacinthus appellatur: Italis, Hiacinto: Germanis, Mertzten bluomen: Hispanis, Mayos flores: Gallis, Vaciett.

Hyacinthi uires ex Gal.

Nomina.

20 PAPAVER ERRATICVM.

PAPAVER SATIvvm.

40 Μήκων ἑρταῖος. PAPAVER ERRATICVM.

CAP. LIX.

PAPAVER erraticum, quod rhœada vocant, vere quidem in aruis cum hordeo nascitur: flore protinus deciduo, vnde & nomen apud Græcos accepit. Folia erucae, aut origano, aut eichorio, aut thymo similia spectantur, sed longiora, diuisa, scabra: iunceus ei caulis, rectus, cubitalis, asper: flos syluestris anemones, puniceus, interdum albus: oblongum caput, sed quàm anemones minus: semen rufum: radix longa, subalbida, minoris digiti crassitudine, gustu amara. Huius capita quinque, aut sex in vini cyathis tribus ad dimidias decocta, potui dabis, quibus somnus accersendus est. Semina acetabuli mensura ex aqua mulsa pota, aluum leniter emolliunt: ad idem præstandum mellitis placentulis, & dulciarijs libis admiscetur. Folia cum calycibus illita, inflammationes sanant: eorundem fotu, & perfusione somnus allicitur.

50 Μήκων ἡμέρος. PAPAVER SATIvvm.

CAP. LX.

E SATIUI papaueris genere, quod hortense est, semen in panem densatur, qui sanis in vsu fit: eo etiam ex melle pro sesama vtuntur: thylacitin vocant. Capitulum habet longum, & semen candidum. Syluestre uerò caput habet insidens, demissumque, & nigrum semen: quod pithitis nominatur: nonnullis tamen & ipsum rhœas dicitur, quoniam eius scapo lacteus succus emanat. Tertium magis syluestre, & ad medicinas valentius, multò his longius, productiore capitulo. Omnium in commune natura refrigeratrix. quare si capita ipsa, & folia decoquantur in aqua, somnum fotu conciliabunt. Bibitur decoctum contra vigilias. Calyces cum polenta triti, & cataplasmatibus admisti, ignibus sacris, & inflammationibus profunt. Tunduntur quoque virides, & digeruntur in pastillos, qui siccati

Opium.

ficcati ad usum reconduntur. Capita quoque per se in aqua coquuntur ad dimidias, iterumque adiecto melle, dum humor coeat in eclegmatis lentorem. Id medicamentum in tussi, arteriæ fluxionibus, & cæliacorum affectu, doloris leuamentum præbet. efficacius tamen redditur, addito hypocistidis succo, & acacia. Papaueris nigri semen tritum cum vino bibitur, contra citam aluum, & fœminarum profluvia. in peruigilijs fronti, temporibusque illinitur ex aqua. Opium eius magis refrigerat, inspissat, siccatque. Sumptum erui magnitudine, dolorem finit, concoquit, & somnum allicit: tussi, atque cæliacorum valetudini auxiliatur: verum si copiosius hauriatur, nocet, cum lethargicos efficiens interimat. Ad dolores capitis cum rosaceo perfusum, efficax est: aurium dolori cum amygdalino, myrrha, & croco instillatur: inflammationibus oculorum cum torrefacto oui luteo proficit: igni sacro, & vulneribus cum aceto: podagris, cum lacte mulieris, & croco. somnum accersit subditum sedi pro balano. Optimū habetur graue, & densum, gustu amarum, odoratu soporiferū, quod facile aqua diluitur, læue, candidum, neque asperum, neque grumosum, quod inter colandū non vt cera coeat, & in sole diffundatur: dein ad motum lucernis, non atra luceat flamma: extinctum denique odoris uim conferuet. Sed opion glaucio, gummi, aut syluestris lactucæ succo adulterant. Verum glaucio fucatum, in dilutione croci colorem reddit: lactucaceo succo fictum, exiliter spirat, & asperius spectatur: gummi uitiatum splendescit, & infirmum est. Nec desunt, qui eò dementiæ deuenierint, ut adipem ei admiscerent. Fictili nouo torretur ad oculorum medicamenta, dum mollius, atque rufius appareat. Diagoras, vt Erasistratus author est, usum eius damnauit, oculorum lippitudinibus, & aurium vitijs infundi uetans, quoniam uisus aciem hebetaret, & soporem gigneret. Addidit Andreas, illitos eo protinus excæcari, si non adulteraretur. Mnesidemus usum duntaxat olfactandi probauit, quoniam ad conciliandum somnum conueniret: alioqui nobis vt noxio interdicit. Quæ commentitia esse experimento deprehenduntur: siquidem effectus, uirium huiusce medicamenti fidem faciunt. Quare non alienum fuerit scriptis mandare, quoniam modo is excipiatur succus. Aliqui capita ipsa, & folia tundunt, & prælo exprimunt, terentesque in mortario digerunt in pastillos: id meconium uocatur, multum opio ignauius. Porro opij faciendi ratio hæc est. Cum ros in eo exaruerit, cultro decussatim in stellas, ne penitus adigatur, ex obliquo in rectum summam cutem incidere oportet, lacrymam exeuntem digito in concham abstergere: nec multò post redire, ut concreta inueniatur: etenim quæ tum, aut postero die etiam offenditur, in uetere pila teri debet, & in pastillos cogi. cum tamen inciditur, retrocedendum est, ne uestibus succus deradatur.

Papaueris erratici consideratio.

Papaueris satiuu confideratio.

SPECTANTUR Maio mense Papauera erraticia rubentibus floribus nitentia, in aliquibus campestribus locis adeo numerosa, ut deceptis oculis, campi uideantur coccineis uelaminibus uestiti. Horum flores non desunt, qui affirmēt lateris dolori, qui Græcis *ῥαλευγίτις* dicitur, mirifice mederi: in quem usum eos siccatos in puluerem redigunt, & in potu exhibent. Ab hoc experimento nonnulli medicorum edocti, ex ipsorum florum recentium succo ter, aut quater iterato diluto, serapium conficiunt: quo postmodum magno, ac prospero successu in pleuritiis utuntur. Tridentina rura Papaueris erratici folia prima statim germinatione olerum modo decoquunt, sumuntque in cibum caseo, & butyro admistis. Nec mirum sanè, cum etiam Theophrasti etate (ut ipse scriptū reliquit lib. IX. cap. XIII. de plantarum historia) eadem sumerentur in cibis. Loco enim citato ita de eo scribit Theophrastus. Papauer erraticum uocatum non ab simile intubo erratico constat: quare in usum uenit cibarium. Nascitur in aruis potissimum inter hordea. Florem rufum producit: caput pollicaris unguis magnitudine. Legitur ante hordei messem, atque uiridius etiam. purgat inferius. hæc Theophrastus. Sed iam de Papauere satiuo, siue domestico nobis differendum est. Videtur Dioscorides cum satiuo duo syluestris Papaueris genera tradidisse, et hoc nomine hæc ab illo distinxisse. Quia in re animaduertendum est, ne aliquis fortasse decipiatur, quod omnes hæc papauerum species ab agricolis seruntur. Verum illud duntaxat mea quidem sententia, hortense appellauit Dioscorides, quod albo constat semine, quoniam hoc frequentius in uiridarijs, & hortis prope ædes feritur. Cætera uero syluestria nominauit, non quod sponte, & per se nascantur (seruntur enim omnia) sed quod asperiora, hirsutioraque proueniant tum caule, tum capitibus, tum etiam folijs: quod præterea nigrum, asperumque proferant semen: quod denique serantur in campestribus segetum, & leguminum modo. Rem autem se ita habere testari uidetur Plinius libro XIX. cap. VIII. cum sic inquit. Papaueris satiuu tria genera. Candidum, cuius semen tostium in secunda mensa cum melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur adfuso ouo inhaerens, ubi inferiorem crustam apio, githque cereali sapore condiunt. Alterum genus Papaueris nigrum, cuius scapo inciso lacteus succus exprimitur. Tertium genus rhœam uocant Græci, id nostri erraticum dicunt. Sponte quidem, sed in aruis cum hordeo maxime nascitur. hæcenus Plinius. Papauere candido passim abundat Hetruria. Vtrisque uero nigris scatet uniuersa Insuëria tellus: sed præcipue apud gentes, quæ Tridentinas incolunt ualles, ubi Papauera hæc copiose seruntur in campis, & inter legumina, præsertim inter fabas. Ibi siquidem eius semine uescuntur homines, immisto placentulis, quas ex pasta foliosa multiplici inuolucro conficiunt. Comedunt illi quidem hæc placentas ad saturitatem usque: nec ob id tamen unquam (quod mirum alicui fortasse uidebitur) diuturniore somno capiuntur, neque ueternosi fiunt. Quin nec illi etiam, qui Stiriam, superioremque Austriam incolunt, in ueternum incurruunt: etsi oleum è nigri papaueris semine expressum in cibis continue assumant, oliuarum olei uice. Ea demum experientia fecit, ut intrepidè quandoque ausus sim Papaueris seminis cremorem hordei decocto expressum in ardentissimis febribus ad sitim extinguendam, somnumque conciliandum etiam largius exhibere. Hinc præterea factum est, ut cum metum excusserim, & deposuerim, quem mihi olim præceptorum meorum graues admonitiones

tiones incusserant, & ingesserant. Ceterum ex incisus Papauerum capitibus opus, siue succus manat, qui in Opium uocatum addensatur, ut scite docuit Dioscorides. Et quanius Opium quarto excessu frigidum statuatur; tamen si ex sapore, & effectu rerum temperamenta, & qualitates cognoscuntur, opium nostri usus (quantum equidem deprehendere potui) non modo gustu amarum percipitur; sed etiam acre, adeo ut paululum in ore detentum linguam, & palatum exulceret. Vnde haud dubie colligi posse putauerim, calidissimas illi inesse qualitates. Cuius rei fidem augere potest, quæ ex eo prodit odoris grauitas. Veruntamen ne impudentis, atque arrogantis nomen subeam, quod in hoc omnium ferè medicorum sententiam destruere uelim, eorum iudicio rem hanc æstimandam relinquam, qui ante nos opij tum qualitates, tum facultates diligentissime expendunt. Sed forte ea acris, amaraq; facultas in opium facile inuehitur ex glaucij adulteratione, quod illi sepius admiscunt, ut Dioscorides adnotauit. Illudq; argumento esse potest, quod aqua colliquatum croceum colorem reddat. Adde quod opium, quod hodie ad nos conuehitur, non est illud uerum & legitimum è lacryma, quæ ex inciso papaueris capite exierit, concretum, sed potius hoc è foliorum, & capitum contritorum succo confectum est: idq; meconium uocatum erit, opio longè deterius. Papauerum uires memorie prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Papauer alterum Rhœas nuncupatur, quod scilicet celeriter flos eius defluit. Alterum domesticum, quandoquidem colitur. Quin & alteræ duæ sunt præter has species syluestris papaueris: alterum uelut incidentem calycem sustinens: alterum longiorem quàm illud calycem obtinens, totum autem procerius, ac squalidius. Ab hoc succus defluit, atq; hinc est, quod hanc speciem quidam Rhœada nominent. Porro omnium facultas refrigeratoria est. Ceterum satui semen, quod & thylacite cognominant, mediocriter somnum conciliat, uisu candidum: proinde pani ipsum inspergunt, ac melle maceratum edunt. At eius, quod primo loco recensuimus, cuius florem celeriter decidere posuimus, ualidius semen refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxie solo uti possit, sicut satiuo siue domestico melli admiscens. Admodum uerò, si ita sumptum sit, somnum conciliat. Ceterum pusillum eius inspergunt ijs, qui ex melle conficiuntur bellarijs, atque placentis, panibusq;. Porro tertio loco dicti semen atrum etiam medicamentosum est, admodum refrigerans. At quod quarto loco positum est, omnium est medicatissimum, tum in semine, tum in calyculis, tum in folijs, tum in succo. Valide enim refrigerat, ad stuporem usque, & mortem perducens. quare medici quò probè eo utantur medicamentis miscentes, frigiditatis uehementiam retundunt. Est enim ex quarto, & ultimo refrigerantium ordine. Porro quo pacto maxime ex methodo misionem facere oporteat, non est præsentis tractationis proprium. Et lib. ii. de compositione medicamentorum secundum locos, de dolore capitis agens citra manifestas causas oborto, ita de opio differit. Rarò, inquit, cogimur pharmacis ex opio uti, cum uidelicet præ doloris uehementia homo de uita periclitatur. Quanquam & tunc solidæ partes ex eius usu offendantur, adeo ut post hæc correctione opus habeant. Sic & ex opio collyria multis detrimento fuerunt, adeo ut debilem oculum reddiderint, & uisus hebetudinem, amblyopiam Græcis appellatam, induxerint: uelut etiam auditus grauitatem inducunt quæcunque ad uehementem aurium dolorem ex papaueris succo sunt composita. Idem Galenus lib. iii. eiusdem tractatus, de aurium inflammationibus agens, sic inquit. Pharmacæ ex papaueris succo omnia sensum stupefaciunt: & ob id sanè necessario cogimur ipsis uti ubi nullum aliud mitigatiuum opem tulit. hæc Galenus. Ex quibus sanè omnibus admoniti esse debent medici, ne temerè, aut inconsultè ad usum opij se conferant. Sed ratio, qua id corrigendum, administrandumq; sit, ex ipso Galeno colligi potest, libro viii. de compositione pharmacorum secundum locos, ubi ita scriptum reliquit. Calefacientia miscentur, quæ refrigerantium stupefactionem deducere possunt, cum illa ipsa per se tardi transitus existant. Hæc igitur ubi quis inaudierit, quantitatem consideret simplicium pharmacorum, quæ in compositiones miscentur. Ex hac enim sciet num magis, an minus efficere possit compositum pharmacum, ea quæ promittit. Si nanque refrigerantia plura apparuerint, sensum affectorum magis obtundit, & quantum caloris in ipsa particula fuerit, etiam hunc extinguit. Vbi uerò calefacientia fuerint aucta, minus quidem hæc efficiet ipsum pharmacum, innocentius autem reddetur. Nosse enim oportet, corpora uiuentium mortificationi simile quippiam perpeti ab omnium ex opio, hyoscyamo, & mandragora compositorum pharmacorum usu: nimirum causis dolorem infligentibus insensibilibus factis, & multi sanè qui assidue talia accipiunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perducunt. Papauer erraticum sic Latinis, μῆκων ῥοιῶς Græcis appellatur: Italis, Papauero saluatico: Germanis, Klapper rosen: Hispanis, Amapolia & Papoulla: Galilis, Coquelourdeis. Papauer uerò satiuum Latine dictum, μῆκων ἡμερος Græcè uocatur: Arabicè, Thaxthax, seu Chaschas: Italicè, Papauero domestico: Germanicè, Magfomen: Hispanicè, Dormidera: Gallicè, Pauot. Quod deniq; Græci ὄπιον, & μῆκωνιον, Latini item Opium & Meconium dicunt: Mauritan, Afium: Itali, Opio.

Papaueris luc
ci, siue Opij
facultas.

Papauerū ui-
res ex Gal.

Papaueris
uires

Papaueris
uires

Papaueris
uires ex Gal.

Nomina.

Nomina.

50 Μῆκων κερατίτις. PAPAVER CORNICVLATVM. CAP. LXI.

PAPAVER ceratites, id est, corniculatum, folia habet candida, hirsuta, verbasco similia, in ambitu syluestris papaueris more serrata: caule non dissimili: flore pallido: calyculo sceni græci, in corniculorum modum inflexo, vnde nomen mutuatur: semine papaueris, pusillo, nigroque: radice per summa cespitum, nigra, crassa. nascitur in maritimis, & asperis. Radici ea vis inest, vt in aqua decocta ad dimidias coxendicum, & iecinoris affectus potu sanet. prodest his, qui crassa quædam, & araneosa cum lotio reddunt. Aluum leniter purgat semen, acetabulo in aqua mulsa potu. Crustas emarginant, illita ex oleo folia floresque: argema ac nubeculas iumentorum, perunctas abstergunt. Sunt qui glaucium hoc papaueris genere factitari existimarunt, falsi quadam foliorum cognatione.

Μῆκων

Papaueris corniculati consideratio.

Papauer spumeum.

Plinij lapsus.

Papaueris corniculati uires ex Gal.

Nomina.

Hypecoi consideratio.

ALIUD Papaueris genus aphrodes, id est, spumeū vocatur, ab alijs heracleum, caule dodrantali: folijs admodum paruis, radiculae similibus: fructu inter ea candido. nam herbula alba est, & spumea tota: radice in summo cespite. Legitur æstate semen, cum integrè adoleuit, deciditque exiccatur. Datum acetabuli inensura in aqua mulsa, vomitione expurgat. priuatim huiusmodi purgatio, comitialibus prodest.

PAPAVER corniculatum in maritimis nostris Senensis Crassetano, & Orbetellano agro, & circa Herculis portum Argentario promontorio, itemque in Adriatici maris litore non longè à Timauo fonte, & Tergesto saxoso litoris tractu, ubi sæpius ipsum legimus, frequentissimum prouenit: quanquam etiam in alijs Italiæ locis nascitur, sed quod potissimum in hortis, & uiridarijs ad publicum omnium commodum, & spectaculum fuerit satum. Huius meminit Theophrastus lib. IX. cap. XIII. de plantarum historia, sic inquit. Papaueris quoque syluestris genera plura notantur: quoddam enim corniculare appellatum: quoddam autem nigrum est, folio constans uerbasci nigri, sed minus nigro: cauli altitudo cubitalis: radix breuis, per summamque cespitem: fructus inflexi, ut cornicula figurantur. Legitur circa messes. Alium purgare potest: folium albuginem quibus auferit. nascitur iuxta mare, saxosis locis. hæc ille. Credidere nonnulli Glaucium, quod Mauritanis memithe uocatur, fieri e corniculati Papaueris succo. Verum ij (ut Dioscorides est author) procul dubio decipiuntur. Ceterum Papauer spumeum, quod aliqui heracleum uocant, nondum mihi compertum est, neque etiam hæcenus aliquem reperi, qui illud legitimum ostenderet.

Quo fit, ut ipsum quoque inter tot alias nobis incognitas plantas relinquere malim, quam aliquod incertum proferre, ut quidam faciunt. Veruntamen non mihi uidetur silentio prætereundus fatalis ferè Plinij lapsus, in Papaueris spumei mentione lib. XX. cap. XIX. Quippe qui huius papaueris folia speciem passerum auium representare tradiderit, deceptus nimirum duplici eiusdem nominis Græci significatione. Σποβέϊον enim Græcis non modò passerem auiculum significat; sed & plantam eam, quam Latini radiculam, siue lanariam herbam appellant: cui quidem Dioscorides, non autem auiculis, quas passeris Latini dicunt, Papaueris spumei folia similia reddidit. Quemadmodum & Theophrastus, qui de eo loco citato ita scriptum reliquit. Papauer heraction nuncupatum folio constat struthij, hoc est radice, qua linteis candorem conciliant: radice candida, in summa terræ eunte: fructu albo. Huius radix purgare superius nata est. Non desunt, qui contra comitiales ea utuntur in uino mulso. hæc Theophrastus. Papaueris corniculati meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, de eius uiribus in hunc modum differens. Papauer corniculatum nominatum quidem est à semine leuem inuersionem habente, ueluti & fœnum græcum, ut bouis cornu uideatur esse simile. Vocatur porrò à quibusdam paratum, quandoquidem ut plurimum iuxta mare nascitur. Vim habet incidendi, & abstergendi. Itaque radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, hepaticos affectus adiuuat. Porrò folia, & flores sordida admodum, & maligna ulcera inuuant. Sed ab his abstinere oportet, ulceribus iam expurgatis: adeo enim abstergere ualent, ut & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc uirium robore non sordem duntaxat, sed & crustam ulceribus detrahit. Papauer uerò Herculeum, quod & aphrodes, hoc est, spumeū uocatur, eo quòd totum sit candidum, & spumosum, exile est. Semen habet pituitam expurgans. Μηκων λεγαλitis id Græcis uocatur, quod Latinis Papauer corniculatum: Arabibus, Almacharam: Italis, Papauero cornuto: Germanis, Gelbolmagen, Moen, & Beelmagsamen: Hispanis, Dormidera marina: Gallis, Pauot ocornu. Id uerò μηκων ἀφροδης Græcè dicitur, quod Latine Papauer spumeum: Arabicè, Dabre, & Zebeolij: Italicè, Papauero spumeo.

ΥΨΗΚΟΟΝ. HYPECOVM.

CAP. LXIII.

HYPECOON, aliqui hypopheon uocant. nascitur in fegetibus, aruisque, folijs rutæ, exilibus ramis. Natura eadem, quæ papaueris succo.

HYPECOVM ijs facile sese offeret, qui inter fegetes, & legumina ipsum perquirere non grauabuntur. Hoc pro syluestri ruta olim Petrus Spezzalancia Clesij uallis Ananiæ oppiduli pharmacopola compater meus, mihi ostendere solebat. Quandoquidem id prouenit in aruis, folijs rutæ paulò maioribus: caulibus exiguis, mollibus, hirsutis: in quibus sunt flores, qui in luteum pallefcunt, etsi prope calycem purpurei spectentur. in horum medio flocculus erumpit colore aurū æmulans, uisu iucundus. Floribus succedunt capitula, tenui inuolucro contexta: in quibus semen clauditur.

HYPECOVM.

ditur nigrum, asperum, pseudomelanthio proximum. Meminit huius Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Hypecoon, inquit, refrigerandi uim habet, ex ter-
tio ferè refrigerantium ordine, adeò ut parum absit à papauere. Quod Greci ὑπεκόνιον, Latini quoque Hypecoum uocant: Itali, Hipecoo.

Hypecoi uires ex Gal.

Nomina.

Ἑσκνύαμος. HYOSCYAMVS, SIVE APOLLINARIS. CAP. LXIII.

10

20

30

HYOSCYAMVS.

40

50

HYOSCYAMVS frutex est caules emittens cras-
sos: folia lata, oblonga, diuisa, nigra, hirsuta: flores è
latere caulis, ordine prodeunt, tanquam puniceorum cy-
tini, scutulis septi seminum plenis, ut papaueris. Tres
eius differentia. Vna semine nigro, floribus penè pur-
pureis, smilacis folijs, cytinis præduris & spinosis. Al-
terius semen subflauum ut irionis. flores lutei, folia &
filiquæ simpliciores. ambo insaniam gignunt, & sopo-
rem: ideo in communi usu damnantur. Tertium genus,
ut quod mitissimum esset, medici receperunt: pingue, la-
nuginosum, molle, candidi floris seminisq; in maritimis
ruderibusq; nascens. cuius occasio si non adsit, rufum
usurpari oportet. niger, ut deterrimus, improbatur.

Recenti semine, caulibus, folijsq; tuis succus in so-
le exprimitur, & exiccato humore, usus ad annum us-
que prorogatur: nam facillè corruptionem sentit. Ex-
trahitur etiam ex sicco semine separatim in aqua calida
tuso, & expresso. Liquamentum autem succo lacteo præ-
stantius est, & magis dolores finit. Contusa herba recés,
addita trimestri farina, digeritur in pastillos, & recondi-
tur. Liquamentum primum, & quod à sicco semine ex-
emptum est, collyrijs, quæ doloris sensum auferunt, cõ-
modissimè inferi solent. contra acutas, calidasq; flu-
xiones, dolores aurium, atque vuluæ mala profunt: cū
farina autem, aut polenta, oculorum, pedum, cæterarum-
q; partium inflammationes placant. Semen eadem
præbet: tussi, destillationibus, oculorum fluxioni, & do-
loribus efficax: contra mensium abundantiam, & erum-
pentem aliunde sanguinem, oboli pondere cum papa-
ueris semine, & aqua mulsâ bibitur: podagris subue-
nit: testibus inflatis, mammisq; tumentibus à par-
tu, tritum ex uino illinitur. Alijs quoque cataplasma-
tis, quæ doloris leuamentum præstant, admisceri so-
let. Folia omnibus medicamentis dolorem sedanti-
bus, per sese, & ex polenta utilissimè imponuntur.
recentia ad mitigandos omne genus dolores oblinun-
tur: cum uino terna, quaternave pota sanant algidas
febres, quas epialos uocant. Cocta olerum modo fo-
lia, si acetabuli mensura manduntur, mediocrem insa-
niam gignunt. idem efficere tradunt, si colo vlcus sen-
tiente, infundantur. Radice in aceto decocta, dentes in
dolore colluuntur.

ET SI tria Dioscoridi Hyoscyami tradantur genera; id
tamen solum mihi uidere licuit, quod aureum florem profert, &
semen in uasculis subflauum potius, quàm nigrum: nam reliqua,
quanquam diligenter inquisiuerim, qui mihi ostenderet, hætenus
reperi neminem. Hyoscyami meminit Scribonius Largus, in-
quiens. Altercum, quod Grecis hyoscyamus uocatur, qui bibe-
rint, capitis grauitate, & uenarum distentione laborant, men-
teq; abalienantur cum quadam uerborum altercatione: unde
Y nomen

Hyoscyami
consider.

nomen apud Latinos. Hoc idem equidem testari possum, quod uiderim in Ananiæ uallis montibus pueros, qui Hyoscyami semen comederant, adeo desipientes factos, ut parentes, & uicini eos crederent à cacodemonibus uexatos esse. Hinc est, quod eius regionis incolæ Hyoscyamum uulgari sermone appellant Disturbio, ut quod mentem maxime turbet. Aues, quæ huius herbe semen ederint, præcipue quæ in gallinaceo habentur genere, non multo post tempore pereunt quemadmodum & pisces. Hyoscyamus uidetur Græcis dicta, quasi faba suilla: propterea quod (ut Helianus inquit) huius herbe pastu resoluantur, & conuellantur apri. Sed remedium nouere, aquas enim statim adeunt, & caneros uenantur, atque ita protinus saluti restituntur. Hyoscyami uires recensuit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, his uerbis. Hyoscyamus, cui semen atrium est, insaniam, ac soporem affert. Huic autem is, cui semen mediocriter flauum est, propinquam facultatem obtinet. Verum utriusque fugiendi sunt, ut inutiles, & ueneni seu deleterij. Ceterum cuius semen, ac flos candidus est, ad sanationes uel maxime idoneus est, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porro flos eius quidem, cui semen est nigrum, mediocriter purpureus est: eius uero, cui est subflauum, leuiter mali colorem refert. hæc Galenus. Ceterum, ut ad hyoscyami historiam nostra reuertatur oratio, mihi quidem non uidetur præmittenda suspicio, quæ est, quod in huius capitis initio, ubi de floribus fit mentio, mendum aliquod subsit. Ea nanque inibi floribus tribuuntur, quæ siliquis legitime debentur. Etenim siliquæ sunt, quæ seutulis conteguntur, atque semen intus continent, non autem flores. Auget hanc nobis suspitionem Serapio: quippe qui illud de fructibus Hyoscyami Dioscoridi acceptum refert, quod hic de floribus scriptum legitur. Quare non temere, meo iudicio, conijcere possumus, hunc locum in Dioscoride deprauatum aut mutilatum esse. Planta, quæ Græcis ὑοσκάμος, Latinis appellatur Hyoscyamus, Apollinaris herba, Altercum: Arabibus, Bengi: Italis, Iusquiamo: Germanis, Bilsomen, & Bilsen: Hispanis, Velenbo: Gallis, Iusquiamo, & Hancbane.

Hyoscyami
uires ex Gal.

Nomina.

ΨΥΛΛΙΟΝ.

PSYLLIVM.

CAP. LXV.

Psyllij confederatio.

Psyllij uires
ex Mesue.

PSYLLION folijs est coronopo non dissimilibus, hirsutis, longioribus. sarmentosa scæni modo in totum herbula, ramis dodrantalibus: coma à medio caule exoritur, duobus tribusue conuolutis in cacumine capitulis: in his semine duro, nigro, pulicum simili, unde & nomen. in aruis, & incultis nascitur. Vis ei ad refrigerandum, inspissandum, & molliendum conueniens: articulorum morbis, parotidibus, tuberculis, tumoribus, luxatis, illitum auxiliatur: imponitur in dolore capitis, cum rosaceo, aqua, aut aceto: enterocelis infantium, & prominenti umbilico, illitum ex aceto medetur. Teritur acetabuli mensura, & in aquæ sextario madefactum, ubi concreuit aqua, illinitur: siquidem uehementer refrigerat, & in feruentem aquam deiectum calorem reprimat. contra ignes sacros efficax est. Fama est, si uirens domum importetur, non finire in ea pulices gigni. Cum adipe tusum sordida ulcera, & quæ cacoethe uocantur, expurgat. Succus uermiculosis auribus, aut fluxione laborantibus, ex melle prodest.

PSYLLIVM, quod & Pulicariam herbam nuncupant, ubiq; serè prouenit, sed in maritimis frequentius. Seplassie semen recondunt ad glutinosos liquores conficiendos, quibus in infrigidandis inflammationibus, prohibendisq; calidis defluxionibus, & ad extinguendam sitim, leuigandamq; linguam, & faucium scabritiem, in ardentissimis febribus utuntur medici: quinetiam ad aluum emolliendam. Psyllij uires retulit Mesues inter ea medicamenta, quæ deiectoria ui pollent, ubi hæc ad sensum saltem habet. Psyllium de his est, quæ temperamentum immutant, & quæ emolliendo aluum citant. Huius seminis tria habentur genera, candidans, subflauum, & ad purpuram uergens. Præstantius perfecte maturum, ponderosum, & quod in aquam demissum statim inum petit. Contrarijs constat cum uiribus, tum substantijs: ea siquidem, quæ in medulla continetur, calida est, & sicca ordine quarto, admodum acris, incidens, exulcerans, septicea, & deleteriæ facultatis. Quæ uero in cortice residet, teste Ruso, infrigidat, humectatq; tertio excessu. Infunditur psyllij semen in aqua fontana frigida, agiturq; rudicula tandiu, quousque aqua lentorem contrahat, percolaturq; deinde à seminibus, & admiscetur oleo, aut syrupo uiolaceo. hoc enim modo psyllium potu aluum mirifice emollit, & deicit. Verum si frizum prius semen rosaceo admistum eodem modo agitur, tunc sumptum dysentericis remedio est, & cæteris alui fluoribus, præsertimq; ijs, qui deiectorio medicamento exuperante hausto superueniunt, sed præcipue acris, quale est scammonium. Ceterum maxime animaduertendum est, ne Psyllij

Psyllij semen (id quod tamen detestantur recentiorum quidam) tusum in puluerem potandum exhibeatur. Quippe quod, attritum a medullari substantia, uentriculum, & intestina exulcerat: iecur, & sanguinem inflamat, & omnia deniq; uiscera laedit. Integri seminis dilutum eo modo, quo diximus, paratum bilem deicit: eaq; propter ardentissimis febribus, intolerabili siti, inflammatis ualde spiritibus, & faucium, & pectoris asperitatibus mirifice medetur. In aceto diu agitatum inflammatione, igni sacro, & herpete laborantibus auxiliatur, exterius illitum: priuatim prodest capite dolentibus fronti impositum, si tamen dolor à causa calida fuerit excitatus. Hæc ex Mesue decerpimus.

Psyllij uires paucis perstrinxit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquitens. Psyllij semen admodum utile est, ex secundo refrigerantium ordine: in desiccando uero, & humectando medium quodammodo est, et symmetrum. Herba ψύλλιον Græcè, Psyllium item Latine dicitur: Arabicè, Bazara chathona, seu Bezer cothume: Italicè, Psillio: Germanicè, Psyllen kraut: Hispanicè, Zargatona: Gallicè, Herbe à puces.

Psyllis uires
ex Galeno.
Nomina.

Στρυχὸς κηπιῶος. SOLANVM HORTENSE. CAP. LXVI.

HORTENSE Solanum frutex est cibus idoneus, exilis, pusillus, multis concauis alis: folio nigro, maiore quàm ocimi, & latiore: fructu rotundo, uiridi, qui post maturitatem nigricat, aut fuluescit: herba innocentis gustus. Natura ei refrigerandi: quare folia vlceribus quæ serpunt, & ignibus sacris, conuenienter cum polline polentæ illinuntur. ægilopia, capitisque dolores, trita & imposita per se sanant: æstuanti stomacho auxiliantur: parotidas cum sale detruta illitu discutunt. Valet succus eius aduersus ignem sacrum, atque ulcera quæ serpunt, cum cerussa, rosaceo, & argenti spuma: ad ægilopas cum pane: infantium adustioni, quam syriasin vocant, cum rosaceo perfusus proficit: in collyrijs, aquæ vel oui vicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus: aurium dolori instillatus prodest. mensium abundantiam sistit in vellere subditus. Succus fuluo gallinarum cortalium fimo subactus, & linteo appositus, ægilopijs præsentaneo est remedio.

SOLANVM HORTENSE. SOLANVM HALICACABVM.

Στρυχὸς ἁλικακάβος. SOLANVM HALICACABVM. CAP. LXVII.

EST ET aliud Solanum, quod peculiari nomine halicacabon, aut phyalida, id est vesicariam vocant, folijs antedicto similibus, verum latioribus: cuius caules, posteaquàm adoleuerunt, prona terram spectant: folliculis orbiculatis, vesiculis similibus: in quibus semen continet fuluum, rotundum, læue, acinorum vix figura: quo coronarij vtuntur, corollis intextentes. Vim, vsumque hortensis

Y 2 solani

folani habet: verum cibus nequaquam expetitur. Regium morbum purgat, semine potu, & urinam pellit. Ex utraque herba succus extrahitur, qui siccatu in umbra reconditur, ad eadem valens.

SOLANVM SOMNIFERVM.

SOLATRVM SOMNIFERVM.

Στρίχου ύπνωτιχός. SOLANVM SOMNIFERVM. CAP. LXVIII.

SOLANVM somniferum, aliqui etiam halicacabon appellant, fruticat multis ramis, densis, caudicosis, fractu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæque mali similibus: flore grandi, rubro: fructu in folliculis crocato: radice grandi, subrubro cortice vestita. nascitur in faxis, non procul à mari. Radicis cortex, in uino drachmæ pondere potus, somnificam uim habet, opiò mitiorem. Semen vehementer urinam cit. Corymbi duodecim hydropicis dantur: si quid numero adijciatur, alienationem mentis faciunt. Remedio est aqua copiosa mulsa, potui data. Succus pastillis inseritur, & medicamentis, quæ doloris leuamentum præbent. decoctus in uino, si in ore contineatur, dentium doloribus auxiliatur. Radicis succus, cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

Στρίχου μανιχός. SOLANVM FVRIOSVM. CAP. LXIX.

SOLANVM manicon, aliqui perfon, alij thryon appellauere. Huic folium eruçæ simile, maius aliquantò, satis acantho, quàm pæderota vocant, accedens: caules à radice proceros emittit decem aut duodecim, vlnæ altitudine adolecentes: caput in cacumine oliuæ figura, sed ut platani pilulæ hirfutius, uerum maius, latiusque: florem nigrum: postquam eo exiit, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis còstans, similibus hederæ corymbis, ut uuæ mollibus: radices firmatur candida, crassa, caua, cubitali. gignitur in montibus, vento perflatis, & plataneatis. Radix drachmæ unius pondere pota ex uino, facit species vanas, imaginationesque; non iniucundas obuerrari: sed duplicatus hic modus, ad tres usque dies mentis alienationem affert: quadruplicatus interim mit. Remedio est aqua mulsa copiosius pota, & vomitione reiecta.

E' QUATVOR

QUATVOR Solani generibus, quæ hic à Dioscoride describuntur, csi in commentarijs, quos antea Italicò sermone conscripsi, me duo tantum genera nouisse prodiderim, hortense scilicet, & quod aliqui Halicacabum, alij Vesicariam uocant; hoc tamen anno tertium, quod Somniferum appellat, Pisis ad nos misit uir rei medicæ eruditione clarus Lucas Ghinus Forocorneliensis: idq; mihi planè omnibus notis legitimo respondere uidetur. Verùm quartum Solani genus, quod Manicum cognominant, hæcenus me non uidisse fateor. Cæterum errant, mea quidem sententia, qui eam plantam, quam herbariorum uulgus Solatrum maius nominat, Veneti uerò uulgò Herba

Solani generi consideratio.

HERBA BELLA DONNA.

bella donna, Solanum somnificum Dioscoridis esse existimant. Si quidem id fructum non profert in folliculis croceum, tamen eius bacca largius sumptæ interficiant, factò inexpugnabili somno, ut quandoque accidit pueris, qui discriminis ignari eas uuæ uice deuorarunt. Vnde quauis hæc plantæ uiribus conuenire possint; facie tamen inter se maximè distant. Horum sententiæ adfripulatus est Fuchsius medicus alioqui peritissimus, in suo magno de stirpium historia commentario. Sed cum in hoc se manifestè errasse deprehendisset, in suo postea paruo plantarum libro, hanc herbam in Mandragoras reposuit, eamq; Mandragoræ speciem uoluit esse, quam Dioscorides Morion uocari tradit, lapsus, ni fallor, de uno in alterum errorem. Mandragora siquidem nomine Morion, folia fert mandragoræ mari similia, dodrantali longitudine, terræ procumbentia, circa radicis summum. Id quod manifestum præbet indicium, hanc perpetuò caule uidiã esse, quemadmodum cætera mādragoræ genera. nam pediculi, quibus mandragoræ fructus sustinentur, caules dici non possunt. Hinc itaq; fit, ut plantam hanc, quæ uulgò Bella donna uocatur, in nullo Mandragoræ genere legitime referendam putem: cum hæc folia emitat hortensî Solano maiora, palmi mensuram nunquam excedentia, minimè candicantia, nec humi strata, sed in caulibus exeuntia, adnatis plurimis refertis, bicubitilibus, & ligni modo præduris. Quinimò crediderim ego, hanc esse Solani quintam speciem, antiquis scriptoribus incomperatam. Nam, quantum equidè longa experientia comperi, uaria ac diuersa Solani reperiuntur genera. Somnifici, & manici Solani meminit Theophrastus lib. IX. cap. XII. de plantarum historia, sic inquit. Solanorum genera duo. Alteram somnificum, radice rubra, sanguinis modo, sed candida cum siccescit: fructu cocco rubriore: folio thymalo simili, aut malo dulci, sed piloso, & parte ima magno. Huius corticem radicis tundentes admodum, & in uino meracius

Fuch. error.

Solani historia ex Theophrasto.

lo madefacientes dant, atque ita dormire faciunt. Nascitur in rupibus, & faucibus, atq; sepulchris. Alterum genus insanire facit. id alij Bryoron uocant, alij perisson. Constat radice candida, & longa ad cubitum, atq; caua. Dabitur eius radicis drachmæ pondus, si ut quis ludat, seq; puleberrimum putet, placuerit: at si magis insaniat uis, drachmis duabus opus est: sin autem nunquam insaniam solui malueris, tres dabis: & quatuor, si interimendum sit. Habet folium erucæ proximum, maius tamen: caulem longitudine serè quatuor cubitorum: caput gethyi, sed maius, atque pilosius: nec fructui platani ab simile constat. Est & aliud Vesicariæ genus, quod hac tempestate scenas, atque tuguria, & pergulas inumbrat: quinetiam adium fenestras topiario opere contextit, & opacat. Constat hæc folijs oblongis, per ambitum laciniatis: floribus candidis, è quibus uesicule prodeunt, in quibus semen includitur albū, pisti similitudine, in cuius medio ueluti humani cordis effigies uisitur, ob signata nigro colore. Nec sine ratione id à natura factum conijci potest, quod fortasse huiusce cordis nota nobis insinuet, hanc stirpem ad cordis affectus maximè præstare. quemadmodum & in Echio herba contra uiperarum morsus celeberrima, semen uiperinis capitibus simile procreauit. Refertur etiãnum inter Solani genera alia quædam planta STRAMONIA multis uocata, adeò Solano similis, ut nil aliud, quam ipsam repræsentet, uerùm eius folia opium redolent. Flores, qui suauem lilij odorem spirant, gerit hæc albos, æmulos conuoluuli illius, qui compluribus rei herbariæ imperitis Ligustrum falsò dicitur. Fructus ei circumquaq; spinosus, umbilicatusq; colore uiridi. Folia solanum quadantenus referunt, maiora tamen. Quo factum est, ut quidam existimauerint, hanc uiribus solano non dissimilibus præditam esse. Solani singulis generibus uires reddidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Solanum esculentum, quod in hortis nascitur, notum est omnibus, utunturq; ad omnia ea, quæ refrigerari, & adstringi postulant: potest enim hæc duo ordine secundo. Cæterorum uerò non esculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino uuæ tum figura, tum magnitudine ad similem: quo etiam ad coronas utuntur. Alterum autem fruticosum, ὄνωσιον, hoc est, somnificum: & tertium est præter hæc, quod μακρον, id est, furiosum appellant. Halicacabum igitur in foliorum facultate hortensî solano simile est, fructum habens cianæ & urinae idoneum: proinde multis compositis facultatibus, quæ ad iecur, ad uesicam, & renes accommodantur, miscetur. Solani uerò somnifici cortex radicis, si cum uino bibatur, somnum accersit drachmæ pondere sumptus.

Vesicariæ genus aliud.

Stramonium.

Solanorū uires ex Gal.

STRAMONIA.

Nomina.

Sed & ad cætera quoq; papaueris succo persimilis est: nisi quod
eiusque imbecillior est, ut ipse tertij habeatur ordinis refrigeran-
tium, cum hic in quarto sit constitutus. Huius solani semen urinam
ciendi uim habet. Verum si plus duodecim corymbis hauseris, de-
mentiam furiamue adsciscet. Porro quod reliquum est ex dictis
Solanis, ad medicationes, quæ intrò in corpus adhibentur, inutile
est. Nam si quatuor eius drachmæ sumptæ fuerint, mortem infere-
rent: si pauciores insaniam. Vna certe innoxie sumitur: cæte-
rum nec ipsa utile quid obtinet. Verum si foris corpori emplastri
modo illinatur, ulcera maligna, & depascentia curat. Sed ad 10

Illud solani genus, quod Græcis Στυχνος κηπαιος, Latinis
Solanum hortense nominatur: Arabibus, Hamebathanaleb, Ha-
meb alchabaich, siue Hanab althaleb: Italis, Solatro hortolano:
Germanis, Nacht schadt: Hispanis, Yerua mora: Gallis, Mo-
relle. Quod uero Solanum Græcè ἀλικακάβος, & Φυσά-
λις, Latine Halicacabus, et Vesicaria appellatur: Arabicè, Ke-
kengi, Alkekengi, siue Kekenege: Italicè, Halicacabo: Ger-
manicè, Luden lirsen: Hispanicè, Bexiga de perro: Gallicè, Be-
guenaudes. Quod deinde Græcis Στυχνος ὑπνωτικὸς, Lati-
nis Solanum somniferum dicitur: Italis, Solatro somnifero. Quod
denique Græcè Στυχνος μανικὸς, Latine Solanum furiosum uo-
catur: Italicè, Solatro furioso.

Δορυχνιον. DORYCNIUM.
CAP. LXX.

DORYCNIUM Crateus halicacabon, aut caleam
vocat. frutex oleæ nuper prodeunti similis. Nascitur in
petris non procul à mari, ramis cubito minoribus: folijs
oleæ similibus colore, minusculis, firmioribus, præter modum scabris: flore candido: filiquis in
cacumine, ceu ciceris, densis, rotundis: quinis intus aut senis feminibus, exigui erui magnitudine,
læuibus, firmis, verficoloribus. radix ad digiti crassitudinem, & cubiti longitudinem adolefcit. Id
somniferum esse constat. Copiosius hauustum mortem adfert. Nec defuere qui dicerent, semen in a-
matoria expeti.

Dorycnii cõ-
sideratio.

DORYCNIUM, Crateus testimonio, inter saxa in maritimis nascitur, folijs cum forma, tum etiam colore
olivæ proximis. Verum mihi hæcenus non contigit ipsum inuenire, aut inuentum uidere: quanuis in eo quoque inquiren-
do multum laboris insumpserim. Ceterum hallucinantur, meo quidem iudicio, qui putant Dorycniium esse eam Ves-
ficariam, quæ semine est rotundo, albo, macula cordis effigie insignito: cuius historiam inter Solani genera præce-
denti capite retulimus. Siquidem hæc Dorycnio omnibus ferè notis repugnare deprehenditur. Dorycniij meminit
Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Dorycniium temperamento papaueri simi-
le est, & mandragoræ, & ijs qui sic refrigerandi uim habent: excellit aquea frigiditate admodum efficaci. Quam-
obrem modicum quidem soporem conciliat: largius uero sumptum interimit. Id δὲ δορυχνιον Græci, quod Dorycniium
quoque Latini uocant.

Vires ex Ga-
leno.

Nomina.

Μανδραγόρας. MANDRAGORAS.

CAP. LXI.

MANDRAGORAM, aliqui antimelum, alij circæam uocant, quoniam videatur radix ad ama-
toria conducere. Duo eius genera. niger, quæ scemina existimatur, thridacias appellatus, angustio-
ribus folijs, ac minoribus quàm lactucæ, uirosis ac graueolentibus, in terra sparsis: mâla gerit sor-
bis similia, pallida, odorata, in quibus semen ueluti pyrorum: radicibus inhæret bene magnis, binis,
ternisue, inter se conuolutis, nigris foris, intus albis, crasso cortice vestitis: caulem non fert. Alter
candidus, qui mas dicitur, nonnullis morion uocatur. huius folia magna, alba, lata, læuia ut betæ:
mâla quàm alterius duplò maiora, colore in crocum inclinante, iucundè cum grauitate quadam olen-
tia, quorum pomorum cibo aliquantum opiliones soporantur: radix alterius similis, maior & can-
didior, orbata & hæc caule. Succus fit è cortice recentis radicis tuso, & prælis subiecto: qui info-
latus, ubi concreuerit, fictili reconditur. Mâlis quoque succus depromitur, sed aliquantò ignauior,
Delibratur radix, & traiectus lino cortex, ad usum suspenditur. Aliqui radices in uino ad tertias co-
quunt, & defæcatum ius seruant, cyathoque vno utuntur in peruigilijs, & doloribus, & ante sectio-
nes,

MANDRAGORA MAS.

MANDRAGORA FOEMINA.

nes, vstionesque, ne sentiantur. Succus duobus obolis ex mulso potus, vt ueratrum, per uomitiones bilem atram, pituitamque extrahit: verum potu largiore vita adimitur. Medicamentis oculari-
 bus, & his quæ dolores finiunt, pefsis quoque emollientibus, admiscetur: femioboli pondere inditus, per se menses, & partus expellit: subditus sedi pro balano, somnificus est. Radix ebur emollire fertur, quæ senis horis cum eo decocta sit: & ad accipiendam quam effingere optaueris formam ipsum facile præstat. Folia recentia conuenienter oculorum inflammationibus, & collectionibus, quas
 40 vlcera citarunt, cum polenta illinuntur: duritias omnes, suppurationes, strumas, & tubercula discutunt: stigmata sine exulceratione delent, si quinis, senisve diebus sensim perfricentur. Folia feruantur in murijs eisdem ad vsus. Trita radix ignibus sacris ex aceto, & serpentium icibus ex melle, aut oleo medetur: strumas, atque tubercula cum aqua dissipat: articulorum cruciatus, cum polenta sedat. Fit citra coctionem vinum è cortice radice, ad hunc modum. Ternæ minæ in vini dulcis metretam conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui secari, aut amburi debent, vt antè dictum est: siquidem nullo tunc afficiuntur dolore, sed veterno quodam pressi torpescunt. Mâla soporem afferunt olfactu, & etiam si mandantur: item expressus ex eis succus. nimio tamen odore percussi, obmutescunt. Semen mâlorum potum vuluas purgat: appositumque cum sulphure ignem non experto, rubra fœminarum profluuiâ sistit. Scarificata, punctisque multifariam aperta radice erumpens
 50 lacryma, cauo vase recipitur. Liquamentum autem succo lacteo præstantius est. sed non vbique, vt experientia docet, radices lacteum succum delacrymant. Alium tradunt esse mandragoram, nomine Morion, in opacis iuxta specus enatum: folijs albi mandragoræ, minoribus, albis, dodrantalibus, radicem ambientibus: quæ mollis est, & candida, paulò maior palmo, pollicemque crassitudine æquat. Tradunt eam in pane, offa, obsoniove drachmæ pondere deuoratam, vsu rationis intercipere. obdormiscit enim homo, eo ferè quo comederit habitu, sensus impos, ternis quaternisve, ex quo data est, horis. Hac medici vtuntur cum scindendi, vrendive necessitas adest. Antidotum esse volunt radicem, cum manico solano potam.

MANDRAGORÆ utrunque genus frequens nascitur in compluribus Italiae locis, præsertim in Apulia Gargano monte, unde radicum cortices, & poma herbarij quotannis ad nos conuehunt. Habentur & in uiridarijs spectaculi gratia. etenim Neapoli, Romæ, & Venetijs utranque Mandragoram in hortis & uasis fictilibus satam uidentur.

Mandragoræ utriusque conderatio.

dunus.

Mandragoræ
humana for-
ma factitia.

dimus. Sed profectò uanum ac fabulosum est, quòd Mandragoræ radices ferant, quæ humanam effigiem repræ-
sentent, ut ignarum uulgus, & simplices mulierculæ certò credunt, & affirmant. Quibus etiam persuasum est, eas
effodi haudquaquam posse, nisi cum magno uitæ periculo, cane qui effodiat, radicibus adalligato, & auribus pice
obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes, quòd audita uoce periclitentur, pereantq; fossores. Quippe ra-
dices illæ, quæ humanam formam referunt, quas impostores, ac nebulones quidam uenales circumferunt, infœcundas
mulieres decepturi, factitiæ sunt ex harundinum, bryoniæ, aliarumq; plantarum radicibus. Sculpunt enim in his ad-
huc uirentibus tam uirorum, quàm mulierum formas infixis hordei, & milij granis, ijs in locis, ubi pilos exoriri uo-
lunt: deinde facta serobe tandiu tenui sabulo obruunt, quousque grana illa radices emittant: id quod fiet uiginti ad
summum dierum spatio. Eruunt eas demum, & adnatas e granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantq; ita ut
capillos, barbam, & ceteros corporis pilos referant. Huius sanè rei certam fidem facere possum, quòd cum Romæ
essem, impostorem quendam circumsorancum lue Gallica correptum nobis curare contigit, qui præter alias innume-
ras imposturas, quibus circumuentis hominibus multam pecuniam extorquent, docuit & artem, qua factitias sibi com-
parabat Mandragoras. quarum complures mihi demonstrauit, asserens unam tantum interdum diuitibus uendidisse
quinque & uiginti, nonnunquam etiam triginta aureis. Quanobrem nos, qui omnium utilitati & saluti quantum pos-
sumus consulimus, hæc silentio haudquaquam inuolucenda duximus, ut palàm omnibus fiat, quibus fallacijs ac fraudi-
bus maximo cum detrimento, & uitæ sæpe discrimine homines ab his impostoribus, & nebulonibus decipiantur. Qui
ut antiquorum quoque autoritate suas imposturas adstruant, prædicant Pythagoram uocasse Mandragoram Anthro-
pomorphon, quòd eam humanam formam reddere uoluerit. Verum sciendum est, non sine ratione Mandragoram ita
à Pythagora dictam fuisse. quippe quòd in uniuersum omnes ferè Mandragoræ radices à medio ad inum bifurcate
proueniant, adeò ut erura hominum modo habere uideantur. Quapropter si eo effodiantur tempore, quo fructum
gerunt, qui málì instar super folia ad terram procumbentia breui pediculo appensus, parum à radice distat, hominis,
cui brachia desint, effigiem quadantenus repræsentant. Hanc quidem rem nulli, quod sciam, uel pauci sunt, qui re-
ctè acceperint. Quin potius plerique huius sententiæ ignari adducti sunt, ut Pythagoræ, & Columellæ id maximè
uicio uerterint, ut qui eos de Mandragora fabulatos esse crediderint. Sed ut ad fabulam illam redeamus, quæ pericu-
lum denunciat ignaris radices Mandragoræ effodere uolentibus, ijs cane qui effodiat, non adalligato, ea mihi qui-
dem desumpta uidetur à Flauo Iosepho: qui etsi de alio radicis genere scribat, ea tamen potuerunt facile ab impos-
toribus in Mandragoræ radices transferri. Quod ut omnes clariùs intelligant, hic Iosephi uerba subiiciam, quæ lib.
VII. cap. XXV. de bello Iudaico ita scripta sunt. Vallis, inquit, qua ciuitas à parte septentrionali cingitur, quidam
locus Baaras appellatur, ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem adsimilis est colore, circa uesperam
uerò ueluti iubar fulgurans. Accedentibus, eamq; euellere cupientibus facilis non est, sed tandiu refugit, nec prius
manet, quàm si quis urinam muliebrem, uel menstruum sangui-
nem super eam fuderit. Quinetiam tunc si quis eam tetigerit, mors
certa est, nisi fortè illam ipsam radicem ferat de manu pendentem.
Capitur autem alio quoque modo sine periculo, qui talis est. To-
tam eam circumsodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit condi-
tum: deinde ab ea religant canem, illoq; sequi eum à quo religa-
tus est cupiente, radix quidem facile euellitur, canis uerò conti-
nuò moritur, tanquam eius uice, à quo tollenda erat, traditus:
nullus enim postea accipientibus metus est. Tantis autem pericu-
lis propter unam uim capi eam operæpretium est. Nam quæ uo-
cantur demonia, pessimorum hominum spiritus, uiuis immersa,
eosq; necantia, quibus subuentum non fuerit, hæc cito, etiamsi tan-
tummodo admoueatur egrotantibus, abigit. hæc tenus Iosephus.
Ex cuius utiq; uerbis omnibus perspicuum esse potest, quòd hinc
impostores occasionem acceperint, qua postea uanum ac falsum
de Mandragoræ radicibus commentum sunt historiam. Ceterum
tertium Mandragoræ genus, quod Dioscorides Morion appella-
ri tradit, in opacis iuxta specus proueniens, qui mihi ostenderet
in Italia, hæc tenus reperi neminem. Brasauolus, itemq; Fuch-
sius Hermolam immeritò, meo quidem iudicio, damnant, quòd ui-
rum hunc in ea sententia fuisse uelint, ut putauerit mala illa, quæ
Insubribus MELANZANE uulgò uocantur, nostris uerò
Hetruscis Petranciani, esse huius partiæ Mandragoræ fructus.
Sed quòd hæc non fuerit certa ac firma Hermolai sententia, eius
uerba abunde testari poterunt, quæ in suis corollarijs de Morio
ita scripta inuenio. De Morio, inquit, mandragora nihil habeo
quod addi possit ijs, quæ à Dioscoride notantur. Sed quoniam ma-
la terrestria & canina Mandragoræ fructus appellantur, in men-
tem subeunt, quæ uulgò Melanzana uocantur, hoc est, ut ipse
puto, mala insana: de quibus nihil ueteribus scriptum fuisse iam
desino mirari, quòd multa huiusmodi reperio, sicut hercle multa
quondam

MELANZANE.

Hermolai tu-
tela.

Mála uulgò
Melanzane.

quondam fuere, quæ modò uel ignorantur, uel certè non habentur. Mala ergo insana è frutice uulgari sunt, passim nascente, ut melones, & cucurbitæ: pari quoq; cultu, sôlijs propè ficulneis: flore oblongo, specioso, candido. Manditur uulgò pomum ex oleo, sale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc ad uerbum Hermolaus. Ex quibus equidem omnibus palam fieri arbitror, quòd perperam tum Brasauolus, tum Fuchsius hæc in re Barbarum insinulauerint.

Sunt è nostratibus, qui Malis insanis uescantur ad uenerem excitandam. Quod fortè ideo præstant, quoniam flatus gignunt, concoctiq; contumacia existunt. Verùm cum frequentius manduntur (ut testis est Auicenna) biliosos generant humores. Quinetiam pariunt uiscerum obstructions, carcinomata, elephantiasin, capitis dolores, tristitiam, & iecinoris & lienis infarctus: unde postea diurne proueniunt febres, & habitus malus. Hinc itaque fit, ut Auerroem mirari subeat, quòd libro v. collectaneorum, mala insana commendauerit suo quodam modo parata. Iam & aliud horum genus importari cœpit, pressum, orbiculatum malorum modo, melopeponum morc sectum, colore primùm uiridi, deinde ubi maturitatem senserit, in quibusdam plantis aureum, in quibusdam uerò rubeum uisitur. Ideoq; uulgò appellantur POMI d'oro, hoc est, mala aurea. Eduntur & hæc quemadmodum illa.

Mälorum insanorù uires.

Mäla aurea.

Mandragoræ uires ex Galeno.

10

20

30

ACONITVM PRIMVM.

goræ uires descripsit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, bis uerbis. Mandragora uincemtem habet facultatem refrigeratorem, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen & caliditatis cuiusdam particeps est, & in pomis humiditatis: proinde soporem conciliandi uim ea habent. Radicis cortex, cum sit ualentissimus, non tantum refrigerat; sed & desiccatur. reliquum quod intus est, imbecillum existit. Hæc planta, quæ Græcis μάδραγοράς, Latinis item Mandragoras appellatur: Arabibus, Iabora, seu Yabrobach: Italis, Mandragora: Germanis, Alraun: Hispanis, Mandracola: Gallis, Mandragoyre, & Mandegloyre.

Nomina.

Α'κόνιτον. ACONITVM. CAP. LXXII.

ACONITVM, aliqui pardalianches, alij cammiron, alij thelyphonon, alij myoostonon, alij theriophonon uocant. Folia habet cyclamini, aut cucumeris, tria aut quatuor, minora, & subhirsuta: caulem palmo al-

ACONITVM SECVNDVM.

ACONITVM TERTIVM.

tum:

40

50

ACONITVM QVARTVM.

Aconiti genera, & consideratio.

Dioscoridis locus suspectus.

Gesnerus deceptus.

bandam putem: qui non temere quidem suspicantur, in altero capite plura desiderari, quibus & priorum historia, & quoniam pacto tum medici, tum uenatores ijs antiquitus uterentur, palam fieret. Huius diminuta lectio illud non parum suspicionem auget, quod in tertio genere, quod Ponticum appellant, nihil sit ab ipso Dioscoride praetermissum. ex quo quis forte coniecere potest, in caeteris quoque eum quicquam non praetermississe. Tertium hoc genus passim in Italia omnibus fere montibus nascitur, folijs quae platani quadantenus aemulantur, magis tamen per ambitum serratis, albis quibusdam maculis respersis: caule filicis, bicubitali: floribus subluteis, acutis galericulis facie similibus: e quibus siliquae prodeunt, semen continentes: radice multiplici, ac nigra. Habetur & aliud genus iisdem fere folijs, & caule, floribus tamen melius, ranunculo non dissimilibus, longe tamen maioribus, adeo ut bluestres rosas hic aequet amplitudine. Quamquam Gesnerus in suo magno libro de animalibus inscripto (in quem is mihi quidem uidetur ut multa uera doctè, ita non pauca etiam falsa ac uana ineptè congesisse) negat inueniri Aconitum, cuius flores lutei sint, atque rosas aemulentur: ut qui sibi fortasse persuaserit omnia naturae opera se nouisse & uidisse. Attamen in hoc, pace eius dixerim, decipitur: siquidem plures extant montes, qui eum hoc Aconiti genere scateant, nos hic uera scripsisse, Gesnerum contra ueritati refragari, posteris omnibus testatum relinquent. Sunt qui hoc Aconitum ab effectu Lupariam uocent: at rura Tridentina, in quorum montibus copiose prouenit, ipsam passim Vulpariam nominant, utpote quod praeter lupos, uulpes etiam interimat. Quin & canes occidit, & feles, & mures, & omnia denique animalia, quae suo exortu tanquam caeca producuntur. Primum genus thelyphonon appellatum, quo uenatores pantheras, & pardos interficiunt, saepius legimus in Tridentinis montibus. Huius generis est & illud, quo utuntur quidam in Romano, & Neapolitano agro, lupis eo tantum caedem procurantes. Radices eius pluries uenales uidimus Romae in Aurelio ponte iuxta molem Adriani: quandoquidem non desunt, qui eas expetant, ad mures, canes, & lupos enecandos. Primi generis Aconiti, quod thelyphonum uocant, meminit Theophrastus libro I X. cap. X I X. de plantarum historia, ubi ita scribit. Thelyphonum, quod alij scorpionem appellant, quia radicem scorpioni similem habet, admotum, scorpionem occidere tradunt: & eum reuiuiscere posse, si elleboro candido linatur. Enecat idem & oues, & boues, & iumenta, & ad summam omnes quadrupes eodem die, si genitalibus solum, uel radice imponatur. Proficit potum contra scorpionum ictum. Folium habet cyclamini simile: radicem, ut dictum est, scorpionis effigie. Nascitur graninis modo, & geniculis constat. loca amat umbrosa. Quod si uera sint, quae de scorpione narrantur, iam & reliqua eiusmodi haudquaquam incredibilia, & fabulosa dici debent. Haec Theophrastus de thelyphono. qui alterius quoque Aconiti mentionem fecit cap. X V I. eiusdem uoluminis, sic inueniens. Aconitum nascitur in Creta, atque Zacyntho: sed plurimum, optimumque in Heraclia Ponti. Constat id folio intubaceo, radice tum specie, tum colore nuci proxima. uim illam mortiferam in hac esse, folium, & fructum nihil nocere affirmant. Fructus herbae est, non humilis materiae: herba ea breuis est, & nihil superuacui habens, sed frumento similitudo: semen non spicuum.

tum: radix scorpis caudam aemulatur, & alabastri modo splendet. Torpescunt, ut fama est, scorpiones ad mota radice, stupentque: qui rursus ellebori contactu, excitantur. Oculorum medicamentis leuandi doloris gratia adijcitur. Enecat pantheras, fues, lupos, & feras omnes, in carnibus obiectum.

Α'κόνιτον ἕτερον. ACONITVM ALTERVM.
CAP. LXXIII.

EST ET alterum Aconitum, quod aliqui cynoctonon, alij lycoctonon appellant. Huius genera sunt tria: unum, quo utuntur uenatores: alia duo in usum suum uertere medici. e quibus tertium, quod Ponticum nominatur, plurimum in Italia, montibus Iustinis exilit, a priore distans, quoniam folia faciat effigie platani, crebriore diuisura, longiora, & multo nigriora: caulem filicis pediculo similem, nudum, cubitali altitudine, aut ampliozem: semen in siliquis oblongis recondit: radices in modum squillae marinae cirrorum nigrescunt. Quibus ad uenationem luporum utuntur: insertae siquidem crudis carnibus, & deuoratae lupos enecant.

DVO DIOSCORIDI produntur Aconiti genera, quanquam postremum triplici distinguit differentia. Primum, quod pardos enecat, Pardalianchen: alterum uero, quod canes, luposque conficiat, Cynoctonon, Lycoctononque uocari ait. Hoc (ut diximus) in tria genera distribuit: ueruntamen postremum tantum describens, duorum priorum historiam, & uires silentio praeterijt. Quo sit, ut Hermolai, & Marcelli sententia pro-

spicuum. Nascitur ubiq; & non in Aconis solum, à quibus habet appellationem: is autem uicus est Perianthiorum. Amat autem loca potissimum saxosa. Pascitur eo neq; pecus, neque ullum animal. Preparari ad efficiendum modo quodam enarrant, nec nosse quenquam: quomobrem medicos, quoniam componere nesciant, pro putrefactorio uti. Hæc ille de secundo Aconiti genere. quod duorum alterum Dioscoridi esse potest, & illud fortasse, quod (ut ipse inquit) in usum suum uertere medici. Sed & de tertio Aconiti genere differuisse Theophrastum equidem crediderim, cum eodem loco paulò post hæc uerba subdit. Aliud quoq; uenenum um diurnariam encendi fortians compertum affirmant: esse nanq; radicam quandam, quæ eodem die possit occidere: folium hanc habere ellebori, notamq; omnibus esse. hæc Theophrastus. In quo nihil moueor, quòd huic Aconito, quod tertium suspicor, ueratri folia tribuerit. nam & Dioscorides nigro ueratro folia platani reddidit, quemadmodum etiam tertio Aconitorum generi.

70 Fuchsius in suis claris de stirpium historia commentarijs, primi generis Aconitum eam plantam esse censet, quam Fuch. error. Herba Paris.

HERBA PARIS.

herbariorum uulgus HERBAM PARIS appellat. Sed is plantæ, mea sententia, aberrat: siquidem hæc uno tantum constat caule, rotundo, duorum palmorum altitudine: è cuius medio quatuor erumpunt folia, eodem ambitu, crucis instar patentia, sanguineæ uirgæ simillima: alia præterea quatuor eodem modo procedunt prope caulis summitatem, sed hæc minima sunt, & longiuscula: in quorum medio purpureus, uinosusq; extat globulus, acino uicæ similis, in quo semen concluditur album, minutum, copiosumq;, halicacabi modo. Radix, quæ illi subest tenuis, in capillares fræ particulas dissecta, pallefcit, nulla scorpionis caudæ effigie, nec alabastræ modo aliqua ex parte nitet, ut primum Aconiti genus à Dioscoridæ representatur: cuius folia (ut etiam Plinius libro XXVII. cap. IIII. est author) præter id quòd cyclamino, aut cucumeri similia sunt, nunquam, quòd uiderim, in caulis medio suam habent originem, sed statim ab ipsa radice exeunt, hirsuta, humiq; recumbentia. Semen huic nullum, quòd sciam, à rei herbariæ scriptoribus redditur. Sed ex herba Paris acino semen colligitur, cui non modò nulla deleteria uis inest; sed etiam contra ueneficia præstantissimum est medicamentum. Noui enim ego quosdam, quorum aliqui morborum diuturnitate, alij uerò ueneficijs semistulti facti erant, hoc tantum Paris herbæ semine ad uiginti usq; diem in puluerem hausto drachmæ pondere, pristinae sanitati omnino restitutos esse. Porro idem Fuchsius in suis paradoxis nil aliud Aconitum esse putat Mauritanis, & præsertim Auicennæ, quàm Napellus. Qua in re rursus, meo quidem iudicio, fallitur. quippe quòd reperio Auicennam de utroq; Aconiti genere scriptitasse, & alterum appellasse strangulatorem adib, alterum uerò strangulatorem leopardi, quæ nomina eadem sunt, quæ apud Græcos lycostonos, & pardalianches: atq; eundem prius magna differentia speciatim de Napello egisse constat. Præterea NAPELLVS radicem Aconitis longe distilem

Fuchsi error alius.

Napelli historia, & uires.

profert: sicuti & folia, quæ potius artemisiam, quàm cyclaminum, & platani referunt. Flores idem edit purpureos, qui ante aquam debiscant, mortui hominis caluariam representant, debiscetes uerò pandunt sese urticæ mortuæ modo. Caules ei bicubitales, & aliquando maiores: semen paruum, nigrum, corniculis conclusum breuibus. Quæ certè omnia & harum plantarum discrimen aperte ostendunt, simul & Fuchsi sententiam resellunt. Hinc itaq; colligendū putauerim, Aconitum cuiusque generis nullam habere cum Napello cognationem. Napelli uis in necandis hominibus adeò immanis, sæuq; existit, ut nullis ferè antidotis occurrì possit, nisi quàm primùm, & statim succurratur, quòd tamen Aconitum sumentibus non euenit. Napelli immanitatè uidimus nos Romæ anno à Christo nato 1524. mense no-

50 uembri in Capitolio Clementis VII. Pont. max. anno primo. Nam cum decreuisset experiri olei cuiusdam præstantissimi uires, quòd Gregorius Carauita Bononiensis chirurgicus tunc præceptor meus contra deleteria medicamenta, & uenenosorum animalium quorumcunq; morsus parauerat, iussit Pontifex uenenum dari duobus latronibus, quos leges damnauerant, quò suorum facinorù poenas luere, laqueo uitam finire, ut in ijs olei huius experimentum fieret. Horum alterum, qui plurimum Napelli sumpserat dulciarijs panibus comistum, pontificij medici statim oleo inungendum præbent, qui post tertium diem sæpius oleo perunctus euasit incolumis: quanquam non sine magna formidabilem symptomatum accessione. Alterum uerò, cui longè minus uenenati panis exhibuerant, oleo inungi uetant, ut assumpti uene ni effectum, seuitiamq; cernerent. Id quòd illis rei exitus facile comprobauit: quandoquidem paucis post horis obiit infelix, ijs omnibus incòmodis, eruciatis, & symptomatibus correptus, quæ ab epoto Napello prouenire scribit Auicenna. Cæterum idem quoq; Fuchsius loco suprà citato Leonici testimonio nixus, in Auicennam acerrimè inuehitur: nec sanè eum, ut nostri recentiores, principem, sed tyrannum, & homicidam nuncupat, eosq; pariter detestatur, qui eius sectantur doctrinam. quippe quòd Auicenna scripserit (ut ipse inquit) Napellum perniciosum esse uenenum: mox subdidit, quòd linitum, & bibitum delet albas cutanei morbi genus. Qua in re nò possum non admirari

Auicennæ de sensio.

Fuchsi,

NAPPELLVS.

NAPELLI GENVS ALTERVM.

Fuchsum, uirum alioqui ingenio & eruditione clarum, quem etiam hoc nomine plurimum diligo, quod in tam celebrem & antiquum scriptorem paulo acrius & immodestius egerit. Hominem enim eruditorum partes esse semper existimaui, etsi ego eas usquequaque seruare non potuerim, ut non uanis contentionibus, neque conuitijs aliorum scripta resilliant, sed rationibus, ijsque probatissimis, praesertim cum eos accusant, qui multis ante seculis e uita decesserunt, nec amplius a calumnijs se tueri possunt. Qui praeterea considerare debent, an in quo aliquem reprehendunt, in eo proprius sit auctoris lapsus, an interpretis, aut librarij, anteaquam ullum uirgis potius, quam rationibus inuadant. Quippe relictis tam Mauritanorum, quam Graecorum sectis, quarum uni magis quam alteri addictus esse nolo, mihi quidem non uidetur existimandum, quod Auicenna uir sane singulari doctrina, & admirabili ingenio ab omnibus recentioribus nostris maxime commendatus, eodem in loco sibi omnino contraria scripserit in ueneno tam seuo, cui exitiales formidandasque uires tribuit. Cuius rei firmissimum praebet indicium scriptura Auicennae ab Andrea Bellunensi castigata, in qua nusquam legitur Napellum bibitum albaras delere, sed quod hoc efficit quaedam eius confectio in potu sumpta. Verba enim Auicennae secundum castigationem Bellunensis ita sonant. Napellus delet albaras linitum, sicut & confectio eius dicitur alberzacali in potu sumpta. Ex quibus uerbis plura mihi sese offerunt coniicienda, ut tuear Auicennam, aut quod confectio illa tam exiguam Napelli partem excipiat, aut ea, quam recipit, adeo antidotis correcta sit, ut non solum necem non inferre possit, sed ne tantillum quidem obesse. Aut quod Napellus in illam additus, is forte est, quem Auicenna appellat Napellum Moysi, aliqui uero Antoram. quandoquidem haec planta antidotum sit admodum efficax contra Napelli uenenum, praesertim quod dicat Auicenna, inesse similiter huic plantae uim ad albaras, & lepras: aut in eadem confectioe fortasse mus ille interponitur, qui Napelli radicibus uiscitatur, a nobis pluries inuentus in Ananiensibus montibus, quod etiam mus iste Napellus Moysi ab Auicenna dicatur, quoniam iisdem contra Napelli uenenum polleat uiribus, quibus & eiusdem nominis planta. Haec fortassis fusius, quam decebat, persecuti sumus. Sed tamen eo consilio id libenter fecimus, primum ut quantum per nos fieri posset, Auicenna a calumnia uindicaretur. Deinde ut ingenue dicerem quod de ijs omnibus sentio, qui optimos etiam quosque auctores, praesertim Arabas, lacerant ac discrepant, quorum plerisque magna est habenda gratia: tantum abest ut eos odio perpetuo prosequi debeant. Verum cur id faciant, non uideo, nisi quod tutum sit in mortuos inuahi, quando hodie pauci sint, qui eos tueri uelint. Ceterum existimarunt Manardus Ferrariensis, & Leoniceus, quod Napellus, & Toxicum Graecis uocatum inter se non differant. Sed quantum & isti uiri grauissimi aberrauerint, inferius libro sexto in toxici mentione latius ostendemus. Aconitorum uires tradidit Galenus libro VI. simpl. medicam. ubi ita scriptum reliquit. Aconitum pardaliches putrefaciendi facultatem obtinet, & lethale est. Itaque in cibo potuque fugiendum: attamen ad putrefaciendum externas corporis partes, aut circa sedem idoneum est. Herbae uero radix ad haec utilis est. Quod autem Lycostonon

Aconiti uires
ex Galeno.

20

20

30

40

50

Aconon

Non uocatur, similem alteri facultatem habet, sed peculiariter lupos, sicut illud pardos, interficere consuevit. Hæc tenus Galenus. Meminit Aconiti etiam Plinius libro x xvii. cap. 11. his uerbis. Sed antiquorum curam, diligentiãque; quis possit satis uenerari, cum constet Aconitum uenenorum omnium oryssimum esse, & tactis quoque genitalibus femine sexus animalium, eodem die inferre mortem. Hoc quoque tamen in usus humanæ salutis uerere scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in uino calido. Ea est natura, ut hominem occidat, nisi inueniat, quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna est, quam uenenum in uisceribus reperit: mirumque; exitalia per se ambo quum sint, duo uenena in homine commoriantur, ut homo supersit. Torpescunt Scorpiones Aconiti tactu, stupentque; pallentes, & uinci se confitentur. Auxiliatur eis Helleborum album tactu resolvente, ce- ditque; Aconitum duobus malis, suo, & omnium. Quod si quis illa forte ab homine excogitari potuisse credit, ingratis Deorum munera intelligit. Aconiti primum genus Græce uocatur ἀκόνιτον παραλιανγής; Latine, Aconitum interficiens pardos ac pantheras: Italicè, Aconito pardalianche: Germanicè, Vuolffs beer, & Doll uurt: Hispanicè, Centelha: Gale- licè, Herba de la tora. Alterum uero genus Græci ἀκόνιτον κυνοκτόνον dicunt: Latini, Aconitum cynoctonum & Lycopctonum: Itali, Aconito cinoctono: Germani, Vuolffs uurtz: Hispani, Yerua mata louo, et Yerua de balhesteros: Galli, Patelouine.

Appendix.

CONRADVS Gesnerus hac ætate eruditione, ac copia rerum clarissimus medicus suo, quem de raris, & admirandis herbis appellauit libello, de primo Dioscoridis Aconito diserens, quod ipse vulgus sequutus Toram appellat, non solam imaginem nostram in huius capitis initio appictam pluribus impugnare nititur, sed (ut arbitror) inuidorum potius quorundam suasionibus, quam sui ipsius genio excitatus eò immo delictis, iniuriisq; peruenisse demonstrat, quod haudquam decere crediderim honestos quosque uiros desicere. Quamobrem non possum non admirari, Gesnerum, quem hæcenus modestissime de omnibus scripsisse constat, nunc primum longe aliter se gerere, præsertim cum certo sciat se iam plura magna edidisse volumina, quæ censuris innumeris non uacabunt. Ecquid profecto turpius, detestabiliusq; Gesnero euenire potuit, quam infidelitatis illum arguere hominem, cuius autoritas, integritasq; tanta iam dudum fuit apud ipsum, ut innumeris ferè locis in libris de animalium historia, alijsq; voluminibus non solum illum laudauerit, probauerit, ac etiam obseruauerit, sed illius scriptis, inuentisq; pro sui commodo usus sit, ac multa illi accepta referre possit? Etenim non abest suspicio, quin eius sinceritatem uaser quispiam labefactauerit maleuolus, (nam & alios synceros, ac probos uiros ab ipso deceptos scimus) quo postea factum sit, ut dum is unmerito nostram accusat imaginem, aliam ipse in medium afferat, quæ (pace eius dixerim) merito damnari possit, quum planta, quam ipse pro primi generis Aconito pingit, de quo Dioscorides, & antiquorum alij meminere, nullis prorsus notis legitimum illud Aconitum referat. Adeo ut à genuino non minus diserre uideatur, quam coruus à cygno. Nam ubi hirsuta folia? ubi Cucumeris, aut Cyclanini facies? ubi plura quam unum tantum folium? ubi radix caudæ Scorpionis æmula? ubi (Dij boni) alabastri splendor? Nullum penitus talium notarum apparere vestigium. Quamobrem plurimum mirari subit, quod quasi fascinatius maluerit Gesnerus imperitissimi olitoris, cuius balistæ se telam effecit, contra nos probare sententiã, quam Theophrastum, Dioscoridem, Plinium, Orbasium, & alios quot quot sunt clarissimi nominis auctores admittere. Ad hæc non uideo, cur ea ratione adducatur Gesnerus, ut non putet imaginem nostram nisi fictitiã, quod scilicet nimis artificiosa sit radix, & quod absque uillis uideatur fibris, quum aliarum etiam plantarum habeantur radices omnino glabræ artificioso editæ longè maiori; ut in Dentaria uocata, & in eo Saniculæ genere, quod album Germani uocant, cuius superius inter symphyta meminimus, uideri potest. Sed dicat Gesnerus, obsecro, quot nam in suis de animalibus libris fictitias appinxit imagines? longum sanè esset recensere. Recensebo fortasse alias. Quippe nil minus ferendum, quam rationem ab altero repescere eum, qui suæ reddere non possit. Sunt enim in promptu doctissimi uiri, & in plantarum historia, ac facultate exercitatissimi, qui rerum ueritatem optime norunt, quorum nomina, etsi copiosum non efficiant numerum, satius mihi fuerit ijs commendari labores nostros, quam à cæteris improbari. Equidem Gesnero alioqui uiro doctissimo nostri Aconiti stirpem mittere possem, nec me tæderet ad montes illos me iterum recipere, licet magna intercedat itineris distantia. Atqui quum plantam non requirat, sed duorum, aut trium eruditorum testimonia, hæc semper in promptu erunt. Viuit Georgius Liberalis pictor, qui plantam delineauit; Viuit Petrus Spezzalancia, qui eam effodit; Viuit Franciscus Melchiorius medicus Tridentinus, qui nobiscum ierat. Viuo ego (Dij boni) qui adhuc fidei aliquid præstita re possum; & montes uiuunt, & extant, qui tales nobis alunt plantas. Mirum sanè, quod iam tam morosi sint homines, ut nil aliud extare terris, maribusq; censeant, quam quod ipsi tantam uiderint. Verum enim uero non possum satis explorare Gesneri mentem, quippe qui hæc, & alia nonnulla aduersum me prius scripserit, & nunc primum nos honestè benigneq; defenderit aduersus Guilandinum quendam Borussum, qui ad ipsum epistolam quandam scribens de Bulbo Castaneo, Trasis, Moly, alijsq; nonnullis barbara quadam inuidia lauciatus citra causam omnem, ac rationem temulenti hominis instar, acrius, immodestiusq;, quinetiam iniquius quam par fuerat, in nos inuehitur. Sed licet etiam nobis, obsecro, parumper unã cum Gesnero, quem tamen suis maledictis fautorem sperabat, tam impudentis hominis rabiem repellere. Nam quis hoc pati possit? Quis non modestiæ fines prætergrediatur, ubi tantum contumelijs, calumnijs, & imposturis fuerit lacesitus? Nihil est, quod bono, doctoq; uiro grauius, molestiusq; contingat, quam si senserit labores suos ab imperitissimis hominibus rabidis morsibus carpi, & præter equum impugnari. Id, quod si aut nostro tantum æuo, aut mihi soli euenire perspectum haberem, dolerem primum horum temporum nequitiam, inde uero fortunam meam deplorarem. Verum quum id omni tempore fuisse commune animaduertam, eamq; fuisse semper bonorum, doctorumq; uirorum conditionem non ignorem, ut inuidorum tela euitare, rabiemq; effugere neuti quam possint, facili æquo animo patior quorundam audaciam, insignemq; temeritatem. Inter quos nulli mihi secundus uidetur Borussus ille, quem potius (ut ita dicam) Marassum uocauerim. Quid? Mihi blatero inuidiam parare credit, quod me herbariorum Deum appellat? An nescit rabula, non aliam ob causam labores nostros in omnium ferè studiosorum manibus florescere, & legi, laudari, foueriq; ab omnibus, quam quod ij de re herbaria benemeritum me iudicent? quinetiam ob id mihi tantas agant, habeantq; gratias, quantas mihi uix meritis esse uideor? At qui is, tamen si stultissimus sit, in hoc tamen (me hercule) sapere uidetur, quod corium illud suum tantum faciat, ut Matthioli pelli anteferendum iudicet, quod sibi aliquando ex usu fore putat. Seruet ille suum corium diligenter inunctum, & magno existimet pretio. Quippe nisi proprio fuerit adiutus corio, parum aberit, quin liuoris intumescencia rumpatur medius. At uideant candidi, pijsq; lectores, qua hipocrisi inceperit in nos inuehi Guilandinus, quum primum inquit. Non is sum, qui cauillis, & imposturis inanem gloriam aucupari uelim. Mentiri nescio, nec si scirem, uelim, quum tamen nil magis profiteatur, quam calumnijs, maledictis, & imposturis sinceritatem, & modestiam nostram impugnare; & id me scripsisse asserat, quod nusquam in nostris legitur commentarijs. Sed nescio quomodo turpiora sint uitia, quam quæ uirtutum specie celantur. Porro si quandoque fortasse nonnullas bonas horas malè consumpsero, ut huic impudentissimo

Cōradi Gesneri calūnia retunditur.

Gesneri lapsus.

Gesnerus notatur.

Matthioli testimonia aduersus Gesnerum.

Melchioris Guilandini explosa temeritas.

Z con-

CICUTA.

Cicutæ con-
sideratio.

TAXUS.

Cicutæ vires
ex Galeno.

Nomina.

conuitori respondeam (id enim hic non exposulat locus, ne huius futilitate, & frivolis ineptijs nostra descendantur commentaria) rogatos velim studiosos omnes, ne id à me factum putent, ut aliquam mihi exindè laudem requiram, quæ nulla mihi tam diu esse potest, quàm diu cum homine tam impudenti negotium est: qui tanquam lutulentus sus cum quouis volutari cupit, sed si quam ille maledicendo uoluptatem accepit, eam malè audiendo amittat; ceteriq; eius simillimi apertè omnes intelligant, plus esse bonis, eruditissq; uiris in se defendendo præsidij, quàm uanis obrectatoribus in calumniando fraudis.

Κάκισος. CICUTA. CAP. LXXIIII. 10

CICUTA caulem edit geniculatum, ut sceniculi, grandem: folia ferulæ, angustiora, graui odoratu: rami, mox umbellæ in summo prodeunt: flores quoque albicantes, & semen aniso candidius: radice non alta, concaua. Cicuta lethale nenenum inest, suaque ui refrigeratoria necat. Remedio est uini meraculi potus. Succus exprimitur confusis cacuminibus, priusquam semina, & comæ siccescant, qui sole densatur in pastillos. Multus ad medèdi rationem usus est aridi: commodè miscetur collyrijs, quæ leuandi doloris gratia temperantur: ignes sacros, & ulcera quæ serpunt, illitu restinguit. Herba cum coma trita, & testibus circumlita, libidinum imaginationes in somno compescit, sed genitale resoluit. Iac puerperarum mammis apposita extinguit: in uirginitate mamas coerctet, & increfcere non patitur. pueris præstat, ut eorum testiculi cibum non sentientes intabescant. Efficacissima uis Creticæ, Megarensi, mox Atticæ, & in Chio, & Sicilia nascenti.

CICUTA uulgaris notitiæ est planta, utpote quæ plerunq; prope urbium, & oppidorum moenia proueniat, ferule adsimilis, odore tamen admodum graui. Maxima uis Cicutæ, ut Plinius refert, quæ nascitur in terra Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Assaticæ. In Græcia uerò Megaricæ, deinde Atticæ. Ceterum in Italia constat Cicutam non adeò exitialem esse. Eam in Hetruria si asini depascantur, profundissimo somno, & torpore capiuntur, ita ut non tantum stupidi, sed planè mortui uideantur. Id quod aliquando rusticos huius rei ignaros fecellit: nam duan asinis, quos mortuos credebant, pellem ad usum detraherent, accidit mirum, quod in medio serè operis asini experrecti sunt, non sine magno excoriantium terrore, atque ingenti spectantium risu. Cicutæ breuiter meminit Galenus lib. v. 11. simplic. medic. ubi tantum omnibus notum esse scribit, quod ea extremè refrigerantis sit facultatis. Et in libro quod animi mores corporis temperaturam sequantur, Cicutæ potu illam fieri amentiam tradidit, quam à Cicutâ ipsa Græci conion appellant. Hoc nobis contigit uidere, ut latius libro sexto explicabimus, in quibusdam, qui imprudenter Cicutæ radices pastinacæ uice decoctas comederant. Planta, quæ Græcis κακισος, Latinis atque etiam Italis Cicutâ uocatur: Arabibus, Sugarâ: Germanis, Ziger kraut, Schirling, & Vuetterich: Hispanis, Caguda: Gallis, Cigue, Cocue, & Segue.

Σμίλαξ. TAXUS. CAP. LXXV. 50

SMILAX à Græcis, Taxus à Latinis appellatur, arbor abietis magnitudine, & foliorum eiusdem figura, in Italia, & Narbonensi Gallia Hispaniæ contermina nascens. Auiculæ quæ Italiæ taxi baccas deuorant, denigrantur: & qui ederint easdem homines, alui profluuiio corripiuntur. Narbonæ tam præsentis est ueneni, ut si qui dormiant

dormiant sub ea, aut in eius umbra subsideant, lædantur, & sæpenumero moriantur. quare de taxo hæc traduntur, ut ab ea caueamus.

NASCITUR Taxus frequens in Anania uallis montibus, saxosis ac præruptis locis, inter abietes, & piceas, quibus folio, ac forma non longè dissimilis uisitur: quanquam hæc illarum proceritatem non nisi rarissime æquet. Baccas fert rubentes, agrifolij modo, dulces, uinosasq;: quas quandoque mandentes tum pastores, tum qui in syluis arbores cædunt, statim in febres incidunt, & dysenterici fiunt, sanguine & spiritibus inde admodum inflammatis. Ligni materies, quod rufescat, quam plurimis intercursantibus uenis, incorruptaq; sit, lignarijs fabris maxime expetitur, & plurimi fit, præsertim concinnandis mensis, & bastis, telisq; conficiendis. Quonobrem Germani huius arboris asseres ad sua construenda hypocausta non exigua sibi comparant pecunia. Taxi meminit Theophrastus libro III. cap. x. de plantarum historia, sic inquit. Taxus quoque genere simplex, proceras, auctu insignis, similisq; abieti, nisi quod non pariter excelsa, magisq; alis sinuata est: folio quoque Abieti similis, sed pinguior, molliorq; ligno. Quæ in Arcadia nascitur, nigro ligno, aut puniceo constat: quæ autem in Ida, flauo admodum, & cedro simili. propter quod uendentes fraudare dicuntur, tanquam cedrum uenundent. Totum enim cor esse, cortice detracto: corticem similem cedro habere tum scabritia, tum colore: radices breues, graciles, per summaq; cespitum. rara hæc circa Idam. At in Macedonia, Arcadiaq; uel fructum abunde proferre, rotundum, faba paulò maiorem, colorem rufum, tactuq; mollem. Aiunt, quod si iumenta folia comederint, emoriuntur: si ruminantia, nihil patiuntur. Fructus & ab aliquibus hominibus manditur, suauisq; est, atque innoxius. hætenus Theophrastus. Cuius sententiæ illud obstat, quod nostra Taxus fructum ferat non innoxium, ut ipse ait, sed noxium, ut supra diximus. Taxi Plinius quoque meminit lib. xvi. cap. x. ubi de ea ita scribit. Abieti, & piceæ similis ætiamnum aspectu est Taxus, minus uirens, gracilisq; & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxio fructu: lethale quippe baccis, in Hispania præcipue, uenenum inest. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia factis mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius smilacem à Grecis uocari dixit: & esse in Arcadia tam præsentis ueneni, ut si qui dormiant sub ea, cibumue capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant uenena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur. Repertum innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus ereus adigatur. hæc Plinius. Foliorum fumo mures necantur. Taxi præterea nociumenta tradidit Dioscorides libro sexto, ubi de noxijs medicamentis pertractat. quò cum peruentum fuerit, de ijs diffusius nobis differendum erit. Taxi uires quam paucis reddidit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Smilax, aut taxus arbor est uenenose facultatis. Huic arbori nomen Græcum est $\sigma\mu\lambda\alpha\kappa$: Latinum, Taxus: Italicum, Tasso: Germanicum, Eibenbaum: Hispanicum, Texo: Gallicum, Yf.

Taxi consideratio.

Taxi historia ex Theophr.

Ex Plinio.

Taxi uires ex Galeno. Nomina.

ΑΨΟΚΥΝΟΝ, APOCYNVM, CAP. LXXVI.

APOCYNON, siue cynocrambe, brasiica canina, frutex est longis uticulis constans, malè olentibus, lentis, uitiliumque modo obsequiosis, fractu ferè inuictis: folio hederæ, molliore tamen, & per extremum acutiore, lento, graui odore: id luteo succo turget. Siliquæ ceu fabarum, folliculari specie, digiti longitudine protenduntur: semine intus duro, paruo, nigro.

Folia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, vulpes, & pantheras enecant, in cibo data, & protinus eorum coxendices resoluunt.

APOCYNON, quod & Brasiicam caninam appellant, etsi iandiu mihi quidem incognita fuerit, adeò ut inter alias incompertas stirpes in amplissimo naturæ uiridario posteris reliquerim explorandam; hoc tamen anno è Pisis medicus eruditione, & in re herbaria clarus, Lucas Ghinus Forocorneliensis duas ad me misit plantas, quarum una per omnia Dioscoridis Apocynon reæ præsentat. Scribit enim uir ille, duas à quodam nobili amico siliquas dono accepisse è Syria allatas, quarum alteri inscriptum erat Periploca repens, alteri uerò Periploca non repens, fortasse quòd ita Syri eas plantas nominet. Subdit præterea, has siliquas rhododendri siliquis admodum fuisse similes: inter quas tamè hæc erat differètia, quòd repentis Periplocæ siliqua ea sanè longitudine constabat, quæ et rhododendri, gracilior tamen erat: alterius uerò breuior. E' longiori sata plantam provenisse ait, quæ nõ modò humi repit; sed et arbores quantumuis proceras scãdit: è breuiori uerò altã, quæ notis omnibus Apocynon refert. Vtraq; porò non minus lacte turget, ut scribit, quam uithymali omne genus: uerùm id repenti omnino album inesse: non repenti uerò subcro-

Apocyni consideratio.

Apocyni uires ex Gal.

Nomina.

ecum. Hinc itaque fit, ut huic uiro planè subscribam, & alteram, cui omnes prorsus notæ adamusim adstipulari uidentur, Apocynon esse certò credam. Neq; hanc facile mutabo sententiam, nisi aliam plantam proferri uidero, quæ clarioribus notis, quàm hæc, cuius picturam exhibemus, Apocyni faciem exprimat. Apocyni uires memoriæ prodidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Apocynum, aut Cynocrambe. Vocant autem quidam eam Cynomorum, quandoquidem canes celerrimè interimit, sicut Lycoctonon lupos. Est autem hominibus uenenum, herba multum grauius olens: proinde omnino calida est non instrenuè, non tamen proportione desiccata. Itaq; illi- ta admodum digerentis est facultatis. Quæ planta ἰταλικὴ Græcè, Apocynum item & Brassica canina Latine dicitur: Italicè, Apocino.

Νηρίον, ἢ ῥόδόδενδρον. NERIUM, SIVE RHODODENDRUM. CAP. LXXVII.

Nerii cõside ratio.

Nerii uires ex Galeno.

Conciliatio Dioscoridis cum Gal.

Nomina.

NERION aliqui rhododaphnen, alij rhododendron vocant. frutex est uulgaris notitiæ, longioribus quàm amygdala folijs, crassioribusque: flore in rosam conformato: fructu amygdalæ simili, corniculato, qui patefactus quandam laniosam naturam ostendit, spinarum pappos repræsentantem: radice longa, acuta, lignosa, gustanti falsa. nascitur in amœnis, maritimis, & fecus amnes. Flores, & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt: hominibus uerò contra serpentium morsus præsidia, è vino pota, eò magis ruta addita. Imbecillæ etiam animantes, ut pecus, & capræ, si aquam bibant, in qua folia ea maderint, moriuntur.

NERIUM, quòd flores rosarum effigie proferat, laurinisq; folijs constet, Græcorum quidam Rhododendron, alij Rhododaphnen appellant. Italis Oleandro uulgo dicitur. Vidimus nos hoc primum ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis nostris. Planta est lauri facie, spectabilis, & uisu non iniucunda, præsertim cum rosæ emicat floribus. Horum similitudine deceptus quondam fuit Lucius Apuleius sub asini metamorphosi, dum rosas quæretet, quarum pastu in pristinam formam restituendus erat. Nam cum procul uidisset Nerium suis floribus refertum, ratus eos esse ueras rosas, eò aperto ore accurrit tanta auiditate, ut parum defuerit, quin eas primo occur- su imprudens deuorarit. Verion is, ut qui in plantarum historia, & uiribus earum indagandis diligentissimus author extitit, non immemor Nerij flores depastos asinis uenenum præsentaneum esse, ita deceptus labra submouit, demissisq; ad terram au-

ribus abiit. Nerij uires descripsit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Nerium, ut Rhododaphne notus omnibus est frutex. Foris quidem corpori illitus, discutiendi tum obtinet. Intrò autem in corpus assumptus, perniciosus, ac uenenosus non tantum hominibus est; sed plerisq; etiam pecudibus. hæc Galenus. Quæ maxime repugnant Dioscoridis, & Plinij placitis: quippe qui Nerium potum commendauerint hominibus contra serpentium uenenosorum morsus. Nisi dicere uelimus, quòd Nerium sumptum secundum Galenum sit hominibus non demorsis perniciosum: secundum uerò Dioscoridem idem ijs remedio sit, quos serpentes momorderint. Idq; ea ratione fiat, quæ & cantharides (ut inquit Auicenna) à cane rabido demorsis medentur, & euphorbium à scorpionibus ictis, & alia deniq; lethalia medicamenta alijs item uenenis aduersantur, ut inferius libro sexto latius dicetur. Si quidem mihi non uidetur uerisimile, quòd præter rationem id prodiderit Dioscorides in simplicium materia omnium facile princeps. Νηρίον, ῥόδόδενδρον, & ῥόδόδενδρον sic Græcè planta dicitur, quæ Latinis pariter Nerium, Rhododaphne, & Rhododendrum: Italis, Oleandro: Germanis, Olander: Hispanis, Adelfa, & Eloeandro: Gallis, Rosagine.

Μυκήτες. FVNGI.

CAP. LXXVIII.

FVNGORVM differentia duplex: aut enim manduntur, aut perniciales sunt. Multis de causis uenofosi gignuntur, ubi uidelicet clauus ferreus, in quo sit rubigo, aut panni marcor adfuerit: aut si iuxta serpentis cauernam; arborésue, quæ priuatim pariunt noxios fructus, erumpant. Continent qui tales sunt, nescio quod strigmentum, concretamque pituitam, terraque eruti, quàm celerrimè computrescunt, atque marcore; vitiantur. Sed qui ueneno imbuti non sunt, suauem in iuribus gratiam habent: largius tamen sumpti nocent, & ægrius concocti strangulant, aut cholera-

ram

ram morbum citant. Remedio est nitri potus, aut lixiuium cum acida muria, aut feruefactæ fatureiæ, aut origani iusculum: debellantur etiam gallinacei fimi potu ex aceto, aut eiusdem delinctu cum melle multo. Corpus alunt, sed ægrè dissoluuntur, cum magna ex parte integri ipsi cum recrementis alui deijciantur.

TAMETSI duo tantum Fungorum genera hic uideatur recensere Dioscorides, ad fungos duntaxat innoxios, & perniciales respiciens; tamen, ut omnibus palam est, plura ac diuersa eorum, quæ in cibis expetuntur, discrimina notantur. Horum inter omnes Italiae regiones feracissima est Hetruria, ubi illi Fungi cæteros antecellunt, qui uulgo dicuntur Prignoli: ij siquidem singulis annis primis Aprilis imbribus erumpunt, neq; solum odorem eximium spirant, gustuiq; gratissimi sunt: sed etiam omnino innocui habentur. Secundum uero locum apud nostros Hetruscos tenent ij, qui uulgo Porcini, hoc est, suilli nuncupantur: quippe qui prius elixi, ac demum farina circumliti, & oleo uel butyro fricti, magnam cum palato ineant gratiam. Verum hi non adeo tuti sunt, quod in suo genere perniciosi plures, quam in alijs reperiantur. Ceterum periculosi ac malefici à peritis, & oculatis uiris facile dignoscuntur, cum à terra & cortice purgantur, incidunturq; decoquendi. Nam cultello dissecti illico (ut Plinius inquit) dilutus eius aduenit rubor, rancidus subinde aspectus, liuidus intus color, rimosa stria, pallidum per ambitum labrum: postremo accedit nigredo, & ita protinus computrescunt. Quamobrem rectè scribit Auicenna libro IIII, sen VI. eos nocentiores esse, qui nigri, uel uirides, uel in nigro purpurascetes uisuntur. Proinde amens quidem, & planè stupidus, & stipes fuerit is, qui tam repentinis mutationes uiderit, & non cognouerit his notis eorum uirus patefieri. Sed accidit plerunq; ut illos potissimum Fungi interimant, aut saltem in magnum discrimen adducant, qui eos super ferrea craticula, aut prunis, calentibusq; cineribus assatos deuorant. Hoc enim modo decocti, cum in taleolis non secuntur, non tam facile cognosci possunt, ut ij qui dissecti parantur. Ad hæc non semper officium Fungi, quod per se leuifera sint, sed quod copiosius, quam par sit, ingerantur. Quandoquidem cum lenti admodum, crassissimiq; succi existant, articularum oscula usque adeo obstruunt, ut conclusis intus spiritibus suffocent. Quod cum probe norint agrestes in Hetruria mulieres, rarissime fungos mandunt, nisi allio, & pipere adiectis. Asseruantur Fungi muria, præsertim qui uulgo Porcini dicuntur: namq; hoc modo parati innocentiores redduntur amisso lentore. Præter hæc multa alia fungorum genera apud nos inueniuntur, ut ij qui nobis uulgo appellantur Prætiosi, Turini, Boleti, Orcelle, Cardarelle, Mannine, Ordinali, Parigiole, Vescie di lupo, & complura alia, quæ, cum nihil uel parum ad rem faciant, silentio inuoluenda duximus. Ceterum Fungi non tantum humi proueniunt, sed et in arborum caudicibus, qui omni ferè periculo uacant (dummodo non sint arbores noxiæ) quod è cortice prosiliant, cui nec ferrum, nec tabefactus pannus, nec serpens cadauer subesse potest. Ex hoc genere quidam, præter agaricum, laricibus innaſcuntur in Ananienſibus montibus triginta librarum pondere, aureo colore, per ambitum dissecti, in cibis gratissimo, nullo amarore præditi, licet agaricus ab eadem arbore productus sit amarissimus. Hic certe mirari subit, quod tanta hominibus inseritur gula libido, luxus, & incontinentia, ut adeo inconsulto, audeq; fungis uescantur, in quibus sæpius immatura mors delitescit. Tanta hodie intercesit gratia Fungis cum mensis in Italia, ubi eorum frequentissimus est usus, ut Neapoli inuenti sint lapides, qui desossi, & in cellis uinarijs translati, terra aliquantulum aperti, et subinde tepida aqua insperſi, intra quadriduum fungos non ingratos procreant. Hos et Romæ, et Neapoli uidimus, ubi magna seruantur diligentia, nempe quorum merito quolibet tempore fungos edant. Sunt & lucernarum Fungi, qui in ellychnio fiunt, præsertim cum aer humorem contraxerit, & ad pluuiam præparatur. Fungus itaq; lucernarum, meo quidem iudicio, fuerit is carbonis globulus, qui fungi faciem representans, in ellychnij extremitate concreſcit, & flammæ lumen obumbrat. Neq; enim in hoc subscribam Cornario, uiro alioqui ingenio & doctrina celebri, qui in commentarijs, quos in tertium Galeni librum de compositione medicamentorum secundum locos edidit, censet fungum illum esse ellychnium lucernarum ex quodam fungi genere factum, quod facie (ut ipse inquit) marinas æmulatur spongas. Siquidem apud ueteres nusquam me legisse memini, è fungis ellychnia fieri: cum tamen legerim apud Virgilium, & Plinium, cum fungi generantur in lucernis, futuræ pluuiæ esse præſagium. Namq; Virgilius libro primo Georgicorum, ubi futuræ pluuiæ signa recenset, id apertissime testatur, ijs carminibus.

Fungotû genera, & consideratio.

Fungotû alia genera.

Fungi lucernarum.

Cornarij opinio explosa.

Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,
 Et sola in sicca secum spatatur arena.
 Nec nocturna quidem carpentes pensa puella
 Nesciuere hycem, testa ciam ardente uiderent
 Scintillare oleum, & putres concrefcere fungos.

Fungi corporis affectus.

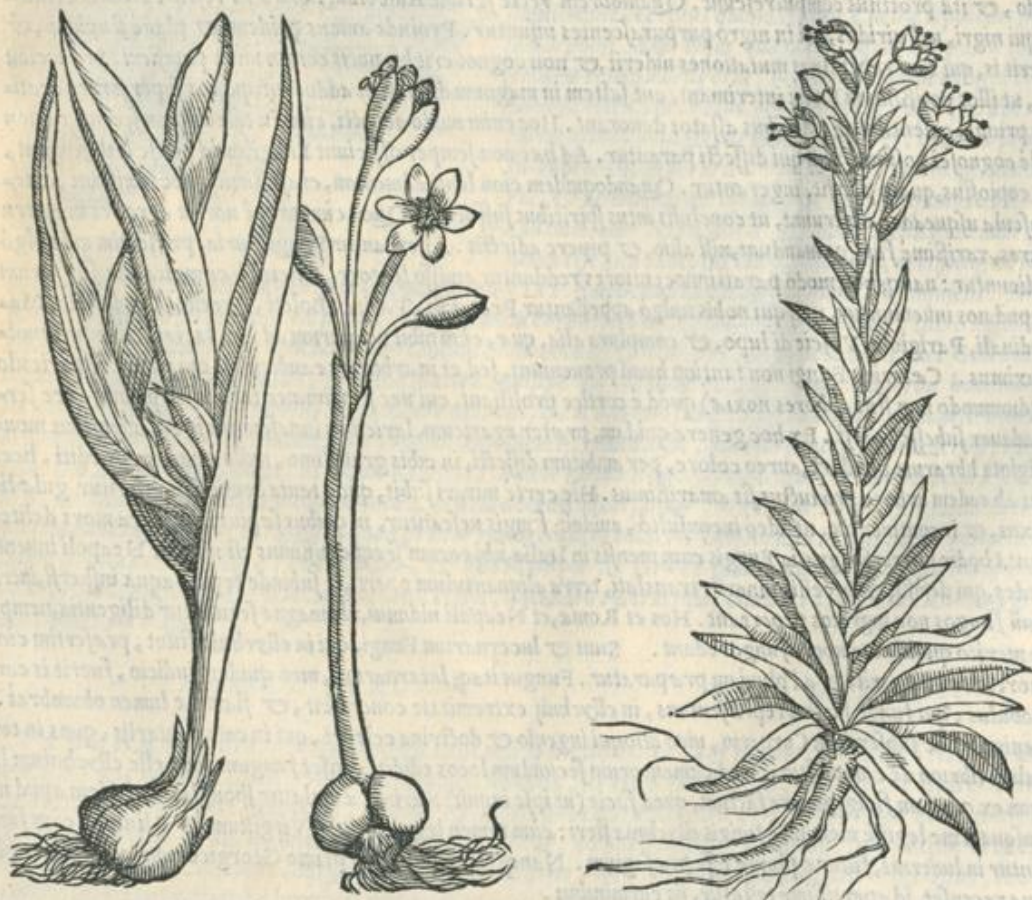
Fungorum uires ex Gal.

Nomina.

Eorum porrò generationis causam scite quidem reddidit Seruius Grammaticus in commento hisce uerbis. Nam (ut inquit Plinius) cum aer humidus esse cœperit, fauilla, quæ cū fumo solet egredi, prohibita aëris crassitate in lucernis residet, & quasdam uelut fungorum imitatur imagines. hæc ille. Sed præterea ipse Plinius uirgilio, & nobis quoque ad stipulatur lib. xviii. cap. ultimo, cum ita scribit. Palladi nanque ignes, murmurantesq; tempestatum nuncijs sentiuntur: pluuiæ etiam, si in lucernis fungi. hæc tenus Plinius. Ex quibus omnibus luce clarius fieri puto, hæc in re Cornarium cœcutiuisse. Fungi præterea apud Hippocratem & Galenum lib. & comm. iij. de morbis uulgaribus, sunt excrescentiæ, quæ quandoque in palpebris, quandoque in pudendis enascuntur. Quin & Fungi dicuntur à Galeno lib. i. de locis affectis adnascentiæ capitis, ubi hoc fracto, meninx, quæ est membrana cerebrum custodiens, fuerit affecta. Nec alia sanè de causa hos affectus $\mu\upsilon\kappa\eta\tau\alpha\varsigma$, id est fungos, uocari crediderim, quàm quòd fungorum imaginem referant: quemadmodum et ij qui in lucernis concrefcunt. Fungorum uires memorie prodidit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Fungus frigida, humidaq; admodum planta est. quamobrem etiam proximè ad deleteriam, enecantiæ facultatem accedit: & sanè inter eos sunt qui interficiant, potissimum qui ex natura mistam habent qualitatem putredinosam. Et libro secundo de alimentorum facultatibus, idem de fungis ita differit. Inter fungos Boleti, si belle in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad cibos inspidos. Non tamen sic solis ipsis uulgo utuntur, sed adparant uarie & condiunt, ut alia omnia, quæ nulla insigni qualitate sunt prædita. Alimentum autem ex ipsis est pituitosum, & frigidum uidelicet, præuiq; est succi, si quis ipsis largius utatur. Omnium igitur fungorum ij minimum sunt noxij. Secundi autem post hos sunt Amanitæ. Reliquos uerò tutius est omnino ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierunt. Equidem noui quendam, cui post Boletorum non satis elixorum (qui innoentissimi esse putantur) usum largiorem, os uentriculi pressum, ac grauatum, coarctatumq; fuit, difficilemq; habuit respirationem, & in animi deliquium incidit, sudoremq; frigidum sudauit, ac demum seruari ægre, sumptis ijs quæ humores crassos incidunt, potuit: cuius generis est oxymeli ipsum per se, & cum byssopo, & origano ipsi medicocriter incolliis. Is enim tum hæc sumpsit, tum nitri spumam ipsis inspersam: post quæ fungos, quos comederat, uomuit, qui iam quodammodo in succum pituitosum, frigidumq; admodum ac crassum erant mutati. $\mu\upsilon\kappa\eta\tau\epsilon\varsigma$ qui Græcis, Fungi Latinis appellatur: Arabibus, Hatar seu Father: Italis, Fonghi: Germanis, Psifferling, & reysken: Hispanis, Hongos, Cogomelos, & Cylherquas: Gallis, Champignon, & Potyron.

COLCHICVM.

EPHEMERVM.

Κολχικόν

COLCHICON, aliqui ephemerum, sunt qui agrestem bulbum uocant. Autumni exitu florem edit croci, candicantem: ab eo tempore folia bulbi, sed pinguiora: caulem palmo altum, ferentem rufum semen: radicem foris è nigra rufescentem, quæ delibrata, candida, & mollis spectatur, lacteo succo madet, atque gustatu dulcis inuenitur: bulbus eius mediam habet rimam, fissuramque, qua flos erumpit. plurimum in Messenia, & Colchis enascitur. Ea comesa, fungorum more, strangulando enecat. Hanc autem depinximus, ne à quoquam imprudenter pro bulbo deuoretur: mirum enim in modum saporis uoluptate imperitos allicit. Remedio sunt eadem, quæ fungis: bubulum etiam lac potum auxiliatur. itaque cum adfuerit, non aliud desideratur auxilium.

EPHEMERON, aliqui syluestrem irin appellant. Folia habet lilij, sed tenuiora: caulem parem: florem candidum, amarum: semen molle: radicem unam, digitali crassitudine, longam, adstringentem, odoratam, nascitur in syluis, & opacis. Huius radix dentibus præcipua, si decocto colluantur. Folia in uino cocta, discutunt tumores, & tubercula, quæ nihil adhuc humidi contraxerunt.

EPHEMERI duo genera constituisse uidetur Dioscorides. unum, quod Colchicon, & agrestem bulbum: alterum, quod Irin syluestrem cognominant. Quod primo loco describitur, usque adeo perniciosum affirmant, ut uno die sumptum interficiat: unde illi Ephemerum nomen. Ea autem ratione illud se depinxisse tradit Dioscorides, ne ab aliquo imprudenter bulbi uice deuoretur: mirum enim, inquit, quantum saporis uoluptate imperitos allicit. Verum eum hoc diuinum Dioscoridis institutum non animaduertent, uel forte neglexerint Mauritanii, & eos secuti medici superioris nostræ ætatis, non modo seipso, & sequaces miserè deceperunt, sed & cæteris omnibus errandi ansam facile præbuerunt. Siquidem Colchicum ephemerum deleterium medicamentum, si eius nota diligentissime expendantur, nil aliud, meo quidem iudicio, representare deprehendetur, quam candidum illum bulbum, quem uulgo officinæ Mauritanos secute falso Hermodactylum appellant. Sed quantum detestandus sit error is, & abolenda praua, ac perniciose hæc consuetudo, quantumue discriminis, & incommodi nostris corporibus hinc imminet, æstimabunt ij, qui rectè diligenterque ea perpenderit, quæ non solum Dioscorides, & Galenus; sed & Paulus, & Nicander, & Plinius de Colchico ephemero posteritatis memorie prodiderunt. quippe qui affirmauerint, id deuoratum eadem die homines interimere. Quem effectum etsi hac tempestate ab hoc manifeste præstari non constet experimento in his, qui ipsum in medicamentis assument; id tamen non alia de causa fieri putauerim, quam quod fortasse in Italia, ut in Colchide, mortiferum non proueniat: aut quod ea, quæ sumitur quantitas, exigua sit, neque ad perdendum sufficiens. Sed non propterea dubitandum est, quin hoc sumentibus graua & periculosa incommoda inferre ualeat. Erroris occasionem dedisse uidetur Serapio, utpote qui confuse uno tantum capite de utroque Ephemero, & de Hermodactylo scripserit, nomine duntaxat Hermodactyli omnibus inscripto, inmemor, uel potius ignarus, apud Græcos, à quibus tamen quicquid ferè boni habet, mutuatus est, eas plantas inter se maxime differre. Quod autem in hoc deceptus Serapio hæc herbas turpiter confuderit, fidem manifestam facit Paulus Aegineta, qui libro VII. de Ephemeris, & de Hermodactylo separatim tanquam de diuersis differuit: & primum de Hermodactylo, sic inquit, Hermodactyli radix & per se, & ipsius decoctum uim habet purgandi: priuatim arthriticis tunc, cum humores defluunt, exhibitur. uerum stomacho nimis quam aduersatur. Mox paulò inferius, sex tantum interiectis capitibus, de Ephemeris ita scribit. Ephemerum non uenenum illud, sed quod Iris syluatica nominatur, mista potestatis est, & repellentis, & discutientis per halitum. hætenus Paulus. Ex quibus sanè palam sit, non modo Hermodactylum cum Colchico nullam habere cognationem; sed etiam hæc in re planè hallucinatum fuisse Serapionem, quem secuti cæteri Mauritanii, qui post ipsum libros conscripserunt, atque etiam ex nostris plerique, qui superiore ætate claruerunt, ut cæci cæcos sequentes omnes in hanc erroris foueam inciderunt, & posteros hucusque in hunc pessimum & detestandum usum pertraxerunt. Iam itaque resipiscant tum medici, tum seplastarij, qui Colchicum suis medicamentis, & catapotijs inferunt, & ipsam iam non secus ac scopulum euitent, utpote quod, omnium probatissimorum authorum testimonio, mortiferum sit medicamentum. Quæ autem radix nobis hodie Hermodactylus dici possit, difficile quidem fuerit decernere, quod ex probatis rei herbariæ scriptoribus hætenus neminem inuenerim, qui notis ullis eius tradiderit historiam. Veruntamen, si ex uocabuli etymo conijcere licet, nil aliud significare uidetur Hermodactylus, quam digitum Hermi, aut Hermetis. Vnde factum est, ut aliquando cogitauerim, an illa bulbacea radix, quæ manus humanæ formam refert, quamque uulgo Christi palmam appellant, ad Hermodactylum accedere possit, quod bulbacea sit, quemadmodum & Colchicum, quodque sumpta non modo uenitiones, sed & aluum cieat, ut testis est Nicolaus Florentinus, qui hæc radice pluribus factis uomitionibus, Biliotum quendam quartanarium curauit. Hæc in medium proferre libuit, non quod ita esse certo asserere ausim, sed ut rei herbariæ studiosis res hæc melius æstimanda proponeretur. Nec illud sanè hoc loco prætereundum dixi, quod Hermodactyli Actuario, & Nicolao Myrepsico, qui albi, & rubri Hermodactyli meminere, nil aliud representant, quam Beben album, & rubrum Mauritanis appellatum. Siquidem ex descriptione aureæ Alexandrinæ apud Nicolaum, & dianofchi antidoti apud Actuarium id liquido constat. Sed non ob id dicendum est, hermodactylum Pauli, & Serapionis idem cum illis esse: his nanque alterius generis radix est, quæ uim habet deiectionem ad articulorum defluxiones præcipuam. Fuchsius medicus ætatis nostræ celebris, in libro de compositione

Colchici, & Ephemerum consideratio.

Mauritanorum & sequacium error.

Serapionis lapsus.

Hermodactyli coniectura.

Fuchsius deceptus.

Fuchsi erratum.

Monachorum hallucinatio.

Ephemeris uires ex Gal.

Nomina.

positione medicamentorum, quem non pridem locupletatum edidit, hermodactylum Pauli describens, inquit. Vnus habet radicem albam, crassam, ac modicè duram. atq; is est, qui in hodiernum diem nomen hermodactyli in officinis medicorum retinet. A Paulo quoque hermodactylus appellatur. Ex ijs nimirum uerbis Fuchsius sibi persuasisse uideatur hermodactylum communis usus eundem esse cum Pauli hermodactylo: cum tamen omnibus ferè constet, illum nõ aliud esse quàm Colchicum. Quocirca nulli equidem dubium esse puto, quin Fuchsius hæc in re deceptus sit. nisi septuaginta Tubingenses pro hermodactylo aliam usurpent radicem ab ea, quam hæctenus in reliquis Germaniæ pharmacopolijs usurpari uidimus. Ceterum Ephemerum, quod Syluestrem Irin appellant, in Ananiensibus montibus tam in prætijs, quàm in syluis copiosè nascitur, ubi indigenis uocatur uulgo Giglio matto, hoc est, Lilium stultum. Huic certè, nisi me fallit iudicium, omnes prorsus notæ conueniunt, quæ alteri Ephemero à Dioscoride tribuuntur. Hinc itaque fit, ut in hoc Fuchsius, uir alioqui doctissimus, aperte errasse deprehendatur, qui plantam uulgo Lilium conuallium uocatum Ephemerum alterum, & non lethale esse contendit. Quandoquidem illud folia lilio latiora, non autem angustiora, & dissimilia profert: caulem non liliij modo, sed gracilem, & staminis instar tenuem: radicem item exilem, quæ capillaribus diuiditur fibris, tantum abest, ut digiti crassitudinem æquet, qualis in Ephemero requiritur. Præterea neminem adhuc reperi, qui tradat Ephemerum flores ferè suauiter olentes: cum tamen Liliij conuallij dicti flores adeo iucundum spirent odorem, ut eius gratia ab omnibus maxime expetantur: id quod nunquam silentio præterisset Dioscorides in re herbaria grauisimus auctor, præsertim quod ea nota fuisset Ephemero insignis, & notabilis. Ex his igitur colligendum esse putauerim, non solum Fuchsi in aperto errore uersari; sed reliquos etiam, qui Lilium conuallium uocatum Ephemerum esse contendunt. Sed ad Colchicum reuertamur. Floret hoc autumno tempore, floribus croco æmulis, nullis tamen emissis folijs, nisi appetente uere, quo tempore subrubescit gignit semen, quibusdam folliculis inclusum, iuglandium similitudine. Verum hoc tempore radix ei dulcis non est, quemadmodum in autumno, sed lacte prægnans, & amara inuenitur. Quare hic cogimur dicere, & fateri, quod hoc non obseruauerit Dioscorides, uel saltem, quod indictum id omiserit. Porro in communem illam hallucinationem antè explosam deducti sunt & patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui nullam faciant differentiam inter Colchicum, & Hermodactylum, idq; aperte asserunt. Quorum etiam auctoritate freti pharmacopole adduci possunt, ut cum maximo humane uitæ detrimento colchicum catapotijs immisceant. Quare caueant meo consilio seplastarij, neque facile fidant ijs, quos magis decet libros sacros, quàm medicos euoluere, ut animabus potius, quàm corporibus mederi sciant. Ceterum colchici floribus, ut audio, utuntur Turcæ, cum inebriari uolunt: eos enim uino macerant, eoq; potu adeo stupidi redduntur, ut in ecstasi abeant. Vtriusque Ephemeris meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquitens. Ephemerum non illud lethale seu deleterium, quod & Colchicum uocant, sed alterum, quod & Irin agrestem cognominant, folia, & caulem lilio similem obtinet: radicem oblongam, non rotundam ceu colchicum, digiti potissimum crassitudine: est autem adstringens, & boni odoris. Ex quibus palam fit, quod mixta sit facultatis, temperaturæq; nempe repellentis, & halitu digerentis. Testificantur uero id opera, quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur: & folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autem ea in uino decocta, priusquàm pus moueas, illineare. Planta, quæ Græcis κολχικόν, Latinis Colchicum, & Bulbus agrestis uocatur: Arabibus, Surugen: Italis, Colchico: Germanis, Zeitlosz, & Vuid saffran bluom: Gallis, Mort au chin, chien, & chiennee. Quam uero Græci ἐφήμερον, Latini item Ephemerum dicunt: Itali, Ephemero. At quæ recentioribus Græcis ἐρμωδία ἴλος, Latinis quoque Hermodactylus appellatur: Italis, Hermodattilo: Mauritanis, Surugen, uel Surengiam, ita tamen ut hanc cum colchico aperte confundant.

HELXINE.

ΕΛΞΙΝ. HELXINE. CAP. LXXXI.

HELXINE nascitur in parietinis, sepibus, & macerijis. folia ei mercurialis insunt, hirsuta: cauliculi subrubentes, & circa eos ueluti femina aspera, adhærentia uelut sibus. Folia refrigerandi, spissandique naturam habet. qua ex causa sanant illitu sacros ignes, adusta, condylomata, panos incipientes, tumores, inflammationesque. Succus eius cum cerussa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, commodè illinitur: imponiturq; podagris cum hircino adipe, aut cerato cyprino: veterem tussim emendat, instar cyathi haustus: tonsillis inflammationem sentientibus utiliter & gargarizatur, & oblinitur: aurium dolorem cum rosaceo, instillatus leuat.

HELXINEN,

HELXINEN, quæ hîc à Dioscoride describitur, officinarum uulgus Parietariam appellat, quòd in ædificiorum parietibus nascatur. Alij, quòd detergendis uitreis poculis sit aptissima, Vitreolam nominant. Hæc planta omnibus notissima est: quare superuacaneum esset, eam longiore historia repræsentare. Verum alia ab hac, & longè diuersa est Helxine, quam Plinius libro xxi. cap. xvi. inter aculeata retulit, & depinxit his uerbis. Helxine rara uisu est, neque in omnibus terris est: radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum sua fronde. Huius uertex summus lacrymam continet, iucundi saporis, acanthicen mastichen appellatam. hæc Plinius. Helxines uires tradidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquitens. Helxinen aliqui perdicium nominant, alij parthenium, alij sideritin, sunt qui heracleam appellent. Ceterum uis ei inest abstergendi, & leuiter constringendi cum humiditate subfrigida. Quamobrem phlegmonas omnes in initio, & augmento sanat usque ad statum, & maxime si calidæ fuerint. Quinetiam incipientibus phygethlicis cataplasmatibus ritu illinitur. Succus quoque eius cum rosaceo ad aurium dolores phlegmonosos, mediocriter profuerit. Gargarizandum item nonnulli exhibent ad paristhemia. Sunt uerò etiam ex medicis quidam, qui ijs, qui diutina tussi uexantur, illam exhibuerint. Certè euidens extergendi experimentum præbet & in uasis uitreis. Herba, quæ Græcis ἐλέγιον & περιδίων, Latinis item Helxine appellatur: Italis ac uulgo, Parietaria, & Vitriola: Germanis, Tag und nacht: Hispanis, Yerua del muro: Gallis, Paritoire.

Helxines cōsideratio.

Helxines uires ex Gal.

Nomina.

Α'λσίην. ALSINE.

CAP. LXXXII.

ALSINEN, aliqui anthyllion, nonnulli myosota uocant, quoniam muscutorum aures folia imitatur. Lucis, opacisque gaudet, unde alsine dicta est. Hæc erat eadem, quæ helxine, nisi humilior esset, & folijs minoribus, nec hirsuta. cum teritur, odorem cucumis reddit. Vim refrigerandi, adstringendique obrinet: oculorum inflammationibus cum polenta illinitur. Succus aurium doloribus infunditur. quin & emendat omnia quæ helxine, id est, muralis herba.

ALSINE ea nimirum herba est molliuscule, quæ Hetruscis Centone, alijs uerò Pauarina, alijs Pizza gallina, alijs Centouice uulgo appellatur. Et quamuis Dioscorides unam tantum Alsinen repræsentauerit; plura tamen eius reperiuntur genera. Porro habentur quædam Dioscoridis exemplaria, in quibus caput hoc legitur in calce libri secundi statim post Muris auriculæ mentionem. Sed nos, ut eo in loco latius diximus, hanc suam ueram ac germanam sedem esse censemus. Alsines meminit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ita de eius uiribus scribens. Alsine, aut Myosota similem helxine facultatem obtinet, nempe refrigerantem, & humectantem: est enim essentie aqueæ frigide: quare & citra adstrictionem refrigerat. Quocirca adseruantes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit. Hæc ἀλσίην Græcè, ut etiam Alsine Latine dicitur: Italicè, Centone, & Pauarina: Germanicè, Huener dorm, & Vogel kraut: Gallicè, Mouronem.

Alsines cōsideratio.

Vires ex Gal.

Nomina.

LENS PALVSTRIS.

Φακός

φακός ὁ ἐπὶ τῶν τελαμάτων. LENS PALVSTRIS,
CAP. LXXXIII.

LENS palustris inuenitur in aqua non fluente, muscus lenticulæ similis, refrigeratoriæ naturæ. Propter quod conuenienter collectionibus, igni sacro, & podagris illinitur per se, & cum polenta: glutinat & procidentia puerorum interanea.

Lentis palustris confid.

Facultas ex Galeno.

Nomina.

PALVSTRIS lens, quam officinæ, & herbariorum uulgus Lenticulariam appellant, notior omnibus est, quàm ut pluribus describi mereatur. Ea plerunque stagnantibus aquis innatat, ijsq; præsertim, quæ urbes, & oppida cingunt. Lentis palustris non nisi temperamentum prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Lenticula palustris humida, frigidaq; temperaturæ est, utrinque ex secundo quodammodo ordine. Quæ Lens palustris Latinis, φακός ὁ ἐπὶ τῶν τελαμάτων Græcis uocatur: Arabibus, Tahaleb, seu Thaleb: Italis, Lente de i paludi: Germanis, Vuasser linsen: Hispanis, Lenteya dellagoa: Gallis, Lentille de mer.

SEDVM MAIUS.

SEDVM MINUS.

Ἀέζων μέγα. SEDVM MAIUS.

CAP. LXXXIII.

SEMPERVIVVM magnum ideo nominatur, quoniam perpetuò folia uireant, cuius caules cubiti altitudinem implent, interdum excedunt, pingues, crassitudine pollicari, uirentes, characiæ tithymali modo infecti: folia pinguia, carnosæ, longitudine pollicari, in cacumine linguæ similia, alia in terram conuexa, alia in capite stantia inuicem, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. nascitur in montibus, & testaceis: supra domicilia etiam feritur. Eius uis refrigerare, & adstringere. Medentur igni sacro, nomis, ulceribus quæ serpunt, oculorum inflammationibus, ambustis igni, podagris per se, & cum polenta illita folia. Succus capiti in doloribus, cum polenta, aut rosaceo perfunditur: datur in potu contra phalangiorum ictus, dysenteriam, aluique profluvia: teretes tineas potus in uino excutit: subditus in uellere, mulierum abundantiam sistit. Succus oculorum lippitudinibus, sanguinis uitio conceptis, inungitur.

Ἀέζων

Αείζων μικρόν. SEDVM MINVS.

CAP. LXXXV.

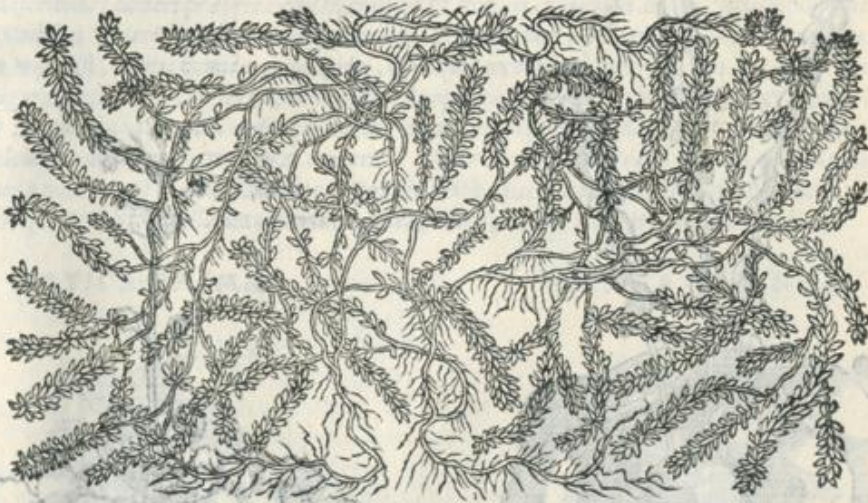
SEMPERVIVVM paruum in petris, parietinis, & macerijs, necnon scrobibus opacis nascitur, caulibus ab una radice multis, tenuibus, crebro foliatis: exilibus folijs, rotundis, pinguibus, mucronatis: caule à medio emicante, palmum alto, umbellam, herbidosque flores, & tenues gerente. Folia eisdem cum priore uiribus prædita sunt.

Αείζων είδος τρίτον.

SEDI GENVS TERTIVM.

CAP. LXXXVI.

TERTIVM uidetur semperuiui genus, quam aliqui andrachnen agriam, aut telephion uocauerunt, Romani illecebram, pusillis, crassioribusque folijs, hirsutis, portulacæ proximis, nascitur in faxis. Vis ei excafactoria, acris, exulcerans. illita cum auxungia strumas discutit.

EX TRIBVS Sedi, siue Semperuiui generibus, quæ hoc loco à Dioscoride pinguntur, primum, & alterum omnibus nota sunt. Vtrunque officinæ Semperuiuum appellant, addita maioris, & minoris differentia. quauis non desint, qui minus Vermicularum, Crassulamque herbam uocent. Minoris duo uisuntur genera. Alterum, cuius Dioscorides meminit, folijs crassioribus, longioribus, rarioribusque, facie nucleis pineis à putaminibus repurgatis similibus, unde quibusdam uulgo etiam Pignola dicitur. Caules fert tenues, pluresque: in quorum cacumine flores exeunt herbacei, seu subcandidi, umbelle diuulse modo. Alterum folijs breuioribus, angustioribus, copiosioribusque: floribus melinis, eodem ordine prodeuntibus. Hoc marem, illud fœminam recentiorum quidam existimant. At tertium, quod mihi iandiu incompertum extitit, cum usque adeo excafaciat, ut carnem exulceret impositum, à cæteris longè facultatibus distidet. Huius uaria in Dioscoridis codicibus legitur historia: cæterum nos Aldinum exemplar secuti, hinc ea abdicauimus, quæ adulterina censentur. Nec desunt qui crediderint, tertium hoc Dioscoridi esse spurium, quod ducrum tantum meminerit Galenus. Verumtamen è Pisis hoc anno tertium Sedi genus, gustu sanè acerrimo, adeo ut linguam exulceret, ad me misit Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus rei herbariæ peritissimus, qui illi plantæ hæc uerba subiecerat, quæ hic referam eius humanitate fretus. Vistur, inquit, in uiridario Illustrissimi Ducis Florentiæ quoddam tenuissimum Sedi genus, gustu nihil minus aceri, quam ranunculi omne genus. quod etiam in antiquis edificiorum parietibus, & saxorum rimis prouenire conspexi. Hoc, meo iudicio, tertium est medum. Sed cum Dioscoridis uerba hoc loco obscura sanè, & intellectu difficilia habeantur, iandiu unâ cum alijs plerisque, qui hæc simplicium facultate maxime delectantur, plurimum laboris impendi, ut tertium Sedum consequi possem, cui folia inessent hirsuta, & facie portulacæ similia. Cæterum cum postea attenitus, diligentiusque Dioscoridis uerba perpenderem, sic Latine sonare uidentur. Est & tertium sedi genus, quod portulacæ respectu, folia edui pinguiora, densioraque, &c. Quibus eum hæc dederim sensum, qui, mea sententia, propriam Dioscoridis mentem explicat, tertium hoc sedum facile mihi sese obtulit cognoscendum, ut omnibus quoque id ipsum euenire haudquaquam dubitauerim, qui Grecam dictionem δασέα densa, non hirsuta exposuerint, interpretatiq; fuerint uerba τα τρία άδραχων ad folia portulacæ collata. Nam huiusce tertij sedi folia, portulacæ folijs comparata, ijs densiora, crassioraque, facile cernuntur. Hactenus amicus ille. Cuius certè sententiæ non possum non adstripi. quippe quæ doctissimis rationibus nitatur, & ipse sit apud me grauis testis. Semperuiui mentionem fecit Theophrastus lib. xvii. cap. viii. de plantarum historia, sic inquit. Semperuiuo datum à natura est, quod humidum, uirideque semper durare ualeat. Folio carnosio, leui, atque oblongo id constat. Planis parietinis nascitur, necnon & in tegulis, cum terræ confluuium quoddam arenaceum factum est. hæc Theophrastus. Sedi uires descripsit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, his uerbis. Αείζων uirunque, tum maius, tum minus, desecat quidem leuiter, quandoquidem & mediocriter adstringit, omnis alterius uehementis

Sedi genera, & confidet.

Sedi uires ex Galeno.

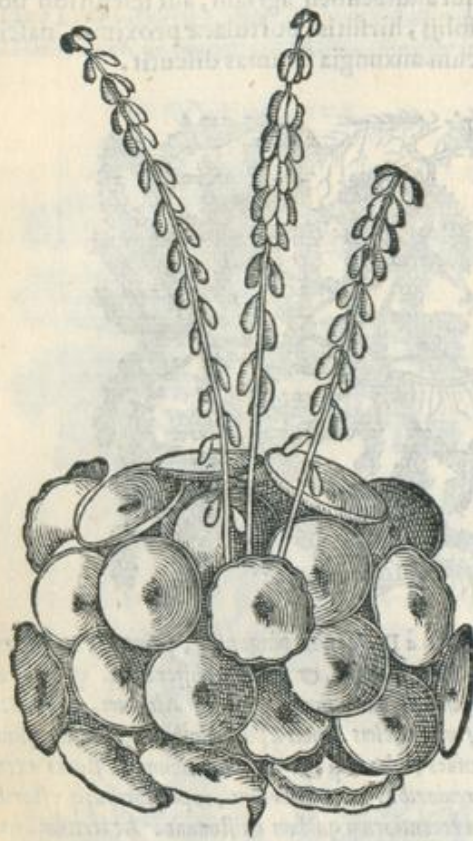
Nomina.

uehementis qualitatis expers: quare in eo plus cæteris abundat essentia aquea. Cæterum non mediocriter refrigerat: est enim ex tertio ordine, & recessu refrigerantium. Hinc etiam ad erysipelata, & herpetas, & phlegmonas à fluxione natas accommodatur. Semperuium siue Sedum maius quod Latini uocant, Græci ἀειζών μέγα: Mauritan, Betahallalen, seu Hai albalez: Itali, Sempreuiuo maggiore: Germani, Groß hausz uurtz: Hispani, Sempreuiua, & yerua puntera: Galli, Ioubarbe. Quod uerò Græci ἀειζών μικρόν, Latini Semperuium, siue Sedum minus dicunt: Itali Sempreuiuo minore: Germani, Klein hausz uurtz: Galli, Ioubarbe petite. Quod denique Græci ἀειζών εἶδος τρίτον, Latinis Semperuii siue Sedi genus tertium appellatur: Arabibus, Alsebram, Handrachabara, & Tilafon: Italis, Sempreuiuo terzo.

UMBILICVS VENERIS.

UMBILICVS VENERIS ALTER.

89

20

30

40

Κοτυληδών. UMBILICVS VENERIS.

CAP. LXXXVII.

COTYLEDON, siue umbilicus Veneris, folio est in acetabuli formam tornato, ineuidenter concauo, breui in medio cauliculo, in quo semen inest: radice oliuæ modo rotunda. Succus cum uino circumlitus, instillatus uel contacta genitalia nudat: inflammationibus, sacris ignibus, strumis, pernionibus, illitu auxiliatur: stomachi ardorem refrigerat. Folia cum radice comesta, calculos frangunt, urinam cient: hydropicis ex melle dantur. Herba utuntur ad amatoria.

Κοτυληδών ἕτερα. UMBILICVS VENERIS ALTER.

CAP. LXXXVIII.

50

EST ET alterum umbilici Veneris genus, cymbalion aliqui uocant, pinguibus folijs, latioribus, ligularum modo, densis circa radicem, medium oculi ambitum describentibus, ut in maiore semperuiuo, adstringentis gustus: cauliculo tenui, in quo flores & semina hyperici: radice maiuscula. Facit eadem, quæ semperuium.

Umbilici Veneris utriusq; consider.

UMBILICVS Veneris, quem primo generi assignant, frequens nascitur in uniuersa fere Hetruria, saxis, & uetustis ædificiorum parietibus. Huius folia, quod fœcilium operculis similia sint, uulgò Senenses appellant Copertouole. Alterum uerò eius genus à quibusdam Cymbalion uocatum, uidimus primum in Foroiulensium ciuitate Austriæ, in hortulo quodam excellentissimi medici Iuliani à Marostica Teruissensis. Hanc porro plantam in pluribus montibus saxis inhaerentem inuenimus. Cui, meo quidem iudicio, omnes prorsus conueniunt notæ, quæ alteri umbilico Veneri

Veneri

Veneri tribuuntur. Ceterum apud Insu-
 bres officina legitima Cotyledonis, siue umbilici Veneris loco, herbam
 quandam in parietinis, & maceris nascentem usurpant, quæ ex ijs eminet, & comæ modo dependet, caule tenui,
 folijs hederaceis, per ambitum mucronis instar laciniatis. Hanc forte, quod Cymbalaria uulgò uocetur, putant à cym-
 balio corruptè nomen traxisse, & ideo uerum Veneris umbilicum esse. Sed euidentius errant, quàm ut ostendi de-
 beat. Fuchsius quoq; cuius uiri alioqui eruditi pace dixerim, in hac re hallucinatus deprehenditur, quòd in paruo
 suo libro, in quo plantarum duntaxat imagines expressit, pro utroq; umbilico Veneris eas nimirum plantas depinxerit,
 quæ nonnullis uulgò Fabaria, & Fabæ crassæ appellantur: quas tamen prius in suo de stirpium historia commen-
 tario pro telephio ostenderat. Verum tam prima, quàm altera eius opinio, ut dicam quod sentio, mihi planè repro-
 banda uidentur. Quemadmodum & tertia eiusdem de eadem re sententia, quam non ita pridem protulit in eo libro
 de compositione medicamentorum, quem postremò auctum excudit. Ibi enim putat Fuchsius Acetabulum alterum,
 siue alterum umbilici Veneris genus, esse Fabariam, quam uulgus & seplasia Crassulam maiorem nominant. Sed quòd
 is in magno uersetur errore, manifestum fit satis ex Dioscoride. Quippe qui Cymbalio, seu alteri Veneris umbilico,
 folia reddiderit densa circa radicem, quæ medium oculi ambitum describant, ut in maiore semperuuo: cauliculum
 uerò tenuem, in quo flores & semina hyperici. Quæ tamen notæ in Fabaria, aut Crassula maiore desiderantur. Si-
 quidem hæc folijs constat hortensis portulacæ maioribus, quæ cum semperuuo nullam habent ferè similitudinem, nec
 oculi formam describunt: caulem prætereà emittit crassum & firmum. radicibus denique nititur pluribus, asthodeli
 proximis. Umbilici Veneris meminit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Cotyle-
 don facultatis mista est, nempe humida, subfrigida, & cuiusdam obscure adstringentis, & cum ea leuiter ama-
 ra: unde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque phlegmonas erysipelatodes, & erysipelata phleg-
 monode curat: & maxime stomachi ardore astuantis admodum utile est epiplasma. Putantur folia cum radice
 manducata calculos confringere, & urinam mouere. Κοτυλιδών sic Græcè, Latine uerò Acetabulum, &
 Umbilicus ueneris nominatur: Italicè, Ombilico di Venere: Hispanicè, Scudetes: Gallicè, Escudes. Quæ uerò
 Κοτυλιδών ἐτέρα Græcis, Umbilicum ueneris & Acetabulum alterum Latinis appellatur.

Officinarum
 error.

Fuchsij hallu-
 cinatio.

Umbilici Ve-
 neris vires ex
 Galeno.

Nomina.

VRTICA PRIMA.

VRTICA SECUNDA.

Ἀκάλυφν. VRTICA.

CAP. LXXXIX.

DVO VRTICAE genera. Altera syluestrior, asperior: latioribus, nigrioribusque folijs: semi-
 ne lini, sed minore. Altera non æquè aspera, minuto semine: Folia utriusque illita, canis moribus
 addito sale, medentur: gangrænas, carcinomata fordida ulcera, & quæ cacoëthe uocantur, item lu-

Aa xata

URTICA TERTIA.

Urticæ con-
sideratio.Urticæ vires
ex Galeno.

CARDIACAM.

Cardiacæ hi-
floris, & vires

xata, panos, tubercula, parotidas, suppurationesque fa-
nant: lienosis cum cerato imponuntur: faciunt ad pro-
fluuiam narium cum succo trita, & naribus indita: menses
ciunt eadem detrita cum myrrha, & imposita: prociden-
tes vulvas recentia contactu resillire cogunt. Semen po-
tum ex passo uenerem stimulat, & vuluæ ora patefacit:
cum melle delinctum orthopnææ, lateris & pulmonum
inflammationibus prodest: thoracem expurgat. eroden-
tibus medicamentis admiscetur. Cocta cum conchis
folia aluum emolliunt, urinas mouent, inflammationes di-
scutiunt: decocta cum pitana, uitia pectoris extrahunt:
mulierum menses euocant, cum myrrhæ modico pota.
Inflammatione turgentem uiam, gargarizatus succus
reprimit.

URTICA adeo uulgaris notitie est, ut non modo inter-
diu; sed etiam noctu in tenebris solo tactu ab omnibus facillime co-
gnoscatur. Proinde operæpretium non est, ut hic pluribus eius
faciem depingamus. Verum tamen ignorandum non est, quod est
Dioscoridi duo tantum Urticæ assignentur genera; tria tamen in
Italia reperiuntur. Siquidem præter Urticæ à Dioscoride tra-
ditas, alia est, quam aliqui syluestrem appellant, cæteris acrior,
& mordacior, folijs paruis, hirsutioribusque; caulibus omnibus
& hæc nota. Urticæ vires memoria prodidit Galenus libro
VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Urtica, & huius
herbæ tum semen, tum folia (nam hæc potissimum in usum ueniunt)
digerentis sunt facultatis, adeo ut & phymata, & parotidas fa-
nent. Sed & quiddam flatuosum obtinent, quo & uenerem exti-
mulant, & maxime ubi cum misto semen bibitur. Porro quod
non uehementer calfaciat, sed admodum tenuium sit partium, te-
stimonio est crassorum, uiscosorumque humorum ex pectore, pul-
moneque; eductio, tum quod partes, quas contigerit, pruriant. Cæ-
terum flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum concoqui-
tur, nascitur: non enim actu flatuosa est, sed potestate. Ventrem
autem modice subducit, dum taxat abstergendo, ac ueluti titillan-
do, non purgando. Et gangrenosa, & canerosa, & in totum
quæ exicari citra mordicationem postulant, ea conuenienter
sanat. nimirum cum subtilium sit partium, & temperatura sicca,
non tamen tantum habens caliditatis, ut iam mordicet. Et libro
II. de alimentorum facultatibus, idem de urtica ita scribit. Vr-
tica, herbarum agrestium una etiam hæc est, tenuium partium
uim obtinens. Iure itaque nemo ipsa, ut alimento utitur, nisi ma-
xima prematur fame. Vtilis autem est obsonium ac medicamen-
tum, quod aluum deiecit. hæcenus de urtica Galenus. Sed quo-
niam herba illa, quam hodie herbarij CARDIACAM nominant,
nunc ob cognationem, quam cum Urtica habere uidetur, mihi in-
mentem uenit; ideo non alienum puto, quod hic de ea quoque ali-
quid differamus. Hæc itaque urtica proxima est, tametsi folijs,
quæ prope terram prodeunt, rotundioribus constat, ranunculi
modo per ambitum laciniatis. Et caulis est quadrangulus, in quo
bina ubique folia paribus interuallis exeunt, oblonga, urticae simi-
lia, sed per ambitum ferratoria. Flores, qui in purpura albicant,
urticæ fetidæ, de qua sequenti capite dicturi sumus, non dissimi-
les profert, minores tamen: qui uerticillato ambitu marrubij mo-
do caulem circundant in ipso foliorum exortu. Radix in rubro
pallefcit, alijs pluribus paruis radicibus adnatis. Prouenit ubique
iuxta semitas, circa sepes, & post urbium moenia. Gustu usque-
adeo amarefcit, ut facile existimari possit ad secundum exalsa-
cientium ordinem, & ad tertium siccantium accedere. Præstat
hæc, ut recentiores quidam tradunt, ad cordis affectus, unde etiam
apud uulgares nomen accepit. Medetur item conuulsis, ac reso-
lutis.

10

20

30

40

50

AGLIOPSIS.

luis . Obstructiones aperit, quas causa frigida induxerit : urinam cit, & menses . Pectus à pituita detergit , & lumbricos necat . Ceterum in pulverem contrita , & cochlearis mensura ex uino hausta , difficile parientibus mirum in modum opitulatur . Vrtica sic Latinis dicta , ὄναλῶφι Græcis nominatur : Arabibus , Huniure , Vraith latum , & Angiara : Italis, Ortica : Germanis , Nessel : Hispanis , Ortiga : Gallis , Ortie .

Nomina.

Γαλιόψις . GALIOPSIS . CAP. XC.

GALIOPSIS , frutex in totum caulem , & folia habet urticæ , leuiora , & quæ grauem odorem trita red- dant : flore purpureo , tenui . nascitur circa sepes , ædifi- ciorum areas , ac semitas ubique . Folia , caules , semen , succusque , duritias , & carcinomata dissipant : strumas , panos , & parotidas discutunt . Oportet bis die tepidum ex aceto cataplasma imponere , & eius decocto fouere . ad putrescentia , gangrænas , & nomas , cum sale efficaciter illinuntur .

GALIOPSISIN eam equidem plantam crediderim esse , quam nos in Italia Vrticam foetidam appellamus , quæ ubiq; ferè prouenit , in ædificiorum arcis , in plateis , iuxta semitas , & circa hortorum sepes , odore ingrato : unde & foetida cognomen adin- uenit . Quandoquidem hæc folijs , & caule constat urticæ simili- bus , tactu tamen non mordentibus : floribus item purpureis , te- nuibusq; . Hinc itaque fit , ut ij, mea quidem sententia , in errore uersentur , qui putant Galiopsisin esse herbam illam uulgarem , quæ officinis , & herbariorum uulgò Scrophularia maior , Millemorbia , Ferraria , atque etiam Castrangula dicitur : hoc fortasse argumen- to nixi , quòd ea flores edat , qui galeæ similitudinem referunt . Sed eorum error ex eo , ut arbitror , aperte diluitur , quòd Scrophula- ria maior dicta folia non proferat urticæ admodum æmula , nec ea graui odore prædita sentiantur . Adde quòd huic radix subit ma- gna , alba , undique strumosa , unde forte Scrophulariæ nomen tra- xit , adeò notatu digna , ut non uideatur uerisimile , quòd eius fa- ciem non depictam reliquisset Dioscorides , quando sensisset hanc herbam esse Galiopsisin . Huc etiam illud accedat , quòd illa ut plu- rimum in scrobium marginibus , in riguis , & uliginosis locis na- scitur , non autem (ut Dioscorides inquit) circa sepes , & in ædi- ficiorum arcis . In hac sententia fuisse inuenio Fuchstum , uirum alioqui eruditum , qui à galea , cuius effigiem Scrophulariæ flores repræsentant , hanc sibi nomen asciuisse existimat . Id quod mihi planè non uidetur esse rationi consentaneum , quòd non sit ex mo- re Græcorum , ueterum præsertim , apud quos nulla uerborum ino- pia fuit , ut ex Latinis , & Græcis dictionibus plantarum , & alia- rum rerum nomina componant : galeam enim Græcum nomen nõ esse constat . Ex his igitur adducor , ut in hoc neque Fuchsto , neq; alijs adstipulari possim , quorum potius sententiam ex suprà dictis reprobendam esse censeo . Est præterea alia planta Vrticæ scæ- tidæ non absimilis , quæ à lacteis maculis singula folia in longũ pro- currentibus Vrtica lactea à nostris Senensibus uulgò cognomina- tur , quam rectius forte quis Galiopsisin dixerit , si à γάλα , quod uocabulum Græcis lac significat , Galiopsisin dictam esse statuatur . Quòd autem res hæc ita esse possit , ex Dioscoridis ordine conie- ctura quadam colligi possit . nam quòd statim post Galiopsisin Galiò descripserit , cui ex eo nomen inditum esse tradidit , quòd in cogen- do lacte coaguli uicem expleat , uidetur inuuisse , inter utrunque magnam esse nominis cognitionem . Hanc itaque legitimam esse Galiopsisin quasi affirmare non dubitarem , nisi Plinius lib. X XII . cap. XIII . eam Lamium appellari prodidisset , laudibusq; extu-

Galiopseos consideratio.

Opinio quo- rundã repro- bata.

Fuch. erratũ .

Vrtica lactea.

Lamium Plinij.

Aa 2 lisset

10

20

30

SCROPHULARIA.

40

50

GALION.

Scrophulariz
uires.

Nomina.

Galij confi-
deratio.

SENECIO.

Galij uires ex
Galeno.

Nomina.

lisset album, quod habet in medio folio, ad sacros ignes, & folio-
rum reliquum cum uniuersa planta, addita mica salis, ad contu-
sa, incussa, ad ambusta, strumas, tumores, podagras, & uulne-
ra. Quibus sanè Plinij placitis decernere cogimur, primam,
quam Vriticam foetidam diximus, esse Galioptin: alteram uerò Pli-
nij Lamiu. Sed si sustinere uelimus hanc secundam esse uerã Ga-
lioptin, dicere nobis liceat, Pliniu non cognouisse Galioptin, neq; id
fortasse temerè diceretur, quòd in multis alijs Plinius euidenter er-
rasse deprehendatur. Ceterum quanuis ex rationibus superius
adductis perspicuum, ni fallor, factum sit, SCROPHULA- 10
RIAM non esse Galioptin; ea tamen uiribus pollet non conte-
mnendis. nanq; eius radix strumas, & hæmorrhoidas sanat. In
quem usum radix effoditur autumnali tempore, & repurgata
tunditur cum recenti butyro, operculatoq; sicili in uliginoso lo-
co reponitur, ubi dimittitur per quindecim dies. Deinde lento
igne butyrum illud liquefit, & percolatum asseruatur. quo præ-
dicti morbi utilissime illinuntur. Planta, quæ Græcè γαλιόψις,
Latinè item Galioptis, Vritica labeo, et Vritica foetida nominatur:
Italicè, Ortica foetida: Hispanicè, Ortiga muerta.

Γαλιον. GALION. CAP. XCI. 20

GALION nomen ex eo traxit, quòd in contrahen-
do lacte, coaguli uicem impleat. ramulum, foliumq; ha-
bet aparinæ simillimum, rectum: florem in cacumine lu-
teum, tenuem, densum, copiosum, odoratum. Flos igni
ambustis illinitur, & sanguinis profluuia sistit. Cerato
rosaceo galion admiscetur, insolatum usquedum albe-
scat, & sic lasitudines reficit. Radix uenerem concitat.
Nascitur in palustribus.

GALIVM ubiq; copiose nascitur prope sepes, & secus
uias, folijs aparinæ minoribus: flore tenui, spicato, partim luteo,
partim albo. Verum non propterea omnibus nota est uis, quam
coagulandi lactis habet: nam si ea pastoribus innotuisset, non mi-
nus apud eos huius herbæ inualuisset usus, quam cinaræ apud He-
truscis: qui eius flore, ut dulcior suauiorq; caseus euadat, tum
ouillu, tum etiam caprinum lac cogunt, ac spissant. Galio uires
reddidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorũ, sic inquit.
Galium inde adeò nomen sortitum est suum, quòd lac coagulet.
A dsimile autem est aparinæ, facultatem obtinens exiccatoriam, 40
& subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere uidetur,
& combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Huius herbæ nomen Græcum γαλιον: Latinum, Galium: Ita-
licu, Galio: Germanicum, Vnser fr auuen, Vuegstro: Hispanicum,
Coata leche yerua: Gallicum, Petit muguet.

Ἡριγέρον. SENECIO. CAP. XCII.

SENECIO cauliculo est cubitali, subrubro: folijs
continuis, per extremitates erucæ modo diuisis, sed mi- 50
noribus multo: luteis floribus, qui celeriter disiecti vane-
scunt in pappos. Nomen uerò sibi uendicauit, quoniam
flores capillorum ritu canescant. radice superuacua. Na-
scitur maximè in macerijs, & circum oppida. Folia cum
floribus refrigerant: quare illita cum uini modico, uel
per sese, testium & fedis inflammationes sanant: quin &
ex manna thuris medentur, cum reliquis vulneribus, tũ
ijs quæ nerui acceperunt. Illi per se cum aceto pappi, idẽ
munus præstant: uerum recentes epoti, strangulant. To-
tus caulis, si coctus in passo potui detur, stomachi dolo-
res à bili contractos persanat.

SENECIO

SENECIO, quæ Græcè Erigeron dicitur, aliquibus uulgò Cardoncello, alijs uerò Spelliciosa uocatur. Planta est uulgaris notitiæ. Cauliculis exit (ut Dioscorides inquit) subrubentibus: folijs laciniatis, cruce æmulis, minoribus tamen, & asperioribus: floribus luteis, qui debiscentes in pappos abeunt. Nascitur pasum, adeò ut etiam super urbium moenia, & in parietinis proueniat. Hanc herbam Otho Brunfelsius esse Verbenacam supinam magno & aperto errore existimauit. Senecionis quàm breuicem mentionem fecit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, eius tantum facultatem referens his uerbis. Erigeron, siue Senecio facultatem mistam obtinet, simul refrigeratoriam, & modicè digerentem. Herba hæc Græcis ἔριγγων dicitur: Latinis, Erigerum, & Senecio: Italis, Cardoncello: Germanis, Creutz uurtz: Hispanis, Bon uaron: Gallis, Senesfon.

Senecionis cōsideratio.
Brunfelsij error.
Senecionis faul. ex Gal.
Nomina.

10 Θάλιτρον. THALICTRUM. CAP. XCIII.

THALICTRON folia coriandri habet, pinguiora paulò: caulem rutæ crassitudine, in quo folia. Quæ trita illitu antiqua ulcera ad cicatricem perducunt. Nascitur maximè in campestribus.

THALICTRON, si Ruellio credimus, herbarij in Gallia Argentinam appellant, quòd argenteo micet coloratu, cæteris notis Thaliætri piceturæ adstipulantibus. Hæc (ut ipse scribit) inuenitur ubique, sæpe in campestribus, & macerijis. Verùm cum mihi hæcenus non contigerit eam herbam uidere, idcirco Ruellij sententiam non ausim probare, neque etiam resellere. Thaliætron Thaliætron nominat Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum differit. Thaliætrum folia habet coriandro similia, caulem crassitudine rutæ. Vis ei inest exiccatoria citra morsum: itaque ulcera inueterata ad cicatricem perducit. Quod Græci θάλιτρον, Latini item Thaliætrum, & Thaliætrum appellant.

Thaliætri cōsideratio.
Vires ex Galeno.
Nomina.

Βρυον θαλάσσιον. MUSCVS MARINVS. CAP. XCIIII.

MARINVS muscus nascitur in scopulis, testaceisq; haud procul à mari, gracilis, capillaceus, caulis expers. Præcipua ei spissandi uis, & collectiones cohibendi, & podagras, quas refrigerare opus sit.

NON possum eorum non probare sententiam, qui dicunt Muscum marinum eam capillaceam esse plantam, quam officinæ Corallinam appellant. Hanc circumforanei in puluerem contritam in plateis uendunt ad puerorum uermes necandos. mirisq; laudibus efferunt. Qua in re nimirum cæteris præstat medicamentis: siquidem non modò interficit lumbricos, sed eos quoque eadè die expellit, magna sæpe cum astantium admiratione, quòd quandoque uisus sit puer, qui ex assumpta huius pulueris drachma centum uermes excreuerit. Crediderim itaque Corallinam hanc esse Muscum marinum, quod certo sciam, eam ab ijs reperiri, qui corallia expiscantur, corallijs, sicuti etiam scopulis, & piscium testis inherentem, eo sanè modo, quo arboreus muscus arboribus ipsis innascitur. Is utique cæteris præfertur, qui corallijs adnascitur, unde ei nomen. Probatu secundo loco, qui saxi adheret, colore rubicundo: cinereus uerò improbatu. Sed marinum muscum hac pollere facultate non nouere ueteres: quandoquidem nusquam apud ipsos legerim marino musco inter ancorum uermes necari. Musci marini historiam (longè tamen ab ea diuersam, quam paucis perstrinxit Dioscorides) prosecutus est Plinius lib.

Musci marini cōsider.
Corallina.

xxvii. cap. viii. his uerbis. Bryon marina herba sine dubitatione lactucæ folijs similis, rugosa ueluti contracta, sine caule ab ima radice exeuntibus folijs. Nascitur in scopulis maximè, testisq; terra comprehensis. Præcipua siccandi ei spissandiq; uis, & collectiones omnes inflammationesq; cohibendi, præcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. hæc Plinius. Ex quibus nimirum uerbis liquido constat ipsum errasse in historia Musci marini, quòd hunc perperam fecerit folijs lactucæ similem. Cæterum Musci marini meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Muscus marinus compositus est ex terrena, & aquæ essentia, utraq; frigida. Siquidem & gustum adstringit, & calidis quibusuis illitus, ea euidenter refrigerat, & adiuuat. Id Græcis βρυον θαλάσσιον quod Latinis Muscus marinus uocatur: Tabaleb, siue Thabel Arabibus, quibus tamen muscus is cum lente palustri, confunditur: Italis ac officinis, Corallina: Germanis, Meermiesz, seu Mermoesz: Hispanis, Malhorquiana yerua: Gallis, Coralline.

Musci marini uires ex Gal.
Nomina.

E' PHVCI marini generibus, quoddam latum, & alterum sublongius, & rubens: tertium candidum, nascens in Creta, floridum ualde, quod nulla corruptionis labe polluitur. Omnia uim habent refrigeratorem, non podagræ modò, sed etiam inflammationibus, in cataplasmatibus efficaciter utilem: uerùm ijs uti humidis conuenit, priusquam exarescant. Nicander puniceum aduersus serpentes dedit. Hoc fucò quidam putant mulieres suum colorem mentiri, cum tamen sit radícula eiusdem nominis, qua sese fucant.

Fuci marini
hist. ex Plin.

DE FVCO marino locutus est Plinius libro XIII. cap. XXIII. ubi ita scriptum reliquit. Nascuntur in mari frutices, arboresq; minores in nostro. Rubrum enim, & totius orientis Oceanus refertus est syluis. Nō habet lingua alia nomen quod Græci uocant phycos, quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autē est frutex. Et lib. XXVI. cap. X. Tria, inquit, Phyci thalassij, id est, Fuci marini genera, latum, & alterum longius, quæ dantenus rubens: tertium crispis folijs, quo in Creta uestes tinguntur. hætenus Plinius. Cæterum cùm Fuci genera mihi planè incomperta sint, quid de ijs dicam non habeo. Non tamen deest suspicio, quin Fucus marinus si alga non est, in eius saltem genere recenseri possit et debeat: nam Theodorus in Theophrasto non aliter Fucum marinum interpretatur, quàm algæ nomine. Adde quòd & Plinius alijs in locis Fucum marinum algam maris aliquando uocauit, ut etiam adnotauit Marcellus. Sed non ob hoc existimauerim, Fucum marinum eam uulgarem esse algam, in qua Veneti uasa uitrea recondunt, ne inter uehendum collidantur, & confringantur. Quòd præterea Fucus marinus alga esse possit, illud argumento sit, quòd nullum aliud, quod sciam, apud Latinos nomen inuenerit. Algæ species est, quæ Vlua dicitur, hoc tantum inter se differentes, quòd hæc palustris, lacustris, fluuiatilisq; sit: illa uerò tantum in mari proueniat. Quòd discrimen illo uulgari uersiculo indicatur.

Alga uenit pelago, sed nascitur ulua palude.

Vnde etiam Virgilius libro sexto Aeneidis ita cecinit.

Tandem trans fluuium incolumes, uatemq; uirumq;

Infirmi limo, glaucæq; exponit in ulua.

Limosq; lacu per noctem obscurus in ulua. Delitui.

Fuci marini
vires ex Gal.
Nomina.

Fuci marini mentionem fecit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Phycos humens etiã nimum, & uires ex mari exemptus desceat, & refrigerat ordine secundo: habet enim quiddam modicè acerbum. Nominatur Græcis Φύκος θαλάσσιος: Latinis, Phucus seu Fucus marinus: Italis, Phuco marino.

POTAMOGETON, folium betæ simile, hirsutum, paululum supereminens extra aquam. Refrigerat, & inspissat: pruriginibus utile, & contra ueterum ulcerum nomas. Nomen ex eo inditum est, quòd palustribus, & aquosis enascatur.

Potamogeto
nis confid.

Vires ex Gal.

Nomina.

POTAMOGETON lacubus, & paludibus innasci amat, ubi folijs betæ proximis, super aquam expansis in compluribus locis emicare inuenitur. Hanc herbam nos sæpe uidimus, & legimus, priuatim in lacubus quibusdam in Ananienfium agro, quam ibi unã cum nymphæa aquis supernatantem deprehendimus. Potamogeton, ut testatur Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, adstringit, & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior, quàm polygonon est. Huic herbæ nomen Græcum ποταμογέτον, Latinum similiter Potamogetum: Italis, Potamogeto: Germanis, Sechalden, kraut, & Sam kraut.

Στρατιώτης. STRATIOTES. CAP. XCVII.

STRATIOTES in aquis nascens, iisdem supernatat, & sine radice uiuit: unde cognomentum traxit. Herba semper uiuo similis, ni maiora haberet folia. Quæ refrigerant: sanguinem, qui defluit à renibus, pota sistunt: vulnera, quæ inflammationem minantur, intumescere non sinunt: ignibus sacris, & tumoribus ex aceto illinuntur.

NON EST profectò quòd miremur, si Stratiotes in Italia non prouenit. Quàdoquidem ea, ut lib. XXIII. cap. XVIII. Plinius testatum reliquit, est in Aegypto tantum, & inundatione Nili nascitur, aizo similis, ni matura haberet folia. Vocatur Græcis Στρατιώτης ενυδρος: Latinis, Stratiotes aquaticus.

Nomina.

Στρατιώτης χιλιάφυλλος. STRATIOTES MILLEFOLIUM. CAP. XCVIII.

STRATIOTES millefolium exiguus frutex, palmi altitudine, aut amplius assurgit: folijs auium pulli pennas imitantibus, breui admodum, dissectoq; foliorum exortu. Folia syluestre cuminum simulant, præsertim breuitate, atque scabritia, breuiora paulò: densiore umbella, & pleniore. Surculos in cacumine gerit exiguos, & capitula in modum anethi: flores paruos, & candidos. Nascitur in asperis agris, præcipuè circa semitas. Eximij vsus ad ulcera vetera, recentiaque, profluentem sanguinem, & fistulas.

MILLEFOLIUM MAIUS.

MILLEFOLIUM MINUS.

STRATIOTES in hunc usque diem Millefolij cognomen retinet. Planta est officinis notissima, in incultis proueniens, in pratis, & circa semitas, lignosis caulibus, dodrante maioribus, pluribus ab una radice prodeuntibus, quibus folia insunt auium nouellæ pennis similia, syluestriq; cumino æmula. Flores eius densiore umbella sustinentur; candidi, etsi nonnunquam in purpura rubescant. Ex his utique notis palàm est, communis usus Millefolium nil aliud dici posse, quàm Stratioten, de quo hic agitur, non autem, ut Brasauolus existimat, Myriophyllum infra à Dioscoride descriptum. Siquidem Myriophyllum caulibus est tener, singularis, unica nixus radice: folijs plurimis, leuibus, fœniculo similibus. Quæ sanè omnia, ni fallor, apertissime ostendunt, Brasauolum hac in re hallucinatum esse. Millefolij genus quoddam nascitur in Goritiensi agro Saluatino monte prope sacellum diuæ Mariæ uirginis, eo tantum saxoso

Stratiote mil-
lefoliæ confi-
deratio.

VERBASCUM PRIMVM.

Stratiotæ uires ex Gal.

Nomina.

VERBASCUM SECVNDVM.

VERBASCUM TERTIVM.

pinguibusque:

saxoso tractu, quo ad Sontium fluvium descenditur. Id quoniam aliud præstat magnitudine, ut eius effigies, quam hic damus, aperte ostendit; ideo nobis iure liceat ipsum nominare Millefolium maius. Stratioten hunc, & superiorem perstrinxit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi de utriusque uiribus ita differit. Stratiotes aquaticus quidem humida, & frigida facultate est: terrestris uero nonnihil habet adstrictionis: proinde sanæ, & ulcera glutinare potest, & ulceribus esse utilis. Sunt qui eo & ad sanguinis eruptiones utantur, & ad fistulas. Herba, quæ Græcis στρατιώτης χιλιόφυλλος, Latinis Stratiotes millefolium appellatur: Italis, Stratiote millefoglio: Germanis, Garben: Hispanis, Milboyas yerua: Gallis, Mille fucille.

Φλόμος. VERBASCUM. CAP. XCIX.

VERBASCUM differentias summas habet duas, hoc nigrum, illud album: in quo mas, & fœmina intelligitur. Fœminæ igitur folia sunt brassicæ, pilosiora multo, & latiora, candida: caulis albus, cubitalis, aut amplior, subhirsutus: flores albi, aut ex luteo pallescentes: semen nigrum: radix longa, gustu acerba, crassitudine digiti. nascitur in campestribus. Verbascum, qui mas appellatur, oblongius, albis folijs, & angustioribus, tenuiori caule. Sed nigrum prorsus albo simile esset, nisi nigriore, latioreque constaret folio. Syluestre folia fert saluix: altas uirgas, & lignosas, & circa eas ramulos, quales marrubiû: flores luteos, auræ multos. Sunt & phlomidæ duæ, hirsutæ, rotundis folijs, humiles. Tertia lychnitis appellatur, ab alijs autem thryallis, folijs ternis, aut quaternis, uel paulò pluribus, hirsutis, crassis,

VERBASCUM SYLVESTRE.

VERBASCUM LYCHNITIS.

PRIMVLA VERIS.

PRIMVLA VERIS ALTERA.

pinguibusque: apta ad lucernarum lumina. Radix priorum duarum adstringit: quare quod magnitudine ludicrum talum æquet, in alui profluuiio, conuenienter ex vino datur. Decoctum ruptis, conuulsis, fractis, antiquæ tussi auxiliatur: dentium dolorem collutione mitigat. Verbascum, cui flos aureus, capillos tingit, & quocunque abijciatur, blattas in se contrahit. Cocta in aqua folia aduersus tumores, & oculorum inflammationes illinuntur: syderatis ulceribus ex uino, & melle, cum aceto autem vulneribus medentur: cōtra scorpionū iētus sunt auxilio. Syluestris folia ambustis igni sunt cataplasmata. Aiunt in folijs eius, quam fœminā dicimus, aridos ficus omnino non putrescere.

Verbasci genera, & consideratio.

Ruellij, & Fuchsij opinio reprobata.

Verbasci uires quædam.

Blattariæ historia, & uires.

Verbasci genera, & uires ex Galeno.

Nomina.

PRIMA Verbasci genera, domestica scilicet duo, nulli non cognita sunt. Verum syluestre, quod folijs saluie similibus, aureisq; floribus prouenit, non omnibus sanè notum existimo. Viret tamen hodie Patauij in nobilissimo simplicium horto, quem ad commune studiosorum commodum Illustrissimus Venetorum Senatus construi curauit. Quin nec fortasse Lychnitum, cuius etiam figuram hic damus, nouere multi. Reliqua uerò, qui mihi demonstrauerit in Italia, hæcenus reperi neminem. Et quanuis sint, qui putent, ut Ruellio, Fuchso, & recentiorum alijs placet, eas uulgaris notitiæ plantas, quæ quibusdam Brachæ cuculi, officinis Primulæ ueris, Germanis clauces sancti Petri, nonnullis uerò herbæ paralyti appellatur, esse Dioscoridis Phlomidis, quæ hirsuta, rotundisq; folijs, humiles profiliunt; eorum tamen sententiæ, licet eruditorum uirorum, haudquaquam adstipulari possum. Siquidem plantis ijs folia non insunt hirsuta, nec etiam rotunda, sed alteri leuia, alteri uerò crispata, lactucæ, aut dispaci modo. Adde quod florum, quos hæc Phlomidum genera proferant, nusquam, quod sciam, meminit Dioscorides, neque è ueteribus alijs, qui Verbasci genera recensent. Id quod in herba paralyti, meo quidem iudicio, silentio inuoluendum non fuerat, cum hæc omnium prima suis aureis floribus emicet, uerq; nouum pronunciet: unde illi officinæ nomen imposuerunt. His recentiores uim efficacem tribuunt ad articulorum dolores. Radicis earum decoctum ad renum, & uesicæ calculos commendant. Succum quoque tum potum, tum exterius illitum fractis, luxatisq; ossibus uilem esse tradunt. Quo item ex floribus expresso utuntur mulieres ad erugandam faciem, eiusq; maculas detergendas. Sed ad legitima Verbasci genera redeamus. Hæc omnia in uniuersum, ut plurimis factis periculis constat, omnibus ferè sedis morbis mirificè subueniunt: adstringunt enim, & exiccant. Quamobrem seminis, & florum puluis, additis chamæmali floribus, & laticis resina, procidentem sedem suffitu cohibet, & tenasium præcipuè dysentericis tollit. Verbasci fœminæ folia inter lapides contusa, si equi claudicantis ex clauorum noxa ungui prius excavato imponantur, mirum dictu quam breui tempore is liber euadet. Radicis eiusdem succus, anteaquam caulem proferat, duarum drachmarum pondere ex Cretico uino haustus, in ipsa accessionis hora (ut Arnaldus refert) quartanam fugat, cum hoc tamen, quod tribus, aut quatuor iteratis uicibus hauriatur. Succus tam florum, quam foliorum asperis uerrucis illitus, eas faciliè delet, et

BLATTARIA.

si Leubus nihil proficiat. Est & herba similis Verbasco, quæ BLATTARIA Plinio nominatur libro XXV. cap. IX. ubi eam ijs uerbis depingit. Est similis Verbasco herba, quæ sepe fallit pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romæ Blattariam uocant. hæc Plinius. Eundem uerò effectum Dioscorides illi Verbasci generi assignauit, quod floribus aureis descripsit. Quæ certè res facit, ut credam, quod non aberrarent ij, qui sibi animu inducerent, blattariam Plinij, & uerbascum illud Dioscoridis, cui flores insunt aurei, unam & eandem plantam esse. Porro Blattaria passim ferè nascitur: folijs oblongis, per ambitum serratis: floribus tertium Verbasci genus maximè æmulantibus. Quibus deciditibus circa caulem folliculi exoriuntur parui, lini instar, duriores tamen, ac leuiores, in quibus semen continetur. De hæc herba plures, quod inuenerim, facultates non produunt. Sed cum ea gustu amara deprehendatur, hinc certò colligere licet, quod eadem & aperire, & abstergere possit. Verbasci genera, & uires memoriæ tradidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Verbascum, quoddam folijs album est, quoddam uerò nigrum. Et albi aliud quidem mas est, cuius folia angustiora: aliud fœmina, cuius maior. Est præterea aliud Verbascum syluestre cognominatum, quod floribus constat aureis, & luteis. Sed & præter has species alia est, quam proprie phlomidæ, & thryallidæ nominant. Priorum itaq; duarum radix gustu acerba est, & fluxionis affectibus prodest: sed & ad dentium dolorem eam quidam colluunt. Attamen folia digerendi uim habent: sic & aliarum folia, & maximè eius, quæ aureos flores obtinet: qua etiam capillos rufant. Omnium enim folia desiccandi, & digerendi moderatè uim possident. Quæ planta Græcè Φλόπος, Verbascum Latine dicitur: Italis, Verbasco, & uulgò Tasso barbasso: Germanis, Vulkraut: Hispanis, Verbasco: Gallis, Bouillon. Αἰθιοπῶν

AETHIOPIS folia habet verbasco similia, perquam hirsuta, densaq; in orbem circa radicem imam redacta: caulem quadrangulum, † scabrum, similem apiastro, aut arctio, multis concavū alis: semen erui magnitudine, geminum, in uno conceptaculo: radices ab eodem cespite numerosas, longas, plenas, glutinosas gustu: quæ siccæ nigrescunt, duranturque, ut cornua possint uideri. Plurima nascitur in Ida monte Troadis, & in Messenia. Auxiliatur purulentis excreationibus, ischiadicis, pleuriticis, arteriæ scabritijs, decocta radix, & pota: quin & cum melle, eclegmatis uicem præbet.

TAMETSI iampridem existimauerim, Aethiopidem herbam in Aethiopia, & Ida Troadis tantum nasci, quod eam inibi plurimam gigni testentur Dioscorides, et Plinius; hoc tamen anno legitima, ni fallor, Aethiopsis ad me allata est Patauii ab erudito iuueni medico Ioanne Odorico Melethorio Tridentino, quæ, nulla prorsus reclamante nota, Aethiopidem referre deprehendi, ut eius pictura, quam hic damus, pulchrè demonstrat. Aethiopsis non reperio meminisse Galenum in simplicium medicamentorum censu. quanquam eam memorie prodidit Paulus lib. VII. ubi nõ plures de hac herba uires tradit, quam quæ Dioscoridi acceptæ referri possint, cum ita scribat. Aethiopsis similia uerbasco habet folia. Radicis decoctum potum auxiliatur ischiadicis, pleuriticis, & sanguinem reiicientibus: arteriæ etiam asperitates cum melle lenit. Vt Græcis hæc planta αἰθιοπίς, ita etiam Latinis Aethiopsis nominatur: Italis, Ethiopide.

† Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus legitur τωχύν, hoc est, crassum. Quam uocem interpres Plinium fortè, ut solet, secutus omisit. Sed cur nos eam non adiecerimus, fecit Oribasius, quem in hoc Plinio ad stipulari inuenimus.

Aethiopidis consider.

Aethiopidis uires ex Pau.

Nomina.

ARCTION, aliqui potius Arcturon uocant, similis est verbasco folijs, nisi quod hirsutiora, & rotundiora sunt: caule longo, molli: semine cumini, paruo: radice tenera, alba, dulciq; . Decocta cum semine radix in uino, dentium dolorem mulcet, si contineatur ore decoctum: ambusta, pernionesque fouentur eodem: bibitur aduersus coxendicum dolores, & stranguriam è uino.

CREDIDIT Ruellius, Arction eam esse plantam, quæ & secus uias, & in scrobium marginibus nascitur, quamq; officinarum uulgus Lappam minorem appellat. Sed Ruellius in hoc haud dubie, meo quidem iudicio, fallitur, neq; audiendus est. Siquidem, ut diligenter notas expendentibus perspicuum fiet, Lappa minor aliud profecto nõ est, quam xanthium inferius à Dioscoride representatum. Etenim Lappa minor folio uerbasco, eoq; hirsutiore non uisitur: neque caulem profert longum, & mollem: quin nec semen cumino simile, neque radicem teneram, ac dulcem. Ex quibus sanè notis repugnantibus Ruellij opinio euidentissimè refellitur. Nullam equidem hætenus herbam reperi, ac uidi, quæ Arctium legitime referat. Huius meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi de eo ita scriptum reliquit. Arction illud, quod uerbasco est simile, radice tenera, candida, dulci: caule oblongo, & molli: semine cumino simili, facultatis est admodum tenuiū partium, & ob id exiccantis, extergentisq; tamen modicè. Quam obrem radix, ac semen eius cocta cum uino, quadantenus dolores dentium mitigant. Porro ambusta, & chimeibla, non horum modò decoctum perfusum, sed & caules teneriores sanare possunt. Quod ἄρκτηον Græci, Arctium quoq; Latini dicunt: Itali, Arctio.

Arctii consideratio. Ruellij error.

Arctii uires ex Galeno.

Nomina.

PERSONATA folia habet cucurbitæ, maiora tamen, hirsutiora, nigriora, & crassiora: caulem albicantem, quanquam & interdum uidua caule reperiatur: radice intus candida, foris nigra. Hæc drachmæ unius pondere pota cum pineis nucibus, purulenta, & cruenta extusientibus auxiliatur: trita dolores à contorsionibus artuum contractos, illitu fedat. Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

PERSONATA

Personatæ cōsideratio.

PERSONATA.

Plinij tutela.

Fuch. error.

Brafauoli hallucinatio.

Personatæ uires ex Gal.

PERSONATA ALTERA.

Nomina.

Petasitis cōsideratio. Ruellii, & Fuchsi opinio.

Vires ex Gal.

Nomina.

PERSONATAM, Plinio libro XXV. cap. IX. teste, quidam Arcion uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Ex quibus Plinij uerbis planum fit, Personatam eam nimirum plantam representare, quam officinae uulgò Lappam maiorem uocant, quòd huic folia insint herbarum omnium maxima, longeq; cucurbitina excedentia: quòd q; hæc lappas grandiores ferat. Huius altera habetur species, quæ quidem folijs cucurbitas magis amulatur, ijs tamen maioribus, in riguis, & scrobium marginibus proueniens, caule interdum uidua, non tamen perpetuo, quoniam ueris initio & caulem, & flores profert, licet ijs subinde confestim exuatur. Ex huius folijs nostrates rustici pileos sibi conficiunt, quibus à solis radijs se tuentur, dum Sirio ardente segetem uel metunt, uel triturant. Huius item meminit Plinius loco citato, ubi eam non quidem Personatam, sed Persolatam appellat, sic scribens. Persolatam, quam nemo ignorat, Græci uerò Arcion uocant. Folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigrioraq; & crassiora: radicem albam, & grandem. Hæc Plinius de Persolata. Ex cuius notis facile cognosci potest, Plinium hic secundum Personatæ genus de scripsisse. Quo fit, ut maxime redarguendum putem Leonitæcium, utpote qui Plinium in hoc perperam damnauerit, asserens non nisi unum Personatæ genus reperiri. Fuchsius, & recentiorum nonnulli non dubitant, quin hoc Personatæ genus sit Petasites. Sed omnes, pace eruditorum dixerim, in errore uersantur, ut proxima commentatione liquebit. Ceterum Brasauolus in suo simplicium examine Lappam credidit esse Dioscoridis Aparinen, in hoc euentius hallucinatus, quam ut eius error explodi debeat, ut etiam ij diiudicare poterunt, qui in re herbaria etiam mediocriter uersati fuerint. De Personata sub alterius Arctij nomine differuit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Alterum uerò Arctium, quod Profopida uocant, cuiusq; folia cucurbitæ similia sunt, nisi quatenus tum maiora, tum duriora, discuit simul & desiccatur, sed & adstringit mediocriter. Quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi possunt. Quæ planta Græcis ἀρκτηιον, Latinis Personata uocatur: Italis, Lappola maggiore: Germanis, Groß kletten: Hispanis, Bardana, & Paganacera mayor: Gallicis, Gloteron, & Bardana.

ΠΕΤΑΣΙΤΗΣ. PETASITES. CA. CIII.

PETASITES pediculus est cubito maior, crassitudine pollicis, à quo prægrāde folium, galeri modo amplum, ceu fungus dependet. Contra phagedænas, & ulcera quæ cacoëthe uocantur, efficaciter illinitur.

QUANQUAM scribit Ruellius, nasci Petasiten in Gallia; non tamen uideo, quomodo quis rectè eius sententiæ subscribere possit ac debeat. Quandoquidem is Persolatam, de qua superiori capite differimus, pro Petasite sumpsisse uidetur, quam etiam ipsum fortè secutus Fuchsius pro eadem depinxit. Sed quoniam Petasites pediculum fundit cubito proceriorem, à quo amplum folium, galeri figura, tanquam fungus, dependet, cui folium huius Persolatæ, uel Arctij generis minimè respondere deprehenditur; hinc fit, ut horum alioqui doctissimorum uirorum sententiam improbandam esse existimem. Nobis hætenus ueram Petasiten non licuit inuenire. Atque adeò mea sententia est, quòd hæc non nascatur in Italia, argumento, quòd tam grande folium tandiu nunquam latere potuisset. Petasiti uires paucis reddidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Petasites ex tertio est ordine desiccantium. Quamobrem ad maligna, quæ cacoëthe uocantur, & phagedæmica ulcera, ea utuntur. Non secus Latinis Petasites, ac Græcis ΠΕΤΑΣΙΤΗΣ nominatur.

ΕΨΙΘΑΚΤΙΣ.

Ἐπιπᾶκτις. EPIPACTIS.

CAP. CIIII.

EPIPACTIS ab alijs elleborine, parua herba, exiguis folijs. Iocineris uitijis utilis, & contra venena pota.

EPIPACTIDA adeo paucis perstrinxerunt Dioscorides, ac ceteri, qui ante & post ipsum de plantarum historia scripserunt, ut difficile admodum sit decernere, quanam planta sit hæc in Italia, ubi fortasse ea non prouenit. Nam, ut Plinius lib. XIII. cap. XX. commemorat, Epipactis in Asia, & Græcia nascitur. Verum enimvero si Epipactis Elleborine ex eo dicta est, quod cum Elleboro nigro similitudinem habeat, eam equidem crediderim nasci in Goritienfi agro. Quandoquidem inibi frequens quedam parua herba reperitur, cuius hîc figuram damus, quæ folijs, floribus, & radicibus elleborum nigrum representat. Epipactidis inter simplicia, quod inuenerim, non meminit Galenus. Sed Paulus idem, quod Dioscorides, de eius uiribus tradidit.

Hæc Ἐπιπᾶκτις Græcè dicitur: Latine item Epipactis, & Elleborine.

Epipactidis consideratio.

Nomina.

Καρωὶς. FVMARIA. CAP. CV.

FVMARIA fruticosa herbula est, prætenera, coriandro similis: folijs candidioribus, undique numerosis, cineracei coloris: flore purpureo. Huius succus acris est: claritatem facit oculis, delacrymationemque: unde nomen traxit. Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet. Commanducata herba biliosam urinam trahit.

FVMARIA.

FVMARIA ALTERA.

Bb FVMARIA,

Fumarie con- sideratio.

Fumarie ge- nera ex Plin.

Fumarie ui- res ex Mesuc.

Fumarie ui- res ex Gal.

Nomina.

FUMARIA, herba vulgaris admodum notitie, officinis passim uocatur Fumus terræ. Fumarie uerò nomen sibi asciuit, quòd eius succo oculis immisso, quibus mirificè claritatem conciliat, lacrymas, quemadmodum & fumus, cieat. Debet hæc Mauritanis longe magis, quàm Græcis, quòd illi eam pluribus commendauerint uiribus, nec eis quidem contemnendis, ut Serapionem, Auicennam, & Mesuem legentibus facillè patebit. Fumarie Plinio duo traduntur genera lib. XXV. cap. XIII. ubi ita scriptum reliquit. Capnos prima, quam pedes gallinaceos uocant, nascens in parietinis, & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisq; flore purpureo, uiridis, succo caliginem discutit: itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine, & effectu alia est Capnos fruticosa, præterea, folijs coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, & segetibus hordeaceis. Claritatem facit in unctis oculis, delacrymationemq; ceu fumus, unde nomen accepit. eadem euulsas palpebras renasci prohibet. hæc Plinius. Ceterum quænam altera sit Capnos, quæ etiam ab Aëtio describitur, superius libro tertio de Aristologia, & Pistolochia differentes latius explicauimus. Eò igitur illos remittamus, qui plura de altero Fumarie genere scire desiderant. Hic satis nobis sit eius tantum imaginem exhibere, Fumarie alterius nomine inscriptam. atque eius notas, quas loco citato retulimus, omittamus, ne idem frustra repetere uideamur. Porro in nothis, & Dioscoridi adscriptis simplicium nomenclaturis reperio Capnos quibusdam Corydalion appellari. Vnde factum est, ut in suspensionem uenerim, an de Capno intellexerit Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, ubi de galerita scribens, quæ Græcis corydos dicitur, Corydalis herbe meminit, sic inquit. Adieci hæc sermone, quòd uellem clarè hoc animal, nempe galeritam, manifestare, quos ferat in capite pilos erectos: quandoquidem expertus sum eius aduersus colicos utilitatem, uelinq; qui ipsum non norunt, ijs bene monstratum. Nam & ipsa Corydalis appellata herba colicis conuenit. Et hoc quoque tibi obiter sit notatum. hæc Galenus. Sed iam ad Fumarie uires redeamus, quas primum ex Mesue sic ad sensum referam. Fumaria inter mitiora, innocentioraq; recensetur medicamenta, quibus deiectoria uis inest. uerim nimia huius herbe copia facit, ut eius quoque auctoritas & pretium plurimum diminuatur. Hæc non modò aluum soluit; sed & uiscera roborat, contrahitq; distentos eorum uillos. Omni prorsus noxa caret: quo fit, ut haurientibus nullum inferat incommodum. Roboratur deiectoria eius facultas, quòd non admodum sit ualentior, additis myrobalanis, fena, caprino sero, infectorio cocco, aut uuis passis. Præstat quæ uirentior, folijs extensis, non sanè crispis, & quæ uiolaceo sit flore. Colligi debet uerno tempore, & ex eo succus exprimi. Sunt qui hanc in uniuersum temperamento frigidam dixerint. Sed aberrarunt, quoniam in ipsa foliorum superficie reperitur & caliditas, quæ tamen eius frigiditatem non superat. Siccat præterea ordine secundo, sed semen calidum est. Deprehenditur sanè eius caliditas ex amaritudine, & acedinis parte quadam modica, quæ gustu percipiuntur. Quapropter attenuat, penetrat, obstructions aperit, ac deiectoria est facultatis. Sicuti frigiditatis, & acerbæ qualitatis adminiculo cohibet, aggregat, & roborat. Aluum facillè deiecit, bilem trahit, & adustos humores. Eius uis non modò ad hepar; sed & ad uenas diffunditur. Quamobrem sanguinem expurgat, omnibusq; incommodis medetur à bile, aut exustis humoribus prouenientibus. Proinde elephantiasis medetur, aduersus carcinomata efficax est: lichenas, & alia cutis uitia mirificè emendat: quin & omnibus morbis auxiliatur, qui ex uiscerum infarctu originem ducunt. Roborat Fumaria uentriculum, iecur, & cætera interna uiscera, biliosasq; finit febres, quemadmodum & eas, quæ ex uasorum obstructione excitantur. Fumarie meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit his uerbis. Capnos, hoc est, Fumaria acris simul, & amaræ qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quamobrem urinam biliosam multam prouocat, sanatq; iccinoris obstructions, & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non paulum trahens lacrymarum, uelut ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti solebat ad stomachum roborandum, unaq; uentrem lubricandum. Siquidem herbam primum desiccata condebat: porrò cum uti uolebat, subductionis quidem gratiâ, melicrato inspergebat: at roborare uolens stomachum, uino nimirum diluto. Herba, quæ Græcis καπνος, Latinis quoq; Capnos & Fumaria nominatur: Arabibus, Sechiterig, siue Sabeteregi: Officinis medicorum, Fumus terræ: Italis, Fumaria, & Fumoterra: Germanis, Erdtrauch: Hispanis, Palomilha: Gallis, Fumeterre.

Λωτὸς ἄγριος. LOTVS VRBANA.

CAP. CVI.

LOTVM urbanam alij trifolium uocant. nascitur in hortis. Extractus succus, addito melle, oculorum argema, nubeculas, cæterasque caliginis discutit.

Λωτὸς ἄγριος. LOTVS SYLVESTRIS.

CAP. CVII.

SYLVESTRIS Lotus, quam trifolium minus appellant, plurimum in Libya gignitur, caule bicubitali, & sæpe maiore, alis multis: folijs trifolij pratensis: semine scæni græci, multò minora, gustu medicato. Vim calfaciendi, & leniter adstringendi obtinet: vitia cutis in facie, maculasq; cum melle peruncta expurgat. Trita per sese, aut cum maluæ semine, in uino, aut passo bibitur aptissimè contra dolores, qui uescicam malè habent.

Loti utriusq; consideratio. Gesneri, & aliorum opin.

NVLLA certè hæcenus nobis sese obtulit herba, cui merito subscribi possit: hæc est uera ac legitima Lotus satiuæ. Ceterum non desunt è recentioribus, quorum opinionem tuetur Gesnerus uir doctissimus in suo libro animalibus dicato, qui putant, Lotum satiuam esse Trifolium illud, quod in pratis passim atque alibi etiam prouenit: eo fortasse argumento adducti, quòd Dioscorides scripserit Lotum tam urbanam, quàm syluestrem ab aliquibus trifolium appellari.

LOTVS VRBANA.

LOTVS SYLVESTRIS.

lari. Sed quod errent ij, qui ita sentiunt, ex eo manifestè cognoscitur, quod à Dioscoride Loto sylvestri folia trifolij pratensis tribuantur. Nam si Dioscoridi Lotus sativa fuisset trifolium pratense, is ninirum scriptis tradidisset, eam in pratis nasci, non in hortis: atque satis illi fuisset Lotum sylvestrem sativæ similem reddere, omissa trifolij pratensis mentione. Hinc ergo colligendum arbitror, Lotum esse plantam aliam à Trifolio: eosq; in errore versari, qui secus opinantur. Sunt porro alij, qui existimant, eam plantam esse Lotum urbanam, quam vulgares herbarij, & officinæ Melilotum falso appellant, utpote quæ folijs constet trifolij effigie, nascaturq; non in pratis tantum, sed etiã in uridarijs ac hortis. Verum horum sententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cùm ij sua potius opinione duci, quàm rationibus aut auctoritatibus niti videantur. Inclinat tamen animus ad credendum, quod ita, ut illi rentur, facile esse possit. quandoquidem vulgaris Melilotus & in hortis provenit, & folia trifolio proxima profert: quin & omnibus notissima est herba, quemadmodum Lotum urbanam olim fuisse aperte innuit Dioscorides, qui eam ut triuivalem ideo non depinxit. His illud etiam accedit, quod in hunc usque diem proprium ferè servauerit nomen, eo tantum aucto ex Loto in Melilotum. Vnde postea facile factum esse potest, ut eadem legitime meliloti locum occupauerit. Sylvestris uerò Lotus, quàm copiosam in Libya gigni tradidit Dioscorides, an nascatur in Italia, non ausim affirmare. Equidem herbam quandam sæpius uidi, ac legi in incultis, & pratis nascentem, folijs trifolio æmulis, bicubitali caule, quàm plurimis adnatis, luteis floribus, è quibus cornicula prodeunt semine plena, foeni græci modo, odore non ingrato. Sed an hæc sit uera Lotus sylvestris, nondum compertum, & exploratum habeo. Loti utriusque uires reddidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lotus domestica, quam quidam triphyllon, hoc est, trifolium nominant, ut mediocriter concoquendi uim possidet, sic etiam exiccandi: in caliditatis, frigiditatisq; coniugatione media quodammodo est, & temperata. Lotus autem agrestis plurima in Libya provenit. Semen eius secundi est ordinis excalfacientium, habetq; nonnihil abstersorium. Λωτός quæ Græcè ἡμερος, Latine Lotus urbana cognominatur: Italicè, Loto domestico. Quæ uerò Λωτός ἄγριος Græcis, Lotus sylvestris Latinis uocatur: Italis, Loto saluatico. Arabes utrunque cum Aegyptio etiam indifferenter uocant Handachocha, Gareh, & Thusf.

Loti utriusq;
uires ex Gal.

Nomina.

ΚΥΤΙΣΟΣ. CYTISVS.

CAP. CVIII.

CYTISVS frutex est albus in totum, utramque, ramos spargens cubitales, & maiores: in quibus folia foeni græci, aut loti trifoliæ, minora, dorso medio prominente. Ea digitis trita erucam olent, gustataque cicer recens sapiunt. Folia refrigerant: tumores inter initia discutunt, si

Bb a cum

cum pane trita illinantur : decoctum potu vrinam ciet. Nonnulli, quòd apes alliciat, prope aluearia ferunt.

Cytisi confideratio.

Cytisus fructus est, non herba.

Cytisi historia ex Col.

Cytisi historia ex Plin.

CREDIDIMVS iandudum Cytisum, si tamen is in Italia proueniret, non aliam esse plantam, quam eam Trifolij odorati speciem, quæ Romanis uulgo appellatur Tribolo, alijs uerò Trifoglio cauallino, hoc est, Trifolium equinum, eo quòd equis gratissimum sit pabulum, cum nulla sanè mihi occurreret planta, quæ magis notis omnibus Cytisum præ se ferre uideretur. In hanc opinionem me primùm deduxerat Plinius, quòd scripserit, iumenta degustato Cytiso hordeum spernere. Nam cum certò scirem, equos adeò huius Trifolij genere auidos esse, ut eo magis delectètur, quam hordeo, auena, & reliquis frugibus; idcirco uidebar non temerè adduci, ut crederem, hanc stirpem legitimum esse Cytisum, præsertim cum pluribus constet notis, quæ Cytiso respondent. Huc præterea alia accedebat ratio, quòd cum Dioscoridem uiderem de Cytiso inter herbas, non autem inter frutices, & arbores differere, non aliud quidem mihi persuadere poteram, quam quòd Cytisus esset herba potius, quam arbor: præcipue cum palàm sit, iumenta herbas, & foenum potius depasci, quam arborum frondem. Siquidem eruo, et medica herbis antiqua ætas armenta, & pecora alebat, ac saginabat. His itaq; rationibus fretus (tunc enim plura neglexerã inuestigare) adductus eram, ut existimarem, illud Trifolij genus odoratũ omnino esse Cytisum. Verum enim uero cum postea rem hanc accuratius, rectiusq; expendissem, me in errore uersari deprehendi. Proinde in presentia non grauabor priorem mutare sententiam, constanterq; affirmare, aliam ab illa planta Cytisum esse: nec eam quidem herbam, sed fruticem, qui cultura arborescat. Non enim is sum, qui opinionis alicuius sustinendæ gratia adeò pertinax esse uelim, ut falsum magis, quam uerum tueri contendam. Sed quòd iure putem in aliam me deuenisse sententiam, facit in primis Galenus libro primo de antidotis, ubi Cytisum fruticem esse myrti magnitudine scribit, his uerbis. In Mysia quoq; qua parte nostræ prouinciæ finitima est, tractis occurrit, quem Britton nominant, in quo mel Attico persimile magna cum admiratione conspexi. Extabat enim ibi quoque collis quidam non magnus, saxosus totus, thymo, & origano refertus: alibi locus erat Cytiso plenus. Apes plurimum mellis ex Cytisi floribus excerpere scriptores uno ore tradunt. Fruticosa uerò planta Cytisus est, eam altitudinem attingens, ad quam myrti crescunt, hæc Galenus. Est deinde Plinius, quem Galeno subscripsisse inuenio libro XII. cap. III. cum inquit. Alterum est ebeni genus fruticosum, Cytisi modo & tota India dispersum. Et libro XVI. cap. XXXVIII. ubi inter arbores Cytisum enumerat, scribens. Tota ossa est, ilex, cornus, robur, Cytisus, morus, ebenus, lotus, & quæ sine medulla esse diximus. Accedit his etiam Columella, qui idem testari uidetur in calce libri V. ubi cum longius de Cytiso differuisset, demum inquit. Hactenus de arboribus præcepisse abunde est. Horum itaque probatorum authorum testimonio planum fieri arbitror, Cytisum arborescentem esse fruticem myrti modo, ut Galenus scriptum reliquit. Sed mihi quidè hactenus inter Italicos frutices, qui arboris instar adolescunt, nullum contigit inuenire, qui legitime Cytisum referret. Caterum non desunt, qui sibi persuadeant, atq; etiam scriptis tradant (ut Gesnerus in libro magno, quem de quadrupedibus edidit) se Cytisum uidisse, legisseq; in Italia in syluis, alijsq; syluestribus locis, qui per se tantum proueniat: Sed equidem dubitauerim, ne, & ipsi decipiantur: quandoquidem ij, quantum ex eorum scriptis colligi potest, Coluteam sic Theophrasto uocantam sumunt pro Cytiso. Neq; propterea illud dixerim, quòd putem Cytisum sua sponte non prouenire, cum teste Columella lib. IX. cap. IIII. de re rustica, duplex sit Cytisus, una satiuæ, et altera sue spontis: sed quòd scribat Plinius, raram esse in Italia. De satiuæ autem Cytiso diligentissime scripsit idem Columella lib. V. de re rustica, capite ultimo, cuius hic uerba subiiciam. Cytisum, inquit, in agro esse quam plurimum maxime refert, quòd gallinis, apibus, capris, bubus quoq; & omni generi pecudum utilissimus est, quòd ex eo cito pinguescit, & lactis plurimum præbet ouibus: tum etiam quòd octo mensibus uiridi eo pabulo uti, & postea arido possis. Præterea in quolibet agro, quanuis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem iniuriam sine noxa patitur. Mulieres quidem si lactis inopia premuntur, Cytisum aridum in aqua macerari oportet, & cum tota nocte permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico uino, atq; ita potandum dari: sic & ipse ualebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Satio autem Cytisi uel autumno circa idus Octobris, uel uere fieri potest. Cum terram bene subegeris, areolas facito, ibiq; uelut ocymi semen Cytisi autumno serito. Plantas deinde uere disponito, ita ut inter se quoquo uersus quatuor pedum spatia distent. Si semen non habueris, cacumina Cytisorum uere deponito, & stercorea tam terram circumaggerato. Si pluuia non inceserit, rigato quindecim proximis diebus, simul atque nouam frondem agere cœperit, sarrito, & post triennium deinde cædito, & pecori præbeto. Equo abunde est uiridis pondus xv. bubus pondus uicena, cæterisq; pecoribus pro portione uirium. Potest etiam ante Septembrem satis commodè raris Cytisus serri, quoniam facile comprehendit, & iniuriam sustinet. Aridum si dabis, parcius præbeto, quoniam uires maiores habet, priusq; aqua macerato, & exemptum paleis permisceto. Cytisum cum aridum facere uoles, circa mensem Septembrem, ubi semen eius grandescere incipiet, cædito, paucisq; horis, dum flaccescat, in sole habeto: deinde in umbra exiccato, & ita in condito. Hactenus Columella. Plinius quoq; Cytisi historiam copiose præsequitur libro XIII. cap. XIII. ubi hæc habet. Frutex est & Cytisus ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uerò etiam suum: spondetq; iugero eius annua H. S. MM. uel mediocri solo reditus. Utilitas quæ eruo, sed ocior satietas, per quam modico pinguescente quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior: super omnia pecorum medicina à morbis omni usu præstante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atq; in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet, & firmiores, celstioresq; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit madefactum. Apes quoque nunquam defore, Cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Aristomachus. Nec aliud minoris impendij est. Seritur cum hordeo, aut uere semine ut porrum, uel caule autumno ante brumam. Si semine madidum; & si desint umbres, satium spergitur.

10

20

30

40

50

gitur.

gitur. Plantæ cubitales feruntur scrobe pedali. Seruntur post æquinoctia tenero frutice: perficitur triennio: demetit uerno æquinoctio, cum florere desijt, uel pueri uel anus uilissima opera. Canus aspectu, breuiterq; si quis exprimere similitudine uelit, angustioris trifolij frutex. Datur animalibus post biduum semper: hyeme uero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterq; inter ordines allium, & cepe feritile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno casei prouentu. Propter quod maxime miror rarum esse in Italia. Non æstuum, non frigorum, non grandiuum, aut niuis iniuriam expauescit. hæc Plinius. Ex quibus hic certè subit nobis mirari Gesnerum, uirum alioqui eruditione clarum, quod in suo magno libro de quadrupedibus, ubi probare contendit arbores, quam rura Tridentina Eghelum uocant (nos eam Anagyris generi adscripsimus) esse Laburnum, scribat ex auctoritate Democriti Cytisum apibus aduersari. Quæ in re is mihi quidem uidetur (pæc etus dixerim) non fuisse memor illorum uerborum, quibus paulò antè asseruerat eiusdem Democriti testimonio, apes nunquam desore, cytisi pabulo contingente. Id quod nos quoq; ex Plinio paulò suprâ retulimus. Ceterum de Trifolio illo odorato, cuius initio huius commentationis, atq; etiam fusius libro tertio in Trifolij mentionem fecimus, neq; Dioscorides, neq; Galenus, quod sciam, quicquam memoriæ prodiderunt. Non desunt, qui id uelint esse Theophrasto plantam Mel frugum appellatam, quam ipse inter loti genera recenset libro VII. cap. XIII. de plantarum historia, ubi sic inquit. Quædam enim formis pluribus constant, quanquam nomen unum sortiantur, ut ita ferme æquiuoca sint, ceu lotus. Huius enim genera plura redundant, folio, caule, flore, fructuq; discreta. Inter quæ uel illud redditur, quod Mel frugum appellatur, diuersum tum uiribus in usu cibario, tum quod non eadem loca desideret. hæc Theophrastus. Quæ sanè illorum sententiam mihi probare non uidentur, quod Trifolium odoratum minime in cibus ueniat, & iisdem in locis nascatur, in quibus lotorum omne genus uirescere conspicitur. Atquæ Plinio libro XII. cap. ultimo, nil aliud est Mel frugum, Dioscoridis testimonio, quam panicum. Cytisi uires Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, reddidit his paucis uerbis. Cytisi folia digerendi facultatem obtinent aquæ temperatæ mistam, sicut & maluæ folia. Planta ut Græcè κντισος, ita etiam Cytisus Latine, & Citisio Italicè dicitur.

Gesneri lapsus.

Cytisi uires ex Galeno Nomina.

Λωτος αἰγυπτίος LOTVS AEGYPTIA.

CAP. CIX.

EST ET in Aegypto lotus, quæ in campis flumine inundatis prouenit, caule fabæ: flore paruo, candido, lilio simili, quem tradunt occidente sole comprimi ocludique, ad ortum autem aperiri: adduntque, caput ipsum uespera aquis condi, & ad exortum solis emergere. Caput quale papaueris, maximum: & intus grana, ceu milij, quæ Aegyptij exiccant, & in panes cogunt. Radicem lotos hæc habet, mali cotonei similitudine, quæ cruda cocta que manditur: decocta que lutei oui qualitatem exhibet.

LONGAM satis historiam de Loto Aegyptia posteritatis memoriæ tradidit Theophrastus libro XIII. cap. X. de plantarum historia, cuius hic uerba referam. Qui Lotus, inquit, uocatur, planis parte maxima prouenit, cum rura inundantur. Huic natura caulis similis fabæ, & fructus eodem modo, uerum minores, gracilioresq;. Nascitur fructus in capite, modo quo in faba: stros candidus, lilijs foliorum angustia proximus: multi, ac densi promiscui exeunt. Sole occidente se comprimunt, caputq; integunt, ad ortum aperiuntur, & super aquam assurgunt: idq; facit, dum caput perficitur, floresq; defluant. Capitis magnitudo quanta papaueris maximi, & percingitur incisuris non alio modo, quam papauer: nisi quod in his fructus frequentior habetur, qui milio non absimilis est. In Euphrate caput, floresq; mergi referunt, atq; descendere usq; in medias noctes, tantumq; abire in altum, ut ne demissa quidem manu capere sit, diluculo deinde redire, & ad diem magis: sole oriente iam extra undas emergere, floremq; patefacere: quo patefacto amplius insurgere, ut planè ab aqua absit altè. Aegyptij capita ipsa aceruis putrefaciunt, eumq; tegumenta putrerint, in flumine lauando separant fructum, & siccentes, pinsentesq; panem faciunt, eoque cibo utuntur. Radix loti Corsion appellata, rotunda est, cotonei mali amplitudine, cortice nigro, quali nux castanea tegitur. Corpus internum candidum: elixim, assionq; in specimen albuminis uertitur, gratum cibus: manditur etiam crudum, sed gratius decoctum seu aqua, seu pruna. Hæcenus de Loto Aegyptia Theophrastus. Ceterum hanc, & supradictas Loti species Serapio sua lingua Handachocham indifferenter nominat. E' cuius semine oleum exprimitur Mauritanis ad articularum dolores expetitur. Neq; enim sit Handachochæ oleum ex uulgaris trifolij semine, ut quidam aberrantes existimant, sed ex omnium Lotorum semine, & ex eo tantum trifolio, quod asphaltiten Greci uocant. Loti Aegyptiæ breuiter meminit Galenus inter alias lotos, libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Loti Aegyptiæ semen in panes quidem cogitur. Planta λωτος αἰγυπτίος Græcè, Lotus Aegyptia Latine, Handachocha Arabicè, & Loto d'Egitto Italicè appellatur.

Loti Aegyptiæ historia ex Theophr.

Arabum Handachocha.

Lotus Aegyptia ex Gal. Nomina.

Μυριοφυλλον.

MILLEFOLIUM.

CAP. CX.

MYRIOPHYLLUM, siue millefolium, caulis est tener, singularis, unica nixus radice: plurimis folijs, læuibibus, fceniculo similibus, unde nomen accepit. Caulis flauescit, uarius, ac ueluti ex industria deliniatus. nascitur in palustribus. Vulnere recentia ab inflammatione uindicat, si uel uiride, uel siccum ex aceto oblinatur: præcipitatis in potu cum aqua, & sale datur.

Bb 3 ETSI

MYRRHIS.

Myriophylli
confider.

Myriophylli
uires ex Gal.

Nomina.

Myrrhidis cō
sideratio.

ET SI non desunt, qui uelint Myriophyllum, ut superius
in Stratiotis millefolij commentatione diximus, esse uulgare Mil
lefolium, quo omnes passim utuntur in Italia; tamen eim hoc
plurimis caulibus à radice profiliat, folijs constet à fœniculo di
uersis, nascaturq; in pratis & incultis, non autem in paludi
bus, hinc satis perspicuum fieri puto, hos qui ita sentiunt, in
errore uersari. Equidem legitimum Myriophyllū me inuenisse,
& sepe uidisse crediderim in uallis Ananie palustribus, unico
tantum caule, innumeris foliolis referto, capillaceis fœniculi
modo, odore non ingrato. Huius plantæ hic picuram danus,
aliamq; appinximus ad nos Pisis missam ab eruditissimo uiro Lu
ca Ghino. Myriophylli uires paucis perstrinxit Galenus lib.
VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Myriophyllum
usqueadeo desiccatoris est facultatis, ut uulnera glutinet.

Quod Greci μυριόφυλλον, Latini item Myriophyllum, &
Millefolium aquaticum uocant: Itali, Miriophillo.

Μύρρη. MYRRHIS. CAP. CXI.

MYRRHIS simillima est cicuta, caule, folijsque:
radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata, cibo non
insuauis. Quæ pota in uino, phalangiorum moribus
auxiliatur: cit menstrua, & partus secundos, purgât
que à puerperio fœminas: subuenit & phthisicis costa
in forbitione. Aiunt quoque eandem bis die terpe po
tam ex uino, in pestilentia salutarem esse, & ne morbi
contagia sentiantur, obstare.

GIGNITVR in quàm plurimis Italiae locis planta quæ
dam cicuta faciem representans, minor tamen, minimeq; gra
ueolens

20

30

30

40

50

ueolens, Cicutaria nonnullis uocata, quam quidam censent legitimam esse Myrrhim. Sunt deinde, qui pro Myrrhide Angelicam uulgo appellatam accipiant. Alij uero, ut Manardus, illud oleris genus intelligunt, quod Chærefolium uocant. Veruntamen hoc, meo iudicio, nullis notis Myrrhida refert, sicuti nec illa: tametsi huius radix à recentioribus in pestilentia miris laudibus commendetur. Quòd autem Angelica non sit Myrrhis, ex eo euidentissimum esse arbitror, quòd ei folia sint satiuæ pastinacæ similia, non quidè multifida, ueluti cicutæ. Ceterum si Myrrhis in Italia prouenit, nulla sanè mihi hætenus sese obtulit planta, quæ magis illi respondeat, quàm hæc, cuius hîc effigiem pictam exhibemus, quæ quidem longè ab Angelica differt.

Angelicæ historia, & uires.

ANGELICA.

Sed quoniam ANGELICAE mentio incidit, ne tam præstantissimam plantam silentio prætereamus, hîc fusius de ea nobis differendum est. Hæc itaq; planta cubitalem excedit altitudinem, caule geniculato, inani, multis alarum cauis referto: folia profert oblonga, per ambitum serrata, in nigrum uirescentia: flores albos, in umbellam coherentes: è quibus semen prodit tenue, lentium modo compressum. Radix ei subest crassa raphani modo, quæ in plures diuicatur ramos, gustu acris, & suauiter odorata.

Excalscit, pariterq; desiccat ordine secundo completo, aut tertio incipiente. Proinde aperit, attenuat, & discutit. Venenis mirificè aduersatur: quare pestilentiam arcet hausta, aut frequenter commansa. Ipsa per se sumpta pituitosos, lentosq; humores digerit. Idem præstat & radice decoctum. quod etiam celerius ex frigore tussientibus auxiliatur: expectorat enim efficaciter crassam, lentamq; pituitam. Sanantur eodem ex aqua, aut uino interna uiscerum ulcera, concretusq; sanguis dissoluitur, & roboratur uentriculus. Radix in puluerem trita animi deliquijs, & cæteris cordis affectibus opem unicè præstat. Valet ad rabiosorum, & uenenosorum morsus, exterius cum ruta imposta, & intrò in corpus assumpta. Hinc fit, ut recentiores quidam magna opinione hanc suis inserant antidotis. Myrrhidi iam suas reddamus uires ex Galeno, qui eas lib. VII. simplicium medicamentorum, his uerbis descripsit. Myrrhis, quidam myrrham nominant. Radicem habet odoris iucundi, & dulcem, quæ menses mouet, & ea quæ in thorace, ac pulmone sunt, expurgat. Itaque ex secundo ordine fuerit excalsfacientium, adiuncta quadam partium tenuitate. Myrrhis ita Græcis, Myrrhis quoq; Latinis dicitur: Italis, Mirrhide.

Myrrhidis uires ex Gal.

Nomina.

Μύραρον. MYAGRUM. CAP. CXII.

MYAGRUM, aliqui melampyron uocant, herba est surculacea: folijs rubiæ, pallidis, tripedanea: semen oleosum, scæno græco simile. Quod contusum igni torrent, perunctisque uirgis ad lucernarum lumina utuntur. Hoc pingui, scabritias corporis læuigari, atque expoliri constat.

Myagri consideratio.

Quorundam error.

Myagri uires ex Galeno.

Nomina.

SCRIBIT Ruellius, Myagrimum frequentissimam nasci in Gallia, eiusq; semine agros bene subactos perinde quasi napsi feri: quin & sua spontis inter segetes inueniri. Ex semine autem oleum exprimi ait, quo non ad lumina tantum lucernarum; sed ad ciborum quoque condimenta pauperes utuntur. Addit id à suis Camelliam, aut Camaminam uocari. Sed ipse non equidem Ruellio ausim subscribere: quandoquidem non pudeat fateri me hætenus Myagri non uidisse in Italia, quod Dioscoridis delineationi respondeat. Ceterum eos haud dubiè falli crediderim, qui putant, uulgare illud aurei coloris semen, quod aliqui Drodam, Drodellam alij, nonnulli uerò Dorellam dicunt, legitimum referre Myagrimum. Siquidem hoc folijs rubiæ non æmuletur, sed syluestrem erucam, ut quæ laciniata spectentur: nec semen profert scæno græco simile, sed papaueris modo exile. Myagri semen, ut testatum reliquit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, pingue est. Quare si tundatur, oleosum quid effundit, quod emplasticam uim obtinet. Herba, quæ Græcis μύραρον, Latinis pariter Myagrimum appellatur; Italis, Miagro.

Ὀνάγρη. ONAGRA. CAP. CXIII.

ONAGRA, siue onothera, aut onuris frutex est arboris instar, prægrandis, amygdalino folio, fed latiore, lilio non dissimili; flore rosaceo, magno: radice candida, longa, cum siccata est, uinum olente. nascitur in montibus. Aqua, in qua radix maduerit, in potu data, feras mitigat, & cicures facit. illitu quoque tetra ulcera mulcet.

Onagræ consideratio.

TAMETSI memoriæ prodiderit Theophrastus lib. IX. cap. XXI. de plantarum historia, Oenotheræ radicem è uino potam mitiores, hilarioresq; mores conciliare; nullum tamen, qui eam mihi ostenderet, hætenus licuit reperire,

perire,

CIRSIVM.

Onagræ uires
ex Galeno.

Nomina.

Cirsij confi-
deratio.

ASTER ATTICVS.

Nomina.

perire, quanuis ad mitigandam omnium animalium feritatem, ne-
dum hominum quorundam, esset optimum, utilissimumq; reme-
dium. Ceterum ad me scripsit clarissimus medicus Lucas Ghinus
Forocorneliensis, sepius ex Apennino in uiridarium suum tran-
stulisse plantam homine proceriorem: folijs amygdalæ, maiori-
bus tamen: flore rhododendri: semine perquam minuto, exili-
bus teretibusq; siliquis contento, molli ac candida lanugine obu-
luto: radice subalbida, longa, subter humum repente. Quæ sa-
ne omni ex parte Onagram referre uidetur, etsi ipse quoque pro-
certo non ausit asserere, hanc legitimam esse Onagram, cùm ha-
cenus experientia compertum non habeat, an huius radix sicca
uinum redoleat, mitigetq; feras aqua, in qua maderit, pota, ut
Dioscorides testatur. Onagræ meminit Galenus libro VIII.
simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Onagron, aut ono-
thera, aut onothuris, huius radix arefacta uinosum quiddam re-
dolet: sed & uini maxime facultatis est. Quæ ὄναγμα Græ-
cè, Onagra item, siue Oenagra Latine dicitur.

Κίρσιον. CIRSIVM. CAP. CXIII.

CIRSIVM, caulis est tener, duorum cubitorum,
triangulo similis: ab imo foliola, rosæ speciem referen-
tia: anguli spinosi, per interualla molles: folia buglof-
fo similia, longiora, subcandida, modicè hirsuta, parti-
bus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hi-
spidum: in quo capitula in summo purpurea, quæ sol-
uuntur in lanugines. Radicem huius loco laboranti ad-
alligatam, dolores uaricum sedare Andreas scripsit.

CREDIDERE recentiores quàm plurimi rei herba-
rie periti, nil aliud esse Cirsium, quàm uulgare Buglossum. Sed
mibi planè hæc sententia, pace eorum dixerim, resellenda po-
tius, quàm probanda uidetur: quòd Buglossò caulis triangulus
non insit, sed rotundus: quòd ab imo foliola per ambitum acu-
leata rosæ speciem non referant, sed longa, & continua pro-
deant: quòd deniq; Buglossò flores non euanescant in pappos,
sed languescentes integri decidant, relicto in folliculis semine.
Plantam, quam proculdubio Cirsium referre putamus, nuper
Pisis ad me misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam
hic figuram damus. Nascitur, ut ipse scribit, in uliginosis locis.
Ea, meo quidem iudicio, Cirsio maxime ad stipulari deprehendi-
tur. Cirsij nusquam, quod legerim, meminerunt in simplicium
censu Galenus, & Paulus. Id æquè Κίρσιον Græca uoce,
atque Latina Cirsium appellatur.

Ἄστρον ἄττικόν. ASTER ATTICVS.
CAP. CXV.

ASTER Atticus cauliculus lignosus, florem in ca-
cumine habens purpureum luteumve, per ambitum di-
uisum, anthemidis modo, capitulum, foliolis stellæ mo-
do radiatis: quæ autem caulem ambiunt folia, oblonga
sunt, ac hirsuta. Feruenti stomacho, oculorum inflam-
mationibus, prociudæ fedi, ac inguinibus illitu auxi-
liatur. Tradunt purpureum florem, si ex aqua bibatur,
anginis, & pueris comitale malum sentientibus, opi-
tulari. Inguinum inflammationi recentem illinire con-
uenit. Si aridus flos sinistra dolentis manu decerpatur,
& inguinibus adligetur, dolore liberat.

ASTER

Aster Atticus, qui & Bubonion, hoc est nostris Inguinalis, dicitur, sibi Attici nomen asciuit, quod in Atheniensi agro frequentior, quam alibi proueniat. Bubonion uero, & Inguinalis dicta est herba, quod bubonium, siue inguinum præcipuum sit remedium. Asteris porro appellationem accepit, quoniam eius capitula, in quibus flores chamæmali instar emicant, per ambitum diuisa foliis stellæ modo radiata spectantur. Planta est hodie non paucis cognita. Nascitur in asperis, incultis, & conuallibus. Hanc Serapio (ut libro tertio in eryngij mentione prodidimus) cum Eryngio confudisse deprehenditur, florum similitudine falsus, qui in utraq; planta stellæ figuram præ se ferunt. Cæterum non est prætereundum, quod nonnulli Dioscoridis codices reperiuntur, in quibus hoc capite plura leguntur, quam supra sint reddita. quæ quoniam à doctissimis uiris Dioscoridi ac creuisse comperta sunt; ideo nos quoq; ea, utpote adiectitia omisimus. Quod autem adscititia sint, testimonio esse possunt Galenus, Oribasius, Paulus, & Serapio, in quorum libris illa, quæ redundant, nusquam leguntur, etsi reliqua, ut solent, bona fide referant. In cuiusdam tamen Apuleij libello de plantarum historia & uiribus scripto, nonnulla habentur capite de Astore Attico, quæ inde facile, quod ferè eadem esse uideantur, huc adiecta sunt: sic enim uerba illa sonant. Stellarium radij noctibus collucet; quare qui naturam stirpis ignorant, inane simulacrum se uidere putant. Reperitur à pastoribus pecudum. Aster Atticum à Virgilio quoque celebratum fuisse existimo lib. IIII. Georgicorum, ubi Amellum, quem florem ita ab agricolis uocari ait, herbamq; eius descripsit. Id quod suis luculentissimis carminibus aperte testatum reliquit, dum ita cecinit.

Asteris Attici confid.

Serapionis eratum.

Amellus Virgilij.

Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba:
Nanque uno ingentem tollit de cespite sylvam.
Aureus ipse, sed in folijs, quæ plurima circum
Funduntur, uiolæ subluet purpura nigra.
Sape deum nexis ornata torquibus aræ.
Asper in ore sapor: tonsis in uallibus illum
Pastores, & curua legunt prope flumina Mellæ.

Asteris Attici recens herba (ut Crateus tradit) cum axungie senio tusa rabiosi canis morsibus utiliter imponitur. Turgentia guttura discutit, & incensa serpentes fugat. Huius meminit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his uerbis. Aster Atticus, alij bubonium uocant, non ob id tantum quod illitum, sed etiã quod suspensum bubonas sanare creditur. Habet quiddam etiam digerens, habet uero non minime & refrigerans quiddam, ac reprimens, adeo ut mistæ sit facultatis, uti rosa: uerum id non adstringit. hætenus Galenus. Sed quoniam Attica stella mihi in mentem redegit Stellariam recentioribus uulgo uocatam, cum & ipsa uiribus non uulgari-

Asteris Attici uires ex Gal.

STELLARIA.

bus sit prædita, eam minime silentio dissimulandam duximus. Est igitur STELLARIA, quam alij Pedem leonis, alij Alchimillam uocant, planta, quæ ut plurimum in montibus prouenit, præsertim in pratis, folijs maluæ ferme similibus, durioribus tamen, & crispioribus, angulis octo distinctis, prominentioribus, & per ambitum serratis, adeo ut latius aperta stellæ formam referant. Caulis ei tenuis, semicubitalis, à quo plures exeunt ramuli, in quorum summo flores emicant subpallidi, tenues, stellarum effigie. Radice nititur, quæ crassitudine digitum æquat, et longitudine palmum excedit. Erumpit hæc Maio mense, Iunio uero floret. Efficax est pota sanandis non solum internis uiscerum uulneribus, sed & sinuosis ulceribus: quinetiam extrinseca uulnera glutinat. Expeditur Germanis chirurgicis, mirisq; laudibus celebratur: quippe qui eam felici successu uulnerarijs potionibus admisceant. Aridæ puluis in sui ipsius decocto, aut cum aqua eius stillatitia sumptus, ente rocelis medetur. Datur idem puluis ex uino, aut iure coehlearis mensura, quindecim aut uiginti diebus, mulieribus, quibus adempta sit concipiendi facultas à nimia uteri humiditate, quæ iniectum semen contineri prohibet. Stillatitia eius aqua epota, tum etiam in uulnam indita, alba mulierum profluvia mirifice sistit: adeo ut eius quoq; diutina iniectione corruptæ ab incorruptis uix dignosci possint, restrictis mirum in modum foemineis locis: quod tum celerius, tum efficacius præstat, si in eius decocto insideant. Quin & laxas procidentesq; mulierum mammas contrahit, et duras solidasq; efficit, si lintea in eius decocto, aut stillatitia aqua intincta mammis sepius imponantur, diutiusq; imporentur, præsertim hy pocistide, equisetis, stypteria, siccisq; rosis admixtis. Planta, quæ Græcis ἀστὴρ ἄστρινος Latinis item Aster atticus nominatur: Arabibus, Astaraticò: Italis, Aster attico: Germanis, Sternkraut: Gallis, Aspergoutte mineur.

Stellarie historia, & uires.

Nomina.

Ἰσόσωρον

Ἴσόπυρον. ISOPYRUM.

CAP. CXVI.

ISOPYRON aliqui phasiolon ob similitudinem vocant, quoniam folium, quod est aniso simile, in pampinos torquetur: capitula sunt in summo caule, tenuia, plena seminis, melanthij gustum imitantis. Contra tussim, & cætera pectoris vitia, semen ex aqua mulsa bibitur: hepaticis, & sanguinem excreantibus vtile.

HACTENVS, ut ingenue fatear, mihi non contigit uerum Isopyrum inuenire, neq; ab aliquo compertum uidere. non tamen negauerim, quin illud nascatur in Italia. Quare si hac nostra ætate nobis non sese offeret, id posteris inquirendum relinquemus, qui fortasse diligentius in hæc studia incumbent, ut earum rerum, quæ nos latent, ali quando exactam cognitionem assequantur. Quod Græci Ἴσόπυρον, Latini etiam Isopyrum uocant.

Nomina.

Ἰὴν πορφύρεον. VIOLA PURPUREA.

CAP. CXVII.

VIOLA purpurea folium habet hedera minus, tenuius, ac nigrius, nec multò dissimile: cauliculus à radice medius prodit, in quo flosculus suauissimè olens, purpureus. opacis, & asperis nascitur. Refrigerandi naturam habet. Folia per se, & ex polenta illinuntur aptissimè stomacho æstuant, & oculorum inflammationibus, sedi que procidenti.

VIOLA PURPUREA.

IACEA.

Viola purpureæ confideratio.

Iacea.

SVNT in Violarum genere non modò purpureæ, sed etiam candidæ, frigidis & uliginosis locis nascentes, prorsus tamen inodore, de quibus nihil, quod extet, memoria prodidit Dioscorides. Hæ numerose proueniunt in Ananiensi agro supra Tridentum, ubi mense Aprili adeò copiosè florent, ut si longè prospiciantur, oculos fallant, & extensa lintea uideantur. Alij præterea flores per æstatem Maio, & Iunio mensibus uisuntur supernè purpurei, in medio candidi, inferius uerò lutei, forma purpureas uiolas referentes, aspectu gratissimo, cum tamen nullo & ipsi commendentur odore. Prodeunt hi ex quadam planta, cui primo exortu folia insunt rotunda, per ambitum serrata, quæ tamen per incrementum in longitudinem desciscunt. Constat hæc caulibus triangularibus, quadantenus striatis, & intus concavis, quibus paribus interuallis genicula supereminent, è quorum concavo ramusculi exoriuntur, quibus flores dependent. Vocant hanc nonnulli IACEAM. Verùm an hæc illa sit Iacea, quam ad intestinorum ramices magnificiunt recentiorum quidam, nondum satis compertum habeo. Quanquam non desunt, qui affirmant, hanc esse de

de qua modo sermo est, eamq; symphyi facultatibus pollere. quemadmodum etiam sunt, qui eandem egrè spirantibus, & pulmonum inflammationibus, non obscure opem ferre tradant: quin & scabiem sanare, & cetera cuius uita delere. Violarum purpurearum facultates exquisitè descripsit Mesues inter simplicia soluentia, unde hæc de-
 cerpsimus. Viola temperatum, conueniensq; sunt medicamentum, quo immutantur male humorum qualitates, & natura eorum soluitur. Præferuntur quæ primo uere florent, solis ardorem, qui uim resoluunt, minime expertæ, nec im-
 bribus dilutæ. Viola refrigerant, & humectant ordine primo, cum tamen sicca minus refrigerent, & minus hume-
 fcent. Recentibus quædam inest humiditas, quæ obtundit caliditatem, à qua potior est uis. Quapropter siccata hu-
 miditate, quæ in superficie continetur, gustu amaritudo deprehenditur, quæ à calido prouenit, qui prius sub humido
 delitescerat. Quo fit, ut exiccata magis calidæ, minusq; humidæ habeantur. Humiditas, quæ superflua recentibus
 inest, aluum emolliendo ciet: uerum arefactæ, deiectionis sunt facultatis, non quod emolliant, sed quod dissoluant.

Violarum ui-
res ex Mesue.

10 Viola in summa soporiferæ sunt, refrigerant, calidos dolores mulcent, inflammationes extinguunt, leniunt, & solu-
 uunt. Earum succus, & Syrupus ex eo factus uentrem leniunt. Macerantur in aceto, quod ualentius ardentissimis
 conferant febribus. Fit ex uiolis oleum, ijs in eo diutius maceratis: cæteris tamen præstat, quod ex immaturis oliuis;
 aut ex dulcibus amygdalis exprimitur. Viola bilem educunt, eiusq; feruorem mitigant. Conferunt capitis doloribus,
 quos caliditas excitauerit: somnum conciliant: pectoris, & asperæ arteriæ scabritiem leniunt: medenturq; anginis,
 & columellæ uitij: præcipuo autem auxilio sunt pectoris, & lateris inflammationibus: stimq; arcet. At quæ sic-
 cæ sunt, iccoris obstructions referant, inflammationes discutunt, & morbo regio laborantibus opitulatur. Hæ-
 ctenus de uiolis Mesues. Parant hac ætate è uiolarum recentium diluto, quo pluries uiole fuerint macerata, deie-
 ctorium Syrupum, quemadmodum & ex rosis rosaceum, quo deiectionis alui gratia recentiores medici in pleuritide
 utuntur. uncias quaternas, uel quinque exhibentes. Violarum uires tradidit Galenus libro vi. simplicium medica-
 mentorum, sic inquit. Viola folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident: proinde tum per se,
 tum cum potentia illita calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori uentriculi æstuanti, & oculis. hæc Galenus.
 Ex quibus abunde palam est non nouisse Galenum, sicuti & ceteros ueteres, Violas deiectionis facultate citra noxam
 præditas esse. Viola nigra, & Viola purpurea sic Latinis dicta, Græcis ἰοῦ μέλαν, & ἰοῦ πορφυροῦ uocatur:
 Arabibus, Seneffigi, Sonofrig, siue Beneffigi: Italis, Viola porporea, & Viola mammola: Germanis, Mertzen uio-
 len: Hispanis, Violeta: Gallis, Violetes, Violes de mariz, & Carefme.

Syrupus uio-
laceus.

Violarum ui-
res ex Gal.

Nomina.

Κακαλία. CACALIA. CAP. CXVIII.

30 CACALIA, quæ leontice uocatur, folia fert magna, alba: è quibus mediis caulibus emicat, rectus,
 albus: florem ferens robori, aut oleæ similem nascitur in montibus. Radix in uino madefacta,
 ut tragacantha, delinctu aut manducatu per se tusibus, scabritijs arteriæ medetur. Grana, quæ post
 excullum florem innascuntur, trita & cum cerato illita, faciem erugant, & cutem extendunt.

Cacaliæ con-
sideratio.

CACALIA, Plinio libro xxv. cap. xi. authore, uocatur semen margaritis minutis simile, dependens inter
 folia grandia, in montibus ferè. ita Plinius. Sed non propterea mihi hætenus contigit Cacaliam reperire in Italia,
 etsi eam diu quæstuerim in montibus. Ceterum herbam Cacaliæ similem testatur se pluries uidisse in Apennini Alpi-
 bus Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus rei herbariæ diligentissimus inquisitor, folio tusilaginis, maiore tamen,
 auersa parte candidiore, minusq; per ambitum angulostore: caule palmi altitudine, recto, subcandido: in cuius ca-
 40 cumine flores exeunt panicula faciem referentes, muscosi, oliuæ instar. Hanc ipse Cacaliam suspicatur. Equidem hu-
 ius uiri iudicio facile ausim subscribere, quod is in simplicium cognitione diligenter uersatus sit, atq; inter Italos in ea
 maxime præstet. Cacaliam cancanon uocauit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, ubi eius uires red-
 didit his uerbis. Cancani radix facultatem habet mordacitatis expertem, & modicè exiccantem: essentiam crassam,
 & emplasticam. Quapropter macerata uino, sicut tragacantha, & linctæ arteriæ asperitates sanat: nec minus, si
 quis eam commandat. Succus eius defluens prodest arteriæ, similiter ut glycyrrhiza. Κακαλία ita Græcè, ut e-
 tiam Cacalia Latine dicitur.

Cacaliæ uires
ex Galeno.

Nomina.

Βούιον. BVNIUM. CAP. CXIX.

50 BVNIUM caulem edit quadrangulum, procerum, digiti crassitudine: in quo ramuli minutis
 folijs, ac floribus scatent: folia proximè radicem, apio similia, longè tenuiora, coriandrinis proxi-
 ma: flores anethi: semen odoratum, hyoscyamo minus. Vrinam ciet, excalfacit, secundas euocat:
 lieni, vesicæ, renibus utile. Tam humidi, quàm sicci, expressiq; succi caulibus, folijs, radicibusque,
 usus inualuit ex aqua mulsa.

Πσενδοβούιον. PSEVDOBVNIUM. CAP. CXX.

PSEVDOBVNIUM palmi altitudine fruticat in Creta, folia, ramulosque napi ferens, acri gu-
 stu. Tormina, atque stranguriam, laterumque dolores sanant quaterni rami eius poti in aqua: il-
 liti quoque cum sale, & uino tepentes, strumas discutunt.

BVNIUM,

Bunij confideratio.

BVNIVM, quod nostri Napum syluestrem uocant, Plinius uidetur posteritatis memoriae prodidisse lib. xx. cap. iiii. ubi de nasis ita scriptum reliquit. Naporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosi foliorum caulibus florentis, & quod Bunion uocant, purgationibus foeminarum, & uesticæ, & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulsâ, uel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritumq; in aqua calida e cyathis quatuor: sed urinam inbibet, si non lini semen unâ bibatur. Alterum genus Buniada appellant, & raphano, & rapo simile. Seminis præclari contra uenena: ob id & in antidotis utuntur illo. hæc Plinius. Ex cuius sanè uerbis palam fieri arbitror, eam nobis plantam esse Bunium, quæ Napum syluestrem rura in Hetruria appellant. Nasctur hæc inculto solo, frigidoprecipue tractu. Verum Pseudobunium, quod Græci uocant, nondum mihi in Italia compertum est. Quod nulli mirum uideri debet: nam quod planta hæc fruticet in Creta, ut Dioscorides testatur, uidetur potius Cretensium propria, quam aliarum gentium. Bunium, ut Plinius tradit, antidotis admiscetur: quare & in ipsa Andromachi theriaca Bunium expetitur. Vtriusque uires sanè paucis tradidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Bunium, alij arcticon, adeo exarsfacit, ut & urinam moueat, & menses prouocet. Sed & Pseudobunium adsimilis illi caliditatis est. Quod Græci βουνιον, Latini similiter Bunium uocant: Itali, Nauone saluatico. Quod uero illi ψευδοβουνιον, hi Pseudobunium, & Bunio falso.

Bunii uires ex Galeno.

Nomina.

Χαμαίκισσος. CHAMAECISSVS. CAP. CXXI.

CHAMAECISSOS folio est hederæ, tenuiore, longiore: ramulis à radice quinis senisue, dodrantalibus, foliosis: flore uiolæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modum amaro: radice tenui, candida, inutili. nascitur in cultis. Bibunt conuenientissimè ischiadici folia, tribus obolis in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadragenisue diebus: eodem pota modo, senis aut septenis diebus, regium morbum purgant.

Chamæcissi confider.

CREDIDIT Leonardus Fuchsius, medicus ætatis nostræ celebris, in suo de stirpium historia commentario, nihil differre Chamæcissum ab ea uulgaris notitiæ planta, quam, ut superius libro tertio in Asclepiadis mentione diximus, herbariorum uulgus Hederam terrestrem nominat. Sed cur eius sententiam comprobem, sanè non habeo. Siquis dem uulgaris hederæ terrestris folio constat rotundo, quadantenus ferrato: caulibus, uel potius funiculis uitulum modo longis, humi longo tractu repentibus. Chamæcissus uerò Dioscoridi folijs est hederæ, tenuioribus, longioribus: ramulis à radice quinis senisue, dodrantalibus, foliosisq;. Adde quod Chamæcissi flores uiolæ albæ similes facit Dioscorides, ac etiam candidiores. Sed terrestris hederæ florem profert pusillum, in candido purpurascens. Quibus utique rationibus ducor, ut putem, hanc herbam non esse Chamæcissum, quod notis inter se plurimum pugnare depræhendantur. His etiam accedit, quod Chamæcissos (si Plinio credimus lib. xxiii. cap. xv. spectata est tritici modo: & cum floret, existimari potest alba uiola. Ruellius hanc in Gallia nasci scribit. Sed eam aliam esse à Chamæcisso hic representato perspicuum est: ea enim, quæ Plinius refert, à Dioscoride dissentiunt, quem nullam spicæ mentionem fecisse constat. Equidem, ut ingenue fatear, nullam hætenus in Italia herbam comperi, quam legitimum esse Chamæcissum ausim affirmare. De uiribus Chamæcissi breuiter disseruit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Chamæcissi flos, cum sit admodum amarus, iecur obstructione liberat. Sunt & qui ischiadici ipsum exhibeant. Hæc planta ut Græcis χαμαίκισσος, ita etiam Latinis Chamæcissus nuncupatur.

Chamæcissi uires ex Gal.

Nomina.

Χαμαίλευκη. CHAMAELVCE. CAP. CXXII.

CHAMAELVCE lumborum doloribus propitia est. herba uirens, incuruis folijs, furculisque: flore rosacco.

Chamæleuces confid.

SANE quam paucis Chamæleuces historiam perstrinxit Dioscorides, quare difficillimè quidem decerni potest, quænam in uniuerso plantarum genere Chamæleucen referat. Caterum hic silentio non dissimulandum puto, quod non desunt codices (ut Marcellus & Ruellius Dioscoridis interpretes aiunt) in quibus non χαμαίλευκη, sed χαμαίπικνη legitur. Alteram quidem lectionem nos quoque magis probamus, tamen quod in notis Dioscoridis nomenclaturis Chamæleuce nil aliud sit quam tusilago, quemadmodum & apud Plinium libro xxiii. cap. xv. ubi eam Farranum siue Farsugium uocari tradit: tum etiam quod eodem loco Plinius idem serè scripserit de chamæpeuce, quod de chamæleuce in hoc capite scriptum reperitur. Quod haud dubie ostendit, huius capituli initio mendam subesse. Et certè facilis ac lubricus potuit esse librariorum lapsus, ut qui unius tantum literæ mutatione χαμαίλευκη pro χαμαίπικνη scripserint. Porro Plinius chamæpeuce n folijs laricis similem reddidit. mihi tamen ea uidetur potius picæ folijs assimilanda, si in composito plantæ nomine uolumus rectè posterioris uocis significatum spectare: nam picæ uires, larix uerò λαρίξ item Græcè dicitur. Chamæleuce, ut author est Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, calidæ est facultatis tertio quodammodo ordine, sicca primo. Eæ Græcè χαμαίλευκη, Latine item Chamæleuce, & Chamæpeuce uocatur.

Chamæleuces uires ex Gal.

Nomina.

BVGLOSSVM, BORRAGO.

BVGLOSSVM VVLGARE.

Βούγλασσον. BVGLOSSVM, LINGVA BVBVLA.
CAP. CXXIII.

BVGLOSSVM nascitur in campestribus, & fabulosis. Iulio mense colligitur. Aiunt eam, quæ tres thyrsos emittit, cum semine, & radice tritam, potamque contra tertianos horrores prodesse: quæ quatuor, ad quartanos: ea in uino decoquitur. Herbam abscessibus utilem esse uolunt. Verbasco simile est, folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas. Quod in uinum
40 deiectum, animi voluptate s auget.

QVI diligenter Buglosi historiam expendunt, omnes herbam Borraginem uulgò uocant, in hortis, alijsq; locis nascentem, potius legitimum esse Buglossum censent, quàm illam, quæ Buglossa uulgò nominatur, cuius in officinis communis est usus. Quorum equidem iudicio non dubitauerim subscribere. siquidem Borrago dicta folijs est in uniuersum uerbasci similibus, nigrioribus tamen, & asperioribus: quibus etiam hæc symphytum alterum emulatur, quod folia buglossi proxima ferre superius prodidit Dioscorides. Adde præterea, quòd folia Borraginis in terram procumbunt, & bubulas linguas tum forma, tum asperitate imitantur. Contra quæ Buglosi nomen sibi falsò uendicauit, folia habet longa, echii similia, non usque adeò lata, ut bubulas referant linguas, minusq; humili depressa, quæ potius è toto ferme cespite sursum aspiciunt, nec aliqua ex parte uerbascum, aut symphytum alterum representant. Non ob
50 id tamen negare auferim, quin uulgare Buglossum in campestribus nascens, iisdem cum Borragine polleat uiribus: quandoquidem eadem utriusque asperitas, idemq; sapor gustui manifestum præbent eiusdem facultatis indicium. Atq; facie non multum disidere ea inuenias, si illud genus spectes, quod hodie in hortis seritur ex Hispanijs allatum: hoc enim etsi uerbascum adeò adanissimè non representet, quemadmodum Borrago; foliorum tamen effigie bubulas linguas maximè imitatur. Sed quoquomodo hæc se res habeat, concedam facillè Borraginem, & uulgarem Buglossam & specie, & forma inter se differre: attamen crediderim alteram ad alterius uires proximè accedere, & si non eadem utrisque, simillimas tamen inesse. Cæterum non desunt, qui his rationibus neglectis asserant uulgare Buglossum Echii omnino genus esse, quòd illud omnibus notis referre putent. Alij uerò sunt, qui idem Buglossum Cirsum existimant. Verum nos aliud à uulgari Buglossi & echium, & cirsum esse censemus, ut abunde suis locis docuimus.

Buglosi con- sideratio.

Quòd insuper Borrago facillè sit legitimum Buglossum, Auicennæ testimonio comprobari potest, qui libro II. sui canonis ita scribit. Lingua bonis est herba lata, habens folia sicut almaru, & ad tactum aspera, & rami eius asperi, sicut pedes locustarum. Oportet autem, ut illa administretur, quæ est in Corasceni, crassa habens folia, super quorum

Buglosi de- scriptio Auicennæ.

Cc faciem

faciem sunt puncta, quae sunt radices spinarum, & pilorum exeuntium ab ea. Quibus notis adeo euidenter nostram Borriginem expressit Auicenna, ut nemo non intelligat, hanc esse Linguam bubulam. Eam praeter morem descripsit Auicenna, quod suo quoque tempore non deessent, qui ueri Buglosi loco aliam quandam substituerent plantam, ut aperte eius uerba declarant, dum subdit. Quae autem in hac terra reperitur, & qua utuntur medici, plurimum eius est genus almaru, & non est lingua bouis, & neque confert, ut inuamentum illius est. haecenus Auicenna. His omnibus illud denique accedit, quod apud Apuleium in eo libello, qui de herbarum medicaminibus inscribitur, inuenio Buglossum Lucanis Corraginem nuncupari prioris tantum literae mutatione, quod cordis affectibus quam maxime opituletur. Quae sane omnia, ni fallor, clarissime ostendunt, Borriginem esse uerum ac legitimum Buglossum.

Buglosi uires ex Gal.
Nomina.

De cuius uiribus differens Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Buglossum humidae caliditatis temperiei est. Itaque uinis iniectum, letitiae ac hilaritatis causa esse creditum est. Sed & ijs, qui ob faucium asperitatem tussunt, coctum in melicrato conuenit. Herba, quae Graecis βούγλωσσον, Latinis item Buglossum & Lingua Bubula nominatur: Arabibus, Lisen althaur, seu Lesan althaur: Italis, Borrachine: Germanis, Burretsch: Hispanis, Borrata, & Borraienes: Gallis, Borrache.

CYNOGLOSSVM.

Cynoglosi consider.

CYNOGLOSSVM VVLG.

Plinii lapsus.

Κυνόγλωσσον. CYNOGLOSSVM. CAP. CXXIII.

CYNOGLOSSON folia latifolia plantaginis habet, arctiora, minora, lanuginosa: caule vacat, & humi sternitur. prouenit in sabuletis. Folia cum suillo adipe ueteri, medentur moribus canum, alopecijs, & ambustis. Emollit aluum, decoctum herbae ex uino potum.

LEGITIMVM Cynoglossum, quod, Dioscoride teste, neque caulem, neque flores, neque semen gignit, pluries non modo uidimus; sed etiam legitimus Romae post Adriani molem in sabulosis quibusdam locis enatum. Hoc a uulgari Cynoglossa, quo passim officinae utuntur, perquam longe distat: quippe quod in radiantis solis morem folia fert, suppinguia, tenui lanugine albicantia, humistrata, & caule perpetuo uiduum est. Illa uero planta, quae Cynoglosi usum omnibus praestat, plurimos emittit caules, cubito saepius longiores, adnatis in cacumine ramis: quibus flores insunt purpurei, echio similes: e quibus deinde quaedam paruae prodeunt lappae, non sine magno naturae artificio factae, quae contactu uestibus pertinaciter adherent. Meminit Cynoglosi Plinius libro XXV. cap. VIII. his uerbis. Iungitur & Cynoglossos caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratissima. Aiuatque quae tres thyrsos feminis emittat, eius radice potam ex aqua ad tertianas prodesse: quae quatuor, ad quartanas. Est & alia similis ei, quae ferat lappas minutas. haec Plinius. Ex quibus satis perspicuum esse puto, quod neutrum Cynoglosi genus a Plinio traditum, Dioscoridis Cynoglossa respondet. Siquidem primū Plinio caules uel thyrsos edit adeo flexiles, ut ij topiarijs operibus maxime conueniant. Dioscoridi uero plāta est sine caule, quae humi sternitur. ut hinc aperitissime constet, hanc operi topiario, ut aliquid conestiat uel contextat, prorsus ineptā esse. Adde quod Dioscoridi Cynoglossum medetur canum moribus, alopecijs, & ambustis: quinetiā aluum emollit. Plinio autem ad tertianas tantum, & quartanas prodest. Id quod de Buglossa intelligitur, ut superiori capite testatur Dioscorides. Hinc itaque palam fieri arbitrator, Buglossa si historiam, & uires cum Cynoglossa turpiter confudisse Plinium. Cuius certe lapsus non animaduertunt recentiorum nonnulli, qui Plinij auctoritate freti contra Dioscoridis grauem sententiā probare contendunt, Cynoglossum caules, flores, & semen proferre. Quod autem secundo loco a Plinio describitur, lappas minutas

natas ferens, nil aliud, meo quidem iudicio, fuerit, quam vulgare Cynoglossum omnibus notum. Quo fit, ut omnino errasse existimem Ruellium, & Fuchsum viros alioqui doctissimos: quippe qui crediderint, vulgarem Cynoglossam esse Lycopsin, ut etiam supra suo loco monuimus. neque enim hos animaduertisse uideo de hac cum alio Cynoglossa scripsisse Plinium, ac deinde speciatim de Lycopsi lib. xxvii. cap. xi. Cynoglossi in libris de simplicium medic. facultatibus nusquam reperio meminisse Galenum. Id Græcis κυνόγλωσσον, Latinis Cynoglossum & Lingua canina uocatur: Italis, Cinoglossa.

Ruel. & Fuch. error.

Nomina.

φυτέυμα, PHYTEUMA.

CAP. CXXXV.

PHYTEUMA folia habet struthij, minora: copiosum semen, perforatum: radicem paruum, tenuem, per summa terræ nitentem. Quam ad amatoria conuenire, nonnulli scriptum reliquerunt.

Cum sit usus Phyteumatis ad amatoria duntaxat, exemplo Plinij ductus, plura hic de eo referre superuacuum habeo: præsertim quod nulli rei herbariæ studio id hodie comperitum esse sciam. Mibi quidem hætenus herba hæc incomperta est. Quare eam relinquamus in hortis Veneris, quos ipsa ad delicias & amatoria tantum colit, donec quis Deæ charissimus hanc herbam edoctus, eam nobis quoque indicare possit. Huius, tanquam superuacuae, & inutilis herbae, Galenus & Paulus nusquam, quod legerim, inter simplicia meminere. φυτέυμα ut Græcè, ita etiam Phyteuma Latine dicitur.

Nomina.

λεοντοπόδιον. LEONTOPODIUM.

CAP. CXXXVI.

LEONTOPODIUM duum digitorum herbula est, folia ferens angusta, longitudine ternum, quaternumve digitorum hirsuta, quæ iuxta radicem lanosiore flocco canescunt: capitula in summo caule quasi perforata: flores nigri: semen usque adeo spissa lanugine inuolutum est, ut sæpe fallat: radice parua cohæret. Quam tradunt appensam ad amatoria prodesse, & tubercula discutere.

VERVM Leontopodium hætenus non solum mihi incompertum est; sed alijs quoque ignotum esse arbitror: nullum enim inueni, qui ipsum hodie ostenderet. Neque propterea hoc multum curare debent medici, cum & eo ad alligato ad amatoria tantum usa fuerit antiquitas. Ceterum hic non est audiendus Brunfelsius, qui Stellariam herbam uulgò uocatam in suo onomastico Leontopodium esse scribit. Quam in re non minus hallucinatus deprehenditur, quam in alijs compluribus.

Brunfelsij erratum.

HIPPOGLOSSVM.

Vocant ita λεοντοπόδιον Græci, ut Latini quoque Leontopodium.

Nomina.

ἵππογλωσσον. HIPPOGLOSSVM.

CAP. CXXXVII.

HIPPOGLOSSON, frutex est folia habens rusci tenuis figura, & spinosam comam, & in summo ceu linguas e folijs exeuntes. Capitis dolorem corona ex comis imposita minuit. malagmatis radix, succusque admiscetur.

HIPPOGLOSSVM, quod in folijs ueluti prominentes linguas profert, Bilinguam uocat Hetruria, alij uero Bonifacian. Nascitur hæc frequentissima in Liguria Alpibus, Urbinate agro, & quibusdam syluosis montibus non longè à Goritiensi comitatu, quæ iter est in Hydriam ad argenti uini fodinas. Veruntamen non est hæc Laurus Alexandrina, aut Idea, de qua infra suo loco differemus, ut in suo insigni de plantarum historia commentario existimat Fuchsius. Quandoquidem Laurus Alexandrina e foliorum umbilico nullam aculeatam exeret linguam, sed tantum fructum rotundum tilie modo longiori pediculo appensum profert. Hippoglossum recentiores longè pluribus commendant uiribus, quam fecerint antiqui scriptores. nam, ut illi tradunt, in ueteri affectibus magno datur iuuamento. Quo fit, ut strangulatu uulæ laborantibus mulieribus radice, aut herbae puluis cochlearis mensura, ex uino, uel iure haustus, præsentaneo remedio opem

Hippoglossi consideratio.

Hippoglossi uires.

Cc 2 frat.

Nomina.

ferat. Est & ad puerorum enterocelas præstantissimum medicamentum, si diutius diluculo hauriatur pulvis idem sesa-
quidrachmæ pondere ex maioris symphyti decocto. Verum id sumentibus euenit, quòd primis tantum diebus adeo ra-
micem pulsare percipiant, ut intestina foras prolabi uelle uideantur: quare subcingulis, fascijs, & fibulis reprimen-
tibus, roborantibusq; primis diebus uti opus est. Quæ planta Græcis ἰσθηλασος, Latini similiter Hippo-
glossum appellatur: Italis, Bislingua, & Bonifacia: Germanis, Zepffhir kraut: Hispanis, Lengoa de cauallo: Gal-
lis, Lingua pagana.

Ἀντιρρήνον. ANTIRRHINUM.

CAP. CXXVIII.

Antirrhini cõ-
sideratio.

Antirrhini ui-
res ex Gal.

Nomina.

ANTIRRHINON, alijanarrhinon, uocant herbã
caule, & folijs anagallidi similem: florem albæ uiolæ, pur-
pureo, minore tamen, ideoq; syluestris anagallis no-
minata est: semine uituli narium simili. Tradunt per-
unctos ea cum oleo lilino, uenustiores fieri, nec ullo me-
dicamento lædi posse, si quis appensum gestet.

VARIAT admodum Antirrhini apud ueteres historia. Si-
quidem Dioscorides Antirrhinum herbam folijs, & caule anaga-
lidi similem reddidit. Theophrastus uerò eandem aparinæ simi-
lem fecit. Veruntamen Antirrhinum illud, quod ego sepe tum ui-
di, tum etiam legi, semine uitulinum caput referente, unde Gale-
nus hoc & Bucranion appellari prodidit, folijs est longiusculis,
& angustis, lino, aut osyridi similibus: floribus lychnidi corona-
riæ emulis, purpureis, & uisui gratis. Huic sanè adstipulari ui-
detur Plinius libro xxv. cap. x. ubi Antirrhinon, fortasse re-
ctius quàm alij, depinxit lino simile, & semine uituli narium. Vn-
de faciliè suspicor, Dioscoridis & Theophrasti exemplaria hoc in
loco deprauata esse, atque in aliqua parte uitium latere. An-
tirrhini meminit Galenus lib. vi. simpl. medicamentorũ, ubi de e-
ius uiribus ita scribit. Antirrhinum, aut anarinum semen habet ui-
tuli naribus simile, ad sanationes inutile. Ipsum autem adsimilis
est cum bubonio facultatis, sed multò minoris. Itaque ex illo de
hoc conijcitur. Hoc ut Græci ἀντιρρήνον, ita etiam Latini An-
tirrhinum uocant: Itali, Antirrhino: Germani, Orant, Sterck
kraut, seu Streick kraut: Hispani, Cabezza de ternera: Galli,
Moron uiolet,

Κατανάκη. CATANANCE.

CAP. CXXIX.

Catanances
consider.

Ruellij error.

Nomina.

EX EO genere una, folia coronopi habet, longa: radicem iunci modo prætenuem: capitula se-
na, septenauæ, in quibus erui semen inest. Arescens in terram flectitur, & se contrahit ad speciem un-
guium milui exanimati. Altera mali parui magnitudinem explet, radice exiguæ oliuæ magnitudi-
ne: folijs quoq; oliuæ colore, & figura, mollibus, diuisis, humi inclinatis: semen ut cicer, minutum,
in uirgulis dependet, puniceo coloris, multis foraminibus pertusum. Vtranque narrant in amatoria
expeti. Thessalicæ mulieres his uti traduntur.

NEUTRVM equidem Catanances genus hætenus me comperisse fateor, neq; aliquem scio in Italia, qui alte-
rum saltem legitimè nouerit. Sed nihil certè referre arbitror: quippe quòd ea rebus ueneris tantum conueniant, &
amatorijs nascantur. Proinde mulieribus Thessalicis relinquenda sunt, quibus olim fuit usus: præsertim cum hac æ-
tate homines in uenerem admodum procliuës sint, atque etiam multi nimis calleant amatoria. tantum abest, ut etiam
huiuscemodi herbarum, si cognoscerentur, auxilia ijs indicari debuissent. Cæterum existimat Ruellius in hoc sub-
scribens Hermolao, secundi generis Catanancem rectè eam herbam dici posse, quam herbariorum uulgus Bistorta
appellat. Sed meo quidem iudicio errat Ruellius, quòd Bistorta dicta rumicis folia proferat, & radices quandoque
humani brachij crassitudine, anguuium modo contortas, non autem paruas oliuæ magnitudine, uelut altera Catanance.

Nomen eius Græcum κατανάκη, Latinum item Catanance.

Τριπόλιον.

TRIPOLIION in marinis nascitur locis, quæ allidit unda, recedensque dimittit, neque in mari, neque in sicco: folio glasti crassiore: palmeo caule, in mucrone diuiso. Eius, ut tradunt, flores colorem ter die mutant, mane candidi, meridie purpurei, sero punicei conspiciuntur. Radice alba, odorata, calidi gustus. Quæ drachmis duabus in uino pota, aquam, urinamque per aluum extrahit. In medicamenta digeritur, quæ uenena arcent.

- 10 TRIPOLIIVM Serapioni Turbit appellatur. Quapropter credere nonnulli, Turbit uulgo uocatum Dioscoridis esse Tripolium, præsertim quod ipsum & album, & deiectione facultatis esse deprehenderent. Veruntamen rem aliter se habere illud argumento est, quod communis usus Turpetum nullo commendetur odore, nec gustui acridinem relinquit, sed tantum salsedinis, & asperitatis quidpiam. Ex quibus sanè notis asserere licet, Tripolium in Italia non reperiri, neque aliunde aduehi: quemadmodum nec Turbit, de quo disseruit Auicenna, quem etiam Dioscoridis Tripolium intellexisse reor. Cæterum ab his longè differre uidetur TURBIT, quod à Mesue describitur, nostrati Turpeto omnibus prorsus notis respondens. Ait enim Turbit radicem esse herbe folia ferule minora serenatis, tripliciq; notari differentia, nempe alba, subcinerea, & nigra. Quæ quidem omnia in nostri usus Turpeto diligenter intuentibus facile sese offerunt. Siquidem in Turpeti radicibus, quæ ex orientali plaga ad nos deferuntur, omnes hi reperiuntur colores: non tamen quod putem, eos ita factos esse tantum ex ipsius plantæ natura; sed quod ob uetustatem, & aduentitij aeris humorem radices hæc corrumpantur, & nigrescant, illosq; sibi asciscant colores. Cuius rei in causa etiam esse potest maris, per quod conuehitur, exorta procella, undis trivemes superantibus, quibus madefactæ radices facile situm, uel nigredinem contrahunt. Præterea cum asserat Actuarius, nil aliud esse album Turpetum, quam alypie radicem, eorum planè refellit opinio, qui Mesuem errasse existimant, quod album Turpetum dixerit plantæ radicem esse, quæ folia ferret ferulacea. quandoquidem alypum, siue alypia, ut in sequentibus docebit Dioscorides, folijs tenuibus prosilit, quemadmodum & ferula. Ex his igitur, ut arbitror, abunde liquet, Turpetum tam Mesui, quam Actuario alypie esse radicem. Est & aliud Turpetum, quod potius pseudoturpetum dixerim, crassius, & cortice nigrius, quod ex Gargano Apuliæ monte conuehitur duplici genere, quoniam unum è thapsiæ, alterum è pityusæ radicibus concinnant impostores, à quibus hæc omnia didicimus. Non itaq; ab re scripsit Actuarius, nigrum Turpetum radicem esse pityusæ. Verum hoc (ut mea fert opinio) Mesuis Turpetum haudquaquam fuerit, cum ipsius Turpetum nil aliud esse existimem, ut paulò antè diximus, quam alypie radicem. Quanquam putat Brasauolus, nulla tamen, quod equidem sciam, ratione uel autoritate nixus, apud Mesuem Turpetum omnino tithymali myrsinitis radicem esse. Sed quantum myrti folia à ferule folijs differant, qui nesciunt, rei herbariæ peritos consulant.
- Fuchsius porro libro de compositione medicamentorum Turpetum, de quo Mesues egit, è Thapsiæ radicibus exemptum existimat. Sed ipsius quoq; sententia mihi planè, ut liberè dicam, reprobanda uidetur: nam è ueteribus nullum hæcenus reperi, qui Thapsiam lacteo succo turgere scribat: cum tamen Mesui Turpetum à planta eximatur, quæ plurimo lacte madet. Præstat in Turpeti genere album ex orientali plaga allatum, resinosum, minimè cariosum. Deijcit hoc pituitam, crassos lentosq; humores ad articulorum compagines defluentes, remotioresq; corporis partes. Ventriculuum expurgat, & quæ illi penitus inhaerent excrementa detergit: item & pectus à pituita lentore. Datur magno iuuamento aqua inter cute laborantibus: item elephantiacis, & Gallicæ lue affectis: quin & ijs, qui morbis ab exustis humoribus prouenientibus sunt obnoxij. Prodest diurnis febribus, & in uniuersum ubi pituita redundet. uerum qui sumunt cauere debent à piscium esu, & australi flatu. Sed iam ad Tripolium nostra redeat oratio. Reperio hac in historia non parum hallucinatum esse Plinium libro XXI. cap. VII. ubi turpiter Tripolium cum polio herba confudit, adeò ut asserere non dubitauerit, polium ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolij floribus tradidere tum Dioscorides, tum antiquorum reliqui. Tripolij quam breuissimè meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ita scribens. Tripolij radix gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu.
- Quod Græci Τριπόλιον, Latini quoq; Tripolium dicunt: Itali, Tripolio.

Tripolij consideratio.

Turpetij consideratio.

Brasauoli erratum.

Fuch. opinio reiecta.

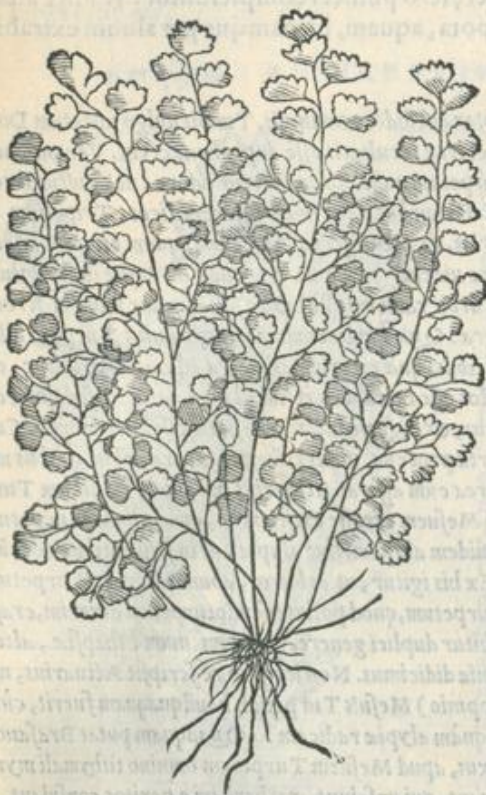
Plinij lapsus.

Tripolij uires ex Gal. Nomina.

- 50 DIANTON, polytrichon, pusillagerit folia, similia coriandri, in summo incisuris diuisa: cauliculi, quibus exoriuntur, nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: radice superuacua: neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Decoctum herbe potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lieni, & felle suffusis, & urinæ difficili: calculos frangit, aluum sistit, serpentium moribus auxilio est: contra stomachi fluxiones in uino bibitur: secundas ciet, & menstrua: sanguinis reiectiones inhibet. Contra serpentium morsus cruda herba illinitur, alopecias denfat, strumas discutit: furfures, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat: defluentes capillos continet, cum ladano, & myrtino, & susino, aut hyslopo, uinoque. Decoctum eius cum lixiuio, & uino infusum, idè præstat. Coturnices, & gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum. Seritur gratia utilitatis pecorum circa ouilia. Umbrosis, & palustribus, circa parietum aspergines, & fontium specus enascitur.

ADIANTVM.

TRICHOMANES.

Τριχομανές. TRICHOMANES.

CAP. CXXXII.

TRICHOMANES nascitur eisdem in locis, quibus adianton: filici simile, sed exilius: folijs lenticulæ, tenuibus, in ordinem utrinque digestis, aduersis in se, in ramulis tenuibus, acerbis, fusco colore splendentibus. Eadem quæ & adianton præstare posse constat.

Adianti, &
Trichomanis
consideratio.

Plinij lapsus.

ADIANTVM officinæ Capillum Veneris appellant. Duo eius genera Theophrastus assignauit libro VII. 40
cap. XIII. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Adianti folium in aqua nunquam madescit, nec quicquam
adhæsisse humoris constat: unde & nomen herba accepit. Genera eius duo, candidum, atque nigrum. Ambo ad de-
fluuium capillorum utilia, oleo trita. Nascuntur maxime locis humidis. hæc Theophrastus. Cui subscribit Plinius,
licet confusè satis, libro XXII. cap. XXI. dum sic inquit. Aliud Adianto miraculum, æstate uret, bruma non mar-
cescit, aquas respuit: perfusum, mersumue, sicco simile est, tanta dissociatio deprehenditur, unde & nomen à Græ-
cis. Quidam callitrichon uocant, alij polytrichon, utrunque ab effectu. Duo eius genera, candidius, & nigrum,
breuiusq;. Id quod maius est Polytrichon, aliud Trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent, folijs fi-
licis, ex quibus inferiora aspera, ac fusca sunt: omnia autè contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla.
Umbrosas petras, parietumq; aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia. quod miremur, cum a-
50
quas non sentiat: ita Plinius. In quibus nimirum uerbis manifestè deprehenditur ipse Plinius, Trichomanes, quod &
Filoculam appellamus, in secundi Adianti locum retulisse. quippe qui perperam fortasse accepit Theophrasti senten-
tiam, à quo illa mutuatus est. Nam Theophrastus ubi de utroq; Adianti genere differuisset, eodem loco citato statim de
Trichomane hæc uerba subiunxit. Trichomanes uel ad distillationes urine unice facit, ut aliqui existimant. Caulè hæc
adianto nigro similem gerit: folia admodum parua, densa, aduersa, inter sese condita: radicem minimam. Loca amat
opaca. hætenus Theophrastus. Ex quibus liquidò apparet, Theophrasto Trichomanes, quod Filicula à Theodoro uer-
titur, nullū Adianti genus esse, sed per se suiq; generis plantam: quod enim Filiculam dixerit cauliculum ferre nigro
adianto similem, clarissimè ostendit, candidum Adiantum cum Trichomane nullā habere cognationem. Hinc itaq; facile
crediderim, Adiantū nigrum, quod caule filiculam referat, nobis legitimum esse, id sanè intelligens, quod Capillū Vene-
ris passim nominant. Candidum uerò eam plantam esse aliquando putauit, quæ unā cum Trichomane in petris, parietū,
ac fontium aspergines, specubus, & humentibus locis nascitur: folijs nigricantibus, minutim laciniatis, luteas macu-
las quam plurimas auersa parte habentibus: caule uiridi, gracili, flexiliq;: quam nonnulli, eò quod folijs rutam emu-
lectur,

letur, & in muris proueniat, Rutam murariam cognominant, alij Saxifragam dicunt. Sed nunc equidem hanc eandem cum Paronychia Dioscoridis esse opinor, ut etiam superius in sua mentione monuimus. Ceterum Fuchsius medicus clarissimus, hanc herbam pro Saxifraga Dioscoridis depinxit in suis de stirpium historia commentarijs. Verum quod hæc folio constet rutæ, illa uero epithymi, capillorumq; modo tenui, cur planè eius sententiam comprobem, non habeo. Adianti meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus scribens. Adiantum in caliditate quidem, & frigiditate symmetrium est, uerum desiccatur, & extenuatur, & discutit. Etenim alopecias capillis uestit, & strumas & abscessus digerit, lapidesq; frangit epotum. Viscosorum, crassorumq; è pectore pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert, & uentris profluuium sistit: non tamen ullam manifestam caliditatem affert, sicut nec frigiditatem. Verum posuerit ipsum quispiam secundum hanc oppositionem & temperiem in ordine medio.

Adianti, & Trichomanis uires ex Gal.

Trichomanis autem meminit libro VIII. eorundem simplicium medicamentorum, ubi subscribens Dioscoridi, hæc tantum retulit. Trichomanes eadem præstat, quæ adiantum. hæcenus Galenus. Porro Adiantum, ut Mesues inter sua simplicia refert, aluum subducit, bilem, & pituitam deiecit, crassaq; excrementa, quæ diu interioribus inhaerere. Pectus, & pulmonem detergit, sanguinem clarificat, bonum facit habitum, animam dilatat, & icter & uentriculum purgat, præsertim si obstructione laborent: tamen si ad eorum infarctum potètius sit eius dilutum ex apij, aut endiuie aqua paratum, aut ex cicera nigrorum iure, aut caprino sero. Sed si addatur saccharum, lateris inflammationes sanat, & urinam trahit. Eius præterea decoctum frequentius potum calculos frangit, & foeminas à partu purgat. Hos autem effectus præbet calida tantum facultate, quæ illi inest. At adstringente uis, quæ etiamnum pollet, defluxiones inhibet: fluentem sanguinem sistit, uentriculum roborat, & capillorum destiuuium usque ad eò emendat, ut non modò eos cohibeat, sed & renasci faciat, præsertim emplastri modo impositum, myrtino oleo, ladano, & austero uino additis. Idem præstat et combusti cinis: quinetiam eius ex uino decoctum. Furfures reiteratis lotionibus depellit. Eius cinis hæc omnia potest, & egilopas curat. Ipsius diluti libra epota commodissimè aluus subducitur.

Adianti uires ex Mesue.

Herba, quæ Grecis ἀδανθιον, Latinis pariter Adiantum nominatur: Arabibus, Berseegnasen, seu Bersausan, & Chulbare albir: Italis & alijs uulgò, Capel uenere: Germanis, Frauuenhar: Hispanis, Culantrillo de pozo: Gallicis, Capil uenere. Quæ uero τριχομανης Græcè, Latine Trichomanes, Polytrichum & Callitrichum dicitur: Italis & officinis Politricho: Germanis, Steinbrech: Hispanis, Politrigo: Gallis, Polytricen.

Nomina.

Ξανθιον. XANTHIVM, SIVE LAPPA. CAP. CXXXIII.

XANTHIVM nascitur lato, & pingui solo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, anguloso, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis: folia atriplicis habet, insecta, nasturtium odore imitantia: fructum grandis oliuæ modo, rotundum, & ut platani pilula, spinosum, qui contactu uestibus adhærescit. Is antè collectus quàm perfectè siccescat, tunditur, & fictili uase reconditur. Flauos autem facit capillos, si acetabuli instar tepida aqua madescat, mox caput, nitro antè perfrictum, illinatur. Alij in uino tundunt, & ita asseruant. Semen aptissimè tumoribus imponitur.

XANTHIVM, quod uulgus Lappam minorem cognominat, omnibus uulgarissimum est: quandoquidem publicis ubiq; semitis, & exiccatis scrobibus, lacubusq; nascatur. Huic, meo quidem iudicio, omnes conueniunt notæ, nulla prorsus reclamante, quæ Xanthio à Dioscoride tribuuntur. nam præterquam quòd caulem gerit angulosum, ac pinguem, folia, quæ ei subalbida sunt, atriplicis effigiem referunt, per ambitum serrata, nasturtium odore imitantia. Prodeunt etiam è caule ramuli, quibus racematim fructus oliuæ figura dependet, aculeatus ceu platani pilula, qui maturefcens, cum tangitur, uestibus pertinaciter adhæret. Paucis admodum huius herbæ uires descripsit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Xanthium uocatur etiam phasganium. Fructus discutiendi uim obtinet. Hæc planta Græcis Ξανθιον appellatur: Latinis quoq; Xanthium: Italis, Lappa minore: Germanis, Bettlersleijz, & Spitz kletten: Hispanis, Lappa menor: Gallis, Gloteron, & Grapellas.

Xanthii consideratio.

Xanthii uires ex Galeno.

Nomina.

Αιγιλωψ.

Αἰγίλωψ. AEGILOPS, SIVE FESTUCA. CAP. CXXXIII.

Aegylopis cōsideratio.

Error quorundam.

Aegylopis ex hordeo generatio.

Aegylopis uires ex Gal.

Nomina.

AEGILOPS herbula folia tritici habens, sed molliora, in summo capite semina bina ternave rubra, quibus aristae quasi capillaceae exeunt. Illita cum farina herba aegilopij medetur, duritias discutit. Succus farinae admixtus siccat, & eorundem gratia reponitur.

NASCITUR frequens Aegilops inter segetes, sed frequentissima inter hordeum, & zeam, folio tritici, culmo praetenui, in cuius cacumine bina ternave rubra semina dependent, oblonga: e quibus aristae prodeunt longae, capillorum modo tenues. Hanc non modo uidimus in Ananienfi agro, & ubiq; ferè locorū; sed etiam saepissime legimus. Eam rura Ananiensta uulgo Squalam appellant. Proinde errant ij, ut equidem arbitror, qui Aegilopem, & auenam idem esse contendunt. quandoquidem est primo statim intuitu Aegilops auenae faciem referre uideatur; diligenter tamen singulas eius notas expendenti, facile & discernimen, & error deprehendetur. Etenim Auena in stipulae cacuminibus grana profert, longiusculis appensa pediculis, oblongis foliulis connecta, bipedum locustarum effigiem representantibus. At Aegilops tenuissimas ferè spicas, tribus, aut quatuor tantum granis contentas, auenae ferè modo dependentibus: e quibus aristae prodeunt capillorum instar tenues, rubentes, & auena longiores. Quod autem ita se res habeat, manifestum praebet indicium ipse Dioscorides: utpote qui de auena libro secundo inter cerealia abunde scripserit, neq; bis seorsumq; eiusdem plantae historiam tractare soleat: superuacaneum enim fuisset idem repetere, & inordinatum eidem inconsulto addere. Huc accedit, quod si nota, quae utriq; plantae à Dioscoride redduntur, inuicem conferantur, haud dubie alteram ab altera tum facie, tum uiribus, longe differre comperietur. Namq; Dioscorides Auenam, quam Βρόμος, non Αἰγίλωψ uocauit, depinxit stipulae geniculis intercepta, dependentibus in cacumine paruulis ueluti locustis bipedibus, in quibus semen concluditur. Aegilopa uero in summo capite semina bina, aut terna rubra habentem, aristis capillaceis. Porro cum libro secundo de uiribus Auenae differeret, inquit. Huius semen non secus atq; hordeum, utile est ad cataplasmata. Pulle eius alius sistitur. prodest tussientibus in sorbitione succus. Verum hic de uiribus Aegilopis scribens, herbam eius ad sinuosos oculorum abscessus, quos Graeci aegilopas uocant, & ad duritias discutendas commendauit: succumq; farinae admixtum ad idem ualere prodidit. Quae sane omnia, ni fallor, apertissime demonstrant, aegilopem auenae quam maxime repugnare. Aegilopem ex hordei uitio fieri, sicut lolium ex tritico nimia uligine, testis est Galenus libro primo, capite ultimo de alimentorum facultatibus, ubi ita scribit. In tritico quidem, frequens lolium saepe inuenitur: in hordeis uero reperitur, sed paucum: quam autem aegilopem appellant, ea in hordeis frequens inuenitur, eum prima generatio, uel incrementum ipsis non recte successerit. Porro pater meus aetate iam declinante, cum agricultura delectaretur, triticum, ac hordeum aliquando seminauit, omnibus diuersi generis seminibus, quae ipsis erant admixta, diligenter selectis, quò certo cognosceret, num ex ipsorum mutatione lolium & aegilops nascerentur, an propriam haec quoq; semina naturam haberent. Cum autem forte una cum puris seminibus in tritico quidem frequens lolium, in hordeo autem parum, sed magnam aegilopis uim enatam conspiceret, in alijs quoque seminibus itidem experiri est aggressus. haftenus Galenus. Ceterum ipse quoq; testari possum, me saepe numero in Anania uale audiuisse agricolas conqueri, quòd hordeum degenerasset in Squalam: sic enim ipsi Aegilopem uocant. Aegilopis uires retulit Galenus libro v. simplicium medicamentorum, his uerbis. Aegilops digerendum possidet, id quod ex gustu patet: leuiter enim est acris. Verum & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas, & aegilopas sanat. haec Galenus. Cuius etiam testimonio satis planum fieri potest, Auenam, & Aegilopem inter se disidere, quòd de ijs seorsum egerit, & singulis diuersas uires reddiderit. Quae Graecè Αἰγίλωψ, Latine etiam Aegilops dicitur: Arabicè, Dausir, Dalifit, Dofana, Dauser, siue Dusser: Italicè, Egilopa.

Βρόμος. BROMVS. CAP. CXXXV.

BROMVS herba aegilopi similis, exicatoriam uim habens. Decoquitur cum sua radice in aqua ad tertias, & iuri colato par modus mellis adijcitur: rursus incoquitur, dum liquidi mellis crassitudo fiat. Linteum eo humore imbutum, & naribus inditum, contra graueolentiam ulcerum efficax est. Aliqui tritam aloen addunt, & eo modo utuntur. Cum siccis rosis cocta in uino, grauem oris halitum emendat.

TAMETSI

TAMETSİ non desunt Dioscoridis studiosi, atq; etiam interpretes, qui putant, Bromum huic loco illegitime accersisse, quod de ea quoq; libro secundo idem Dioscorides tractauerit, aliudq; non sit Bromos, quam Avena; nos tamen longe aliter sentimus. Mea siquidem sententia est, eritq; donec melior ab alijs proferatur, quod Dioscorides, ubi secundo libro Bromum inter segetes, legumina, & alia frugum genera, quae satiatione proueniunt, descripsit, de satia Bromo tantum intellexerit: hic uero, ubi de his, quae sponte nascuntur, differit, nobis syluestrem Bromum reddat. Hæc uulgaris notitia est, domesticæ auenæ in omnibus persimilis, gratis tamen maioribus nigrioribus, hirsutioribusq;. Bromi huius mentionem fecisse opinor Plinium libro XXII. cap. XXV. dum sic inquit. Bromos semen est spicam ferentis herbe. nascitur inter uita segetis auenæ Græcæ genere, & folio, & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas uelut locustas habet. Semen uile ad cataplasmata, atq; hordeum, & similia. Βρόμος ita Græcè, ut Latine Bromus & Avena syluestis nominatur: Italicè, Vena saluatica.

Bromi consideratio.

Nomina.

Γλαυξ. GLAVX.

CAP. CXXXVI.

GLAVX cytiso, aut lenticulæ folijs similis, quæ supernè uirent, auersaque candidiora spectantur: ramuli à terra exiliunt quini senive, tenues ab radice, dodrantem alti: flores uiolæ albæ, purpurei exeunt, minores tamen. nascitur iuxta mare. Coquitur cum hordeacea farina, sale, & oleo in forbitione, ad reuocandam extincti lactis ubertatem.

QUANQUAM scribit Dioscorides iuxta mare nasci Glaucem; eam tamen ipse hæctenus usquam reperi, neque ab aliquo compertam audiui. Nisi Ruellio ad stipulari uelimus, qui eam herbam Glaucem putat esse, quæ fruticat multis caulibus: folijs oblongis, in ordinem utrinq; digestis, ciceris modo, subter cassijs, supernè uiridibus: flore purpureo, paruo, siliqua terete, non in aduicium ut sceni græci corniculata. Hæc, etsi Ruellio teste nullum apud Gallos inuenerit, nomen à quibusdam GALEGA ab alijs Ruta capraria, in Hetruria uero uulgò appellatur Lauanese, siue ut quidam alij Lauamani, quod prope riuos aquarum nascatur, ubi manus lauantes rustici, hæc planta saponis uice sibi sordidum lutum abstergunt. Verùm cum uideamus huiusce plantæ flores, & caules, qui se quandoq; ad bicubitalem altitudinem attollunt, Glaucis faciem non representare, cogimur dicere Ruellium hæc in re hallucinatū deprehendi: præsertim quod Glaux, Dioscoride et Plinio authoribus, inuenitur iuxta mare. Galega uero in uliginosis locis, in scrobium aggeribus, in montibus, & deniq; passim ferè prouenit. Huius plantæ recentiores asignant uires non uulgares contra pestilentiam, & uenenosorum animalium morsus, in quorum remedium herba per se estur, atque etiam exterius illinitur. Sunt & qui eam morbo comitiali laborantibus auxiliari prædicent: in quem usum eius succum exhibent, drachmarum quatuor pondere. Quod autem hæc extinguit lac reuocet, ad quod Glaux à Dioscoride commendatur, non equidem ausim asserere, cum nullum inueniam, qui Galegam his uiribus præstare testetur. Glaucis meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, de eius uiribus differens in hunc modum. Glaux herba, & ipsa lactis generandi uim obtinere uidetur. Quod si ita sit, calida quodammodo, humidaq; fuerit temperamento. Ea æquè Græcis γλαυξ, atq; Latinis Glaux appellatur.

Glaucis consideratio.

Ruellii opinio explosa.

Glaucis uires ex Galeno.

Nomina.

GALEGA.

Πολύγαλον. POLYGALA.

CAP. CXXXVII.

POLYGALA palmi altitudinem petit, folijs lenticulæ, gustu adstricto. Quæ pota, lactis abundantiam facit.

POLYGALA mihi planè incomperta est. neq; id temerè fateri licet, quod tam pauca eius tradantur notitia à Dioscoride, tum etiam à Plinio, ut admodum difficile sit decernere, quæ nobis hodie sese offerat planta, cui Polygalæ nomen rectè competere possit. Hæc Græcè πολύγαλον, Polygalum quoque & Polygala Latine dicitur.

Nomina.

Ὀσπύς.

Osyridis con-
sideratio.

Plinij lapsus.

Osyridis ui-
res ex Gal.

Nomina.

OSYRIS frutex est niger, ramulos ferens tenues, lentos, fractuque contumaces: & in his folia quaterna, quina, senave, ceu lini, nigra in initio, dein colore mutato rubescentia. Decoctum eius potu, iuuat arquatos.

OSYRIS, quod folijs, & caule lini faciem representet, officinis Linaria appellatur. Huius flores, quos tamen omisit Dioscorides, numerosi a medio usque ad summum uisuntur, sylvestris cumini secundi generis modo, uerum in hoc purpurei sunt, in illa sublutei. Sunt tamen qui uelint, Osyrim eam esse plantam, quam uulgo nos appellamus Bel uedere, quod belle, densissimeque fruticet, uireatque per aestatem, non solum in hortis, & uiridarijs sata; sed etiam in fictilibus ornandi fenestras gratia. Qui uero ita existimant, eo ducuntur argumento, quod haec non modo crescat folijs lino similibus, sed quod etiam nunc seratur a multis ad scopas ex ea parandas. Quandoquidem id a Galeno dictum uolunt in simplicium censu, ubi uerbum κορηματα (ita enim legendum est, non autem κακορηματα, ut male habent codices) non solum medicamenta, quae faciem ueniunt; uerum etiam scopas Graecis significare arbitrantur, quemadmodum & Cornarius in Actio interpretatur. Quorum equidem sententiam non prorsus improbandam censeo, quoniam palam est, hanc plantam folijs lino referre, & ad scopas conficiendas aptissimam esse. tamen si Dioscoridis placitis ea non admodum ad stipuletur, sicuti nec alia uocata Linaria, quod neutrius folia e nigro, quod uiderim, in rubrum mutantur, quodque harum ramuli longe plura habeant folia, quam quina, uel sena. Osyridis historiam tradidit etiam Plinius lib. 30
XVII. cap. XII. ubi ita scriptum reliquit. Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: & in his folia nigra, ceu lini: semenque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens. haec Plinius. In quibus, meo iudicio, lapsus deprehenditur ipse Plinius, quod ijs notis depinxerit huius plantae semen, quae folijs reddidit Dioscorides, a quo tamen Plinius illa mutatus est. De uiribus Osyridis Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum disseruit, ijs uerbis. Osyridi, inquit, herbae, ex qua κορηματα (sive scopas, sive medicamenta, quae cutem exterunt, & leuigant, interpretentur) fieri solent, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas. quare & in iccinore consistentes obstructiones adiuuat. Herba haec Ὀσυρίς Graecis, Latinis item Osyris dicitur: Germanis, Harn kraut: Italis pariter & Hispanis, Linaria.

Σμίλαξ τραχέα. SMILAX ASPERA.

CAP. CXXXIX.

SMILAX aspera, folia habet periclymeni: sarmenta tenuia, multa, rubi modo, aut paliuri aculeata: arbores scandit, ab imo ad summa perreptans, se conuoluens eis: fert racemos exiles, qui maturi rubescunt, gustumque leniter mordent. Nascitur in palustribus, & asperis: radice dura, crassaque. Folia, & acini, & ante, & post epoti, uenenosorum antidota sunt. Tradunt, si infantibus nuper in lucem editis, quid ex his tritum propinetur, nulla postmodum uenena nocitura. Inciditur etiam ad alexipharmaca, id est, ad ea medicamenta, quibus uenena arcentur.

Σμίλαξ λεία. SMILAX LAEUIS.

CAP. CXL.

LAEUIS Smilacis folia hederæ similitudinem habent, molliora, lauiora, tenuiora: huius sarmenta supradictæ similia, nullis horrent spinis: conuoluitur arboribus, ut prior: fructum parit lupini modo nigrum, exiguum: floribus in cacumine perpetuis, multis, rotundis. Hac smilace, quadam topiariorum arte, tentoria contra aestus molestiam factitantur: folia per autumnum decidua. Semine cum dorycnio potu, ternis singulorum obolis, varia & tumultuosa in fomnis obuersari traduntur.

Smilacis aspe-
rae historia ex
Theophr.

SMILAX aspera Hetruscis Hedera spinosa, sive Rubus ceruinus nominatur. Hanc diligentissime persecutus est Theophrastus lib. III. capite ultimo de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Smilax, id est, hedera Cilicia, amplexicaulis ipsa quoque assurgit, sicut aculeatus, & uelut prae horridus: folium hederæ, paruum, sine angulo,

SMILAX ASPERA.

SMILAX LAEVIS.

gulo, iuxta pediculi retinaculum humectum: peculiare, quod medium illum callum, qui instar spinæ animantium secat, prætenuem habet, & interualla flaminea, non ex eo porrecta, ut cætera, sed circa eum in orbem circumacta, ab annexu pediculi ducit, ad caulem uero foliorum internodia consummantem: iulus ab eisdem pediculis atque folia, tenuis, seq; conuoluens dependet. Flos candidus, suauiter olens, uerno proueniens tempore: fructus proximus solano, atque melothro, & maxime uuae labruscæ uocitate. Racemi pensiles ut hederæ sunt, uerum ad labruscæm potius accedunt: nam de eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Colore fructus rutilus est: nucleos in uniuersum quidem binos continet, quanquam grandior ternos, & paruulus unum. Nucleus durus admodum est, & colore forinsecus niger. Peculiare racemis, quod per latera caulium sepiunt, postremoq; caulis racemus omnium maximus propendet, sicut in rhamno, & rubo: unde fit, ut extremo fructifera, & latere largè fructifera ista spectetur. Hactenus Theophrasti de smilace aspera sententia. Quæ autem Smilax læuis appellatur, ubiq; serè prouenit, sed præsertim in Hetruria, ubi passim frequentissima inuenitur. Incolæ eam uulgò uocant Vilucchio maggiore. Hæc folijs asperam quadantenus imitatur, nec secus ac illa arbores scandit, seq; conuoluit eis, proxima quæq; uincies: uerum sarmentis, siue ramulis constat, non ut altera horridis, aculeatisq; sed leuibus, flexilibus, ac lentis. Flores profert candidos, calatibi effigie: e quibus semen prodit atrum, lentibus maior, sed lupinorum figura. Officinæ hanc plantam Volubilem nuncupant. Cuius tamen plura Mauritanis habentur genera, quorum unum illud est, quod Lupulum appellant. Huius etiam apud medicos ætatis nostræ frequentissimus sit usus, addaturq; ab ijs in quàm plurima medicamenta; nihil tamen de eo, quod equidem inuenerim, Galenus, & Dioscorides, alijq; ueteres tam Græci, quàm Latini authores, posteritatis memoriæ prodiderunt, quanquam non desunt, qui uelint, hunc Plinio esse Lupulum salictarium, ab eo hoc tantum nomine demonstratum libro XXI. cap. xv. atq; ibi inter eas herbas connumeratum, quæ sponte nascuntur, quibusq; pleræq; gentium utuntur in cibis. Lupuli uocati latius meminit Mesues inter sua deiectionis facultatis medicamenta, ubi hæc ad sensum habet. Est & aliud Volubilis genus, quod LVPVLVS appellatur, folia habens aspera, cucumeris modo: flores exilibus folliculis squamatis compactos, racematimq; dependentes, colore subincero. Hic flauam bilem detrahbit, sanguinem ab ea expurgat, & eius inflammationes extinguit. Sero caprino maceratus, ualentior redditur. Succus cum saccharo decoctus syrui modo, regio morbo laborantibus medetur. Sed profecto mirum est, quod eo nostræ ætatis medici tam parcè raroq; utantur, cum tamen præstantissimum sit medicamentum, quandoquidem tum herba ipsa per se, tum etiam succus polentæ admixtus, capitis dolorem à caliditate contractum tollit. Iecinoris, & uentriculi æstus mitigat. Syrupus ex saccharo, & eius succo paratus, utilissimè exhibetur in febribus à bile, & sanguine excitatis. hæc Mesues de Lupulo. Cæterum ad institutum

Smilacis læuis historia.

Lupuli historia, et uires ex Mesue.

tutum

Smilacis utri-
usq; uires ex
Galeno.

LVPVLVS.

Nomina.

tutum nostrum reuertatur. Smilacis utriusque uires tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Milax (sic enim Smilacem uocat Galenus) aspera clauiculis plena est, ita ut uarie sursum deorsumq; arboribus circumuoluetur. Folia gustata aliquid habent acrimonie, & alioqui si illis utaris, calefaciunt. Milax leuis facultate quodammodo predictae similis est. Planta, que Grecis σμίλαξ τρεχέια, Latinis Smilax aspera, & Hedera Ciliffa uocatur: Italis, Hedera spinosa, & Rouo ceruino: Germanis, Scharpfe nuinden. Que uero σμίλαξ λεία Grecè, Smilax leuis siue lenis Latine dicitur: Italicè, Vilucchio maggiore: Hispanicè, Correguela mayor: Gallicè, Lisset maior.

Μυρσίην ἀγρίαν. RVSCVS. CAP. CXLI.

Rufci confi-
deratio.

RVSCVS.

SYLVESTRIS myrtus, aliquibus oxymyr sine, aut myrtacantha, Latinis ruscum appellatur. folium fert myrti, latius, in formam lanceae mucronatum. baccæ per maturitatem rubescunt, rotundæ, à medio folio dependentes, offeo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, uitilium modo lenti, fractu contumaces, foliosi: radice graminis simili, acerba, & subamara. Folia, & baccæ in uino potæ, urinam cient: menses pellunt, uesicæ calculos frangunt, stillicidio urinæ medentur, dolores capitis sanant, & regium morbum. In asperis, & præcipitibus locis enascitur. Decoctum radicis in uino potum, eosdem præbet effectus. Cauliculi recentes, asparagorum uice in cibo sumuntur: amari autem sunt, sed urinam mouent.

Nomina.

RVSCVM officinae corrupto nomine ex literæ additione Bruscum appellant. Nos uerò, quod arcendis muribus is aptissimè sit, si salitis appensis carnibus funiculo circumligetur, Pungi topi Hetrusca lingua dicimus. Germinat hic uere asparagi modo, turionibus tamen breuioribus, crassioribus, hirsutisq;: qui ex lxi mandantur ex oleo, sale, & aceto. Cæterum, quod non obscure amarorem gustui relinquunt, in medicamentis potius, quam in cibis expetuntur: sunt enim ciende urinae, aperiendisq; obstruentionibus perquam idonei. Grecis, quod folijs sit acutis, & myrtum amuletur, oxymyr sine, hoc est, acuta myrtus appellatur. Ea Grecis μυρσίην ἀγρίαν & ὄξυμυρσίην uocatur: Latinis, Ruscus, & Myrtus syluestris: Arabibus, qui Cubebas cum rusco confundunt, Cubebe: Italis, Rusco et Pongi topi: Germanis, Brusoch: Hispanis, Ius barba, & Gil barbera: Gallis, Brusco.

Δάφνη ἀλεξάνδρεια. LAURVS ALEXANDRINA. CAP. CXLII.

Lauri Alexan-
drinae cõside-
ratio.

LAURVS Alexandrina folio est rufci maiore, molliore, & candidiore: semine inter folia rubro, ciceris magnitudine: ramos spargit in terra dodrantes, interdum longiores: radice syluestri myrto simili, maiore, molliore, odorata. inuenitur in montosis. Difficiles partus accelerat, radice pota sex drachmarum pondere in uino dulci, & stillicidio urinæ auxiliatur, sed sanguinè extrahit.

SI LAURVM Alexandrinam, & Hippoglossum unam & eandem plantam esse sensisset Dioscorides, ut quidam existimant, nulli quidem dubium est, quin superuacuum erat, de iisdem seorsum, diuersis atq; etiam proximis capitibus Dioscoridem differere. uel nulla in earum notis, & uiribus reperiretur differentia. Sed quoniam eas seorsum tanquam diuersas retulit, diuersasq; utrisq; notas assignauit; idcirco has plantas inter se differre dicitur.

LAVRVS ALEXANDRINA.

LAVRVS ALEX. ALTERA.

eat, necesse est. Nam etsi utriq; folia rusci reddiderit Dioscorides; tamen Hippoglossum statuit aculeatam generē comam, & in summo ceu linguas e folijs exeuntes: commendavitq; comam ad dolorem capitis coronæ modo impostam: & radicem, succinq; malagmatis admisceri scripsit. Verum hic in Lauro Alexandrina nec linguarum meminit, nec aculeorum e folijs prodeuntium: tradidit quidem hanc folia habere rusco similia, sed maiora, molliora, & candidiora: ramos dodrantes, in terram sparsos: radicem rusco similem, maiorem tamen, molliorem, & odoratam. Cui vires tribuit ad difficiles partus, ad urinæ stillicidium, & ad sanguinem extrahendum. His accedit, quod (ut Dioscorides testari videtur) Laurus Alexandrina fructum fert rubrum, ciceris magnitudine, inter folia, non autem in medijs folijs, ut hippoglossum, & ruscus. Ex his itaq; tum notis, tum uiribus, quæ in hisce duabus plantis maxime pugnare deprehenduntur, omnibus abunde constare arbitror, hallucinari eos, qui putant Laurum hanc, & hippoglossum unam & eandem esse plantam. Nos equidem hanc, cuius hic figuram damus, ueram ac legitimam Laurum Alexandrinam esse censemus, quæ (ut pictura pulchre demonstrat) non parum ab hippoglossa differt. Huic alteram adiecimus, quæ & ipsa haud dubie, ni fallor, fuerit Laurus Alexandrina, si huic fructum in medijs folijs innasci concedamus. Lauri Alexandrinæ vires memorie prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquit: Lauri herbe, quam & Laurum Alexandrinam appellant, temperatura euidenter est calida, & gustantibus acris simul & subamara est: pota q; tum urinam, tum menses prolicet. Planta Græcis δάφνη ἀλεξάνδρεια, Latinis Laurus Alexandrina dicitur: Arabibus, Gar Alexandria: Italis, Lauro Alessandrino.

Lauri Alexandrinæ vires ex Gal. Nomina.

Δάφνοειδής. DAPHNOIDES.

CAP. CXLIII.

DAPHNOIDES cubiti altitudine fruticat, ramis flexilibus, obsequiosisque, multis, à medio sursum versus foliosis: cortex supra modum viscosus ramos vestit: folia lauri, graciliora, & molliora, fractu contumacia, quorum gustatu os & fauces incenduntur: flores candidi: bacca, cum ematurerit, nigra: radix inutilis. nascitur in montosis. Pituitam extrahit folium recens, vel aridum in potu: menses ciet, & vomitum: caput inanit commanducatum: sternutamenta mouet. Bacca quindecim potæ aluum resoluunt.

Χαμαδάφνη. CHAMAEDAPHNE.

CAP. CXLIIII.

CHAMAEDAPHNE virgas emittit cubitales, singulari ramulo constantes, rectas, tenues, læues: folia lauri similitudine, læuiora multò, ac viridiora: semen rotundum, rubens, annexum

Dd folijs.

folijs. Illinuntur capitis doloribus trita folia, & stomachi ardores mulcent: ad sedanda tormina cum vino bibuntur. Potus cum vino succus menses, & vrinam ciet: idem facit pefso appositus.

DAPHNOIDES.

CHAMAEDAPHNE.

Daphnoidis,
& Chamæda-
phnes cōsid.

Moltorum er-
ror.

Daphnoidis,
& Chamæda-
phnes uires.

Nomina.

DAPHNOIDES, quam officinae, & herbariorum vulgus Laureolam uocant, frutex est uulgaris notitiæ. Prouenit hæc frequens in uallis Ananie montibus Tridentino agro, nullis prorsus reclamantibus notis. Cubitalibus enim assurgit uirgis, flexilibus, obsequiosisq;: folijs numerosis, sursum spectantibus, lauro similibus, gracilioribus tamen, ac mollioribus, acerrimo gustu: quin & ramorum cortex admodum tenax est. Hinc itaq; fit, ut eos errare toto cælo deprehendantur, qui putat Mezereum Mauritanis uocatum esse Daphnoidem. quandoquidem Mezereum Chamæla est, de qua suo loco differemus. Porro Chamædaphne, quam Laureolam marem pleriq; cognominant, folijs ac fructu à Daphnoide non longè differt: uerum hæc tantum intercedit differentia, quòd Chamædaphne singularem rectoq; caule constat, cui folia circumquaq; prominent, adeò ut in cacumine in orbem umbellæ instar diradiantur: semine inde prodeunte Daphnoidis modo. Cæterum, quòd uocauerit Plinius Chamædaphnen eam clematidem, quam aliqui Vincam peruincam appellant, credere quidam hanc Dioscoridi esse Chamædaphnen. Sed profecto ij falluntur: errorq; omnibus euidentior fiet, quàm ut pluribus explodi postulet, si modò contemplantur, & conferantur notæ, quibus Vincam peruincam descripsit Plinius libro XXI. cap. XI. & quibus representauit Chamædaphnen lib. XXIII. cap. XV. Verum Plinio, quòd clematidi folia sint lauri, uideaturq; humilis laurus, ideo non temerè eam Chamædaphnen dici placuit. Sunt, qui Laureolæ fructum Piper montanum uocent, quauis rusticis Ananiensibus nil aliud sit piper montanum, quàm Dioscoridis granum Gnidium, ut uisr à suo loco dicemus. Daphnoidis, & Chamædaphnes uno tantum capite meminit Galenus libro VI. simpl. medicamentorum, sic inquit. Chamædaphnes germina tenera edi quoq; assolent. Est autem persimilis uiribus lauro Alexandrinæ: sicut sanè & quod Daphnoides nuncupant. Planta, quæ Græcis δαφνοειδής, Latinis item Daphnoides, & Laureola nominatur: Arabibus, Daphnides: Italis, Laureola. Quæ uerò χαμαιδάφνη Græce, Chamædaphne pariter Latine dicitur: Arabicè, Chamedaphnes: Italicè, Chamedaphne.

Ἐλλέβορος λευκός. VERATRUM ALBUM. CAP. CXLV.

ELLEBORUM album, Latini veratrum album uocant, fert folia plantaginis, aut betæ syluestris similia, sed breuiora, & nigriora, rubescentia: caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, quas abdicat, cum arefcere incipit, radicibus nititur multis, tenuibus, ab oblongo, & exiguo capite ceparum modo exeuntibus, nascitur in montibus, & asperis. Radices mensibus colligendæ. Optimum

mum habetur candidum, friabile, carnosum, modicè extentum, nec tamen iunci modo mucronatum, quod frangendo pulverem emittit, & tenuem habet medullam, gustu non admodum feruens, neque salivam subinde ciens. huiuscemodi autem strangulat. Primum Cyrenaicum tenet. Galaticum autem, & Cappadocicum candidiora, & pulvere quodam obsita, celerius strangulatus mouent.

Vomitione autem varios extrahit humores. Collyrijs admiscetur, quæ caliginem oculorum discutiunt. partus impositum necat, menses pellit, sternutaamenta excitat: mures interficit, cum melle, & polenta subactum: absomit carnes, si coquatur unà. Datur per se ieiunis, & cum sesama, aut pisanæ succo, aut halicæ, aut lentis cremore, cum aqua mulsa, aut pulve, aut quavis alia forbitione. Cogitur cum pane, & ita inassatur. Præparatio corporum, ac victus ratio diligenter tradita est, cum ab his qui de medica eius potione scriptitarunt, tum maximè à Philonide Siculo Ennensi, cui nunc assentimur: quippe longum nimis esset in hac præsertim editione de materia, simul medicam curandi rationem exponere. Dant nonnulli in pultis forbitione, aut copioso halicæ cremore, aut paucum antea cibum dari præcipientes, statim veratrum offerunt, ijs præsertim, quibus strangulationis suspicio imminet, aut si ualetudo corpus infirmat: hoc enim modo deiectione nihil periculi minatur, quòd cibo munitis non intempestiuè medicamentum corporibus offeratur. Vomitiones concitant subditæ ex eo balani cum aceto.

VERATRUM ALBUM.

VERATRUM NIGRUM.

Ἐλλέβορος μέλας. VERATRUM NIGRUM

CAP. CXLVI.

ELLEBORUM nigrum appellatur melampodion, quoniam caprarum pastor nomine Melampus furentes in se Proctidas primus purgasse, & sanasse fertur. Folia ei uiridia, platani similia, minorra, folijs sphondylj proxima, subaspera, nigriora, pluribus diuisuris incisa: caulis asper: flores in purpura albicantes, racematim coherentes: semen cnici, quod in Anticyra sesamoïdes uocant: quo deiectiones moliuntur. Radicibus coheret nigris, tenuibus, à capitulo cepæ simili confibratis, quarum est usus. In collibus, asperis, & sitientibus locis enascitur. Optimum est, quod ex huiusmodi petitur terris, ut ex Anticyra. Nigrum inibi probatissimum gignitur. Eligi debet corpulentum, & plenum, in quo tenuis sit medulla, acre gustu, feruensque: cuiusmodi est in Helicone, Parnaso, & Aetolia natum: attamen Heliconium præcellit. Veratrum nigrum purgat uentrem, detrahit bilem pituitasque, datum per se, aut cum scammonia, & tribus obolis siue drachma salis. decoquitur uel cum lente, & iusculis, quæ purgationis causa sumptantur. Prodest morbis comitialibus, melan-

D d 2 choliciis,

cholicis, infanientibus, articularijs doloribus, & resolutis. Menfes inditum trahit, partus necat: purgat fistulas impositum, & tertio die detractum. Item contra grauitatem auditus in aurem demittitur, ibique in alterum, aut tertium diem esse finitur. Scabiem sanat illitum cum thure, aut cera, & pice, & cedrino oleo: vitiliginibus, lepris, impetiginibus ex aceto medetur: dentium dolorem collutione mitigat. Erodentibus medicamentis commiscetur: hydropicorum ventri utilissimè imponitur factum ex eo, farina hordeacea, & uino, cataplasma. Confitum proximè radices uitium, uinum purgandi facultate donat. Huius resparfu domos expurgari arbitrantur: quare inter fodiendum stantes Apollinem, Aesculapiumque precantur, ac uitant aquilæ uolatus: aduolare enim non sine periculo tradunt. nanque si auis effossionem ellebori conspexerit, moriturum qui succidit, augurium est. Celeriter effodiatur oportet, quoniam halitu caput aggrauat: quapropter ad id arcendum, fossuri allium præsumere, & uinum bibere consueuerunt: nulli ita noxæ opportuni redduntur. Veratri albi modo emedullatur.

Ellebori utriusque confid.

ELLEBORVM, quod & Veratrum Latinis dicitur, tam album, quam nigrum omnibus, ni fallor, notum est in Italia. Et quantum inibi unum tantum Ellebori albi genus inueniatur; nigri tamen tria nobis comperta sunt genera, flore dumtaxat inter se distincta. Vnum quidem flores profert purpureos, quales suo reddidit Dioscorides: alterum uero candidos: tertium denique herbaceos. Hæc ut flore distinguuntur; ita etiam uiribus inuicem differunt. quandoquidem alterum, & tertium genus adeo uiribus imbecillia sunt, ut ferè nihil ad aluum deiciendam præstent. Id quod facto periculo didici, cum primum ellebori genus flores ferens purpureos nobis non esset ad manus. Huius radicem diluto ex more nostro parato, hyeme etiam media, & magis urgente frigore (etsi id improbant medici) præparata prius diutius materia decoctis, ac syrupis ad id facientibus, plures quartana febre laborantes sanauimus. Nunquam enim, quod meminerim, hoc ellebori dilutum dedimus quartanarijs nostris, quin ex unica assumptione, uel saltem altera, Deo iuuante, fuerint ad sanitatem restituti. Ceterum albi quoque ellebori dilutum exhibuimus quibusdam melancholicis, magno sanè successu: nullo tamen ægotantium incommodo, nullaque noxa. Quod non alia ex causa euenisse putauerim, quam quod in Tridentino agro, alijsque circum finitimis locis, ea fortasse sit illius cæli temperies, ut non adeo perniciosis facultatibus scateat utrumque elleborum, quemadmodum illud, quod in calidioribus prouenit regionibus: tametsi non dubitauerim etiam utriusque acerrimam uim reprimi, ac corrigi proprijs quibusdam additis medicamentis. Visuntur nigri uniuersa genera Martio, & Aprili mensibus uero eodem loco florere in amplissima sylua, per quam transeunt, qui Goritia Labacum Carniole urbem proficiscuntur, ubi & nos præstantissimum sepius legimus. Purpurei radices nigriores, carnosioresque, cæteris habentur: cum aliorum generum radices ut plurimum subalbide spectentur: omnibus tamen in uniuersum eadem est foliorum facies. Herophilus antiquissimus medicus elleborum fortissimo duci æquabat: concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire dicebat. Ideo errauisse antiquos parcius id præbendo, cum celerius erumperet, quod daretur largius. Sed hæc Herophili sententia non placet nostræ ætatis medicis, neque etiam nobis, ut quæ pluribus damnari, & explodi possit. Elleborus niger boues, equos, & sues necat: proinde id in pascuis cauent, quantum album innoxie depascantur. Nigri radices demorsis à serpente quadrupedibus mirifice medentur, si recentes in uulneris osculum, sublata à carne cute, immittantur, quod ita etiaculatum reuocent uenenum: quin & illud idem prodest, si gregi pestilentia ingruerit, in auribus traiecta, uel pestori infixæ radice. Quæ ratione ducti credidere nonnulli, id etiamnum in hominibus fieri posse, quod si in perforatam calcanei cutem nigrum elleborum inseratur, eos omnino à pestilentia tutos reddat, qui gestauerint. Ellebori semen, Aristotele auctore, coturnicibus gratissimum est: quam ob causam antiqui eas abdicauerunt mensis. quæ tamen hodie magnopere expetuntur. Porro non desunt è recentioribus, qui putent nigrum communis usus Elleborum, cui flores herbacei insunt, non elleborum, nec eius speciem esse, sed eam sanè plantam, quam Columella, & Plinius Consiliginem uocant, quamque ad pecorum pulmonariam curandam, pestilentiamque arcendam summis laudibus efferunt, hoc tantum puto argumento freti, quod scripserint ij, si in morbo quadrupedis auricula consiliginis radix inseratur, perforata ferro prius aure, omnem morbi uim eò confluere, & per illud foramen pestilens uirus elici. Siquidem cum pastores huius ætatis obseruauerint, id totum (ut nos quoque paulo ante diximus) præstari tantum illius ellebori radicibus, existinauerunt hoc ueratri nigri genus, quod flores rubentes non proferrat, uel (ut Dioscorides inquit) in purpurea albicantes, sed herbaceos, consiliginem esse. Sed ij, mea quidem sententia, falluntur: quippe Abhyrtus, & Hierocles idem præstare nigrum ueratrum affirmant. Quibus etiam subscribit Plinius lib. xxv. cap. v. his uerbis. Nigrum elleborum pecorum, & iumentorum pituitas sanat, surculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exerto. hæc Plinius. Ex quibus utique perspicuum fit, non modo consiliginis, sed etiam nigri ueratri radicem hæc omnia efficere posse. Vanum profecto esset dicere, exempli gratia, sabinam esse calamintham, uel contra, quod utraq; remoratos menfes eliciant. quasi natura adeo fuerit auara, ut unicuique morborum generi unum tantum genuerit medicamentum, cum tamen nullus sit morbus, cui innumeras non creauerit medicinas, uno eodem ordine adhibendas. Adde etiam, quod cum nullus extet auctor, quod ego inuenerim, qui Consiliginis historiam describat, neque una quidem nota eius faciem representet, non uideo, quomodo rectè ij asserere possint, ueratrum nostri usus esse consiliginem. Sciant itaque uelim, qui nigrum herbacei floris Elleborum ideo Consiliginem esse contendunt, quod pestilentibus pecorum morbis præsens remedium sit, si eius radix auriculis, & alijs corporis partibus inseratur, id successu longè meliori effici, si rubentis floris elleboro idem fiat, citiusque expurgari uirus illud pestilens, quod huic uires insunt ualentiores. Horum quidem opinionem ut planè sequitur Fuchsius uir doctissimus in libro de compositione medicamentorum, quem postremo auctum cecidit; ita etiam idem, meo iudicio, in manifesto illorum errore uersatur. Ceterum hic non

Herophilus sententia dānata.

Opinio quorundam reprobata.

10

20

30

40

50

cft

Vgonis Solerij opinio explorata.

est silentio dissimulanda inepta satis, & uana, meo quidem iudicio, de nigro ueratro opinio Vgonis Solerij, uiri alio- qui doctissimi, ut eius testantur scholia, quæ nuper in priores Aëtij libros edidit. Is enim in prædictis scholijs censet, Elleborum nostri usus tam illud, quod flores fert rosarum modo purpureos, quam quod albos, esse lycostoni, uel cyno- stoni aconiti species: quod uerò herbidos habet flores, Plinij & Columellæ Consiliginem, aliorum iudicium secutus. Quod quibus rationibus comprobet, ex eius uerbis, quæ modò referam, cognosci poterit. Si quis, inquit, commemoratarum iam plantarum radices diligenter expendat, nihil illas cum nigri ueratri radicibus (quæ, teste Dioscoride, cepæ modo bulbosæ sunt, erumpentibus ab imo earum bulbo multis radicibus) commune habere multò euidentius com- periet, quam ut pluribus demonstrari nunc debeat. Taceo nullum ex his plantis dum uelluntur, capitis dolorem ob uaporum halitum concitari, ut ipse millies sum expertus, id quod in nigri ueratri euulsione testatur Dioscorides. Ex his igitur constat, nullam harum trium plantarum ad nigrum ueratum satis aptè posse reduci. quin duas priores aco- niti lycostoni postremas species esse, postremam herbam sui generis. hæc Solerius. Quibus uerbis cum in me egisse, licet non aperte, meamq; oppugnasse sententiam ex hoc planè coniecio, quòd nullus, quod sciam, ante nos scripserit, tria in Italia, ac priuatim in Carniola reperiri nigri ueratri genera, florum tantum colore distantia. Neque id certè agrè fero, quòd libenter audiam, indies nouas in re herbaria proferrì sententias. Velim tamen id liberius, apertius, & firmiter tum rationibus, tum auctoritatibus fieri. Redeo ad Solerium, cuius sanè hac in re argumenta me faci- le diluere posse spero, utpote quæ (pace eius dixerim) leuia satis sint, & prorsus à ueritate desciscant. Nam falsum esse, ac nimis fortasse temerè dictum arbitror, quòd Ellebori genera illa, quorum superius meminimus, non mittant ra- dices (ut Solerius asserit) tenues, nigras, à cepæco quodam capitulo pendentes, ac confibratas: cum omnibus non modò rei herbariæ peritis; sed etiam pharmacopolis, ne dicam lippis, & tonsoribus, manifestum sit, nigri ueratri com- muni usus radices non aliunde, quam à bulbaceo quodam tuberculo omni ex parte pendere nigras, ac graciles: non autem cepæ modo bulbosas esse, & ab imo bulbo multas erumpere, ut ille pronunciauit. Vnde facile adducor, ut cre- dam, si licet ingenuè dicere quod sentimus, Solerium aut Dioscoridis lectionem luxasse, aut eam minus rectè perce- pisse, aut parum adhuc rei herbariæ gnarum esse, ut qui fortè in ea re non multum laboris insumpserit. Quòd autem (ut idem ait) ex hoc nostro elleboro, dum effoditur, nullus ob uaporum halitum capitis dolor concitetur, & ob hoc illud le- gitimum esse non possit, nulla hæc est ratio apud me. Neq; enim mirum alicui esse debet, cur id non faciat: quoniam Dioscorides non dicit, quòd Elleborum nigrum effodiētibus capitis dolorem inferat, sed quòd halitu caput aggrauat. Quam nimirum grauitatem id, cui flos purpurascit, tanquam cæteris acrius, apud nos sæpius excitat, præsertim si li- gone uulnerentur radices, & uentus aduersa parte spiret. Id quod fortasse in Anticyra, Helicone, Parnaso, & Aes- tolia ualentius præstat. quandoquidem, Dioscoridis testimonio, ijs in locis acre gustu, feruensq; & omnium proba- tissimum gignitur climatis illius ratione. quod in Gallia fortasse, & in Germania cæli inclementia non euenit. Ce- terum quòd priora nigri Ellebori genera, quæ flore tum purpu- reo, tum albo constant, aconiti cynostoni, uel lycostoni sint spe- cies (ut Solerius sibi perperam, me a quidem sententia, persuasit) mihi planè absurdius uidetur, quam ut ab aliquo approbari possit, & debeat. Ea siquidem aconitorum genera iam omnibus claris- sime innotuerunt, suntq; caule filicis simili, cubito longiore, & radicibus adeò tenuibus, ut squillarum marinarum cirris eas com- parauerit Dioscorides. Quæ sanè omnia in nigro ueratro commu- nis usus nūquam quis inueniat. Huc præterea illud accedit, quòd nobis iam millies experimento compertum est, nigrum communis usus ueratum, quòd proprio fungatur munere, atrabiliaris om- nes sanare morbos: fistulas callo induratas tribus diebus impost- tum emollire, & purgare: in aurem demissum auditus grauitatè auferre: scabiem, uiriliginem, lepras, & impetigines illitum emē- dare: & carnem in ulceribus excrecentem absumere. Quibus tamen uiribus non Aconitum cynostonon, sed Elleborum prædi- tum esse, in confesso est. Ex his itaq; omnibus abunde perspicuum fieri puto, in hoc Solerij opinionem prorsus explodendā esse: etsi idem in alijs quoq; non paucis, meo iudicio, falli deprehendatur.

CONSILIGO.

Sed iam nos quoque de CONSILIGINE nostram prostra- mus sententiam. Ea quidem nobis hæctenus incomperta fuit, quòd neminem ex scriptoribus tam ueteribus, quam recentioribus inue- nerim (ut supra dixi) qui eius notas memoriæ prodiderit. Atq; a- deò hinc fit, ut non ausim ego asserere plantam illam, quam hic de- pingi curauimus, esse ueram ac legitimam Consiliginem. neq; e- nim est, cuius auctoritate fretus possim eam radicibus, folijs, cau- libus, floribus aut seminibus comprobare. Verum quoniā huiusce plantæ radices per auriculam perforatam insertæ, pecorum pul- monariam atque etiam alios morbos curant, ellebori nigri modo, facile adducor, ut fermè suspicer eam esse ueram Columellæ & Plinij Consiliginem. Hanc uerò plantam Hieronymus Tragus,

Consiliginis consider.

D d 3 cuius

Ellebori utri-
usque uires.

Ellebori utri-
usque uires ex
Galeno.

Ophris deser-
ptio, & uires.

Nominis

cuius saepe testimonium adfert & probat Gesnerus, putat esse legitimum Veratrum nigrum. Sed is ut in hac euiden-
tius errat, quam ut mediocriter etiam in re herbaria uersatis ostendi debeat; ita in multis alijs plantis, quorum nume-
rum referre longum esset, à peritis herbarum facile cognoscitur uanum atq; leue iudicium habuisse. Plantam, cuius
hic imaginem exhibuimus, coniectura quadam ducti eam Consiliginem esse, describamus. Hæc ad diuum palmorum lon-
gitudinem assurgit. cauliculos emittit tenues ac molles. folia habet longiuscula, tenuia, quadantenus abrotoni. flo-
res profert buphthalmi, paulò maiores: ex quibus procedunt capitula oblonga, ruborum moris similia. radicibus ni-
titur nigris, nigrum ueratrum emulantibus, tenuioribus tamen, & aliquantò nigrioribus. Plurima nascitur in Bohe-
mia, præsertim in agro Pragensi. Ea utuntur omnes illius regni tum medici, tum pharmacopœi pro elleboro nigro:
priuatim magno successu ad pecorum morbos. Reliquum autem est, ut de utriusq; Ellebori uiribus iam aliquid di-
camus. Album, ut Mesues in suo de medicamentis deiectionis censu prodidit, mortiferum est, quòd facile homines sus-
cipere possit: idcirco omnino reiiciendum esse præcipit. Nigri tamen usum probat, sed in ualidissimis tantum corpo-
ribus. Quod sanè decretum nonnullos adeò perterritum, ut non modò suis medicamentis Elleborum admiscere non au-
deant; sed & nomen abhorreant. Verùm ij ridendo potius timore quodam ducuntur, quàm quòd iure usque adeò el-
leboro resisti debeant. Siquidem ego testari possum, me sexcentis ferme hominibus nigri ellebori dilutū exhibuisse
nullo prorsus incommodo: atq; etiam eiusdem diluti faciendi rationem quàm plurimos docuisse medicos, qui, factò
subinde periculo, effectum consecuti sunt, unde ingentes mihi gratias retulerunt, quæ merito debentur elleboro. Præ-
stat quod, euulsis statim radicibus, interna repurgatur matrice, siccaturq; in umbra. Harum puluis diluto longè for-
tior est: ob id enim non datur nisi robustis, & ubi obcalluerit morbus. Proinde de eo ita scriptum reliquit Actuarius
in libro de compositione medicamentorum. Veratrum nigrum, atram bilem flauamq; è toto trahens corpore deor-
sum, nec tamen citra ullam difficultatem pellit. Ideo febribus circuitu repetentibus, & diuturnis obijcimus. Datur
quoq; insanientibus: altera caluarie parte, & subter caput diutine cruciatis commodissimum: præsertim uisceribus,
utero, & uesicæ deiectionum medicamen postulantibus. Maxima autem eius uis est peculiariter educere, quicquid
fanguini commistum, eum corrumpit. Ideo ueterascensibus arquat morbis utile: & quibus in superficie summam
asperitudines emerferunt, uelut lepris, impetiginibus, & horum similibus: elephantia quoq; laborantibus accommo-
datum est. Datur scrupulorum terminum pondere, aut paulò plus minusue. Fit è siccis radicibus fibris, aqua paulum ma-
ceratis: postea cortice detracto, & in umbra siccato, proiectaq; tenui, quæ in ipsa subest, medulla. Exhibetur autem
ex passò, & aceto mulso: uerùm suauitatis gratia, quædam ex odoratis seminibus inferenda. Si uerò efficaciorè alui
deiectionem moliri sit in animo, scammonij pauillum adijcito. hæcenus Actuarius. Ellebori utriusq; uires poste-
ritatis memorie tradidit Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquit. Elleborus uterq; tum albus, tum niger extergen-
tis simul & excalfacientis est facultatis. Quamobrè ad albos, impetigines, scabies, leprasq; accommodati sunt. Quin-
etiam niger, si in fistulam callo induratum demissus fuerit, duobus tribusue diebus callū detrahit. Dentibus prodest cū
aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium,
& desiccantium. Porrò niger gustu calidior est, cædus subama-
rus. Hæcenus de utroq; Elleboro Galenus. Cæterum quædam plā-
ta reperitur à recentioribus OPHRIS appellata, quæ folijs ma-
ximè album ueratrum representat. Duo tantum hæc folia pro-
fert: inter quæ caulis erumpit, capitulis quibusdam oblongis in
uniuersum refertus: è quibus flores exeunt cædidi, exiguis linguis
similes. Radice nititur gracili, non sine multis appendicibus, odo-
re præstanti. Præfertur uniuersa planta ad denigrandos capillos,
fracturas sanandas, et uulnera glutinanda. Illa planta, quæ Græ-
cis ἐλλέβορος λευκός, Latinis Elleborus albus, et Veratrum albū
appellatur: Arabibus, Cherbachem, seu Charbech abaid: Italis,
Elleboro bianco: Germanis, Vucis niesz uurtz: Hispanis, Verde gā-
bre blanquo, et yerua de balleste: Gallis, Viraire, Verarum, Verā-
tre, & Ellebore blanc. Illa uerò, quæ ἐλλέβορος μέλας Græ-
cè, Elleborus niger, & Veratrum nigrum Latine dicitur: Arabi-
cè, Cherbachem, seu Charbech asued: Italicè, Elleboro nero: Ger-
manicè, Christ uurtz: Hispanicè, Verde gambre negro, & Elle-
boro: Gallicè, Viraire, & Ellebore noir.

OPHRIS.

Σησαμοειδὲς μέγα. SESAMOIDES MAGNUM.
CAP. CXLVII.

SESAMOIDES magnum in Anticyra elleborum
uocant, quoniam albo ueratro in purgationibus miscea-
tur. Simile est fenecioni, aut rutæ: longo folio: flore cæ-
dido: radice gracili, ignaua: semen gultu amaro, cætera
sesamæ simile. Ventrem detrahit. datur tritum ad bi-
lis, pituitæque deiectionem, quantum tribus digitis ca-
pitur, addito ueratri albi sesquibolo, ex aqua mulsa.

Σησαμ

Σεσαμοειδὲς μικρόν. SESAMOIDES PARVUM. CAP. CXLVIII.

SESAMOIDI paruo cauliculi sunt dodrantes: folia coronopi, minora, hirsutiora: & in cauliculorum cacumine capitula florum penè purpureorum, medio eorum albo: semen sesamæ, fulvum, amarum: radix tenuis. Detrahit bilem, pituitasque semen ex aqua multa potum dimidio acetabulo: illitum ex aqua tumores, ac tubercula discutit. Nascitur in asperis.

NON est, quod in rebus incomptis longiorem moram nos ducere oporteat. quandoquidem hætenus non folium ipse non reperiri Italia maius, aut minus Sesamoidis genus, etsi in eorum inquisitione multum laboris ac studij impenderit; sed neque etiam ullum inuenire contigit, qui unum, uel alterum legitime ostenderet. Quare has plantas deinceps perquirendi curam ijs relinquemus, qui navigationibus Anticyram petunt. Illud Græci σεσαμοειδὲς μέγα, Latini Sesamoides magnū nominant. Hoc uero Græci σεσαμοειδὲς μικρόν: Latini, Sesamoides parvū.

Nomina.

Σίκυς ἄγριος. CUCUMER SYLVESTRIS. CAP. CXLIX.

CUCUMIS sylvestris fructu solo distat à fatiucumere, quem longè minorem parit, oblongis glandibus non dissimilem: folia, atque sarmenta fatiui refert: radice candida, magna. Nascitur in sabuletis, & ruderibus. frutice in totum amaro. Instillatus foliorum succus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix, ueterem omnem tumorem discutit: imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit: ischiadicis infunditur: podagras discutit, decocta ex aceto & illita. Eius decocto dentes in dolore colluuntur. Aridæ farina impetiginem, lepras, & uirilignes absterget: nigris cicatricibus colorem reddit, & in facie maculas expurgat. Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem, pituitamque deiciunt, præsertim in hydropticis: deiectiones autem citra stomachi iniuriam mouet. Radicis selibra, in uini præsertim Lybici hemina conteritur, danturque ex eo terni cyathi triduo, dum tumor abunde deprimi cernatur. E fructu huiusce cucumeris fit medicamentum, quod Elaterium uocatur, ad hunc modum. Decerpti cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, seruantur nocte una. postride imposito supra craterem rariore cribro, utrisque manibus prehensi, sigillatim supino cultro, sursum uersus aciem habente, fiuntur, atque per cribrum humor in subiectum uas exprimitur: simulque carnosum, quod hæsit cribro, quò facilius excidat, eliditur. quod ita pressum est, residere finitur, atque in uicinam peluim demittitur. Coaceruata autem in cribro segmina dulci aqua perfunduntur, & denuo pressa abijciuntur. Humor in pelui agitatur, &

Elaterium.

lintheo opertus, soli exponitur: dumque steterit, tota supernatans aqua cum humore concreto, effunditur: Hoc uero identidem fieri solet, donec existens aqua liquecat: qua stillatim exhausta, sedimentum mortario suscipitur, & conterendo cogitur in pastillos. Sunt qui ad hauriendam protinus succi abundantiam, cribratos cineres humi inspargant, & medium cauantes, triplicatum lintheum obtendant, per quod elaterium cum sua humiditate diffundunt, siccatumque in pila, ut dictum est, conterunt. Aliqui pro dulci aqua marinam perfundentes, ita eluunt. Alij in nouissima lotionem mulsam aquam respergunt. Elaterium optimum esse constat, læue, non ponderosum, cum candore leniter humectum, gustu amarissimum, quodque lucernarum luminibus obiectum, facile flagret. Porraceum tamen scabrumque, si turbidum spectetur, atque erui cinerisque plenum sit, graue & uitiosum esse solet. Nec desunt, qui cucumis succo amyllum immisceant, ut candorem ipsum, & læuitatem imitentur. A bimatu ad decennium deiectionibus utile est. Integer modus obolus est, minimus semiobolus, pueris chaldi duo, siquidem copiosius, periculum adfert. Bilem, ac pituitam utrauis parte extrahit. optima suspiriosis est purgatio. quod si in animo sit deiectionem moliri, adiecto salis duplo, & stibij quod colorare sufficiat, ex aqua, erui magnitudine cataportia dato, postea cyathus unus aquæ tepidæ sorbeat. Ad citandas tamen uomitiones aqua diluens elaterium, subiectas linguæ partes penitissimè penna oblinito. quod si quisquam difficilius euomat, oleo, aut unguento

unguento irino resoluto: somnum inhibeto. Porrò his, qui eximiè uacuantur, continuè uinum, & oleum dare conuenit: etenim uomendo restituntur. Quòd si uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densando corroborant, offerenda sunt. Ciet elaterium menses, & partus enecat, in pefso subditum. morbo regio medetur, cum lacte naribus infusum, & diuturnis capitis doloribus liberat. efficacissimè anginis illinitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

Cucumeris
syluestris cõ-
sideratio.

Elaterij uires
ex Mesue.

Cucumeris
syluestris ui-
res ex Gal.

Nomina.

SYLVESTRIS Cucumis frequens in Hetruria prouenit, præsertim agro nostro Senensi in oppidorum pla-
teis, & secus mœnia, & semitas. Ex eius fructibus succum exprimunt officinæ, atq; Elaterium uocatum parant.
De quo differens Theophrastus lib. IX. cap. XIII. de historia plantarum, ita scribit. Sed omnium medicamento-
rum diuturnissimum Elaterium est, optimuq; quod uetustissimum. Itaque medicus quidam, uir haud insolens, ne-
que mendax; elaterium ducentorum annorum, uirtute mirabili seruari apud se retulit, eo à quodam munere dona-
tus. Causa, ob quam tam longo seruari tempore possit, humoris copia est: quamobrem uel cum præciderint, in cine-
re humidum ponunt, & tamen ne ita quidem siccari potest, sed usq; ad quinquagesimum annum lucernis admotum
lumen extinguit. Hæc igitur uis peculiaris isti tribuitur. hætenus Theophrastus. A quo maximè dissentire uidetur
Dioscorides: quippe qui Elaterium dixerit à bimatu ad decennium deiectionibus utile esse. Theophrastus uerò, idem
ducentis annis mirabili uirtute seruatum esse. Quin et in eo discordare deprehenduntur, quòd alter tradiderit tantum
humoris in se continere Elaterium, ut usq; ad quinquagesimum annum lucernis admotum lumen extinguat. Alter ue-
rò probatissimum illud esse Elaterium, quod lucernarum luminibus obiectum, facile flagret. Theophrasto subscribit
Plinius lib. XX. cap. I. ubi sic inquit. Elaterium usq; ad quinquagesimum annum lucernarum lumina extinguit. Hoc
enim ueri experimentum est, si admotum prius quam extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. hæc Plinius
Theophrastum secutus. Ceterum hac in re facile crediderim, Dioscoridis codicem hoc in loco omnino deprauatum
esse. Quippe præter Theophrasti, & Plinij sententiam, cum omne humidum, quod pingue non sit, ignis flammam
protinus extinguat, nulli profecto dubium est, quin Elaterium, in quo humiditas aquea multum exuperat, potius
flammam extinguat, quam flagret: nanq; flammæ admotum, excitato in humido à calore statu, lumen extinguit. id
quod nobis aliquando experimento compertum est. Elaterij uires descripsit Mesues inter sua deiectionis medica-
menta, ubi in hunc sensum inquit. Cucumis syluestris, siue aspinus abradit, & uasorum oscula aperit: proinde & inte-
stinorum tormina excitat, & alia adfert nocumenta. Sed tolli hæc omnia possunt, si addatur aut bdellium aut tragacanthæ
lacryma, aut aqua malsa cum salis modico, aut si ex lacte bibatur. Roboratur elaterij uis, addito sossitij salis mo-
mento, aut odorato puluere, quem officinæ species elephanginas uocant: ijs enim admistum felicius quoq; operatur.
Purgat, ut quidam ferunt, scammonij modo. At re uera magis pituitam deiecit, quam bilem: quanuis & hanc quan-
doque detrahat, præsertim cum deiectioni parata promptaq; sese offert. Mirifice præter hæc sanguinis serum expur-
gat, ab ijs potissimum partibus ducens, à quibus egrè decumbentes humores detrahi solent: quamobrem articulo-
rum dolore uexatis opem non modicam præstat. Radix in aqua elixa, tusa, & oleo subacta cum absinthio, diutur-
nam hemierianiam sanat incipiti, & loco dolenti illita, si tamen prius eius decocto soneatur locus. Præstat idem &
succus ex lacte naribus immisus, quòd cerebrum purget: idcirco & narium tædia delet, & comitiales inuat. Idem
obduratos resoluit abscessus, quemadmodum & strumas, præsertim addito melle, & caprino stercore. Radicis,
& cucumis ipsius succus aqua intercute laborantibus præstantissimum est medicamentum, quòd flauam proprie
educat aquam. Ad idem ualet & radicis decoctum. Prodest præterea arquatis, & iecoris, & lienis obstructioni-
bus. Item ischiadicis, tum chysteribus infusum, tum etiam si decocta radix exterius imponatur. Siccatae radicis pul-
uis, uulnerum cicatrices attenuat ex melle impostus: & sugillata ex ictu delet. Eiusdem succus sabacea farina ad-
mistus, & linimenti modo adhibitus maculas omnes, quæ cutis nitorem uitant, mirifice detergit. Sed animaduerten-
dum est, ne plusquam par sit hauariatur: quòd reseratis uasorum osculis sanguinem eliciat. Cucumeris agrestis
uires reddidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumeris agrestis, & fructus ip-
sius succus, quem uocant Elaterium, & non minime radicis, ac foliorum, ad medicationes accommodus est. Elate-
rium itaq; menses ciet, & foetum interimit appositum, ceu alia omnia amara simul & subtilium partium, maximè
si aliquam habeant caliditatem, ueluti nimirum Elaterium. Summè siquidem amara sunt, leuiter calidum, ut ex se-
cundo sit ordine excalfacientium. Porrò tale protinus quoq; digerendi uim possidet. Sic igitur eo angina laboran-
tes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonum item est regio morbo affectis, fusum cum lacte in nares.
Hoc etiam usu dolores capitis sanat. Atq; Elaterium quidem eiusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licet
elaterio similem uim habeat, imbecilliores tamen. Sed & ipsa radix ad similem facultatem possidet: abstergit nan-
que, digerit, atque emollit. Porrò cortex ea potentius desiccatur. Huius planta Græcis στάφης ἀγρία appellatur:
Latinis, Cucumis anguinus, syluestris, & erraticus: Arabibus, Chese allimar, Kate albenci, seu Chetha alhamar:
Italibus, Cocomero saluatico: Germanis, Vuilder cucumer, & Esels cucumer: Hispanis, Cogombrillos amargos:
Gallis Cocombre sauuage. Eius uerò succum Græci ἐλατήριον, Latini similiter elaterium uocant: Itali, Elaterio.

Στάφης ἀγρία. STAPHIS AGRIA.

CAP. CL.

STAPHIS agria, siue herba pedicularis, folia habet labruscæ, diuisa: & cauliculos rectos, mol-
les, nigrosque: fert florem glasti: & folliculos uirides, similes ciceri, & in his nucleum triangulum,
scabrum, ex nigro subfuluescentem, intus album, gustu acrem. Grana quidecim, si trita in aqua
malsa

STAPHIS AGRIA.

mulsa dentur, crassum humorem per uomitum purgant: sed qui hauserunt, ambulare debent. Prudenter tamen attendere oportet, & aquam mulsam continuo potui dare: quoniam pericula strangulationis inferunt, & fauces adurunt. Trita, & ex oleo illita phtiriasi prodest: item prurigini, & psoris. Cit plurimam pituitam commanducata: decocta in aceto, dentium dolori, coluto ore, subuenit: rheumatismum gingiuarum sistit: vlcera oris manantia cum melle sanat. Vrentibus malagmatis imponitur.

STAPHIS agria, quam officinae Graeca uoce corrupta nulgò Staphusariam uocant, Latinis ab effectu, quòd pediculos necet, Herba pedicularis dicitur. Hæc in istria, Dalmatia, Apulia, & Calabria, frequentissima prouenit. Eius semen copiosum apud septasarios inuenitur: namq; eo frequenter utuntur medici in apoplegmatis. Id quod etiam plurimum expetitur mulieribus ad pediculos, & lendes necandos. Staphidis agria meminit Galenus in Astaphide libro VI. simplicium medicamentorum sic inquit. Astaphis agria uehementer acrem obtinet facultatem, adeò ut ex capite pituitam purget, quod ἀποφλεγμὰ τὸ κεφάλαιον Græci dicunt, abstergatq; ualenter. Itaq; ad psoram ac commodata est. Sed & urendi uim aliquam habet. Ea planta Græcis σταφίς ἀγρία, & ἀσταφίς ἀγρία nominatur: Latinis, Staphis agria, Vua syluestris, Herba pedicularis, & Pituitaria: Arabibus, Alberas, Habelras, Muhezagi, siue Mihezegi: Italis ac officinis, Staphusaria: Germanis, Biszmijntz: Hispanis, Fabaraz Paparraz: Gallis, Estaphisagrie, & Herbe au poulx.

Staphidis agria confid.

Staphidis agr. uires ex Gal.

Nomina.

THAPSIA.

Θάψια. THAPSIA. CAP. CLI.

THAPSIA nomen ideo accepit, quòd in Thapso eiusdem nominis insula, primùm inuenta sit. Tota uerò natura ferulæ similis est: graciliore caule: folijs fœniculi: umbella anethi in cacumine, à singulis surculis erumpente: flore luteo: semen quale ferulæ, latiusculum, sed aliquantò minus: radix foris nigra, intus candida, longa, acris, crassiore libro uestita. Succu extrahendi ratio hæc est. Facto in ambitu scrobe cortices inciduntur, aut radix in forniciis speciem in se excauata cooperitur, quòd merus succus confluat. oportet illuc sequenti die se conferre, & congestum succum extrahere. Tunditur etiam radix in pila, & succus organo per qualium expressus, fœtili crasso insolatur. Aliqui folium unà terunt: sed inualidior huiusmodi succus. Hoc autem interest, quoniam qui ab radice manauit, grauius olet, & humidus permanet: è folijs autem extractus exiccatur, atque teredinum iniuriam sentit. Qui succum colligit, stare debet non obuersus uento: aut potius cum dies apricus est, & à flatu silet: quoniam ob halitus acrimoniam facies uehementer intumescit, nudaq; corpora inuadunt pustulæ. ob id prius liquido cerato, & adstringente, nudas partes illinunt, & ita muniti accedunt. Tam cortex radicis, quàm succus purgandi uim habent, & lacteus succus in aqua mulsâ potus: nam utrinq; bilem extrahunt. Radicis modus, quaterni oboli, cum tribus feminis anethi drachmis: succi, terni oboli: lactis, obolus unus. quod eo amplius assumitur, periculosum est. Huiusmodi purgatio conuenit suspiriosis, & diuturnis laterum doloribus, reiectionibusq; datur

datur in cibis, aut obsonio, quibus difficile sit uomere. Tam radix, quàm succus omnium maximè, quæ pares cum eis uires adepta sunt, uim habent extractoriam ex alto, ubi ex imo aliquid euocandum est, aut meatuum laxitas aliò transferenda est. vnde succus illitione, aut radix recens affricu alopecias explet. Radix, succusque cum æquis ceræ, thurisque portionibus, sugillata, liuoresque tollunt: sed non plus binis horis dimittantur: locus deinde aqua maris calida foueatur. Vitia cutis in facie emendat, cum melle illitus succus: lepras tollit: tubercula discutit, perunctus cum sulphure. In diuturnis pulmonum, laterum, pedum, articularumque ualetudinibus utiliter illinitur. Valet ad integendam colis glandem ijs, qui natura, non circuncisione curti sunt: tumorem enim excitat, qui pinguium fotu emollitus, præputij iacturam refarcit.

Thapsiæ con-
sideratio.

DE THAPSIÆ uiribus locutus est Theophrastus libro IX. cap. XXII. de plantarum historia, ubi ita scribit. Thapsiæ radix uomitoria est, & si quis continuit, tam superius, quàm inferius purgat. Ad hæc liuida tollere potest: suppurationes tamen aliàs exalbidas facit. Succus eius ualidior est, & quidem tam superius, quàm inferius purgat. Nullus seminis usus. Nascitur tum alibi, tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ uerò depascunt: & aut alius soluitur, aut intereunt. hæcenus Theophrastus. Thapsiam author est Plinius libro XIII. cap. XII. à Nerone claritatem accepisse, eiq; magno usui fuisse sui imperij initio, quòd nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thapsia, thure, & cerâ, sequenti die contra famam cutem synceram circumferret: etenim ea mirum in modum sugillata delet. Thapsia plurima nascitur in Apulia, præsertim Gargano monte, inter complures ferulacei generis plantas. Prouenit & in nostris maritimis locis adeò ferulæ adsimilis, ut non facile, nisi à rei herbariæ peritis, una ab altera dignoscatur. Vistur etiam hodie in hortis ad spectaculum plantata. quæ ratione iam ferme omnibus innotuit in Italia. Ceterum non desunt impostores, qui Thapsiæ radicem cortices pro Turpeto uendunt: quæ quidem à peritis seplasiarijs in ea medicamenta iure optimo addi possunt, quæ Thapsiam exposcunt: sed in turpeti locum non sunt, meo iudicio, recipiendæ. Quapropter maximè in hoc (ut superius diximus in Tripolij commentatione) à Fuchso dissentimus, qui Turpetum à Mesue descriptum, nil aliud esse censet, quàm Thapsiæ radices. Thapsiæ uires memoriæ prodidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Thapsia acrem habet, ac uehementer excalescentem facultatem cum humiditate. Quamobrem ex alto uiolenter extrahit, & ipsum quod extraxit, digerit. Verum plusculum ad ea efficienda tempus postulat, ut quæ largè excrementitia humiditate impleta est, ob quam celeriter corrumpitur. Et lib. primo de compositione medicamentorum secundum locos, sic inquit. Qui Thapsia utitur, sciat opus est, maximam differentiam esse recentis ad uetustiore. Vis enim huius pharmaci post annum multum exoluitur, atque amplius adhuc post duos annos, ausimq; ferè dicere eam penitus inutilem esse ad triennium progressam. Hæc ut Græcè βαψία, ita etiam Latine & Italicè Thapsia nominatur: Mauritanijs, Hiantum, & Driz.

Thapsiæ uires
ex Gal.

Nomina.

† Hoc loco Græci codices habent ὄπιζεται. quod uerbum Ruellius uerterat hic, lac extrahitur; licet alibi, ut in panace Heracleo, idem uertat, succus excipitur. Nos uerò, quòd ὄπρος, à quo uerbum illud defluxit, succum, liquorem, & lacrymam significet, malumus reddere, succus extrahitur. Neq; cerè temere, quòd non solum nobis conueniat cum Marcello interprete; sed quòd etiam arbitremur hanc esse germanam illius uerbi significationem, atque melius rem exprimere, de qua sermo est. Huius tamen mutatæ à nobis uersionis lectorem admonendum esse duximus.

Σπαρτίον. SPARTIVM.

CAP. CLII.

SPARTION frutex est longas ferens virgas, sine folijs, firmas, fractu contumaces, quibus uites vincuntur: semen lenticulæ, in folliculis phasiolorum modo nascens: florem, ut albæ violæ, luteū. Purgant per superna uehementer ellebori vice, citra periculum flores, & semina quinis obolis in aqua multa pota. Semen deiectionem mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tufis, extractus succus, ischia dicis, & angina laborantibus auxiliatur, si cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere ischiadicis clystere: strigmenta autem elicit eruenta.

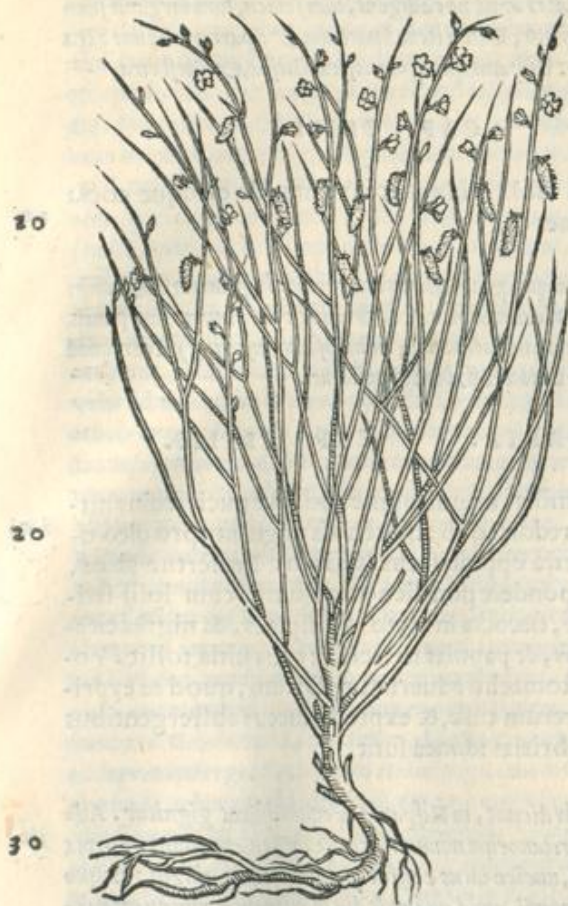
Spartij confi-
deratio.

TANTA nimirum inter Spartium, siue Spartum, & Genistam intercedit similitudo tum facie, tum etiam uiribus, ut eorum affinitate deceptus iam crediderim omnino errasse eos, qui alterum ab altera secernerent: præsertim cum hac in re deprehendissem Plinium dubitasse libro XXIII. cap. IX. ubi ita scriptum reliquit. Genista quoq; uinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci authores Sparton appellauerunt, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & nunquid hanc designauerit Homerus, eam dixit: Nauium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Aphricanum, uel Hispanum spartum in usu certum est: & cum futiles fierent naues, lino tamen, non sparto unquam sutas. hæc Plinius. Verum cum accuratius Dioscoridem perlegissem, hac de re prius admonitus à clarissimo medico Petro Cannizero Hispano Serenissimi Ferdinandi Romanorum Regis Protophysico, qui in Hispania copiosissimum Spartum, numerosamq; Genistam se uidisse testatus est, comperi planè inter has plantas discrimen esse. Quippe quòd Spartium Dioscoridi frutex sit folijs uiduus: & floribus constet albæ uiolæ similibus. Genista uerò folia proferat longiuscula, lini ferè modo: & flores luteos, ipsi modo lunatos. Hinc itaq; factum est, ut nunc in eorum sententia consistam, qui Spartium à Genista differre existimant. Non tamen quòd diuersi generis has plantas esse putem. nam tanta, ut dixi, uni cum altera cognatio est, ut etsi non eadem sint; tamen eòs generes esse uideantur. Sparti quidem usus (ut Plinius est author lib. XI. cap. II.) multa post secula ceptus est, nec

Sparti usus ex
Plinio.

SPARTIVM.

GENISTA.

nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hispaniæ intulerunt. Herba & hæc sponte nascens, & quæ non queat feri: iuncusq; propriè aridi soli, uni terræ dato uitio. Nanq; id malum telluris est, nec aliud ibi feri, aut nasci potest. In Aethiopia exiguè, & inutile gignitur. Carthaginensis Hispaniæ ceterioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum: hinc ignes, facesq;: hinc calceamina, & pastorum uestis. Animalibus noxium, præterquam caciæminum teneritate. Ad reliquos usus laboriosè euellit: ocreatis cruribus, manibusq;: tectis manicis: conuolutum ossibus, ligneisq;: conamentis. Vulsam fascibus in acervo adunatum biduo, tertio resolutum. Spargitur in sole, siccaturq;: & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina optimè, sed & dulci, si marina desit. Siccaturq;: sole iterum rigatur, si repente urgeat desiderium, perfusum calida in solio, ac siccatum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipue in aquis mariq;: inuictum. In sicco præferunt è cannabi funes. At spartum alitur etiam demersum, ueluti natalium stitum pensans. Est quidem eius natura interpollis: rursusq;: quàm libeat uetustum nouo miscetur. Veruntamen completetur animo, qui uolet miraculum æstimare, quanto sit in usu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, alijsq;: desiderijs uitæ. Hactenus de sparto Plinius. Ceterum Genistæ in Hetruria adeo frequentissima proueniunt, ut Maio, et Iunio mensibus magnam & iucundum spectaculum præbeant uiatoribus, quoniam tam copiosè suis speciosis, ac fulgentibus floribus ornantur, & uestiuntur colles, ut procul aurei uideantur. Gaudent earum floribus apes, ut Plinius inquit: proinde aluarijs circumseruntur. Genista nobis ligandis uitibus salicis uicem explet, maceraturq;: etiam canabæ modo, fiuntq;: inde funes, & rudia linteamina, quæ conficiendis saccis aptissima sunt. Expeditur Genistæ lignè etiam figulis. qui in Italia id uasorum fictilium genus conficiunt, quod uulgò de maiolica uocant: quippe quòd (ut ipsi affirmant) nullo alterius arboris ligno fornax succendi possit, quo aureus ille color conseruetur in opere. Genistam recensuit Mesues inter sua simplicia deiectionis facultatis, ubi hæc ad sensum scribit. Genista arbor est montana, è cuius caudice quàm plurimæ funduntur uirgæ, rectæ, flexiles, fractu contumaces, quibus uites, & alia ligantur. Flores edit flauos, lunari figura: è quibus siliquæ prodeunt, erui magnitudine: & semina in eis lenti similia, interuallis distincta. Planta tota perturbat, prouocat, incidit, attenuat. Obest cordi, & uentriculo. Sed tollitur noxa (ut Philagrius est author) addito rhodomelle, aut rosa, & mastiche: quin & anisi, dauci, & sceniculi semine. Epotum semen pituitam utrinq; ualentissimè purgat, & ab articulis quoq; humores trahit. Renum excrementa pellit, urinam citè efficacissimè, & calculos disrumpit tam in renibus, quàm in uestica: nec in his materias figi, & in calculum durefcere sinit. Flores contriti strumas auferunt, si cum melle rosaceo, aut sorbili ouo deuorentur. Fit ex ijs oxymel, cuius usu indurati lienes resoluuntur. Profsunt ischiadicis, podagricis, calculosisq;: si postquam illos sumpserint, subinde frequenter euomant ægri. Modus, præsertim floris, à drachmis duabus ad quinque: seminis uerò à drachmis

Genistæ consideratio.

Genistæ descriptio, & uires ex Mesue.

chmis duabus ad quatuor. hæc Mesues. Qui tamen Genistæ semen non rectè obseruasse uidetur. quandoquidem id erui, uel uiciæ faciem potius referat, quàm lentis. Sparti, ut iam ad eius uires redeamus, meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum semen, tum uirgarum succus non instruentè trabentis est facultatis. Quod Græci σπάρτιον, Latini item Spartium & Spartum dicunt: Itali, Spartio. Quæ uerò Latinis Genista, Italis Genestra uocatur: Hispanis quoque Genestra, Giesta, & Giesteira.

Sparti uires
ex Galeno.

Nomina.

Σίλυβον. Silybvm.

CAP. CLIII.

Silybon lata spina est, folia ferens chamæleonis albi. Hæc recens cum sale oleoque cocta estur. Radicis succus drachmæ pondere potus uomitiones ciet.

Hactenus non ex nostra tantum, sed neque ex aliorum quoque inquisitione uerum ac legitimum Silybum in Italia nobis licuit reperire. Et quanuis inter tot alias plantas aculeatas inibi nasci, & esse possit; tamen tam paucis eius notas explicauit Dioscorides, ut difficile admodum illud inuentu iudicem: neque enim ipse, ut ingenuè fatear, quod ex illis sit, ausim decernere. Ut Græcis σίλυβον, ita pariter Latinis Silybum appellatur.

Nomina.

Βάλανος μυρτελική. Glans vnguentaria.

CAP. CLIIII.

Glans vnguentaria fructus est arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis. cuius nucleus amygdalarum amararum more tritus, humorem reddit: quo ad pretiosa unguenta pro oleo utuntur. Nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido secus Iudæam. Præfertur plena, recens, candida, quæ facillè delibretur. Ea drachmæ pondere pota lienem absumit: cum lolij farina, & aqua mulsa podagricis illinitur. Pforas, leprasque, decocta in aceto: vitiligines, & nigras cicatrices cum nitro emendat: & cum lotio lentigines, uaros, & papulas in facie, & cutis uitia tollit. Vomitiones mouet, & aluum cum hydromelite resoluit: stomacho aduersatur. Oleum, quod ea exprimitur, aluum potu ciet. Cortex eius magis adstringit: uerum tussæ, & expressæ succus abstergentibus medicamentis adijcitur, quæ aduersus pruriges, & scabritias idonea sunt.

Glandis vnguentariæ consideratio.

Glans vnguentaria, quam Græci βάλανον μυρτελικήν dicunt, in Hispania frequentissima gignitur. Adfertur hodie copiosa in Italiam. Vnguentarij, ac seplastarij Mauritanorum nomina secuti, eam Ben appellant. Forma hæc pistacia maximè refert, albo cortice, triquetro, fractu facili, nucleo intus conferto, & admodum pingui: ex quo oleum exprimitur, quod de Ben uocant. Magnificiunt id unguentarij, quod quamuis diu inueteratum, nunquam rancorem sentiat, ut etiam libro primo suo loco monuimus. Arabicæ familie authores (ut modò dictum est) unguentarian glandem Ben nominant. Proinde de ea inter sua soluentia simplicia scribens Mesues, in hunc sensum inquit. Ben duorum est generum. Maius est nucis auellanæ magnitudine, triangulare. Minus uerò ciceri simile. Vtriq; inest oleosa medulla, lenis, & alba. Præstat maius, quod noxa uacet: minus siquidem noxium est. Præfertur in maiori genere, quod putamine sit albo, leui, tenui: nucleo fragili, albo, oleosoque. Vetus tum recenti melius. In minori autè præcellit in cinereo albicans, fragilis pariter, & pinguis. Dioscoridi tamen in maiori genere (minoris enim non meminit, quemadmodum nec Theophrastus, neque Plinius) præstantius est recens, etsi contrarium asserat Mesues. Oleum ab unguentarijs hoc tempore è nucleis tantum exprimitur, ut Dioscorides docuit, non autem, ut quidam existimant, ex putaminibus, quod dixerit Theophrastus, unguentarios putamine fructus confuso uti solere. Plinius, ut Theophrasti, & Dioscoridis sententiam comprobaret, unguentarios prodidit è putaminibus, medicos uerò è medulla oleum elicere quod hoc medicamentis, illud odoramentis usum præbeat. Veruntamen hac ætate (ut diximus) ab omnibus tantum è nucleis à putamine repurgatis exprimitur. Nec crediderim unquam, quod ex solis putaminibus oleum effluere possit, quanuis diligentissimè comprimantur, & constringantur prælo etiã grauissimo: quoniã hæc putamina arida sunt, & omni prorsus humore carent. Illud quoque fidem non dubiam facere potest, quod hanc parandi olei rationem silentio prætermisit Dioscorides, non modò in hoc loco, sed etiam libro primo, ubi tamen de oleis, & unguentis conficiendis latius disseruit. Cuius fortè doctrinæ immemor Manardus Ferrariensis, uir alioqui nostræ ætatis celebris, dubitat in adnotationibus, quas in Mesuem edidit, an Vnguentariæ glandis oleum è nucleo, an è putamine exprimi debeat, asserens quanquam in quibusdam Dioscoridis codicibus legitur, oleum hoc è nucleis exprimi debere; in aliquibus tamen nec nucleorum, nec putaminum ullam fieri mentionem. Verum etsi ambigendi non defuerit occasio, præsertim ex Theophrasti testimonio, qui putaminibus uti unguentarios tradidit; aderat tamen grauisimus auctor Galenus, qui rem hanc abunde enucleauit, cum constanter asseueret, Balaninum oleum unguentarijs ex carne nucleorum, non ex putaminibus exprimi. Id quod etiã facillè ex Dioscoride colligi potest, cum dicat consimili modo fieri balaninum & amygdalinum. quod autem hoc ex amygdalarum nucleis fiat, nemo est qui dubitet. Hæc sanè nobis non leuem faciunt suspicionem, quod aut eo in loco Theophrasti exemplaria sint deprauata, aut minus integri, & ueraces fuerint authores, à quibus fortassis unguentariæ glandis historiam accepit. His porrò accedit huius olei communis usus, & eius parandi ratio. Siquidem Balaninum oleum plurimi faciunt unguentarij, non quod aliqua odoris præstantia commendetur (inodorum etenim est) sed quod nunquam uetustate rancorem contrahat. Id scilicet quod è nucleorum medulla, non autem ex putaminibus conficiunt. Nam rancoris expers cum sit, omnium aptissimum habetur ad odoratissima unguenta (mistræ uocant) temperanda, quæ ex moscho, zibetto, & ambaro, illinentis chirothecis, & alijs, quorum

Manardi dubium solutum.

ab alijs
in Dioscoride
codicibus

in delicijs, & lasciuia omnis est usus & gratia, parantur. Quandoquidem si hæc alio quouis oleo liquecerent in unguentum, contracto inde non multo post tempore rancore (etate enim omne oleum præter Balaninum rancescit) non modo uniuersam odoris suauitatem exuerent; sed etiam putida, foetidaq; euaderent. Quo utique experimento apertissime dignoscitur, an oleum illud Balaninum fuerit, quod ex unguentariae glandis nucleis fieri solet. Cæterum de uiribus Ben hæc subiunxit Mesues. Maioris, inquit, generis fructus incidit, abstergit, attenuat, expurgat, & aperit: sed uentriculum subuertit, & uiscera perturbat, ob excrementitiam, acremq; humiditatem, quam possidet. Minoris autem uis longè uehementior, & magis periculosa: nanq; adeo perturbat, agit atq; humores, ut sæpius animæ deliquium faciat, & frigidos sudores cõcitet. Proinde non in alios usus is admittendus est, quàm in unguenta, & cataplasmata. Maioris noxa demitur, cum igne torrefcit: siquidem ignis calore exuperantem deperdit humiditatem, quæ uomitionem mouet, sitq; medicamentum tantum deiectionum. Decoquitur etiam cum anisi, & fœniculi semine: quoniam hoc modo prior noxa corrigitur. Tam in potu, quàm aliter sumptus lentam, crassamq; pituitam uomitu, et deiectione purgat. Ideoq; aptissimum medicamentum est coli cruciatibus non modo haustus, sed etiam clysteribus infusus, præsertim ubi à flatu, & pituita ortum habuerint. Fit etiamnum ex contritis ipsius nucleis, polenta, & melle admixtis, cataplasma ad strumas, durosq; tumores admodum utile, & ad neruorum morbos à frigidityte excitatos, addito tantum melle. quo fit, ut conuulsis, resolutis, & contractis opem ferat non obscuram. Pollet præterea ad iecinoris, & lienis infarctus duritiesq; si addita lupinorum farina, & nardo emplastri modo imponatur. Nucleorum oleum uulnere cicatrices attenuat, & delet: item lentigines, aliasq; cutis scditates emendat. Auribus infusus non modo doloribus leuamentum præstat: sed & surditatem, & tinnitum curat. Glandis unguentariae uires memorie prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Balanus myrepssice, hoc est, 20 glandis unguentaria, adfertur ex barbarica regione. Utuntur unguentarij carnis eius succo, qui facultate calidus est. Reliquæ autem, unde expressus est succus, terrestres scilicet, & duræ, uincemem habent qualitatem amaram. Sed & admixta est quædam adstrictio. Proinde extergentem simul, & incidentem, contrahentemq; & stipantem effectum possident. Itaq; ad ionthos, lentigines, ephelin, & pruritiu, deinde & ad psoram, & lepram conueniunt. Verum enimuero & lienes liquant, iecurq; indurefcens. Quod si quis carnem eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur uomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum largiter subducit. Itaq; cum hoc medicamento utimur, ad uiscerum expurgationem, & maxime iecinoris, lienisq; ex oxycrato ipsum exhibere consueuimus. Gaudet uero uel maxime alioqui aceto ad extrinsecas actiones. Adeo enim efficax efficitur; ut & psoras, & lepras extergeat, & multo etiam magis quæ his sunt minora, lentiginem, uutiliginem, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum ulcerosa, & quæ crassi sunt succi omnia. Sed & cicatricibus decorem adfert. Porro quod 30 cum illinenda est lieni, præstet admixtam esse farinarum quampiam exiccantium, cuiusmodi est erui, ac lolij farina, id iam potius ad componendum medicaminum tractationem, haudquaquam ad præsens institutum pertinet: sed & in paratu facilibus ipsum dicitur. Verum in præsens sufficit abstergentem, & incidentem cum adstrictione quapiam propositi medicaminis dixisse facultatem, ac sic ad aliud transgredi. Cortex tamen eius admodum adstringit: itaq; eo possit quis ad ea uti, ad quæ ualida usus est adstrictio, hætenus Galenus. Sed quoniam Balanus myrepssica 40 Mauritanorum Myrobalana nobis ad memoriam reuocauit, quorum ijdem quinq; faciunt genera, cum ea in medicamenta frequenter, & commodè ueniant, nec eorum, quod extet, meminere ueteres Græci; ideo nunc de ijs nobis differendum est: neq; enim ob eorum usum silentio erant dissimulanda. Sunt itaq; ut diximus, MYROBALANORVM genera quinque: nempe Flaua, Chepula, Indica siue nigra, Empelica, Bellerica: quæ omnia facie inter se distant, ut etiam uiribus. Quamobrem omnino censendum esse putauerim, ea à diuersis produci arboribus. quam 40 quam non desint, qui affirmant, flaua simul, & chepula ex una & eadem arbore nasci, existimantes flaua decerpi ab arbore immatura, chepula uero cum ultimam adeptam fuerint maturitatem. Verum cum horum fructuum ortus, & arbores nos prorsus lateant, non est quod illorum sententiam probare, aut refellere ausim. Recensentur genera omnia inter ea medicamenta, quæ aluum citra noxam deiciunt: nam etsi purgatoria ui polleant; nulla tamen uirium imbecillitate, aut molestia sumentes afficiunt, sed potius sua adstringenti facultate, quam possident, cor, iecur, & uentriculum roborant, quinetiam uniuersum corpus. Id tantum illis noxæ adscribunt, quod obstructions, & uiscerum infarctus augeant: proinde ne obstructis exhibeantur præcipiunt. Infrænantur Myrobalanis medicamenta omnia, quæ deiciendo laborem infrunt: quo fit, ut utiliter admisceantur scammonio. In flauorum Myrobalanorum genere cæteris præstant, quæ in uiridi plene flauescunt, ponderosa, sarcta, gummosa, crassi corticis, & quibus pumilium osiculum inest. E' Chepulis ea probantur, quæ cæteris crassiora sunt, colore nigro purpurascete, cortice crasso, & quæ in aquam deiecta fundum quàm citissime petunt. Inter Indica excellunt, quæ maxime nigricant, crassa, ponderosa, nullo intus osse, & quæ confracta in unum compacta cernuntur. In Empelicorum classe laudantur, quæ in maiora, crassiora, densiora, prouiderosioraq; frustra diuiduntur, & quæ minus osis, quàm pulpæ habent. Bellericorum uero illa in suo genere præferuntur, quibus crassities, densitas, grauitasq; non desit, & quibus crassus in uniuersum sit cortex. Flaua, Indica, Chepula, Bellerica refrigerant ordine primo, siccantq; secundo. Empelica uero primo tantum tum refrigerant, tum exiccant. Vim obstructoriam exuunt omnia genera, additis aperientibus, & urinam cientibus medicamentis: uel si macerata caprino sero, aut fumarie succo exhibeantur: uel si cum absinthio, aut agarico, aut rhabarbaro hauriantur. Perfunduntur amygdalino, & sesamino oleo, ut contracta inde pinguedine, uentriculo non inhereant. Quin & id noxæ pariter tollitur, ubi cum castie nigre medulla, aut manna, aut acidis palmulis deuorentur. Vbi deiectione sit opus, eorum tantum dilutum præbent: ubi autem adstrictione in puluerem conterunt, & subinde propinant. Chepula quæ saccharo condiuntur magis roborant, quàm deiciant. Contrarium efficiunt, quæ cruda siccataque reponuntur. Myrobalana omne 50

Glandis unguentariae uires ex Mes.

Glandis unguentariae uires ex Gal.

Myrobalanorum genera.

Myrobalanorum uires.

Ee genus

genus (ut Mesues est author) eorum senectutem remorantur , qui ipsis frequenter utuntur : colorem faciunt elegantiorem , corpori odorem iucundum conciliant , hilaritatem afferunt , & uentriculum , cor , & iecur roborant conferunt hemorrhoidibus , & bilis feruorem reprimunt : ad quod flaua cæteris præstant , ut quæ priuatim bilem detrahebant : & eos peculiariter iuuent , qui temperamento calidi sunt . Fricantur cote ad oculorum collyria , cum uuae acerbae , aut rosarium aqua , aut feniculi succo , quod oculorum inflammationes reprimant , lacrymas sistant , defluxionesq; cobibeant . Sanantur horum puluere ulcera , addita lentiscina resina . Chepula pituitam exhauriunt , intellectum clarificant , & uisionem , præsertim saccharo asseruata : uentriculum tum mundant , tum confirmant . Dantur utiliter aqua intercute affectis , & diuturnis febribus laborantibus . Nigra utranque bilem trahunt , præsertim exustam . Conferunt membrorum tremoribus , coloris nitorem conciliant , elephantiacos iuuant , mærores auferunt , & quartanam fugant . Empelica pituitam educunt , cor , & cerebrum , corroborant , intellectum augent , uentriculum à pituita , alijsq; noxijs humoribus expurgant , ac etiam confirmant , ac sitim extinguunt , uomitiones cobibent , & cibi appetentiam inuitant . Bellerica ea omnia possunt , quæ & proximè dicta . Myrobalanorum inter recentiores Græcos tantum , quod sciam , Actuarius meminit : qui tamen ea , quæ de illis scripto reliquit , à Mauritanijs (ut ipse quoq; fateri uidetur) mutuatus est . Sed profectò nesciuerim , qua ratione ductus inter ea medicamenta , quæ uomitum eliciunt , myrobalana reposuerit , cum omnia eorum genera planè uomitiones compefcant . Porro hodie ignorata uidetur quæ $\chi\rho\sigma\sigma\beta\alpha\lambda\alpha\nu\sigma$ Græcis uocatur , digerens , & roborans Indicæ nardi modo , ad colicos affectus , uentriculi ardores , & singultus à Galeno Asclepiadis auctoritate commendata libro VIII. & IX. de compositione medicamentorum secundum locos . quanquam non desunt è recentioribus , qui sibi persuadeant Chrysobalanum esse nucem myristicam : cum tamen plura sint , quæ eorum destruant sententiam , nempe cinereus color , acutus oris sapor , & quod myristicæ nucis nusquam meminerint ueteres Græci . Nullam huiusce , quod legerim , mentionem fecit Galenus in libris simplicium medicamentorum . Id quod argumento esse potest , Galenum ipsum non habuisse comperitum , quid esset Chrysobalanus . Sed de his hætenus . Cæterum quandoquidem Balanus myrepsica , quam ab Arabibus Ben appellari diximus , nobis in mentem rededit radices illas , quas officinæ Behen album , & rubeum uocant , ad cordis affectus ijs , ac etiam recentioribus expetitis , hunc locum non prætereundum esse duxi , quin de ijs quoque aliquid differerem , præsertim quod è Græcis non inueniatur , qui illa posteritatis memoriæ prodiderit . Sed illud in primis animaduertendum est , quod communis usus radices , quas uulgò Behen nuncupant , eæ quidem non sunt , de quibus Mauritanij scripsere , imò eas prorsus ementiuntur . Siquidem scribit Serapio , Behen radices proferre minoris pastinacæ similes , contortas , odoratas , & mansu lentas , & in Armenia nasci . Auicenna autem radicem lignosa frustra Behen esse ait , in se contracta , & siccitate exoleta . At nostrates , quæ in Italia , non in Armenia effoduntur , nulla penitus odoris suauitate commendantur : quin & mansæ nullum ori lentorem reddunt , nec erraticæ pastina-

Chrysobalanus .

Behen album , & rubeum .

NARCISSVS .

Nomina.

nae faciem representant : cum tamen Arabicum Behen radicibus adeò pastinacam referat , ut scripserit Haliabbas clarissimus Mauritanorum author , Behen & syluestris pastinacæ radices nullum inter se discrimen habere . Quo fit , ut nulla sese offerat nobis ratio , qua probare possumus , Behen communis usus esse Arabum legitimum . quanuis & ipsi inter se hac in historia non parum dissentiant . Nicolaus Myrepsicus , itemq; Actuarius Behen hermodactylum uocant , nescio tamen qua ratione , cum alia sit radix apud Paulum , & Arbes hermodactylus . Behen adulterina , tam album , quam rubrū , passim in Italia proueniunt . Sed quibus polleant uribus , nondum mihi compertū esse ingenuè fateor .

$\beta\epsilon\eta\nu\sigma$ $\mu\upsilon\mu\epsilon\lambda\eta$ sic Græcis dicitur , Latini uerò Glanx unguentaria : Mauritanis , Habben , seu Ben : Italis , Ghianda unguentaria : Hispanis , Auellana de la India , Tartago , & Muiā . $\text{N}\alpha\text{r}\text{c}\text{i}\text{s}\text{s}\text{o}\text{s}$. NARCISSVS . CAP. CLV .

NARCISSVM sunt qui ut liliū , liriū appellarint . folia profert porro similia , tenuia , multò minorā , & angustiora : caulis uacuus , & sine folijs , supra dodrantem attollitur : flos albus , intus croceus , in quibusdam purpureus : radix intus alba , rotunda , bulbosa : semen uelut in tunica , nigrum , longum . Probatissimus nascitur in montibus , suauis odore : cæteri porrum imitantur , atque herbaceum uirus olent . Radix cocta , siue estur , siue bibitur , uomitoria est : ambustis igni prodest cum exiguo melle trita . præcisos neruos illitu glutinat : luxatis malleolis , diuturnisque articulorum doloribus trita ex melle , & imposta subuenit . Vitia cutis in facie , uutiliginesque cum semine urticæ , & aceto emaculat : cum eruo , & melle , ulcerum sordes expurgat : abscessus rumpit concoctioni repugnantes . in fixa corpori extrahit , illita cum lolij farina , & melle .

NARCISSVS

NARCISSVS, inquit Theophrastus libro 6. cap. vi. de historia plantarum, uel liriū (alij enim hoc, alij illo nomine uocant) folium albuū, terræ proximum gerit, sed longè latius, lilij modo. Habet caulem sine folio, herbaceum, florem suo ferentem cacumine, in membrana ueluti uasculo inclusum, largè amplum, coloreq; nigrum, figura oblongum. Hic decidens sponte germinat, ceterum & qui legunt defigere eum solent. Quin & radicem ferunt, quæ carnosā, rotundā, amplāq; constat. Serotinus admodum: post arcturum enim, & circa æquinoctium floret. Hæc Theophrasti de narcisso sententia. Porro Plinius libro XXI. cap. XIX. duo Narcissi genera prodidit, quæ his uerbis etiam depinxit. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo uomitorium, aluos quoque soluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum, non à fabuloso puero. hæc Plinius. In quibus planè deprehenditur à Dioscoride dissentire, quòd neutrum Narcissi genus flore albo descripsit. quanquam idem Plinius cap. v. eiusdem libri inter lilij genera Narcissum connumerans, hunc flore candido constare tradidit. Veruntamen nulli ex hoc mirari licet, neq; propterea Plinium damnandum esse censeo, quòd uiderim ego plures Narcissi species florum tantum uarietate distinctas. Narcissi uires retulit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Narcissi radix usque adeo exiccandi facultate pollet, ut & maxima uulnera conglutinet, uel ad incisiones usque, quæ circa tendones accidunt. Habet uerò quiddam absterforium, & attractorium. Planta, quæ Græcis νεφελίος, Latinis item Narcissus appellatur: Arabibus, Narces seu Nargies: Italis, Narcisso: Germanis, Vehlblumen, Hornungsblumen, & Zeitlofen.

Narcissi historia ex Theophrasto.

Narcissi uires ex Gal.

Nomina.

Ἰπποφαῖς. HIPPOPHAES.

CAP. CLVI.

HIPPOPHAES, quo fullones vestes interpolant, in sabulosis, maritimisque nascitur, furculaceo frutice, undique denso, & largo: folijs oleæ longioribus, mollioribusque: inter quæ candicantes spinæ emicant, sicæ, angulosæ, interstitio quodam distantes: flores hedræ corymbis similes, racematim coherent, minusculi tamen, & molles, candidi, ex parte rubescentes: radix lacteo succo madet, crassa, mollis, amara gustanti: ex qua perinde ac thapsia, succus eximitur. qui per se, & cum erui farina subactus, siccatur, & ad usum reconditur. Syncerus pituitas, bilem, aquasque deijcit, oboli pondere: erui uerò farina subactus, quatuor obolis, cum aqua mulsa. Frutex cum radicibus siccatus tunditur, & cum aquæ mulsæ dimidia hemina tritus datur. Radice, & herba liquamentum depromitur, uti in thapsia. huius in purgationibus modus est drachma.

Ἰπποφαῖστον. HIPPOPHÆSTVM.

CAP. CLVII.

HIPPOPHÆSTON, id quod aliqui hippophaes appellant, nascitur eisdem locis, quibus hippophaes, estque spinæ fulloniæ genus, humilis herba, sine cauliculo, sine flore: inanibus tantum capitulis: folijs paruis, spinosis: radículas habens molles, crassas. Succus radice, folijs, & capitulo exprimitur, & exiccatur. Datus, cui uoles, tribus obolis in aqua mulsa, aquam pituitasque detrahit: priuatim comitialibus morbis, neruorum vitij, & orthopnoæ conuenit huiuscemodi purgatio.

ET SI quandoq; maritima, & sabulosa adierim loca, ut Hippophaem, & Hippophæstum, utpote plantas inibi nascentes, inquirerem; neutrum tamen hæctenus mihi licuit inuenire. Ceterum retulit nobis Hieronymus Amaltheus Opitergensis, medicus ingenio, & eruditione clarus, se olim Venetijs plantam accepisse à Ioanne Baptista Zopisso Papiensi clarissimo medico, quæ non modò notis omnibus Dioscoridis Hippophaem referebat: sed etiam uiribus, ut se experimento comperisse testatus est. Quare non prorsus desperandum est, quin & nobis, & alijs quoque aliquando contingat Hippophaem consequi. Non inuenio, quòd Galenus hippophaes, aut hippophæsti meminert in suo simplicium medicamentorum censu. Hippophaes tamen mentionem fecit Paulus lib. VII. inter simplicia. Hippophæsti uerò Plinius libro XXVII. cap. X. Illius nomen Græcum Ἰπποφαῖς, Latinum quoque Hippophaes. Huius uerò nomen Græcum Ἰπποφαῖστον Latinum item Hippophæstum.

Hippophaes consideratio.

Nomina.

Κίσι, ἢ κρόταν. RICINVS.

CAP. CLVIII.

CICI, aut croton, nomen accepit à ricini animalis similitudine. Arbor prouenit parue ficus altitudine, folio platani, maiore, læuiore, & nigriore: ramis, caudicibusque cauis, in arundinis morem: femine in uuis asperis, quod corticibus exutum ricinum animal repræsentat. ex quo oleum nomine cicinum exprimitur, cibus fœdum, lucernis emplastrisque utile. Grana triginta numero purgata, trita potu pituitas, bilem, aquamque per aluum extrahunt, uomitionesque mouent. sed iniucunda admodum est, & molesta purgatio: siquidem stomachum vehementer subuertit. Tusa & imposita, vitia cutis in facie, varosque expurgat. Folia cum polenta trita inflammationes oculorum, tumoresque leniunt: turgentes mammas cohibent. eadem ex aceto illita, ignes sacros restinguunt.

Ricini consideratio.

RICINVS.

Ricini vires ex Galeno.

Nomina

RICINVM uocauere Latini plantam, quæ Græcis $\nu\lambda\iota\chi$ dicitur, à similitudine, quam eius semen habet cum ricino liuido ac fædo animali, quod canibus, bubus, capris, alijsq; quadrupedibus adheret: neque prius decidit, quam plenius sanguine saginatum rumpatur. In Hetruria planta hæc à quibusdam uulgò uocatur Girasole, aliquibus uerò Fagiuolo Turchescò. Apud Insulæ uerò pluribus in locis Mirasole. quanquam id nominis potius Heliotropio cõuenit, de quo in huius libri calce differemus. Semen officinæ Cheruam maiorem appellant: tanetsi ab ipso Mesue, cuius uestigia pharmacopole maxime sequuntur, Regium granũ appellari constat. Ricinus copiose seritur in Aegypto, ubi ex eius semine plurimum olei exprimitur, cibus quidè scedum (ut inquit Plinius) sed lucernis utile. Deijcit aluom, perinde ac balanus myrpsica, tolliturq; eius noxa isdem medicamentis. Quamobrem de eo sic loquitur Mesues. Regium granum (hoc est Ricini semen) pituitã tam per uomitum, quam per aluom extrahit; sed non sine assimentium molestia: quietiam bilem, & aquam inter cutem deijcit: et ea sanè omnia excrementa purgat, quæ ad articulorum compagine desluunt. Confert item colicis, & articulorum doloribus, nempe podagricis, et ischiadicis, si ex iure ueteris galli decoctum hauriatur. Hydropicis uerò decoquitur cū caprino sero, aut emulso recenter lacte maceration. Ricini vires memoria prædidit Galenus lib. vii. simpl. medic. sic inquit. Ricini semen, quemadmodum expurgat, detergit, ac digerit; sic quoq; folium, sed unde quæ debilius. Oleum, quod ex semine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium est, quam oleum commune, ac proinde etiam discutit. Planta, quæ Græcis $\nu\lambda\iota\chi$, siue $\nu\gamma\omicron\tau\omicron\upsilon$, Latinis Ricinus appellatur: Arabibus, Cherua; Italis, Girasole; Germanis, Wunderbaum, & Creutzbaum; Hispanis, Figueira de lhinferno; Gallis, Paulme dieu.

TITHYMALVS CHARACIAS.

TITHYMALVS MYRSINITES.

Τιθυμάλος.

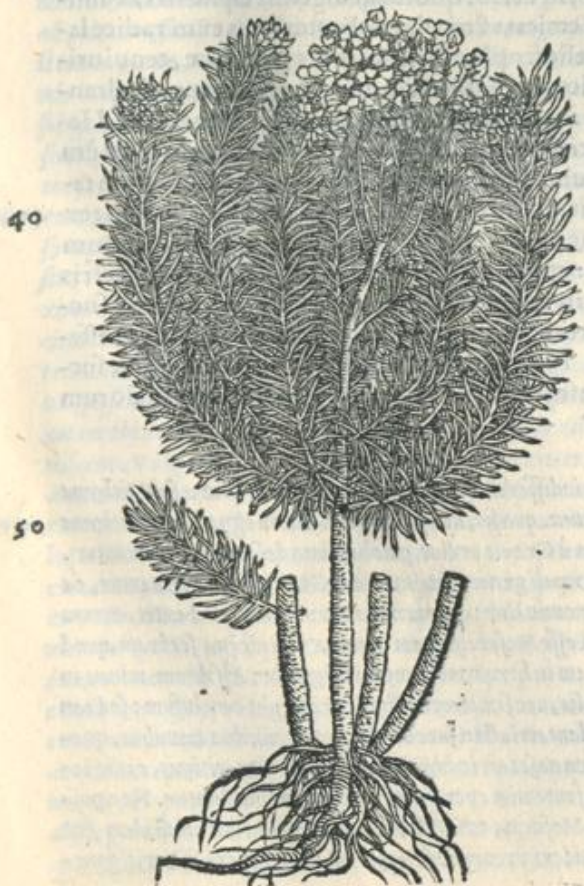
TITHYMALVS PARALIVS.

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.

TITHYMALVS CYPARISSIAS.

TITHYMALVS DENDROIDES.

Ec 3

TITHYMALI genera septem, quorum masculus characias appellatur, ab aliquibus amygdaloides: alter myrtites, qui scemina existimatur, eumque myrsinitem, aut caryitem vocant: tertius paralius, quem tithymalida appellarunt: alius helioscopius: quintus cyparissias: sextus dendroides: septimus platyphyllos dicitur. Characiae caules supra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, lacteo succo, atque acri madentes: folijs oleae circum ramos, angustioribus, & longioribus: radice crassa, lignosa: pendet in cacuminibus caulium coma iunci, sub qua caeolae foliolis balnearum similes, in quibus semen continetur. nascitur in asperis, & montibus. Succus aluum purgat, trahit pituitam, bilemque binis obolis in posca sumptis, & cum aqua mulsa vomitiones mouet. Appetente vindemiarum tempore succus, congestis ramulis, mox dissectis, & vase conclusis, excipitur. Aliqui adijciunt farinam erui, & in pastillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. Alij in aridas ficos ternas quaternasve guttas instillant, vt cum his inarescant, quas ad vsus recondunt. Per se etiam tusus in pila, & in pastillos coactus reponitur. Porro cum extrahitur lac, neque quod ventus aspiret, stare quenquam, neque manus oculis admouere conuenit, sed antequam colligas, corpus, praesertim faciem, collum, scrotumque genitalis, adipe, aut oleo cum vino perungere. Fauces autem exasperat: quapropter catapotia cera, aut decocto melle oblini par est, & hoc modo dari. binas tamen ternasve ficos purgationis gratia sumpsisse, satis est. Recens lac ex oleo, perunctos in sole capillos euellit, renascentesque flauos, & exiles efficit, denique omnes perimit. dentium cauernis inclusum, leuat dolores: sed cera dentes oblinendi, ne suo delapsu fauces, & linguam vitiet. Tollit illitu impetigines, formicantes verrucas, penfiles, & quae thymi florem representant. valet aduersus pterygia, carbunculos, phagedaenas vlcera, gangranas, fistulasque. Legitur semen autumnis, & siccatum sole leuiter tunditur, feruefactumque loco mundo reponitur. Folia item siccantur. Semen, & folia lactei succi effectum praebent, dimidio acetabulo pota. Sunt qui inueterant, admisto cum lacte lepidio, & caseo con-tuso. Radix drachmae pondere in hydromelite pota, per inferna trahit. decocta cum aceto, dentium dolori auxiliatur, colluto ore. Foemina, quam myrsinitem, aut caryitem vocant, similis suapte natura daphnoidi: folijs myrti, sed maioribus, firmis, in cacumine acutis, & pungentibus: ramulos ab radice mittit dodrantes: fructum fert alternis annis, nuci similem, mordaci gustu. nascitur in asperis. Succus, radix, semen, folia, consimilem antedicto sortiuntur facultatem: sed ad citandas vomitiones inualidior haec est. Aliud tithymali genus dicitur paralius, quem tithymalida, aut mecona aliqui appellauerunt. Nascitur in maritimis, ramis subrubentibus, palmum altis, quinque, senisve a radice exeuntibus: folijs lini, angustis, paruis, oblongis, in uersus quosdam digestis: capite in cacumine orbiculato, in quo semen, vt eruum, vario colore emicat: flos albus. Frutex totus cum radice lacteo succo turget. Similes ad vsus reconditur. Helioscopius dicitur, folijs portulacae, tenuioribus, rotundioribusque: ramulis prodeuntibus a radice, quatuor aut quinque, rubentibus, dodrantedali altitudine, tenuibus, lactis copiosi plenis: capite anethi: semine uelut in capitulis incluso. Helioscopij nomen accepit, quoniam comas cum sole circummagat. circa oppida nascitur, potissimum in ruderibus. Colligitur succus, semenque, ut aliorum. Eadem, quae superioribus uires, non tamen usque adeo ualidae. Cyparissias in caulem exit dodrantedalem, uel maiorem, subrubrum: ex quo folia pini similitudine exoriuntur, molliora tamen, & tenuiora: & in totum nascentem pinum amulatur, unde nomen traxit. Candido succo madet: cui eadem uis, quae superioribus. In petris nascens dendroides cognominatur. ampliter opacat, in cacumine frondosam spargens comam, succo lacteo praegnant, cauliculis rubentibus, folijs myrti tenuioris, fructu characiae. Eiusdem effectus, cuius superiores, simili modo reconditur. Platyphyllos uerbasco similis est. Radix, succus, & folia per inferna trahunt aquas. Pisces necat, tusus, & aquae insparfus. Reliqua tithymalorum genera, quae supra scribuntur, idem efficiunt.

Tithymalorum confid.

Brasauoli opinio explosa.

TITHYMALORVM omne genus officinae Esulam indifferenter appellant, quanquam plura sunt tithymalorum genera, quorum historiam satis confuse Mauritanii tradiderunt. quo fit, ut apud hos non sine magno labore tithymalorum genera recte, & distincte cognosci possint: quae tamen a Graecis ordine pulcherrimo descripta inueniuntur. Ob id igitur mihi quidem difficile uidetur decernere quae Tithymali genera ex ijs, quae a Graecis representantur, ea duo sint, quae a Mesue, & Auicenna Scebram, & Alsebram nominantur: quoniam horum neuter, quod extet, earum plantarum faciem notis explicauit. Credidit Brasauolus illud esse Mesui alsebram minus, & Auicenna scebram, quod Dioscoridi paralius. Sed equidem ab eo dissentio, quod nusquam in horum monumentis legerim, Alsebram minus in maritimis nasci: quin nec ramos ferre subrubentes, nec lini folia, nec semen eruo simile, capitulis conclusum: sed tantum repererim memoriae prodidisse Mesuem, Alsebram esse plantam lacteo succo refertam, radicibus tenuibus, quarum haec praesentur, quae subrubeant. Auicenna uero Scebram nasci ait in hortis, non autem in maritimis, caule tenui, hirsuto, folijs tarco similibus. Quae sane omnia Brasauoli sententiae aperte refragari deprehenduntur. Nec possum praeterea cum eodem sentire, quod Alsebram maius apud Mesuem, & Mehezcheregi apud Auicennam idem sint Mauritanis, quod Graecis Tithymalus platyphyllos. quandoquidem in eorum scriptis nusquam reperi maioris gene-

ris Alsebram folia edere uerbasco similia: nec quod tusum, & aque insparsum pisces interficiat, sed quod rectius (ut inquit Auicenna) eius folia minori Scebram sint similia. Porro si mihi hac in re coniectandum esset, putarem equidem nil aliud Mauritanis esse minoris generis Alsebram, siue Scebram, quam plantam illam, quæ officinis Esula minor uocatur, quod (ut inquit Auicenna) in hortis, & ubiq; proueniat. Hæc autem, ni fallor, ea est, quam uocat Dioscorides Tithymalum cyparisiæ: quippe quæ pinum arborem nuper natam folijs prorsus imitetur. Quin etiam censerem Alsebram maius, siue Mebezeheregi eam omnino esse plantam, quæ Græcis dicitur pityusa, utpote quæ Tithymalo cyparisiæ folijs sit similis, quanuis magnitudine excellat: non enim desunt, qui inter tithymalorum genera etiam pityusam recenseant. Proinde non ab re dicebat Auicenna, Mebezeheregi esse simile Scebram, sed maius, & colore subcineritio. Mesues uerò, quod radicibus esset rotundis, crassis, crassoq; cortice obductis, ponderosiq; quæ ferè omnia radici Pityuse reddidit Dioscorides. Accedit his Serapionis auctoritas, qui de Scebram agens, ea omnia ex Dioscoride illi tribuit, quæ pityuse idem Dioscorides assignauit. Ex his itaq; perspicuum fieri arbitror, pityusam Mauritanis Scebram maius appellari: minus uerò id, quod Græcis tithymalus cyparisiæ dicitur. Cæterum Characiam uocatum, postquam multum laboris in eo indagando frustra impendissem, hoc anno misit ad me Pisis clarissimus medicus Lucas Ghinus Forocorneliensis: qui, meo quidem iudicio, omnibus prorsus notis legitimo respondet. Myrsinitem quoq; hoc tantum anno reperimus, folijs circa caulem totum crassis, acutis, myrtosimilibus. Paralius uerò in maritimis tantum nascens, quem uulgaris usus tithymalum putat Brasauolus, in maritimis nostri Senensibus, Argentario promontorio, & in uniuerso illius regionis tractu, item in Aquileiensi agro frequentissimus inuenitur. Huic folio similis uisitur quædam alia planta, quæ in Hetruria uulgo appellatur Herba mora. Cuius radicibus prius contusis, ac deinde fluminibus demersis, pisces protinus enecantur. Sed caret hæc lacteo succo. quapropter eam inter tithymalorum genera iam non esse adnumerandam cognoscimus: etsi aliàs aliter sensimus, quod, alijs notis neglectis, lini folia uiderentur, & caules subrubentes. Si hæc defuerit, Platyphylli radices sumunt, quo uniuersa regio scatet. Porro Helioscopius, sic dictus, quod cum sole comam circumagat, omnibus uulgaris notitiæ planta est. Prouenit enim hæc passim prope urbium, & oppidorum moenia, in campis, incultis, hortis, collibus, & ubique tam culto, quam inculto solo. Cyparisiæ deinde (ut supra diximus) ea est planta, quam Esulam minore uocant, cuius pro omni Tithymalo inuoluit usus. Dendroidem uidimus primum in regno Neapolitano extra Terracinam urbem inter saxa antiquissimi specus in itinere Neapolim uersus, plantæ arborecentis effigie. Hunc dum contemplari cõpissim, superuenit peritissimus medicus Hieronymus Drogus Parmensis, & doctissimus Hieronymus Rorarius Porionouensis (tunc omnes unã sequebantur Bernardum Clesium amplissimum Candinalem Tridentinũ ad Cesarem pergentem) quibus magno solatio Dendroidem tithymalum ibi à me primum repertum ostendi: erant enim ambo rei herbariæ studiosi, atq; etiam gnari. Nascitur idem tithymalus etiam in Tergestino litore non longè à Timaeo fonte, in saxosis quibusdam rupibus arborecens. Theophrasto tria tantum Tithymalorum genera produntur libro IX. cap. XII. de historia plantarum, ubi ita scriptum reliquit. Lactariarum (sic enim tithymalum uertit Theodorus) quod maritimum granum appellant, folio est rotundo, caule, totaq; magnitudine ad palmum, fructu candido. Demetitur, cum uua nigrescere incipit: & siccatu fructus tritus potui datur acetabuli tertia parte. Mascula autem uocitata oleæ folio constat, & magnitudine cubitum æquat. Huius lac, cum undemia incipit, exprimunt, & preparato utuntur: purgat inferius. Myrteria uerò cognominata, candida lactaria est, folijs myrti condita, uerim aculeatis parte postrema: sarmentula in terram demittens, longitudine palmi, quæ non simul, sed alternatis annis fructificant, alia hoc anno, alia postero, quanquam omnia eadem radice exorta. Loca montuosa desiderat. Fructus nux appellatur. demetitur, cum hordeum turgescit, & exiccatus, purgatusq; datur elotus cum papaueris nigri duabus partibus, ita ut totũ modo acetabuli sit: trahit pituitam per aluum. At uerò si nucem ipsam placeat dare, trita dabitur ex uino dulci, aut cum sesama tosta, torrefactaq; comedenda. hæcenus Theophrastus. Tithymali omnes, Mesue auctore in suis simplicibus deiectionis facultatis, cordi, iecinori, & uentricolo maxime officiant: uasa disrumpunt, intestina abradiunt, uniuersum excoalfaciunt corpus, adeo ut inde febres facile concitentur. Tollitur prima tithymali noxa ijs admistis, quæ cor, iecur, & uentriculum roborant. Secunda uerò, & tertia ijs, quæ agglutinatoria facultate pollent: cuiusmodi sunt tragacantha lacryma, gummi, bdellium, psyllij seminis spissamentum, & portulacæ succus. Tollitur & quarta, admistis frigidis, & humidis: proinde aut sonchi succo, aut intubi aut portulacæ, aut hortensis solani, aut aceto cum cydoniorum seminibus diutius rudicula agitato, commiscet. Vulgaris usus Tithymalus pituitam uehementer deiecit, & atrũ quem uocant succum, pariterq; pituitas ad articulos decurrentes. Aquam inter eam ualidissimè extrahit: nibilo secius exiecit uniuersum corpus, & geniturã extinguit. Vnde rusticorũ medicamenti nomen sibi meritò asciuit. Tithymali omnis generis uires commemorat Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Tithymali omnes uincem habent acrem, calidamq; facultatem, inest uerò & amaritas. Validissimus itaq; est eorum liquor. Secundum locum tenent semen, & folia: sed & radix dictarum facultatum particeps est, sed non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentium sanat, maxime qui illis erosus proueniat. At liquores, ut qui ualentiores uim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur: cæterum si aliam corporis partem contigerint, continuo adurunt, ulcerantq;: proinde foris illis cera circumlinitur. quippe cum ex quarto sint excoalfacientium ordine, quem esse adurentium posuimus. Sic pilos quoq; succus inunctus tollit. Porro cum uehementior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsum pilorum radices aduste extirpantur, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate uerrucas, quas acrochordonas nominant, & myrmecias, & pterygia, siue oculorum ungues, & thymos auferunt, detergentque lichenas & psoras quia scilicet & abstergendi facultas inest propter amaritudinem. Præterea ulcerum phagedænica, anthrachode, et gangrænode, quia ualenter tum excoalfaciunt, tum extergunt, si in tempore, & moderatè utare, iuuare aliquando poterunt. Verum

Tithymali cogniti.

Tithymalorum historia ex Theophrasto

Tithymalorum uires ex Mesue.

Tithymalorum uires ex Galeno.

Tithymalorum uires ex Galeno.

rum enim uero, & fistularum callos eximunt eadem facultate. Caterum hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia, & fructus prestare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos uti assolent. Celerrimè namq; ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Porrò cùm septem sint eorum genera, ualentissimus est quem characiam nominant, quem utiq; etiam quidam marem cognominant, & fœmina nuncupata myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui uerbasco adsimilis est, & cyparissias: deinde paralius, siue marinus: denique helioscopius. Proportione uerò comprehense illorum facultatis et cinis, et ex ipso lixiuum erit. In uniuersum planta Græcis τῖθυμᾶλος, Latinis quoq; Tithymalus nominatur: Arabibus, Xauser, & Ethuba: Italis, Tithimalo: Germanis, Vuolffs milch: Hispanis, Leche tresna, & Leche tregua: Gallis, Gerbe à laich.

Nomina.

Πῖτυσα. PITYVSA.

CAP. CLX.

Pityusæ consideratio.

Fuchsi opin. reprobata.

Pityusæ uires ex Galeno. Nomina.

PITYVSAM specie à cyparissia differre constat, etsi tithymalorum generi assignetur. Caulis supra cubiti altitudinem assurgit, geniculatus: folijs piceæ, acutis, exilibus: flore paruo, uelut purpureo: semine instar lenticulæ: lato: radice crassa, candida, succo referta, quibusdam in locis frutex hic prægrandis inuenitur. Detrahit per aluum radix drachmis duabus data in aqua mulsâ: item feminis drachma. succi cum farina subacti cochlearium in catapotio datur. modus foliorum drachmæ tres.

PITYVSA, ut latius præcedenti capite retulimus, eam nimirum fuerit planta, quam officinæ Esulam maiore nominant. Huius radices herbarij, qui quotannis è Gargano Apulie monte succos, & alias radices ad nos comportant, magna impostura pro Turpeto uendunt, quemadmodum & thapsie radices pro eodem subiiciunt, ut superius in tripolij mentione diximus. Quod cum sua ætate non ignorasset Actuarius, album turpetum Alpiæ esse radicem prodidit, nigrum uerò Pityusæ. Nec his obstat, quòd dixerit Dioscorides, Pityusæ radicem subesse candidam: nam is de interiore substantia tantum intellexit, non autè de exteriori corticis membranula, quæ uiridis rufescit, siccata nigrescit. Porrò quòd Esula maior sit Mauritanijs alsebram, uel sebrâ, satis liquido ex Serapione colligi potest, utpote qui integrum de Pityusæ caput ex Dioscoride simpisit, & in suum Scebram reposuit. Quo fit, ut planè falli putem Brasauolum, quippe qui certò sibi persuadeat, Alsebram maius Mauritanijs esse tithymalum platyphyllon. Nicolaus Myrepsicus quibusdam in antidotis, & catapotijs aluum solutibus Esulam imponit cognomine chamæpityn. Vnde Fuchsius in suis doctissimis annotationibus nil aliud esulam Nicolao referre scribit, quam Chamæpityn, non autem tithymali speciem. Qua in re Fuchsi opinio (pax eius dixerim) mihi non planè satisfacit. Nam cum plura sint tithymalorum genera, quæ in uniuersa Esulæ nomine appellantur, de ea tantum intellexisse Nicolaum existimo, quam Dioscorides à foliorum forma Pityusam uocat, eo quòd pini, uel piceæ arboris folio constat: quæ ob id esula chamæpitys differentie causa Nicolao appellata est. Paruam enim pinam pityusa representat: quare non ab re esula quoque chamæpitys cognominari potuit. Pityusa in Italia passim ferè prouenit, facie minoris esulæ, sed longè in omnibus maior, adeò ut quibusdam in regionibus, ut in Apulia, arbusci speciem referat. Visitur copiosa in Veronensi agro, ea immensa planitie, per quam ad Benacum transitur. Sed quòd aridissimum ibi sit solum, non admodum adolescit. Hæc (ut Mesues est author) agrestium hominum medicamentuum est: multa enim sumentibus adfert incommoda. proinde eius usus apud medicos peritos prorsus exoleuit, quemadmodum, & turpeti ex huiusce radicibus parati, postquam detecta est impostorum fraus: est non desunt improbi pharmacopole, qui pityusæ radices legitimi turpeti uice suis inserant medicamentis: sintq; etiam circumforanci, qui harum radicum puluere plures iugulent rusticos, quàm sanent. Adscribunt quidam Pityusam tithymalorum generibus, quoniam & ipsa similiter lacteo succo madeat, purgetq; eorum modo. Id quòd Galenus aperte testatur lib. viii. simplicium medicamentorum, dum sic inquit. Pityusa, & hanc quidam speciem putant esse tithymali, quòd succum habeat, ut illi, quòdq; similiter illis purget, ceteraq; omnia uiribus illis est adsimilis. Ea Græcè τῖθυμᾶλος, Latine item Pityusa uocatur: Arabicè, Scebram, & Pthias: officinis, Esula maior: Italis, Pityusa, & Esula maggiore.

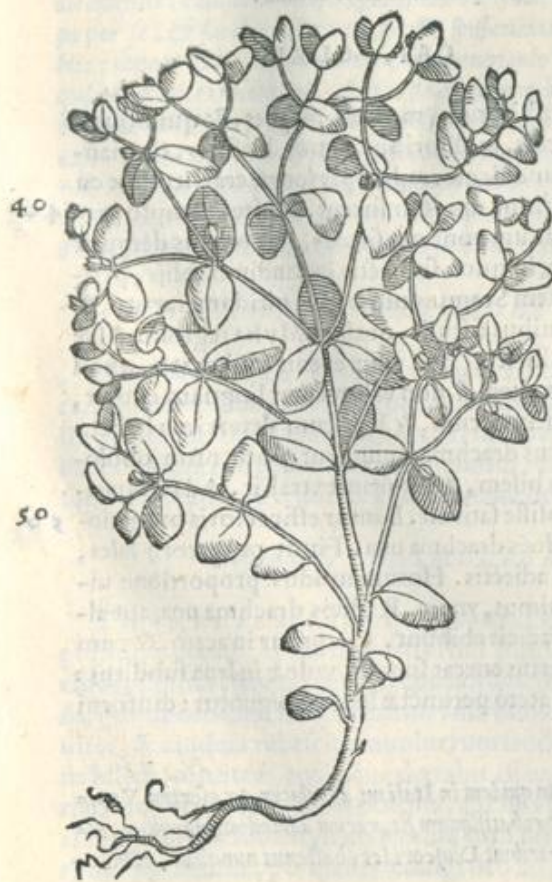
Λαβυρῖς.

Λαθύρις. LATHYRIS.

CAP. CLXI.

PEPLVS.

LATHYRIS, quam aliqui tithymalum appellant, eamque tithymalorū numero adscribunt, caulem emittit cubiti altitudine, & digitali crassitudine, inanem. gignitur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuora: quæ autem in summis ramulis exierunt, minora conspiciuntur, aristolochiæ, aut oblongæ hederæ figura. In cacumine fructum summis furculis gerit, triplici loculamento insignem, rotundum, ceu capparin, in quo grana, intercurfantibus membranis, inter se distincta continentur, eruis maiora, rotunda: quæ dum corticibus exuuntur, candida sunt, & gustu dulcia. Nullus radicis vsus. totus frutex lacteo succo turget, vti tithymalus. Grana sex, aut septem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata aluum purgant: sed aqua frigida postea forbenda. trahunt autē bilem, pituitam, & aquas. Succus, tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. Cum gallinaceo, aut oleribus folia decoquantur ad eisdem effectus.

LATHYRIN officina Cataputiam appellant. Planta est vulgaris notitiæ. Hæc in Hetruria frequentissima nascitur. Apud Insubres, quod aluum ualenter euacuet, uomitionesque eliciat, capuzza uulgò nominatur. Iisdem pollet facultatibus, quibus & ricinus, iisdem quoque medicamentis infranatur. Huius plantæ meminit Actuarius in suo libro de compositione medicamentorum, ubi ita scribit. Lathyrus uehementer pituitam purgat. Dantur grana eius maiora, quindecim: minora uerò uiginti. Iis qui efficacius purgari cupiunt, mandenda præcipito: ijs uerò, qui detractionem non desiderant copiosam, iubendum est, ut integra deuorent, præsertim si qui sumit, malo fuerit stomacho. hæc Actuarius. Lathyrus uires descripsit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lathyrus, sunt qui dicant & hanc esse tithymali speciem, tum quod similiter illis succum habeat, tum quod eodē illis modo purget, totaque illis facultate similis sit. nisi quod semen gustantibus uideatur dulce: quod sane etiam maxime purgatoriū uim obtinet. Quæ planta Λαθύρις Græcis, Lathyrus item Latinis dicitur: Arabibus, Mendana, seu Mahendane: Italis Lathiri, & Cataputia minore: Germanis, Springkraut, Spring, hoerner, & Tereib koerner: Hispanis, Tartago: Gallis, Esprurge.

Lathyrus con sideratio.

Lathyrus vires ex Gal.

Nomina.

Πέπλος. PEPLVS. CAP. CLXII.

PEPLVS frutex est lactei succi plenus, folijs paruis vt rutæ, paulò latioribus: rotunda coma, ferè dodrantali, humi respersa: femine sub folijs paruo, rotundo, minore quàm candidi papaueris. pluribus scætet auxilijs. Vnicam radicem habet, superuacua, ex qua fruticat. nascitur inter uites, & in hortis. Colligitur mensibus, sicatur in umbra, & continuè versatur. Fructus tufus, & feruefactus reconditur. Bilis, ac pituita detrahitur acetabulo eius in hydromelitis cyatho potu. Obsonijs inspersa conturbat aluum. muria conditur.

Πεπλίς. PEPLIS. CAP. CLXIII.

PEPLIS, quam aliqui syluestrem portulacam uocant, Hippocrates peplion, in maritimis maxime nascitur, latè opaco frutice, candidi succi pleno: folijs fatiux portulacæ, rotundis, infernè rubentibus: femine sub folijs

lijis rotundo, vti in peplo, feruente gustu: radice singulari, superuacua, tenui. Colligi, & reponi, ac dari, vti peplos, & sale condiri solet. Eisdem habet vires.

Pepli, & pepli
dis consid.

Vires utrius-
que ex Gal.

Nomina.

PEPLVM herbariorum vulgus, quod orbiculata constet coma, Esula rotundam uocat. Prouenit non modo in uincetis, sed etiam in agris cultura destitutis, lacteo succo prægnans. Peplida uero, quæ Peplion dicitur, in maritimis nascentem, non prius quam hoc anno euulsam uidimus. Sed nobis non licuit hoc tempore eius effigiem pictam exhibere: tamen, Deo concedente, aliquando dabitur. Vtriusque vires reddidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi primam de Peplo ita scribit. Peplos, quidam uero papauer spumeum, & hic frutex paruus succum habet similem tithymalis, cum in alijs, tum quia purgat, ceu illi. Mox de Peplio idem Galenus hæc uerba subiunxit. Peplum, & hic quoque frutex exiguus succum obtinet, sicut tithymali: nasciturque plerunque ad mare, radicem habens inutilem, ut & peplos: succum uero ualidum, non tamen admodum utilem. Sed semen utile est, & flatuosum, similiter semini pepi purgans. Que planta $\pi\epsilon\pi\lambda\omicron\varsigma$ Græcè, Peplus etiam Latine uocatur: officinis & uulgo, Esula rotunda. Que uero $\chi\alpha\mu\alpha\epsilon\sigma\upsilon\kappa\epsilon$ Græcè, Peplis quoque & Peplium Latine dicitur.

$\chi\alpha\mu\alpha\epsilon\sigma\upsilon\kappa\epsilon$. CHAMAESYCE.

CAP. CLXIII.

CHAMAESYCEM aliqui sycen nominant. Ramos emittit quaternum digitorum, teretes, succosos, in terram deiectos: folia lentis, parua, peplum planè referencia, tenuia, quæ à terra non attolluntur: semine sub folijs rotundo, ut in peplo: neque caulem, neque florem promit: radice firmatur tenui, superuacanea. Rami ex uino triti uulua dolores sedant, in pello appositi: tollunt tumores, ac verrucas omnium generum illiti. Decoctorum cibo alius resouitur. Succus simili effectu prodest. Illitus contra scorpionis ictus auxiliatur: aduersus caligines oculorum utilis, & hebetudines, incipientes suffusiones, nubeculas, cicatrices, cum melle inunctus. In squalidis, petrosisque nascitur.

Chamaesyces
consider.

Chamaesyces
uires ex Gal.

Nomina.

NASCITVR Chamaesyce, quemadmodum & peplus, in uineis, petrosis, & squalidis monticulis. Hæc, ut ex totius plante descriptione colligi potest, in pepli genere enumeranda uidetur: quippe quæ ramulis exeat humi perpetuo sparsis, lacteo succo refertis: foliis, & coma peplo similibus. Hinc itaque quispiam fortè non aberraret, si censeret Chamaesyce esse minorem peplum: ego tamen id planè asserere non ausim. Chamaesyces vires tradidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Chamaesyce abstergendi simul & acrem uim possidet. Itaque acrochordonas, & myrmecias caules eius teneriores in modum cataplasmatum admoti, & ex eis liquor auferunt. Cum melle uero crassas oculorum cicatrices deterguunt. sed & hebetudinem uisus à crassitie nata adiuuant, sicut sanè & suffusionum principia. $\chi\alpha\mu\alpha\epsilon\sigma\upsilon\kappa\epsilon$ sic Græcè, ut Chamaesyce pariter Latine uocatur.

$\sigma\kappa\alpha\mu\mu\omicron\upsilon\iota\alpha$. SCAMMONIA.

CAP. CLXV.

SCAMMONIA ramos ab vna radice emittit trium cubitorum, multos, pingues, & qui nonnihil crassitudinis præ se ferant: folijs helxinæ, aut hederaceis, mollioribus tamen, hirsutis, & triangularibus: flore candido, rotundo, in calathi modum cauo, graueolente: radice prælonga, crassitudine cubitali, candida, graui odore, succo grauida. Legitur ad hunc modum succus. Capite exempto, radix in testudinis speciem cultro excuatur: quo fit, ut in cauum confluat succus, qui conchis demum excipitur. Alij scrobes in terra concamerato sinu fodiunt, in quos subiectis iuglandium folijs, profundunt succum, siccatumque extrahunt. Laudatur autem Scammonium leue, nitidum, rarum, & colore quam simillimum taurino glutini, fungosum, tenuibus fistulis, quale ex Mysia regione Asiæ deportatur. Nec attendere solum par est, si linguæ tactu albescat (hoc enim euenit adulterato, quod admisto sit tithymali lacte) sed longè magis antea narratis. item si non vehementer linguam exurat, id quod misit tithymali argumentum est. Natione autem Syriacum, & Iudaicum deterrima habentur, graui, densa, erui farina, & tithymalo uitiata. Succus drachmæ vnus, aut quaternum obolorum pondere haustus ex aqua pura, vel mulsa, per inferna bilem, & pituitam extrahit. Ad resoluen- dam aluum binos obolos cum sesama, aliòve semine sumpsisse satis est. Dantur efficacioris purgationis causa, succi tres oboli, cum duobus ueratri nigri, & aloës drachma una. Fiunt purgatorij sales, drachmis uiginti succi scammonia in fenos salis cyathos adiectis. Horum modus proportionem uirium: integer quidem, tria cochlearia: medius, duo: minimus, vnum. Radicis drachma una, aut altera purgat cum ijs, quæ retulimus. Nonnulli decoctum radicis ebibunt. Coquitur in aceto, & cum hordeacea farina teritur, cataplasmate ischiadicis utili. Partus enecat succus, uulua in lana subditus: tubercula discutit cum melle, aut oleo illitus. decocto in aceto peruncta lepræ abiguntur: diuturni capitis dolores ex aceto, & rosaceo perfunduntur.

Scammonia,
eiusque succi
consider.

SCAMMONIUM, quod est Scammonia succus, copiosum quidem in Italiam aduehitur, præsertim Venetias, quò ex Alexandria Aegypti, & Syria importatur: sed quod probatissimum sit, rarum admodum inuenitur. Sit quidem quod omnibus ijs notis, ac dotibus præditum sit, quas optimo tribuit Dioscorides, hætenus nunquam, ut ingenue

nuè fatear, sum consecutus. Nec mirum mihi quidem uidetur, cum id, quod à mercatoribus ad nos defertur, Syria-
cum plurimum sit, & Iudaicum, compactum, densum, graue, & erui fortasse farina, thymali lacte, alijsq; impostu-
ris uitiatum, & illud denique, quod ut omnium deterrimum, Dioscoridi improbatum. Verum hoc parum expendentem
plerique pharmacopolæ, illud præstantissimum Scammonium existimant, quod linguae salua madentis contactu, fa-
cile, confestimq; albescit. In quo Dioscoridis doctrinam hi negligere manifestè deprehenduntur: quandoquidem ip-
sius Dioscoridis admonitio est, ut non solum illi experimento fidere conueniat, sed etiam alijs, certioribusq;: id nan-
que euenit adulterato quoque lactis thymali admistione. Quamobrem medici, qui Christianam religionem, ac piete-
tem colunt, si probè, sanctèq; artem medicam exercere cupiunt, pro uiribus suos quisque pharmacopolas moneat, in-
stetq; ut laudatissimum querant, habeantq; scammonium. Nam cum hoc medicamentum omnium serè electariorum,
20 catapotiorumq;: quorum passim est usus ad humores in morbis deiciendos, sit basis, qui ijs adulteratum immiscet,
nulli dubium est, quin pessima, & plerumque exitiosa consiciantur medicamenta. quo certe nihil detestabilius, nihilq;
execrabilius esse potest. Sed caueant seplasiarij, & peritorum admonitus libenter audiant: alijs enim sciunt, erro-
rum perniciosorum, quos sæpe committunt, tandem meritis pœnas luent. Quod autem scammonium illud, quo om-
nes serè officinæ refertæ sunt, thymali succo sit uitiatum, hinc liquidò patere arbitror, quod decem, uel quindecim
eius grana aluum pluries resoluant, cum sinceri drachma, Dioscoridis testimonio, id uix præstare possit. Plantam,
è cuius radice scammonium colligitur, uidimus primum Neapoli, allatam (ut quidam seplasiarius asserbat) ex Gar-
gano Apulie monte, quæ omnibus notis, meo quidem iudicio, legitimam Scammoniam referebat. Sed profectò mira-
ri nobis subit, quòd Galenus in libris de simplicium medicamentorum facultatibus, nihil de Scammonij uiribus memi-
nerit, cum tamen pleraque alia scriptis tradiderit longè etiam minoris momenti, atque alijs sæpius obiter Scammo-
20 nij mentionem fecerit in suis alijs monumentis. Scammonium, authore Mesue in suis simplicibus deiectionijs, quinque
corporibus læsiones inferre potest. Prima est, quòd status quosdam mordaces gignit, usque adeò uentriculum lacef-
sentes, ut sumentibus nauscam commoueat. Noxa hæc tollitur, si in excavato cydonio malo, clibano, aut prunis in-
assetur, pasta undiq; circumlita, præsertim additis, aut foeniculi, aut dauci, aut apij semine, aut galanga. Inflam-
mat deinde acedinis exuperantia corporis spiritus: quo fit, ut facillè febres excitet, ijs præcipue, qui obstructionibus
uiscerum, & humoribus putrescentibus obnoxij sunt. Sed id nocuenti aufertur, admistis inter coquendum, quæ re-
frigerant, & feruorem extinguunt: cuiusmodi est psyllij seminis spissamentum, prunorum decoctum, seu potius pul-
pa, rosarum & uiolarum succus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam si ante coctionem maceretur oleo rosaceo, aut uio-
laceo, aut cotoneorum misti saporis succo, aut admisto rhoë, aut factitio spodio. Ad hæc quòd magna tum attrahenda,
tum aperiendi facultate sit præditum, inmoderatas alui fluxiones facit: uasorum enim oscula plusquam par sit a-
30 perit. Hæc læsio admittitur admistis rebus adstringentibus, cohibentibusq;: nempe mastiche, cydonijs malis, succoq; ab
eis expresso, & myrobalanis, præsertim flauis. Abradit præterea acris succo, quo scatet, intestina: proinde & tor-
mina, & dysenteriam, & tenasimum excitat. Sed deletur hoc incommodum, additis humidis, pinguibus, lentisq; me-
dicamentis: cuiusmodi sunt, tragacanthæ lacryma, bdellium, amygdalinum oleum, aut rosaceum: item prunorū pul-
pa per se, & saccharo asseruata, psyllij spissamentum, mastiche, cydonia mala post sumpta, & calida aqua post bi-
bita: utpote quæ medicamentum ocuis à uentriculo & intestinis expellant, & ita simul noxam prohibeant. Hinc est,
quòd prudentes medici, quò celerius scammonium à uentriculo, & intestinis deiciant, hordei iusculum, cum saccha-
ro superbibendum præbent. Obest postremo scammonium cordi, iecori, ac uentriculo, substantiæ suæ totius proprie-
tate. Vitium hoc aboletur, si illi tum calida, tum frigida admisceantur medicamenta, quæ cordi, iecinori, uentriculo-
que opem suam præstant. Deicit scammonium ualentissimè bilem, quam & à uasis, et à sanguine exhaurit. Eius deij-
40 ciendi facultas haud sanè alijs medicamentis absimilis est, quæ purgant cum labore & molestia. Planta Græcis
σκᾶμμωνία, Latinis item Scammonia uocatur; Arabibus, Scammonea, siue Sachmunia: Italis, Scammonea.

Scammonij
læsiones.

Nomina.

Χαμελαία. CHAMELAE A, CAP. CLXVI.

CHAMELAE A surculosa fruticat, ramis dodrantalibus: folia oleæ similitudinè habent, tenuio-
ra, & amara, quæ gustata linguam mordent, & arteriam deradunt. Detrahit pituitam bilemque, fo-
lijs præsertim in catapotio deuoratis, nanque duæ absinthij partes, adiecta chamelææ una, hydrome-
lite excipiuntur, & in catapotia coguntur. ea autem in uentre non liquefcunt: siquidem quotquot
50 fuere deuorata, regeruntur. Folijs cum melle tritis, sordida ulcera, & crustosa repurgantur.

Θυμελαία. THYMELAE A, CAP. CXLVII.

THYMELAE A est, ex qua granum Gnidium, quod est semen ipsius, colligitur. Hoc Syri a-
polinum uocant, quoniam fatiulini frutex suapte natura similitudinem referat. Virgas edit pul-
chras, multas, tenues, binum cubitorum: folijs chamelææ, angustioribus, & pinguioribus, uisco-
sis, gummosisq;: si mordeantur: flore candido: fructu myrti in modum rotundo, qui inter initia
uiret, & tandem rubescit: in uolucrum fructus durum, foris nigrum, intus album. Hoc per infer-
na bilem, pituitam, aquasque detrahit, si uiginti granorum pars interna bibatur: uerum fauces adu-
rit. Itaque cum farina, aut polenta, aut in uuæ acino dari debet, aut melle cocto obductum deuora-
ri. Qui ægrè defudant, trito semine cum nitro, & aceto inunguntur. Folia, quæ peculiariter cneo-
rum appellantur, per messes colligi debent, & siccata in umbra recondi, Quibus dare libeat, antea
tundere,

tundere,

tundere, & nervos eximere conuenit. Illitum acetabuli modo cum diluta uini potione, aquam extrahit: mediocrius purgat, addita lente cocta, aut contritis oleribus. Thymelææ farina vuæ acerbæ succo excipitur, & in pastillos diuiditur. Herba stomacho infesta. partus imposita necat. Nascitur in montibus, & asperis. Hallucinantur, qui coccon Gnidium fructum esse chamelææ existimant, decepti quadam foliorum similitudine.

CHAMELÆA.

THYMELÆA.

Chamelææ,
& Thymelææ
confid.

CHAMELÆAM, pariter & Thymelæam Arabes confusè satis, ac perplexè Mezereon appellant. Cuius etsi duo faciant genera, unum album, alterum nigrum; tamen ijs etiam Daphnoidem admiscunt, & hæc omnia adeo confundunt, & implicant, ut hac in re nihil certi, nihilq; perpetui ac tuti ex eorum scriptis elici possit. Illarum plantarum uis in exoluendo corporis humores, tam uehemens, uolenta, ac furiosa existit, ut nisi robustissimis hominibus tutò in medicamentum dari possint: plerunq; enim imbecilles confecerunt, abrasis uisceribus, apertisq; uiscerum osculis. Quare non temerè eas Mauritanii & terra leones, & plantas uiduificas cognominarunt. Proueniunt hæc planta numerosè in uallis Ananiæ montibus Tridentino agro: & utræq; (licet hoc in chamelæa præterierit Dioscorides) fructum ferunt myrti baccis similem, quanuis Chamelæa quadantenus longior sit, & oliuæ formam representet. Vtrique fructus initio sui exortus uirescit, mox per maturitatem rubescit, denique exiccatus niger conspicitur. Ceterùm baccam, quæ è Thymelæa decerpitur, quoniam siccata piperis faciem præ se ferat, acrimoniamq; non obscuram gustantibus relinquat, rura Ananiensia, unà etiam cum Laureolæ semine, Piper montanum indifferenter nominant. Nec sanè mirum, quandoquidem & Theophrastus libro IX. cap. XXI. de plantarum historia, ubi de pipere disseruisset, statim Cnidij grani meminit: utpote quod maxime piperis imaginem referat, & admodum etiam acresentiatur. Sumunt hoc piper (ut eorum nomine utar) frequenter incolæ in suis purgationibus aduersus omnes ferè morbos, ita medicos, & pharmacopolas fallere credentes. Sed sæpe euenit, ut cum futuram noxam non præuideant (quæ eorum multorum imperitia est) non solum seipfos decipiant; sed etiam sibi mortem consciscant. Et certè hoc testari possam, quòd ex montani illius piperis assumptione plures periissent, nisi antidotis nostris succurrissem, eosq; in uitam seruasssem. Proinde scitè posteritatis memoriæ prodidit Mesues, nemini Mezereon præbendum esse, nisi ijs admistis antidotis, quibus eius deleteria facultas infranari possit, quæ omnia corporis principalia membra corrumpit, ac destruit. Habentur tamen passim in pharmacopolijs catapotia, quæ de Mezereo appellant, quibus aliquando utuntur medici, ad aquam inter cutem extrahendam. Verùm ea non audent exhibere (quanquam medicamenta simul receperint, quibus eorum malitia reprimitur) nisi robustis, ac fortioribus hominibus. Chamelæam tantum, quod sciam, cõmemorauit Galenus in simplicium medicamentorum censu, de cuius uiribus libro VIII. eorundem ita scribit. Chamelæa uincetem habet qualitatem amarã. Quamobrem admodum sordida ulcera, & quæ maximas habent crustas, cum

Chamelææ uires ex Gal.

cum

eum melle purgare potest. Quæ Græcis χαμελαία, Latinis quoq; Chamelea & oleastellum appellatur: Mat-
 ritanis, Mezerion, seu Alemezerion: Italis, Chamelæa: Germanis, Zylandt: Gallis, Boys gentil. Quæ uerò Græ-
 cè θυμειλαία, Latine pariter Thymelæa uocatur: Italicè, Thimelea.

SAMBVCVS.

EBVLVS.

Ἀκτὴ. SAMBVCVS.

CAP. CLXVIII.

SAMBVCVS duo genera. Vnum in arborem affurgit, furculos spargens arundinaceos, teretes,
 cauos, candicantes, proceros: folia iuglandis; terna quaternave, ex interuallis circa ramos exeunt,
 graui odore, minutim in ambitu secta: & in ramulorum cacuminibus, cauliculisque circinatae um-
 bellæ, quæ florem candidum pariunt: mox acinum terebintho similem, in nigredine subpurpureū,
 racemosum, succo madentem, uinosumque. Alterum genus chamaecte uocatur, Romanis ebulū,
 longè humilius est, magisque herbaceo generi assignandum: caule quadrangulo, geniculato: folijs
 amygdalæ, ex interuallo longioribus geniculatim expansis, pinnatisque, graueolentibus, in ambitu
 ferratis: muscario sambuci: flore, & acino eiusdem: radice nititur, longa, crassitudine digitali. Ea-
 dem utriusque uis, & usus exiccans, aluo detrahens aquam, stomacho inutilis. Folia olerum more
 coquuntur, ad pituitam, bilemque detrahendam. Caules teneri in patinis cocti, eadem efficiunt.
 Radix in uino decocta, & in cibis data, hydropicos adiuuat: prodest uiperarum moribus, eodem
 pota modo. vulvas emollit infidentium, decocto: patefacit eorum spiracula: & uitia corrigit. Acini
 in uino poti, eodem funguntur munere: denigrant capillos illiti. Folia, si prætenera ac mollia ex pe-
 lenta illinantur, inflammationem mitigant: ambustis, & canum moribus illitu profunt: vlcera quæ
 dehiscunt in fistulam, agglutinant. ijs, qui podagra tentantur, cum seuo taurino, aut hircino pro-
 sunt illita folia.

SAMBVCVS, & Ebulus plantæ sunt nullis non cognitæ. Prioris etsi unum tantum genus prodatur à Dio-
 scoride; nobis tamen duo eius obseruata sunt genera: alterum quidem montanum, & hylæstro: alterum uerò urba-
 num, plerumq; in hortorum, & uinearum sepibus proueniens. Hæc genera fructu inter se differunt: siquidem mon-
 tano bacca perpetuò rubescunt. Illud etiam discrimen facit, quòd urbanum in maiorem proceritatem adolefcit, &
 leniore constat materie. Sunt præterea: qui palustrem Sambucum ostendant, nempe arbusculam uliginoso, & pa-
 lustris solo enascentem, uirgis sambuci æmulis, geniculatis, alba intus medulla, sed eaduca, & fragili materie: so-
 lio uirgineo: flore albo sambuci modo, odore non prorsus inuicundo: à quo baccae prodeunt rubentes, oxyacanthæ

Sambuci, &
 Ebuli genera,
 & uites.

Ff magnitudine,

magnitudine, uinosa succo referta. quæ deuorata uomitiones eient. Aqua è sambuci floribus fronti, & sincipiti illita, capitis dolores mulcet, qui à calido humore prouenerint. Succus è radice cortice expressus, uomituum ualentissime commouet, & aquam inter cutem pellit. Præstat idem è radicibus ebuli extractus succus. Quin & crassam pituitam ad articulos decurrentem extrahit. Ebuli semen per diutinas aquæ lotiones à nigro circumstante succo expurgatum, datur utiliter drachmæ pondere ex chamæpityos decocto, podagricis, ischiadicis, & Gallicis. Sue laborantibus: mulcet enim deiectiona ui mirificè eorum dolores, cum humores eò fluentes tum reuocet, tum deiciat. Sunt qui ex ebuli radicibus succum eliciant, insolentq; subinde, & in pastillos digerant, seruentq; ad usus. Hic clystere infusus tam intestinorum, quam coxendicum dolores tollit à frigiditate, & flatu genitos. Supponitur conuenienter fœminarum locis ad euocandos menses, præsertim si lana exceptus intromittatur. Suffiuntur ebuli decocto commode ij, qui diuturna febre uexati ad malum deuenerunt habitum, si tamen uentriculus, & iecur interea roborentur odoratis adstringentibus, & ad id conferentibus medicamentis. Meminit Sambuci utriusque Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Vtraq; sambucus tum magna illa, & arbore scens, tum herbacea, quam & chamæactem uocant, desiccandi, conglutinandi, modicèq; digerendi facultatem obtinent. Planta, quæ ἀντή Græcis, Sambucus Latinis appellatur: Arabibus Iafacti: Italis, Sambuco, Germanis, Holder, seu Holler: Hispanis, Sabugo, & Caninero: Gallis, Suseau, & Suyer. Quæ uerò χαμαία Græcè, Ebulus Latine dicitur: Arabicè, Kameactis: Germanicè, Attich, & Niderer holder: Hispanicè, Hiezguos, & Sabugo pequenno: Gallicè, Hyeble.

Sambuci utri
usq; uires ex
Galeno.

Nomina.

ΓΥΜΝΟΚΟΜΟΝ. PYCNOCOMVM.

CAP. CLXIX.

PYCNOCOMON constat erucæ folijs, acrioribus, scabris, & crassis: caule quadrangulo: flore ocimi: femine marrubij: radice nigra, aut pallida, rotunda, exigui mali figura, terram redolente. inuenitur in saxosis locis. Semen grauia fomina, & tumultuosa facit, drachmæ instar potum. tumores discutit, illitum cum polenta: & spicula, adactosq; corpori aculeos extrahit. Folia illitu tubercula, panosq; discutunt. Radix eius in aqua mullâ duùm drachmarum pondere, aluum soluit, & bilem extrahit.

NULLAM equidem usquam plantam hæcenus sum consecutus, quæ facie Pycnocomo responderet. Quare & hoc mihi, ut ingenue fatear, referendum est inter alias herbas, quas hodie omnibus incomptas esse arbitror. Ita enim fiet, ut & posteris, quos spero futuros rei herbariæ diligentiores inquisitores, suus relinquatur scribendi locus. Nec sanè quæquam pigere debet, cum ex his, quæ nobis uel incognita, uel incerta sunt, aliquid inuenierit, & compertum habuerit, ad communem utilitatem in medium proferre. Eam ut Græci γυμνοκόμον, ita Latini Pycnocomum uocant.

Nomina.

Ἄπιος. APIOS.

CAP. CLXX.

APIOS ramulos duos siue tres iunceos spargit, rubros, tenues, qui à terra parum attolluntur: folijs rutæ, oblongioribus tamen, & angustioribus, herbaceis: femine paruo: radice hastulæ regię in formam pyri turbinate, rotundiore tamen, succi fecunda, intus habet corpus candidum, extrà cortices nigros. Superior pars eius uomitione bilem, pituitasq; extrahit: inferior per aluum: tota utrinque purgationes mouet. Succum si libet eximere, tusa radix in hęcili mergitur, & agitata aqua, quod supernatat penna selectum, exiccatur. Purgat utraq; parte is succus, sesquiobolo potus.

APIOS, quæ & Ischas appellatur, nascitur in Creta (quæquam non desunt qui uelint eam quoque prouenire in Italia, præsertim in Apulia) folijs exiguis, rutæ, uel hyperico proximis, primo statim uere ab radice erumpentibus, nigrioribus tamen, alba quadam linea in longitudinè percurrente: cauliculis iunceis subrubentibus, lacteo succo madentibus: radice exterius nigra, interius cædida, pyri effigie, unde & nomen: ἄπιος enim Græcis nil aliud significat, quàm Latinis pyrum. Theophr. libro ix. cap. x. de plant. historia, Apion his notis representauit. Ischas, siue Apios folio constat rutaceo, breui, caulibus ternis, aut quaternis, humi prostratis: radice, quæ asphodelus, uerùm squamosa. Nascitur in montibus. Legitur uere. Datur ad expurgandum corpus, quod altera radice parte superius, altera inferius purget. hæc ex Theophrasto. Apion legitimam, quam primum me uidisse recordor, ad me misit Venetijs Nicolaus à Sæcto Michæle

Apij, siue Ischadis consideratio.

le Nonocomensi, medicus singularis ingenij, atq; eruditionis & rei herbarie peritus. Ceterum scribit Ruellius Apion frequentissimam in Gallia nasci, eiusq; radice ruri pauperes per inopiam frugum uesci. Sed Ruellij sententia non esse subscribendum iudico: nam cum Apios per superna, & inferna purgationem molitur, male nimirum eos haberet, qui nulla huius facultatis habita ratione copiose (ut rustici facere solent) eius radices sumerent in cibus. Apij huius nusquam, quod inuenerim, mentionem fecit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Hæc planta non secus Latinis Apios, atq; Græcis ἀπιος nominatur.

Ruel. lapsus

Nomina.

Κολοκυνθίς. COLOCYNTHIS.

CAP. CLXXI.

COLOCYNTHIS sarmenta, foliaque fatui cucumeris emittit, per terram repentia, diuisa: fructum in speciem mediocris pilæ conglomeratum, vehementer amarum. quem legere oportet, cum cœperit in pallidum colorem permutari. Medulla fructus purgatoriam vim habet, si quatuor oboli cum aqua mulsa, melle cocto, myrrha, & nitro excipiantur, & cogantur in catapotium. Arefactæ pilæ teruntur, & infusæ clysteribus prosunt neruorum resolutioni, coxendicum doloribus, & coli vitij, ut quæ bilem, pituitam, & strigmenta, interdum etiam cruorem eliciant. sætus admotæ enecant. Dentium dolorem tollit, si vna repurgetur, & luto oblita cum aceto & nitro inferuescat, hocque iure decocti dentes colluantur. Si aqua mulsa, aut passum in eadem incoquatur, & sub diu refrigerescat, potu crassum humorem, & strigmenta alui detrahet: stomacho supra modum aduersatur. subdita ex ea balano alui excrementa eiiciuntur. Virentis succo vtilissimè ischiadici perfricantur.

COLOCYNTHIS planta est tam medicis, quam seplastarijs vulgaris notitiæ. Verum etsi (ut Mesues est author) præstantissimum ex eius fructu paretur medicamentum ad uaria morborum genera; ea tamen cordi, iecinori, & uentriculo maxime aduersatur, quin & uniuersum perturbat corpus, fastidium, & intestinorum tormina excitans. Abradit enim intestina, & uasorum oscula aperit, adeo ut etiam cruenta sæpe eliciat. Hinc merito fit, ut eam dari prohibeant, nisi prius malefica eius uis prorsus aboleatur, ijs additis antidotis, quæ ad id præstant: cuiusmodi sunt illa, quæ uentriculū, iecur, & cor tum roborare, tū tueri

Colocynthis considerata.

possunt, & quæ lentore suo glutinandi uim habent. Colocynthis trahit pituitosa, crassa, lentaq; corporis excrementa in remotioribus partibus delitescencia: proinde cerebrum, & neruos expurgat, nec non etiam musculos, thoracem, & pulmonem. Eam ob causam uertiginosis, comitialibus, resolutis, conuulsis, hemicrania, diurnoq; capitis dolore affectis, asthmaticis, & egrè spirantibus utiliter in catapotijs exhibetur. Collachrymantes adiuuat oculos, et diutina tussi laborantes. Est præterea uis eius efficax ad omnes frigidos articulorum dolores, præsertim podagricos, et ischiadicos: ad quæ non modò in catapotijs deuoratur, sed etiam clysteribus infunditur, quibus sanè nil præstantius est ad coli cruciatu ex flatu, et frigidityte prognatos. Pellit aquas tam bibita, quàm per sedem infusa. Fit è colocynthis fructu oleum, ad retardandam canitiem, denigrandos capillos, et eorum defluuium cohibendum, si exempta è fructu pulpa, cavitatis oleo repleatur, et in cineribus decoquatur. Eodem mulcentur aurium dolores, et earum incerti sonitus discutiuntur. Colocynthis uires retulit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, his uerbis. Colocynthis gustu amara est, sed quæ amarissimo medicamento epoto adsunt opera, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem, quam ualidam in sese continet, nimirum cum ijs, quæ expurgat, antè et ipsa per aluum excerni præuertens. Viridis ipsius succus intritus ischiadibus prodest. Κολοκυνθίς sic Græcis, Latinis item Colocynthis, et Cucurbita syluestris appellatur: Arabibus, Chandel, Handel, seu Handal: Italis, et Hispanis, Coloquintida: Germanis, Coloquint, et Vuilder kurbz: Gallis, Coloquinte, et Courle sauage.

Colocynthis uires ex Galeno.

Nomina.

Ἐπιθύμων. EPITHYMVM.

CAP. CLXXII.

EPITHYMON flos est è thymo durioreatureæ simili. Capitula habet tenuia, & leuia: & in eis caudiculas, quasi capillamenta. Potum cum melle detrahit pituitam, bilemque atram per inferna. Priuatim prodest melancholicis, & inflatis, acetabuli mensura ad quatuor drachmas, cum melle, fale, & aceti exiguo. Plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gignitur.

Ff 2 IN

Epithymi cō-
sideratio.

EPITHYMVV.

Multorū opi-
nio reprob.

IN HAC equidem opinione uersantur complures huius
 etatis medici rei herbarie periti, quemadmodū Brasauolus Fer-
 rariensis, ut credant, Dioscoridis, aliorumq; Græcorum Epi-
 thymum magno discrimine ab eo diuersum esse, de quo scripse-
 runt Mauritanii, præsertimq; ab illo, cuius meminit Mesues.
 Quippe qui asserant, nil aliud Arabicum epithymum esse, quàm
 capillaris cassubæ genus quoddam, quod thymo circumuoluitur.
 Græcum uerò idem esse uolunt cum proprio flore durioris
 thymi saturciæ similis. Suam autem sententiam hoc argumento
 comprobare uidentur, quòd si uulgaris usus epithymum, Ara-
 bicum scilicet, illud esset, de quo differit Dioscorides, is non di-
 xisset, Epithymum florem esse durioris thymi, sed alterius plan-
 tæ thymo adnascantis, eiq; sese conuoluentis. Id quòd etiam Plinij
 auctoritate confirmant, ut qui eorum opinioni ex eo maxi-
 me adstipulari uideatur, quòd duo Epithymi genera prodiderit
 lib. XXVI. cap. VIII. ubi sic inquit. Epithymum est flos è thy-
 mo saturciæ simili. Differentia, quòd hic herbaceus est, alterius
 thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice na-
 sci, tenuis similitudine pallioli (rectius fortè pili legendum esset)
 rubens. hæc Plinius. Ex quibus utique planum fit, duo esse E-
 pithymi genera: quorum alterum illi ad Græcos, alterum ad
 Arabas referunt, & ita suam tuentur sententiam. Horum
 certe iudicio ego quoq; facile subscriberem, nisi quædam sese no-
 bis offerrent, quæ apertè reclamare uidentur, atque etiam osten-
 dere, Plinium ipsum Dioscoridis codicem, unde illa mutuatus est,
 deprauatum habuisse, uel alium auctorem in hoc minus grauem
 secutum fuisse, uel seipsum deceptum, ut in alijs compluribus illi
 euenisse adnotauimus. Palàm etenim faciunt, quantum equidem
 reor, nostri usus, & Dioscoridis epithymum, unum & idem esse
 medicamentum, quæ de eo Aëtius, & Actuarius, Dioscoridem,
 et Galenum secuti, concordantes posteritatis memoriæ prodiderunt,
 cum ita scribunt. Epithymum atram bilem excernit. Datur adultis tusum, & cribro excussum, seropulorū quatuor
 pondere, cum passo, uel oxymelite, & salis modico. Vitijs flatu turgentibus, & præcordiorum noxis opitulatur, &
 quibus icterus aggrauatur, & ijs, qui spirandi uexantur difficultate. Quod uerò in stœbe nascitur, aut in saturciæ pro-
 silio, Epistœbe, atque Epithymbrum inde appellatum, thymi modo aluum resoluit: sed utrunq; facilitate censetur in-
 firmitus. hæc illi ambo. Quæ sanè liquidò ostendunt, quòd non secus Epithymbrum thymbræ, & Epistœbe stœbe in-
 nascatur, atq; Epithymum in thymo nascitur, uel prosilit. Hoc idem præter Aëtium, & Actuarium longe antea te-
 status est grauisimus author Paulus Dioscoridis, & Galeni sectator acerrimus ijs uerbis. Epithymum inter ea, quæ
 atram bilem extrahunt, præstantissimum est remedium. Dantur ipsius drachmæ quinque leuigate ex lactis hemina.
 Epithymbrum uerò, quod thymbræ innascitur, epithymo similiter euacuat, sed imbecillius est. hæc tenus Paulus. Ex
 his itaq; omnibus non dubitauerim asserere, unum tantum esse epithymum, non autem plura. Quandoquidem si Pau-
 lus, Aëtius, & Actuarius pro certo non habuissent, legitimum Epithymum esse illum thymi florem, de quo scribit Dio-
 scorides, putassentq; duo eius genera reperiri, nulli dubium est, quin & ipsi explicassent duplex in thymo nasci epi-
 thymum. Verim cum compertum haberent, unum & idem esse medicamentum capillamentumq; quod in thymo,
 thymbræ, & stœbe prosilit, ijsq; nullo radice adminiculo conuoluitur, & implicatur, sibi usum est, quòd suo tem-
 pore Epithymum uulgaris notitiæ medicamentum esset, sat fore declarasse non modò id in thymo gigni; sed etiam in
 stœbe, thymbræ, & (ut nos sæpe uidimus) in polio, et chamædry. ut hinc scirent medici, in epithymi defectu, epithym-
 brum, uel epistœbem substitui posse: quinetiam ut non ignoraret, id capillamentum harum plantarum propriam non
 esse partem, neq; suam habere sedem, sed ascititium quoddam esse exterius adueniens, & in ijs prosiliens, & uiuens.
 His igitur rationibus adducor, ut non temerè existimem, Dioscoridis codicem, quem Plinius habuit, fuisse (ut diximus)
 deprauatum, & ob id ipsum Plinium deceptum esse: aut hunc aliunde accepisse occasionem, ut duo magno errore fa-
 ceret Epithymi genera. Quòd autem Dioscorides epithymum florem thymi dixerit, haud ineptè dictum putauerim:
 nam cum is sciret Epithymum thymo innasci, nulla radice propria, sed thymi adminiculo fultum, floresq; per se albos
 ferre, qui cum in thymo sunt, huius plantæ proprii uidentur; ideo non absurdum fore duxit scribere, Epithymum esse
 florem durioris thymi. Sed quòd Epithymum flores albos ferat, declarasse uidetur Dioscorides, cum dicit. Capitu-
 la habet tenuia, & leuia, caudiculas habentia capillorum modo. Siquidem his notis non descripsit Dioscorides thymi
 florem superius libro tertio (ut Brasauolus asserit) sed capitulis in cacumine, flore purpurascente referent, nulla
 caudicularum, neque capillorum habita mentione. Præterea conijcere licet Dioscoridem epithymum thymi florem
 appellasse, quòd à thymo decerpatur eo duntaxat tempore, quo epithymum ipsum largè floret. Nam quòd pro epi-
 thymo non intellexerit is purpureum thymi florem, hinc perspicuò apparet: quoniam de epithymi uiribus libro III.
 ubi de thymo, & eius floribus egit, nihil in modum protulit, nimirum eam ob causam, quòd epithymum propriam
 thymi

10

20

30

40

50

thymi particulam non existimauerit esse, sed (ut supra dictum est) ascititium quoddam, ut in arboribus muscus, & uiscum: quæ tamen legitime arborum partes non sunt, sed uiribus & facultate diuersæ. His igitur rationibus, ut arbitror, ductus Dioscorides, egit de thymo, & eius floribus libro tertio inter odoratas plantas: de epithymo uero, tanquam de re à thymo diuersa, differuit in hoc libro quarto inter deiectoria medicamenta. Similiter de arboribus, quibus uiscum innascitur, disputauit libro primo: de ipso autem uisco libro tertio cum ijs medicamentis, quæ suo lentore glutinant. Adde quod idem indicare uidetur nomen Græcum ἐπιθύμιον, quod Latinis modo sub, modo in significat. Vnde nil aliud nobis epithymum infert, quam in thymo, uel sub thymo. Id quod flori thymi quomodo conuenire possit, non uideo: utpote qui non in thymo, neque sub thymo nascatur, sed super thymo, ea eminentiori parte, qua capitula emergunt. His alia accedit ratio, quod cum scripserit Dioscorides Epithymum plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gigni, facile colligi potest, ipsum de Epithymo uulgaris usus esse locutum. Quippe si epithymum proprii thymi florem esse duxisset, ei sane opus non fuisset scribere, quod magis ijs in locis epithymum copiosum proueniret, quam alibi: quoniam scripsisse sat erat, oriri epithymum, ubicunque thymum proueniat, hoc argumento, quod thymum ubicunque nascatur, estate suos edat flores. Epithymum in thymo satureiæ simili nos sepius legimus prope Goritiam Saluatino, & Gargaro montibus supra Salicanum, qui eo durioris thymi genere copiose uestiuntur, sed cui epithymum insidet eo tantum tractu, qui ad meridiem spectat. Et si enim montes illi thymo omni ex parte scatent, nusquam tamen thymi plantas mihi licuit inuenire, in quibus Epithymum spectaretur, nisi in amantiore montis parte, ubi herba enata austro perflantur. Quamobrem nil mirum esse debet quod in Pamphylia, & Cappadocia epithymum frequentissimum proueniat. Sed quoniam tot scio me frustra à huc adduxisse argumenta, quibus meam firmam sententiam, nisi etiam Plinii autoritati, qua nititur Brasauolus, clarius responderem: id circo illi ita responsum uolo, quod cum Plinius Dioscoridis mentem, à quo priorem suorum uerborum partem sumpsisse uidetur, non recte perceperit, ideo non affirmatè, sed dubiè duo fecit Epithymi genera, & aliorum potius, quam suam opinionem retulit, cum inquit. Epithymum est flos è thymo satureiæ simili. Differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenuis similitudine pili, &c. Porro uero idem Plinius in ijs uerbis errasse deprehenditur, quod maiori, duriori; thymo herbaceum florem, minori uero albam reddiderit: cum tamen minoris flos purpureus sit, alterius autem modò candidus, modò in candido purpurascens. Hinc itaque perspicuum fit, tam confusè, & inconstanter de epithymo, & thymo tractasse Plinium, ut nihil certi in hac re ex eius uerbis elici possit. Ceterum hallucinantur, mea quidem sententia, in Epithymi historia, etiam Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui Dioscoridis uerba perperam interpretati deprehendantur, est ut forte alijs doctiores uiderentur, suam in Epithymo sententiam proferant ijs uerbis. Certissime à paucis uerus sensus uerborum Dioscoridis de epithymo percipitur. nam cum ipse Dioscorides dicat capitulo de epithymo, epithymum flos est è thymo satureiæ similis, non per hoc intelligit Epithymum, scilicet capillamentum thymi esse simile herbae satureiæ, sed asserit illud dictum capillamentum thymi esse simile capillamento satureiæ, scilicet thymbræ. quia etiam & supra thymbram generatur huiusmodi capillamentum, sicut supra thymum. hæc patres illi. In quibus facile cognoscitur horum inanitas quedam iactantia, ne dicam, pace sua, ignoratia. quod sensus uerborum obscuros, claros reddere profiteantur, atque ijs subinde, ut mihi uidetur, maiorem caliginem offundant. Quod enim Dioscoridis sententia hoc loco euidetior sit, quam ut exponi debeat, quodq; aperte Monachis refragatur, eius uerba testantur, quæ ita Græcè habent. Ἐπιθύμιον θυμῶν ἐστὶν ἄνθος τῶν σκληροτέρων καὶ θυμῶν ἐλαϊώδους. hoc est ad uerbum. Epithymum thymi est flos durioris & satureiæ similis. His sane uerbis liquet, quod Dioscorides non comparat Epithymum, quod florem thymi uocat, flori satureiæ, ut Monachi illi malè interpretantur, sed illud genitium ἐπιθύμιον ad thymum tantum refert: ita ut thymum, cui Epithymum insidet, satureiæ simile faciat. Thymi nanque duo habentur genera. Vnum maius satureiæ simile, in quo epithymum profilit. Alterum minus, tenuissimis folijs refertum, in quo nullum nascitur epithymum. Hoc certè non latebat Dioscoridè, quare ne quispiam fortasse putaret utriq; thymo epithymum innasci, id tantum in thymo duriori inueniri prodidit. Sed satis superq; de Epithymo disputatum est: iam medicinae reddenda est ratio, & de eius uiribus ceteris medicamentis atram bilem exuit Epithymum (ut testatum reliquit Mesues in suis simplicibus) quod ualentius ceteris medicamentis atram bilem excernit, idq; facile, & citra ullam molestiam præstat. Efficax est ad morbos cerebri, nempe melancholiam, epilepsiam, diuturnos capitis dolores, aliasq; atrabiliarias egritudines. Confert cordis tremoribus, & animi deliquijs. Præterea cunctis lienis affectibus mire opitulatur: item renium uitijs, & hypochondriaca melancholia uexatis. Frequens epithymi usus: datur enim utilissimè aduersus carcinomata, elephantiasin, & ulcera maligna, & atra. quin & quartana febre detentos liberat. Epithymi uires breuissimè perstrinxit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Epithymum thymi facultatè habet, ad omnia efficacius. exiccac, & excalfacit ordine tertio. hæcenus Galenus. Verum quia Epithymum ob similitudinem mihi ad memoriam reuocauit CASSUTHAM ita à peritioribus medicis uocatum, licet officinis, & herbariorum uulgo Cuscuta nominetur, cum à ueteribus Græcis nihil, quod constat, de ea memorie proditum sit, hic locus poscere uidetur, ut de ea aliquid differamus. Cuscuta igitur, siue Cassutha eius generis est, ut in frutices, & herbas epithymi modo profiliat, & uiuat earum admixtione uulsa, nulla radice nixa, sed uelut ab alarum sinu prodeuntibus cirris, capillamentisue longissimis. Hæc statim ab exortu plantarum ramulis se implicat, & adeo crebris inuolutionibus his se circumuoluit, ut breui plantas ipsas strangulet, atque enecet. Folijs nullis unquam uestita uisitur. Flores tamen edit albos, quam plurimos, à quibus semen tenue prodit. Cirri rufescunt, uitiuum capreolis crassitudine, & facie pares. Sunt qui putent, admirabile hoc plantæ genus Plinio Cassutam appellari libro xvi. capite ultimo, ubi ita scriptum reliquit. Est & in Syria herba, quæ uocatur Cassutas, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Nec plura Plinius. Ex quibus equidem, quod repe-

Epithymum ubi plurimū.

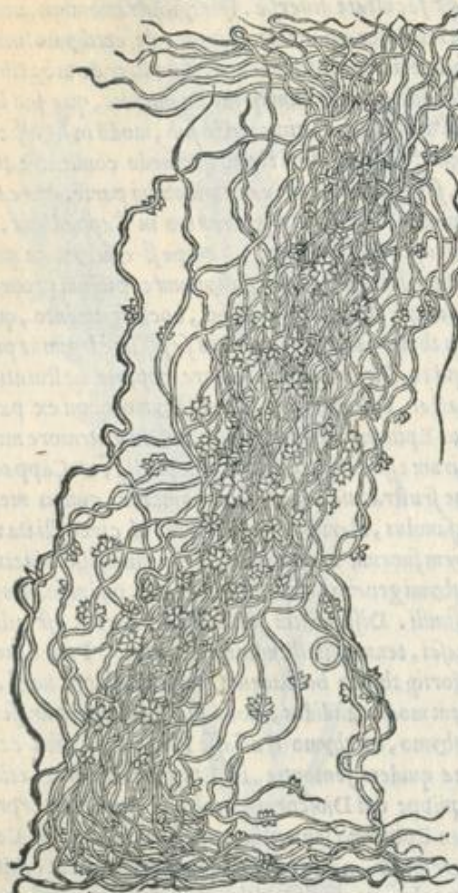
Plinij lapsus.

Monachorū expositio uana.

Epithymi uires ex Mesue, & Galeno.

Cassuthæ histor. & uires.

CASSYTHA.

Nomina.

ALYPVM.

Alypi confideratio.

Opinio quorundam refutata.

Alypi uires ex Paulo.

riantur Plinij codices, in quibus cadytas, non casytas legitur, quodq; hæc arboribus tantum, & spinis se circumuoluat, nostra uero Cassutha duntaxat herbas, & frutices, non arbores complectatur, & irretiat, non ausim affirmare uulgarem cuscutam esse Plinij casytam; præsertim cum in Syria tantum nasci scribat ipse Plinius. Credidere præterea plerique Cassuthæ eandem inesse facultatem, quæ & plantis inest, in quibus nascitur. Quorum utiq; sententiam potius probandâ, quàm resellendam censeo, argumento quod Epithymum iisdem, Galeni auctoritate, polleat uiribus, quibus & thymû. Excalfacit Cassutha ordine primo, sicatq; secundo. Abstergit, & quadam cum adstrictione roborat. Iecoris obstructiones aperit, infarcti lienis uitia expedit: uenas pituitosis, atq; biliosis exonerat humoribus: urinam pellit, & regio morbo subuenit. Puerorum febribus auxiliatur: sed diuturno usu uenterium grauat, quæ tamen noxa tollitur, si anisi momentum adiciatur. Bilem deijcit, præsertim absinthio admista. In quem usum decoquitur, bibiturq; eius decocti selibra, cum sacchari sesquuncia. Quod Græci ἐπιθύμιον, Latini quoq; Epithymum dicunt: Mauritanii, Esitimo, seu Esichemo: Itali, Epithimo: Hispani, Cabellos, seu flores del thomilho: Galli, Teigne de thyn.

Αλυπον. ALYPVM. CAP. CLXXIII.

ALYPON furculosa herba est, subrubra: gracilibus ramulis: tenuibus folijs: flore molli, leui, & copioso: radice betæ, tenui, referta acri succo: semine epithymi. Gignitur in maritimis, maximè Libyæ, quàm largissima, quanquam alibi quoque plurima prouenit. Semen atram bilem deijcit, si mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumatur: verùm interanea leuiter exulcerat.

ALYPVM, eiusq; radix (si Actuarius credimus) nil aliud sanè fuerit, quàm officinarum Turpetum, turbit Arabibus dictum, quod album uocant. Ipse enim suo de compositione medicamentorum libello, ubi minoris parandæ triphere rationem docet, sic inquit. Si hoc medicamento pituitæ deiectionem moliri instituis, alypum, id est, album turpetum addas. Idem post, ubi de simplicibus medicamentis uomitibus tractauit, ita scribit. Turpetum, quod radix est pituyse, & album alypiæ, glutinosam detrahit pituitam. Verùm quia idem Actuarius, paulò antè Alypum describens, prodidit eius semen atram bilem per alium ducere, putauere quidam Actuarius alypiam ab alypo differre, quod huius seminis tantum uires reddiderit. Sed ijs responddi potest, quod cum probè sciret Actuarius aliam uim inesse semini, aliam uero radicibus, proinde de radicibus sub turpeti, & de semine sub Alypi nomine differuit. Plantæ enim habentur, quæ alium folijs, alium semine, alium radicibus effectum præbent. Medium herba nobis exemplo erit, quæ, Dioscoridis testimonio, mentes sistit, cian tamen eius semen contrarium efficiat. Quamobrem facile crediderim Alypum, & Alypiam nullis inter se notis disidere: nec modo his rationibus fretus; sed etiam Pauli auctoritate. quippe qui libro VII. Alypum inter eâ, quæ atram bilem depellunt, commemorauit ijs uerbis. Alypi semen inferius atrâ purgare bilem pari epithymo mensura, cum sale, & aceto dictum est: intestina uero, si fidem Dioscoridi accommodamus, leuiter exulcerat. Est autem, meo iudicio, quæ nunc Alypias uocatur. hæc Paulus. Ex quibus palàm est, Paulo nullam inter Alypû, & Alypiâ fieri differentiam. Caterum ad nos solâ radicem deferri, neq; ullum hætenus qui plantâ, uel semen ostenderit, me nactum fuisse,

fuisse, antea prodideram in commentarijs nostris Italica lingua conscriptis. Verum hoc tempore Lucas Ghinus uir rei medicæ eruditissimus, Pisis herbam hanc pro Alypo ad nos misit, cuius hic picturam damus, quæ quidem descriptioni pulchrè quadrare deprehenditur. Alypi, quod legerim, non meminît Galenus in simplicium medicamentorû censu. Hic de Turpeti uiribus nobis differendum esset, nisi superius in Tripolij commentatione, eius historiam, ac facultates latius profecuti essemus, quam ut adhuc plura dicenda, uel addenda supersint. Herba, quæ ἄλυπον Græcè, Alypum quoq; & Alypia Latine dicitur: Italicè, Alipo.

Nomina.

Ἐμπέτρον. EMPETRUM.

CAP. CLXXIIII.

30 EMPETROM aliqui phacoides uocant. nascitur in montibus, & maritimis, falso gustu: sed quò propius terreno fuerit, amarius sentitur. Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo, aut hydromelite.

EMPETRI herbæ faciem nullis prorsus notis depinxit Dioscorides. Vnde solo nomine nobis de hac herba potius diuinandum esset, quam quòd aliquid certi, ac perpetui statui possit. Non desunt tamen qui Oedipum se faciant, & hæc Dioscoridis obscura quasi ænigmata audeant soluere. Hi siquidem Empetron eam planta putant esse, quam hodie Romani Fœniculum marinum appellant, alij uulgari sermone herba di san Piero. Sed hanc nos superius libro secundo legitimè esse cribrum, pluribus probauimus. Porro & ubi nascatur Empetron, & quibus facultatibus sit præditum, Plinius quoq; tradidit lib. XXVII. cap. IX. ita ut ea planè à Dioscoride mutuatus deprehendatur. Verum in reddendis medicinis, nominis fortasse similitudine deceptus, quòd Empetron saxifragam esse existimauerit, uires, quas utriq; seorsum tribuit Dioscorides, ipse uni Empetro assignauit, addens huic, quòd urinas ciet, & calculus frangat: quæ medicina saxifragæ debentur. Quæ in re Plinium omnino errasse fatendum est. Empetri meminît Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum differit. Empetron ad solas purgationes uidetur esse commodum, bilem, ac pituitam educens. Gustu salsum est: proinde ad alia quoq; utaris licet, ad quæ pollere ostendimus substantiam balsam. Nominatur item prasoides. Hæc Galenus. qui tamen à Dioscoride in nomenclatura discordat: quandoquidem alter Empetron phacoides à quibusdam uocari prodidit, alter uerò phacoides dici ait. Quare non deest suspicio, quin aut horum alter errauerit, aut alterius codex hoc in loco sit deprauatus. Non enim uideo, quomodo rectè idem Empetron simile reddi possit, & lenti, & porro, ut illa nomina demonstrant. Quod Græci Ἐμπέτρον, Latini similiter Empetrum & Calcifragam nominant: Itali, Empetro.

Empetri consideratio.

Plinij error.

Empetri uires ex Gal.

Nomina.

40 Ἄμπελος ἀγρία. VITIS SYLVESTRIS.

CAP. CLXXV.

VITIS sylvestris sarmenta uitis modo prælonga emittit, aspera, lignosa, rimoso cortice, folijs hortensis solani, longioribus, ac latioribus, muscoso flore, & capillaceo: fructu exiguis uuis simili, post maturitatem rubente: rotunda est acinorum facies. Feruefacta radix in aqua, & in cyathis duobus uini aqua marina diluti, pota, humorem alui ciet: ideo hydropicis datur. Vuæ eius uitia cutis in facie, & maculas omnes expurgant. Enascentes uiticulæ, cibi gratia, sale condiuntur.

VITIS sylvestris planta est in Hetruria mulieribus notissima: utpote qua eius uuis, quibus lentigines, & maculas in facie emendant, plurimum utantur. Hæc constat folijs hortensis solani, sed longioribus, ac latioribus: floribus racematim coherentibus (ita enim legendum censeo in Dioscoride, non muscosis, ut uulgata habent exemplaria, Oribasij testimonio fretus, qui hoc loco non βρωειδεις, sed βορωειδεις legit) & apillaceis, purpureo colore: fructu exiguis uuis simili, rubente, ac uinoso. Illud porro nobis obstare potest, quòd minus hæc sit uera Vitis sylvestris, quòd etsi eius sarmenta, quibus uiniferæ uitis modo uicinas arborea scandit, ac uincit, quadantenus aspera uideantur; non tamen, ut in Dioscoridis codicibus scriptum reperitur, rimoso sunt cortice, sed albo. Huic obiectioni ita respondere possum, quòd ea non sit legitima huius plantæ nota. nam quòd uerbum illud Φλοιορῆα γοῦντα non legatur in Oribasio, facit ut suspicer in Dioscoride hoc loco mēdum ac uitium subesse. Hinc itaq; moueor, ut hanc pro sylvestri uite nunc proferre non dubitem, donec alia nobis, aut alijs cōperta sit planta, quæ magis notis omnibus illi respondeat. Theophrastus uitem sylvestrem Atragenā uocasse uidetur lib. V. cap.

Vitis sylvestris consideratio.

cap.

Vitis sylue-
stris uires ex
Galeno.
Nomina.

cap. ultimo de plantarum historia, ubi de somnibus ad ignem concipiendum egit. Antiqua enim etas chalybem fortasse non experta, ex ligno duriore, & fungoso ignem parabat: ad quod, meo iudicio, syluestris uitis materies admodum apta fuit. De huius uitis syluestris uiribus scripsit Galenus lib. VI. simplicium medicam. his uerbis. Vitis agre-
stris racemi extergendi uim habent, ut ephesles, & neuos, & id genus omnia in extrema cute existentia curare possint. Sed & adstrictionem quandam extrema germina obtinent, quæ & sale condiri assolent. Quæ uitis ἀμπελος ἄγρια Græcis, Vitis syluestris Latinis uocatur: Vite saluatica, Italis.

Ἀμπελος λευκή. VITIS ALBA.

CAP. CLXXVI.

VITEM albam aliqui bryoniam uocant. Folijs, uiticulis, pampinisque satiuam uitem imitatur, sed hirsutiora sunt omnia: ea, quos prope se nacta sit frutices, suis clauiculis complectitur: fructus rubens in uua dependet, quo coria pilis spoliatur. Ex ea asparagi, qui prima germinatione exeunt, decocti in cibo, aluum, & urinam cient. Folia, fructus, radix acrem uim sortiuntur: itaque ulcerum phagedænis, gangrænis, chironijs, putrentium tibiarum tædio, efficaciter ex sale illinuntur. Radix corpus abstergit, & cutem erugat: uitia cutis in facie, uarosq; lentigines, & cicatrices nigras emendat, cum eruo, creta Chia, & scæno græco. Eodem effectu prodest decocta in oleo, usque dum liquefeat: sugillata tollit, & reduuias committit. inflammationes discutit illita ex uino: suppurationes rumpit. medicamento aptè immiscetur, quod carnem exest: infracta ossa extrahit, trita, & imposita. Datur comitialibus in potu, drachmæ pondere, quotidie anno toto: prodest attonitis, & uertigine laborantibus, consimiliter assumpta. Contra uiperarum ictus pota drachmis duabus, auxiliatur: partus necat: mentem interdum subvertat. Fœminarum locis apposita partus, secundasque morantes trahit: cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, difficilè spirantibus, strangulatu oppressis, tussientibus, vulsis, ruptis, & laterum doloribus. Lienem ternis obolis pota ex aceto triginta diebus, cõsumit: illinitur ad eadem cum fico. Ad muliebres quoque infessus decoquitur: siquidem vuluas purgat, sed abortum facit. Succus è radice uere exprimitur, qui trahit pituitam cum aqua multa potus. Ad psoras, & lepras semen efficaciter illinitur. Lactis abundantiam facit succus eius, si cum tritico decocto sorbeat.

Vitis albæ cõ-
sideratio, &
uires.

Vitis albæ ui-
res ex Gal.

VITIS alba officinis, & herbarijs Bryonia nominatur. Vulgò mulieribus Cucurbita syluestris dicitur. Nota omnibus serè planta est, quòd passim secus uias, & propter sepes proueniat. Hanc inter sua deiectionia medicamenta reposuit Mesues, qui de ea hec ad sensum scribit. Vitis syluestris, quòd hausta, quemadmodum & dracuncululus, uentriculo, & iecinori noxam inferat, danda non est, nisi aromatum puluere permista, aut addito mastiche, cydonijs malis, aut alijs adstringentibus, roborantibusq; medicamentis. Succus è contrita radice expressus pituitam eicit, urinam remorantem trahit, & cerebrum mundat, quin etiam pectus, et neruos à pituitosis, putridisq; excrementis: uiscerum obstructions aperit: renes à calculis expedit: subuenit item uertiginosis, comitialibusq;. Præstat ope-
pem mirificè tussientibus: & induratos tumores resoluunt, præsertim lienis, si cum uino, & sicibus tusa radice illinatur. Menstrua elicit, & uniuersum purgat uterum, atq; etiam foetum expellit, si in eius decocto insideant fœmina. Succus fabarum, aut cicerum farina exceptus, maculas in facie, & uulnorum cicatrices emendat, limimenti modo adhibitus. Oleum excavatis eius radicibus immissum, cineribusq; incoctum, sugillata delet. Præterea mulieres uul-
uæ strangulationibus obnoxias mirum in modum iuuat, adeò ut eas à strangulatu liberet, & sanat. Equidem noui mulierem quotidie serè per annos hoc morbo uexatam, quæ tandem à quodam uulgari herbario edocta, ut uinum al-
bum biberet, in quo uitis albæ radicis uncia efferbuisset dormitum itura semel in hebdomada, cum hac medicina per annum usa fuisset, optimè ex illo morbo conualuit. Vitis albæ meminit Galenus libro VI. simplicium medicamen-
torum, de eius uiribus ita scribens. Vitis albæ, quam & Bryoniam, & Psilothrum uocant, prima quidem germina ab omnibus pro more in uere eduntur, utpote edulium stomacho, quòd adstringat, gratum. Habent etiam subama-
ram, & modicè acrem adstrictionem: quare & urinam moderatè cient. At radix & abstergentem, & desiccantè, & tenuium partium, ac moderatè calidam uim obtinet: quamobrem & lienes induratos liquat, tum epota, tum foris cum sicibus imposita: & psoram, & lepram sanat. Porrò fructus eius racemi speciem præferens, ijs qui coria tinguunt,

gunt, utilis est. Planta hæc Græcis ἀμπέλος λεική, & βρυονία uocatur: Latine, Vitis alba: Mauritanis, Fesire, Alfsire, Fessera siue Alfsicera, Nezargiesan seu Nezarhasen: Italis, Vite bianca, & Zucca saluatica: Germanis, Stickenurtz, & Teufel kirbsz: Hispanis, Nuexa & Anorca: Gallis, Colubrine, & Couluvee.

ἀμπέλος μέλαινα. VITIS NIGRA.

CAP. CLXXVII.

NIGRA uitis, quam aliqui nigram bryoniam uocant, folia fert hederæ, smilaceis proxima, sed maiora: caules etiam cognatos: capreolis suis arbores, quasi adminicula, comprehendit: fructus racematim coherent, qui inter principia uirent, & post maturitatem nigrescunt: radix foris nigra, intus buxco colore nitet. Viticellæ, quæ primo germinum partu erumpunt, in olera recipiuntur. menses pellunt, urinas cient, lienem absument: uertiginosis, comitialibus, neruorû resolutione tentatis profunt. Radix eadem, quæ uitis alba præstat, sed inefficacius. Folia cum uino exulceratis iumentorum ceruicibus commodifsimè illinuntur: luxatis itidem imponuntur.

VITIS nigra Hetruscis uulgò appellatur Tamaro, corrupto à tamuo uocabulo. Sunt enim qui hanc tannum, siue tannum etiam uocent, unde Latinis eius uua Tamina dicta est. Huius uiticellæ, quæ uere primùm è terra erumpunt, quòd asparagis similes sint, eorum more decoctæ, hæc etiam tempestate manduntur, quæ uis non eam, quam asparagi, cû palato ineant gratiam. Frequentissima hæc in Hetruria prouenit, quin & in Goritiensi comitatu, ubi Martio & Aprili mensibus, eius cauliculi in fasciculos digesti in foro ueneunt ad ciborum usum. Huic tamen, quæ in Italia nascitur, illud tantùm obijci posse putauerim, quòd in uuarum colore ab illa distidere inueniatur, quam Dioscorides representauit, quòd huic uuæ post maturitatem nigrescant, nostræ uerò perpetuò rubentes spectentur: cætera enim, meo quidem iudicio, inter se maximè conueniunt. Sed illud nihil me mouet, neque facit, ut mutare debeam sententiam, & credere hanc aliam esse à Vite nigra, quòd sepe uiderim solanum hortense quibusdam in locis uuas ferre modò

Vitis nigre consideratio.

nigras, modò rubentes, modò croceas: quandoquidem natura plerumq; cum florum, & fructuum colore ludere soleat, ut in uiuis, cerasis, moris, ficibus, prunis, malis, & alijs cõpluribus perspicuò cernitur. Idcirco nil mirum esse debet, si in Italia Vitis nigra rubentes uuas proferat, alibi uerò nigras, ut in Græcia, Asia, alijsq; calidioribus, quòd huiusmodi discrimina sepe numero cæli, ac soli diuersitate contingant. Hac igitur ratione fretus, quæ, ni fallor, illam obiectionem diluit, non dubitauerim asserere, hanc plantam, cuius etiam hic effigiem pictam damus, esse ueram ac genuinam Vitem nigram, quoniam cæteræ omnes prorsus notæ illi adstriplari deprehenduntur. Cæterum credidit Leonardus Fuchsius, medicus nostræ ætatis celebris, eam stirpem esse legitimam Vitem nigram, quæ nostris in Hetruria uulgò Vitalba dicitur, quamq; alteram esse Dioscoridis elematidem superius huius libri initio abunde ostendimus. Verum hæc eius opinio nobis, pace sua, planè reprobanda uidetur. Siquidem nostra Vitalba non habet radicem foris nigram, intus buxco colore: non fert folia hederæ maiora, sed potius minora, & per ambitum laciniata: nec semen edit in racemi modum, sed simul compactum, nulla cum uuis similitudine. Adde, quòd eadem sua facultate exulcerat. Vitis uerò nigra exulceratis boum ceruicibus medetur, & luxatis ob adstringentem uim, quam habet, utilissimè imponitur. Vitis nigre uires paucis perstrinxit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Vitis nigra: uocatur autem hæc proprie bryonia, uiti albe ad omnia similis, nisi quòd imbecillior. hæcenus Galenus de uite nigra. Huius autem succo (ut est author Mesues) nihil ualentius ad strumas sanandas, si cum uini, & mellis æquali portione is hauriatur. Præstat ad idem radix quoq; si tusa, & melle excepta illinatur. Sed quoniam Vites tam alba, quam nigra, de quibus hæcenus dictum est, mihi in mentem eam herbam redegerunt, quæ aliquibus uulgò uocatur BALSAMINA, alijs Viticella, alijs Momordica, alijs Caranza, cùm ueteribus nihil de ea posteritatis memorie proditum sit, sitq; dotibus quàm plurimis non obscuris prædita, hunc locum opportunum duximus, in quo huius herbæ historia pertractetur. Est itaque VITICELLA, siue Balsamina, planta, quæ præ longis, tenuibusq; uiticulis, ulro citroq; reptantibus, proximas tum herbas, tum arbusculas comprehendit: folijs uitis albe, aut uimiferæ similibus, sed longè minoribus magisq; per ambitum laciniatis: capreolis tenuibus ex alarum sinu prodeuntibus quibus sese implicat appositis adminiculis. Florè promit cucumeri similem, colore subluteum: fructum utrinq; turbidum, qui oui ferè faciem representat, cute carnosâ, quibusdam acuis bullis rigente, dipsaci modo, Huic maturo puniceus color, qui præterea facillè distillat ultimam maturitatem adeptus. Semen includit anguriz uocata simile, minus tamen, cõtectum cute crassa, pingui, lubrica, & per quam rubente. Planta hæc gracili mittit radicem, nec cis-

Fuchsij opin. reprobata.

Viticella, siue Balsaminæ historia.

tius

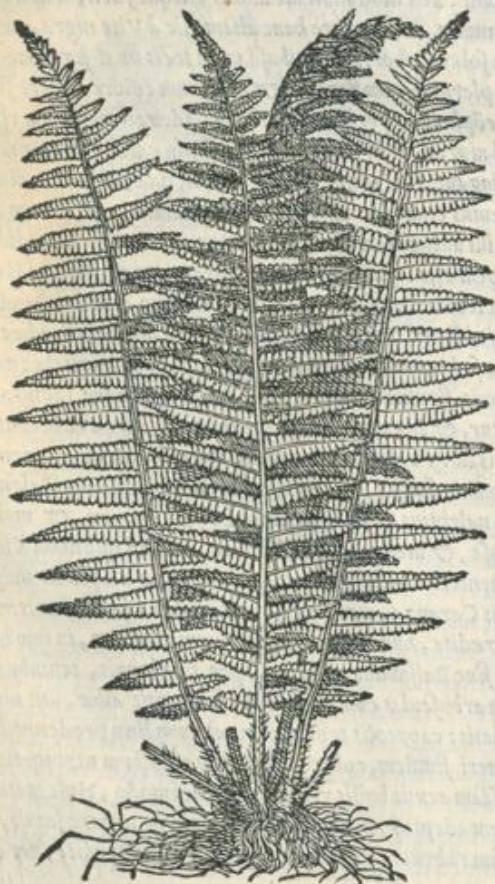
BALSAMINA.

Viticellæ uo-
catæ uires.

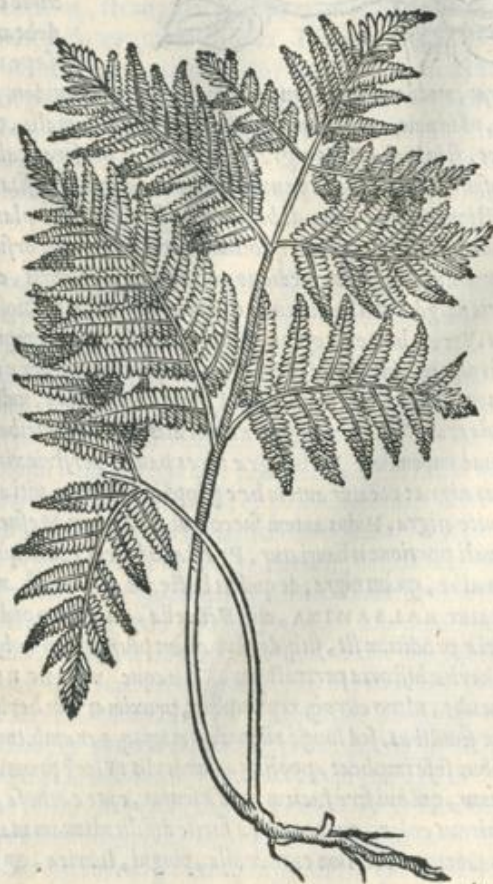
Nomina.

tius fructum perficit, ac maturat, quàm aduentante autumnò, Au-
gusto, & Septembri mensibus. Nusquam nisi sata, quod sciam, in
Italia prouenit: pluribus autem in locis inibi plantatur, & nasci-
tur. Folia uulnera recentia glutinant. Fructus exempto semine in
solantur diu in oleo omphacino, aut macerantur eodem oleo in bal-
neo calenti aquæ, aut equino calente fimo, sitq; inde oleum præ-
stantissimum ad arcendas uulnerû, mamillarumq; inflammationes,
doloresq; mulcendos. Valet idem ad exulceratos, inflammatosq;
uteros siphone iniectum. Doloribus hæmorrhoidum mirè auxilia-
tur: in quem usum maceratur fructus (ut diximus) oleo amygda-
lino dulci, aut è semine lini expresso, addita ad unamquamq; olei li-
bram, liquidæ uernicis uncia. Medetur hoc ambustis tam igne,
quàm aqua. Punctis, sauciatisq; neruis uiliter illinitur: quin &
uulnerum cicatrices tum attenuat, tum etiã: prorsus delet. Scri-
bunt recentiorum quidam, steriles mulieres fecundas fieri, si à bal-
neo medicamenti utero conferentibus parato, hoc oleo ueri oscu-
lum sibi perunxerint, ac demum suis se iunxerint uiris. Ramicosis
pueris efficax remedium est, si eo locus sæpius perungatur. Folio-
rum puluis (ut ij affirmant, qui periculum fecerunt) coclearis mē-
sura ex plantaginis, siue equiseti decocto, intestinorum uulnèra sa-
nat. Nec desunt qui eundem puluerem laudibus efferant, ad coli
dolores, & intestinorum tormina. Porrò illud hic prætereundû
non est, ne fortè huiusce plantæ nomina alicui imponant, quòd sunt
qui Momordicam etiam appellant geranij genus quoddam, illud sci-
licet, quod maiora inter cætera folia profert, malæ amplitudine,
de quo libro tertio in Geranijs abunde disseruimus. Quæ Vitis
nigra Latinis, ἄμωελος μέλαινα Græcis nominatur: Arabibus,
Festre sentanim, Festre sim, Alfsrestim, siue Faserfin: Italis, Vite-
nera, & Tamaro: Hispanis, Congorca.

FILIX MAS.

FILIX FOEMINA.

ωτρίγισ.

FILICI folia sine caule, sine fructu, sine flore, ex uno pediculo cubitali longitudine exeunt, multifida, & lateribus pinnata, sub graui odore: radice per summa cespitem, nigra, oblonga, filices multas fundente, subastringente gustu. nascitur in montibus, & saxosis. Radix laticineas excutit, sumpta drachmis quatuor ex aqua mulla: melius si cum scammonia, aut ueratri nigri totidem obolis detur: sed qui fumunt, alia prægustare debent. laborantes lienis incremento recreat. Radix & potu, & illitu cum axungia, vulneribus sagitta arundinea factis, est auxilio. cuius rei probatio talis fertur. Peribit filix, quam per ambitum sata copiosior arundo coronet: & contra euanescentes abibit arundo, quam obsepiens multa filix in orbem cinxerit.

FILIX foemina folijs est filicis, surculosis, altioribusque, & quæ non singulari, ut illa, pediculo fulciantur: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flauescunt: aliquæ etiãnum rubræ inueniuntur. Pellunt lata interaneorum animalia, cum melle, eclegmate sumpto: potæ cum uino drachmis tribus teretes tineas eiiciunt. Datæ foeminis sterilitatem faciunt: & prægnantibus abortum, si supergrediantur. Farina humidis ulceribus, & cicatrici repugnantibus inspargitur: iumentorum ceruicibus medetur. Folia recentia in oleribus cocta manduntur, ut uentrem emolliant.

FILICIS tam maris, quàm foemine, quibus scætet uniuersa Italia, meminit Theophrastus lib. IX. cap. XX. de plantarum historia, his uerbis. Filix foemina utilis contra interaneorum animalia lata, melle subacta: & contra tenuia, in uino dulci cum farina hordeacea data. Si mulieribus grauidis detur, abortum facere: si cæteris, steriles in totum reddere aiunt. Differt foemina filix à mascula, quod folium unico artu porrectum hæc habeat, radicem uerò crassam, longam, & nigram. Harum igitur uires sterilitati addixisse natura putatur. Hactenus de filicibus Theophrastus. De ijs etiam scripsit Plinius lib. XXVII. cap. IX. sic inquit. Filicis duo genera, nec florem habent, nec semen. Pterin Græci uocant, alij blechnon, cuius ex una radice complures exeunt filices, bina etiam cubita longitudine excedentes, non graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus thelypterin Græci uocant, alij nymphæam pterin. Est autem singularis, atque non fruticosa (fortè rectius non singularis, atque fruticosa) breuior, molliorq; & densior, folijs ad radicem canaliculata. Vtriusque radice sues pinguescunt. Folia utriusque lateribus pinnata, unde nomen Græci imposuere. Radices utriusque longæ, in obliquum, nigre, præcipuè cum inaruerit: sicari autem eas sole oportet. Nascuntur ubiq; sed maxime frigido solo. Effodi debent Vergilijs occidentibus. Vsus radice in trimatu tantum, neq; ante, neq; postea. Pellunt interaneorum animalia: ex his ptæniis cum melle, cæteras ex uino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primò bilem trabens, mox aquam. melius ptæniis cum scammonij pari pondere. Radix eius diuim obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiã bibitur, melle prægustato, contra rheumatismos. Neutra danda foeminis, quoniam grauidis abortum, cæteris uerò sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetrīs inspargitur, iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt. Et libro XVIII. cap. VI. idem de Filice hæc scripto reliquit. Filix biennio moritur, si frondem agere non patiaris. Id efficacissimè contingit germinantis ramis baculo decussis: succus enim ex ipsa defluens necat radices. Aiunt & circa solstitium auulsas non renasci, nec arundine sectas, aut exaratas uomeri arundine imposita. Filicem utranque prodidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi de earum uiribus in hunc modum disserit. Filix mas radice habet maxime utilem: latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarum pondere in aqua mulla sumpserit. Ad eundem modum scetium uiuum quidem necare, mortuum autem eiicere mirum non est: est enim amara, paulum habens adstrictionis. Quamobrem ulceribus imposita ualenter desiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax est. Similem ei uim habet Thelypteris nominata. Planta Græcis πτέρης & πτέριον, Latinis Filix appellatur: Arabibus, Sarax, seu Sarachs: Italis, Felce: Germanis, Vualdfarn: Hispanis, Helechojerua: Gallis, Osmunda regale.

Filicis utriusque historia.

Filicis utriusque uires ex Galeno.

Nomina.

FILICULA nascitur in muscosis petris, & uetustis arborum caudicibus, præsertim quercu, palmi altitudine, filici similis, subhirsuta, non tenui perinde diuisura. Radix pilosa, in qua continentur cirri, ceu polyporum, crassitudine digiti minimi, coloris intus herbacei, austeri aliquantum, & gustu subdulcis. Purgandi uim habet. Coquitur cum gallina, aut piscibus, aut beta, aut malua, ad aluum soluendam. Aridæ farina aquæ mullæ insparfa, detrahit bilem, & pituitam: trita luxatis efficaciter illinitur, & aduersus rimas, quæ inter digitos fiunt.

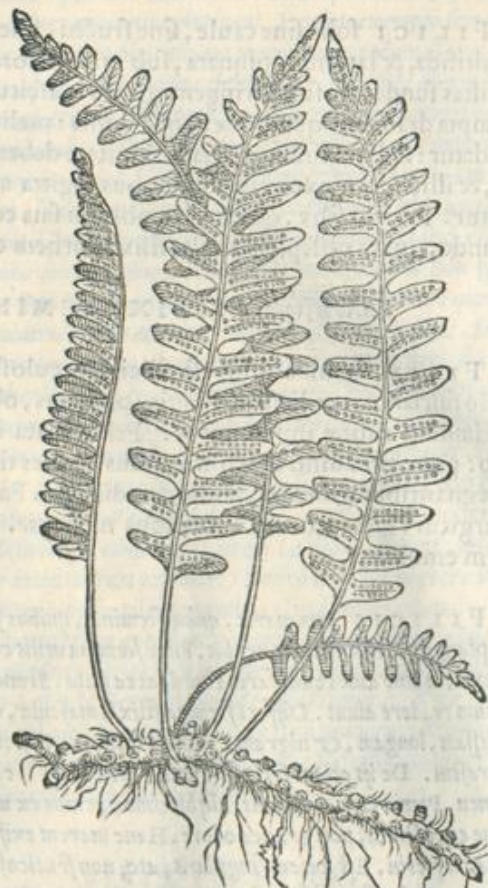
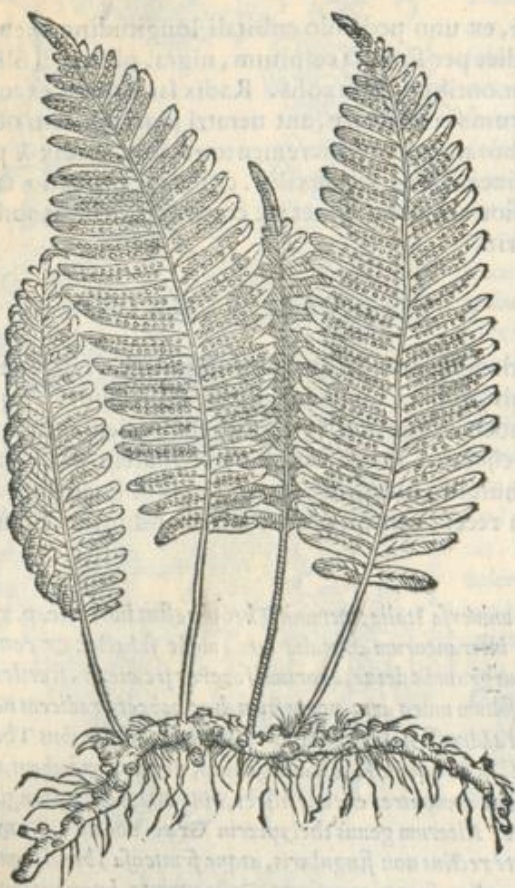
POLYPODIUM Latinis Filicula nuncupatur. Recentiores medici, atque etiam officinæ Græcum nomen retinent. Eius duo reperiuntur genera. Alterum, de quo hic Dioscorides disserit, omnibus notum est, quod ubiq; locorum

Polypodij consideratio.

corum

POLYPODIVM.

POLYPODIVM ALTERVM.

eorum frequens proveniat. Alterum uerò non nisi paucis cognitum esse reor, folio aspleni, sed longiore, uiridiorè, magisq; per ambitum laciniato: radice priori simili, graciliore tamen paulò. hoc plurimum nascitur in montium syluis. Nos copiosum uidimus, legimusq; quibusdam in montibus, per quos iter breue, ac compendiosum faciunt, qui Goritia Labacum contendunt. Prætulit Mesues filiculam, quæ in quercuum caudicibus gignitur, quòd ea, quæ solo, aut muscosis lapidibus innascitur, suo quodam exuberante, inconcoctoq; humore maxime uentriculo sit noxia, quòdq; ipsum flatibus repleat, ac etiam subuertat. Id quod postea in uniuersam de omni Filicula subiunxit, dicens. Polypodium inter ea recensetur medicamenta, quæ uel maxime corpora exiccant, & extenuant: subuersionem, & nauseau faciunt. In quo tamen Mesui refragatur doctissimus Manardus Ferrariensis, asserens, quòd polypodium, cum imbecilliter leuiterq; purget, corpora extenuare non possit: addens se certò scire, quòd idem per se exhibitum, nullam stomacho inferat iniuriam. Proinde Auerroï in hoc magis adstipulandum censet, quam alteri: quandoquidem Auerroes author est, Polypodium tutum esse medicamentum, & epithymo præstantius. Polypodium (ut testatum reliquit Actuarius in libro de compositione medicamentorum) bilem, & præsertim atram, & pituitam extrahit. Dantur purgatæ radicis seni scrupuli adfusa aqua mulsæ. Mediocriter uerò aluum ciet, & citra molestiam, tum in gallinaceo iure, tum in cremore ptisanæ cocta radix. Polypodio facultatem duntaxat assignauit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ijs uerbis. Polypodium dulcem simul & austeram habet uincens qualitatem, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen. hæc Galenus. Ex quibus sanè satis constare posse arbitror, Mesuem rectè dixisse, & in hoc immeritò à Manardo reprehensum fuisse. Nam quòd Polypodium abundè exiccet, Galenus testis est grauisissimus. Ex quo cur etiam efficaciter extenuare non possit (ut inquit Mesues) non equidem uideo. Quare potius adducor, ut in hoc opinio Manardi alioqui celebris, mihi planè reprobanda uideatur. πολυπόδιον quod Græcis, Latinis similiter Polypodium & Filicula uocatur: Mauritanis, Bisberg, Aibeig, siue Bessagi: Italis, Polipodio: Germanis, Engelsuesz, Baumffar, & Dropffauuerz: Hispanis, Filipodio, & Polipodio: Gallis, Polypode.

Polypodij uires ex Actuatio, & Gal.

Nomina.

Δρυοπίτης. DRYOPTERIS.

CAP. CLXXXI.

DRYOPTERIS nascitur in veterum quercuum musco, filici similis, multò minore foliorum incisura: radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem uergentibus. Psilothrum est cum radicibus trita: illinitur enim primùm usque dum sudorem euocet, mox sudor abluatur, & recens imponitur.

NON

DRYOPTERIS.

NON aliud Græcis significat Dryopteris, quam filix in quercubus nascens, quod filix hæc in annosis, muscosisq; (ut Dioscorides inquit) quercubus proueniat, folijs filicem ad unguem referentibus. Nascitur etiam humenti solo, & inter uepres, circa quercuum caudices: eam siquidem ipse in Goritiensi agro pluribus in locis inueni extra quercuum caudices enatam, nullis repugnantibus notis. Dryopteris ijs, qui syluas ingentes frequentant, notissima est. Dryopteridis meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, eius facultates referens his uerbis. Dryopteris gustu mistam facultatem præfert, dulcem, acrem, amaram: in radice uerò item acerbam. Facultatem habet septicam, proinde etiam pilis glabram cutem efficit. *Quæ* $\delta\rho\omega\tau\epsilon\varsigma$ Græcè, Dryopteris item & Filix quercus Latine dicitur.

Dryopteridis consideratio.

Dryopteridis facult. ex Gal.

Nomina.

Κνίκος. CNICVS. CAP. CLXXXII.

CNICVS folijs constat oblongis, per ambitum diuisis, asperis, spinosis: caule sesquipedali: capitulo magnitudine grandis oliuæ: flore croci: semine candido, alioqui rufo, longo, anguloso. Huius flore in obsonijs utuntur. Seminis tusi, & expressi succus, cum aqua mulsa, uel iure gallinacei, aluum purgat: sed stomacho aduersatur. Ex eo autem fiunt ossulæ, quas placentulas uocant, adiectis succo amygdalis, nitro, aniso, & melle decocto, quæ aluum emolliunt. Hæ in partes quatuor finduntur, quæ nucis iuglandis magnitudinè impleant: è quibus ante cœnam duas, uel tres sumpsisse satis est. Ratio tēperandi hæc est. Cnici candidi sextarius, amygdalarum tostarum & delibratarum cyathi tres, anisi sextarius unus, aphronitri drachma una, cum carnibus triginta caricarum. Seminis succus lac cogit, & magis ipsum resoluendæ alui facultate donat.

Cnici consideratio.

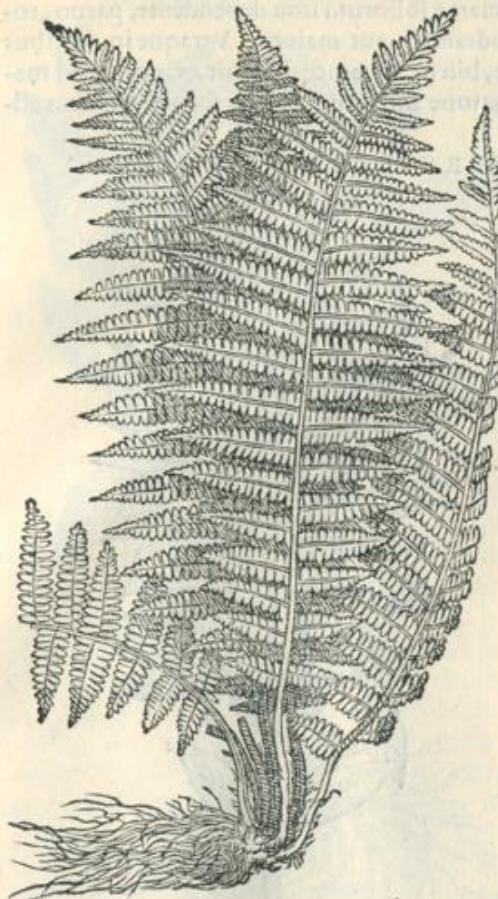
Cnici uires ex Galeno.

Nomina.

SUNT in Italia, qui Cnicum Crocum Saracenicum appellant, quod eius flore plerunq; croci loco rura utantur: tametsi officinæ Mauritanos secutæ Cartanum uocent. Cnicus (ut auctor est Theophrastus libro VI. cap. VIII. de plantarum historia) duorum est generum, satiuum unum, alterum syluestre, ut latius libro tertio in Atractylidis mentione retulimus. Porro in usum medicinæ semen tantum uenit. Quod (ut Mesues inquit) haustum superne, inferneq; purgat. Pituitam, & aquas extrahit: quo fit, ut coli dolore affectis, & aqua inter cutem laborantibus opem mirificè præstet, non modò haustum, sed & clysteribus infusum. Seminis medulla à putaminibus repurgata, & saccharo eclegmatis modo excepta, pectus, & pulmones abstergit, uocem clarificat, prolificumq; semen auget. Cnici uires paucis perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur. Tertij est ordinis excalfacientium, si quis foris eo uti uolet. Eius planta $\kappa\nu\iota\kappa\omicron\varsigma$ Græcis, Cnicus, & Cnecus Latinis appellatur: Mauritanis, Kartam, siue Charthom: Italis, Zaffarano Saracinesco: Germanis, Vuilder saffran: Hispanis, Alacor, & Semente de papagaios: Gallis, Saffran bastard, & Saffran sauuage.

Λινόζωσις. MERCVRIALIS. CAP. CLXXXIII.

LINOZOSTIS, aliqui parthenion, alij hermū botanion appellant, folijs constat ocimi, helxinæ cognata G g tis,

CNICVS.

tis, sed minoribus: ramulis duplici genicularum modo cinctis, alarum cauis multis. fructu foeminae, copioso, quandam racemorum speciem praebente: mari è foliorum sinu dependente, paruo, rotundo, ceu binis testiculis vnà cohærentibus: frutice dodrantali, aut maiore. Vtraque in oleribus manditur, ad aluum ciendam. cocta in aqua, epoto iure, bilem aquamq; detrahit. Constat, vt mares gignantur, hunc facere: vt foeminae, illam, si à purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoveantur.

MERCVRIALIS MAS.

MERCVRIALIS FOEMINA.

Mercurialis
confid. & hi-
storia ex Pl.

MERCVRIALEM, quæ Græcis Linozostis appellatur, duorum generum esse constat: unum mas, alterum foemina. Vtraq; non modò medicis, ac seplastijs vulgaris admodum est notitie; sed etiam mulierculis, & ferè omnibus, quòd in clysteribus plerunq; imponatur. Quare non est, cur de Mercuriali hic pluribus differamus. Subijciam tamen quæ de ea memorie prodidit Plinius lib. xxv. cap. v. ijs uerbis. Linozostis, inquit, siue paribænon, à Mercurio inuenta est, ideo apud Græcos hermū poan multi uocant eam, apud nos omnes mercurialem. Duo eius genera, masculus, & foemina, quæ efficacior: caule cubitali interdum, ramoso in cacumine, ocimo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis: semine in geniculis dependente, foeminae copioso, mari iuxta genicula stante, rariore, ac breui, contortoq; foeminae soluto, & candido: folia maribus nigriora, foeminae candidiora: radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est, quòd de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut foeminae illam. Hoc contingere, si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili, cū heliotropio, & duabus, aut tribus spiciis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas: eas ad hunc modū adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas uuluae cū melle, uel rosaceo, uel irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;. Hoc idē præstare potu, fotuq; dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, strangurie, & uesticæ. Decoctum eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febrī, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale, & melle admisto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranque dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum ledunt. Hactenus de mercuriali Plinius. Eius quoque uires descripsit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Mercuriali utuntur omnes ad ue ntris purgationes duntaxat. Verum enīmero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè eam digerentis admodum facultatis esse experietur. Λινόζωσις sic Græcè, Latine uerò Linozostis & Mercurialis uocatur: Italicè, Mercorella: Germanicè, Bingel kraut: Hispanicè, Mercuriale, & Vruga muerta: Gallicè, Mercuriale.

Mercurialis
uires ex Gal.
Nomina.

Κυοιμρδμβη

Κυνοκράμβη. CYNOCRAMBE.

CAP. CLXXXIII.

CYNIA, aut cynocrambe, cauliculum binum do-
drantum altitudine emittit, mollem, subalbidum: fo-
lia mercuriali, aut hederæ similia, certis interstitijs fu-
balbida. Semen folijs adhæret, paruum, rotundum. Fo-
lia cum caulibus pota, aluum cient, oleribus commen-
dantur. Jus decocti & pituitam, & bilem, aquamque
detrahit.

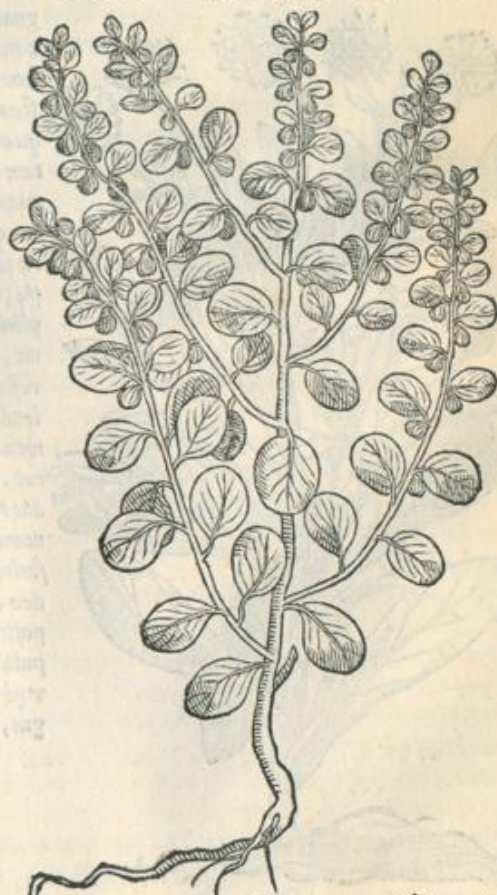
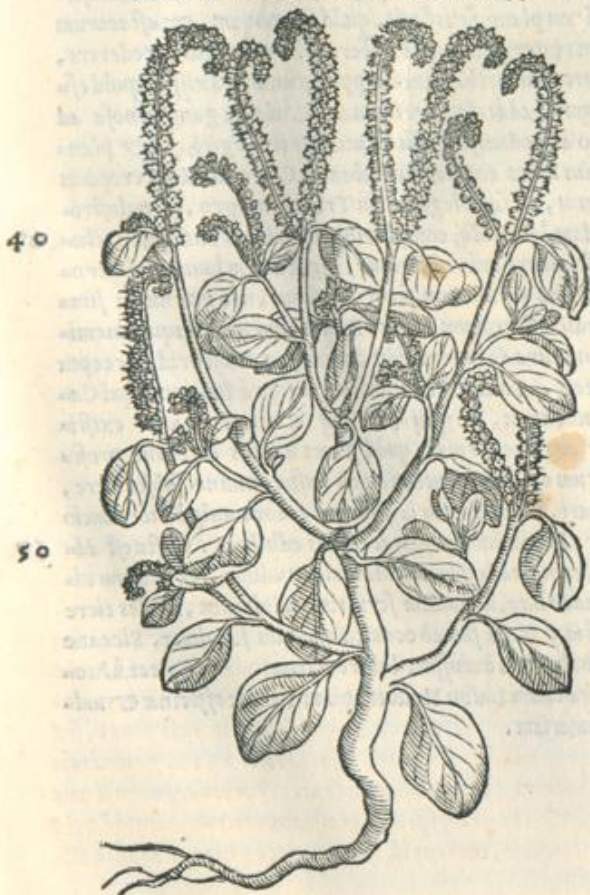
VIDETVR Ruellius existimasse Cynocrambē eandem
herbam esse cum Atriplice sylvestri. Qua in re (si ita esse credi-
dit) aperte errasse deprehenditur, quod præter sylvestrem atrip-
plicem, etiam comperta sit legitima Brassica canina, quodq; de
sylvestri atriplice simul cum sativa scripserit Dioscorides libro
secundo. Cynocrambe, quæ nos Mercurialem spuriam appel-
lamus, in Italia omnibus ferè locis prouenit, in campis, in uijs,
& in uineis, nulla prorsus descriptioni reclamante nota. Differt
hæc ab agresti atriplice non modò folijs, & facie: sed etiam
caulis proceritate. Siquidem atriplex sylvestris quandoque ad
duum cubitorum altitudinem assurgit. Cynocrambe uerò binum
palmorum longitudine contenta est. Huius nusquam, quod in-
uenerim, meminit Galenus in libris simplicium medicamentorū.
nam ea Cynocrambe, cuius ipse Galenus, & alij rei herbariæ
scriptores mentionem faciunt sub nomine Apocyni, alia est ab
hac, de qua hic agitur. Quæ planta Græcis κυνοκράμβη,
Latinis Cynocrambe, & Brassica canina appellatur: Italis,
Mercorella bastarda: Germanis, Vuid bingel kraut.

Cynocrābes
consideratio.
Ruellij error.

Nomina.

HELIOTROPIVM MAIVS.

HELIOTROPIVM MINVS.

Ἡλιοτρόπιον μέγαν. HELIOTROPIVM MAIVS. CAP. CLXXXV.

HELIOTROPIO magno flos est effigie scorpionis caudæ, vnde scoriuro ei nomen: & quoniam folia cum sole circumagat, heliotropion dicitur. Folia ocimi habet, hirsutiora, candidiora, & maiora: ramuli à radice terni, quaterni, aut sæpe quini exiliunt, multis alis concaui: flos in cacumine candidus, aut subfuluus, incuruatur ut scorpionis cauda: radix tenuis est, & inutilis. nascitur in asperis. Decoctum herbæ ex aqua, fasciculo manus plenæ, potu pituitam, bilemque per aluum extrahit: contra scorpionum ictus in vino potum, & illitum prodest. adalligatur ad conceptus arcendos. Aiüt per horam vnam ante accessiones, seminis grana quatuor cum vino quartanas finire, tria verò tertianas. Illitum semen formicantes verrucas, pensilesque, & thymos, & epinyctidas exiccat. Folia infantium destillationibus, quas syriais uocant, podagricis, luxatisque utilissimè illinuntur. menses cientes: partus trita, & imposita pellunt.

Ἡλιοτρόπιον μικρόν. HELIOTROPIVM MINVS. CAP. CLXXXVI.

HELIOTROPIVM paruum nascitur in palustribus, iuxta lacus, folijs antedicto proximis, rotundioribus: semine acrochordonum verrucarum modo, pensili, rotundo. Herba cum suo semine pota, adiecto nitro, hysopo, nasturtio, & aqua, latas tineas, teretesque excutit. Pensiles verrucas, quæ acrochordones uocantur, cum sale illita tollit.

Heliotropij
utriusque
consideratio.

HELIOTROPION maius, licet in asperis nasci Dioscorides tantum prodiderit; tamen in Hetruria, & in comitatu Goritiensi, ubi frequentissimum uisitur, passim ferè prouenit, in campis, secus uias, in oppidorum plateis, et circa ædificiorum areas, aridis item, & sabulosis locis. Herba hæc apud Hetruscos officinis Verrucaria appellatur, quod uerrucas, myrmecias, & thymos affricata ualenter adimat. Quare mihi, ut Ruellio quoque doctissimo, plurimum errare uidentur, qui censent Calendulam officinis dictam, quæ & neotericis Caltha existimatur, esse Heliotropium maius. namque omnes prorsus illius notæ huic reclamare deprehenduntur. Neque eorum opinioni illud quicquam addit, quod huius Calthæ semen quadantenus scorpionum caudiculas referat, quoniam Dioscoridi Heliotropij flos, non semen scorpionis caudæ effigiem representat. Porro Ruellius heliotropium hoc uocari ait herbam cancri, quod eius flores in caudæ cancri (qui nobis astacos esse putatur) similitudinem inflectatur. Veriam hæc nominis ratio à Ruellio assignata mihi non planè satisfacit, quod scorpionum, & astacorum caudæ forma inter se maximè differant. Vnde potius crederem, hoc Heliotropium herbæ cancri appellationem traxisse, quod efficacissimum sit aduersus carcinomata, & ulcera gangrenosa ad quæ magno admodum successu eo utuntur chirurgici, qui & plantam, & eius uires compertas habent. Cæterum Heliotropium minus uidimus, ac sæpe legimus in Tridentino agro, in palustribus quibusdam locis, idque compluribus ostendimus, ut quod picture satis respondere mihi uideretur. Quod autem huius Heliotropij, aut alterius mentionem fecerit Galenus, non inuenio in simplicium medicamentorum censu. Paulus tamen utriusque meminit, sed non plura de his tradidit, quam quæ Dioscoridi accepta referre potest. Sunt è recentioribus (ut supr. diximus) qui Calendulam uocatam, Virgilij & Plinij CALTHAM existiment, hoc argumento nixi, quod flores aureos luteosue profert. Quorum equidem sententiæ non ausim omnino subscribere, aut refragari. Ea in Hetruria à florum colore uulgo Fior rancio nominatur. Hanc inibi passim acetarijs adhibent. Gustu est adstringenti, cum quadam leuiscula amaritudine. Ex quo non uideo, quomodo hæc, ut quidam scriptis tradiderunt, menses ciente possit. nisi id fortasse fiat ab occulta quadam facultate. Siccatae puluis cauis dentium immissus, dolorem leuat. Ut Græci Ἡλιοτρόπιον, ita etiam Latini Heliotropium dicunt: officinæ & uulgus, Verrucariam.

CALTHA.

Calthæ con-
sideratio, & vi-
res.

Nomina.

Σκορπιουειδής.

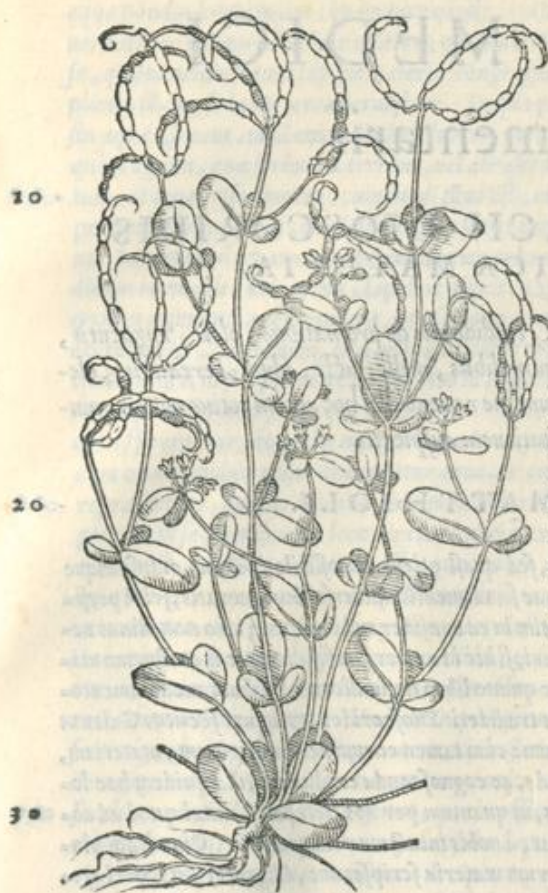
SCORPIOIDES herbula est, folijs paucis: semine caudæ scorpionis effigie. Illita scorpionum ictibus præsentaneo est auxilio.

SCORPIOIDIS speciem Calendulam nominatam haud dubie esse censerem, si folia, sicuti semen, Scorpioidi responderent. Verim, cum hæc folijs paucis; illa uerò multis, longisq; profiliat, ij aperte falli deprehenduntur, qui in hæc opinione uersantur. Equidem ueram, ut arbitror, Scorpioidem uidi primum superioribus annis in Forouliensi agro in Ciuitate Austriæ quodam in hortulo clarissimi medici Iuliani à Marostica Teruistensis. Hanc eandem, cuius hic effigiem pictam damus, dum hoc tempore diligenter curarem, ut singulis plantarum descriptionibus, quarum cognitionem habemus, pictura accederet, ad me misit quidam ex ijs, qui rei herbarie dant operam. Quoniam sanè suis notis ueram Scorpioidem referre putamus: etsi non desunt uiri doctissimi, qui aliter sentiunt. Scorpioidem breuissimè perstrinxit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Scorpioides exaltat quidem ordine tertio, desecat uerò secundo. Ea non secus Latinis Scorpioides, ac Græcis Σκορπιοειδής appellatur.

Scorpioidis consider.

Scorpioidis facul. ex Gal.

Nomina.

LIBRI QVARTI FINIS.